

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Prožívání stresu, adaptace a zdroje resilience u politických vězňů 70. a 80. let 20. století

Pavel Vácha

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Magdalena Kořová, Ph.D.

Praha 2015

Prague college of psychosocial studies

**Experiencing Stress Adaptation and Sources of
Resilience of Political Prisoners in the 70s and 80s of
the 20th Century**

Pavel Vácha

The Diploma Thesis Work Supervisor: Mgr. Magdalena Koťová, Ph.D.

Praha 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze dne 21. 7. 2015

Pavel Vácha

Poděkování

Děkuji Mgr. Magdaleně Kořové za trpělivou a laskavou pomoc při přípravě mé diplomové práce.

Anotace

Teoretická část práce se zabývá koncepty stresu, adaptace a resilience a jejich vývojem. Situace prožívání stresu, vyrovnávání se s ním, průběh adaptace a resilience jsou vztahovány na podmínky věznění politických odpůrců totalitního režimu v Československu 70. a 80. let 20. století.

Praktická část práce si klade za cíl přiblížit, jak v optice konceptů stresu, adaptace a resilience prožívali někdejší političtí vězni průběh výkonu trestu i situace s ním související. Výpovědi pěti politických vězňů, získané za pomoci polostrukturovaných rozhovorů, jsou analyzovány metodou Interpretativní fenomenologické analýzy.

Klíčová slova: Československo 70. a 80. let, političtí vězni, stres, coping, adaptace, resilience

Abstract

Theoretical part deals with the concepts of stress, adaptation and resilience and their development. Experiencing stress, coping with it, process of adaptation and resilience are related to specific conditions of detention of political opponents of the totalitarian regime in Czechoslovakia in the 70s and 80s of the 20th century.

Empirical part of the thesis aims to show how former political prisoners experienced their sentence and situations related to it in the concept of stress, adaptation and resilience. The allegations of five political prisoners from semistructured interviews have been analyzed by a method of an Interpretative phenomenological analysis.

Key words: Czechoslovakia in the 70s and 80s, political prisoners, stress, coping, adaptation, resilience

OBSAH

OBSAH	6
ÚVOD	7
TEORETICKÁ ČÁST	9
1. Československo 70. a 80. let 20. století.....	10
2. Československý právní a vězeňský systém 70. a 80. let 20. století	16
2.1 Právní systém.....	16
2.2 Československé vězeňství	17
3. Političtí vězni v Československu a výkon trestu	21
3.1 Političtí vězni.....	21
3.2 Výkon trestu	22
4. Stres.....	24
4.1 Vývoj pojmu stres.....	24
4.2 Definice stresu a některé jeho koncepty	25
4.3 Dimenze stresu	32
4.4 Stresory a náročné situace	34
4.5 Zvládání stresu.....	40
5. Adaptace.....	42
5.1 Adaptace z biologického, medicínského a fyziologického hlediska.....	42
5.2 Adaptace z psychologického hlediska	43
6. Socializace a sociální adaptace.....	45
6.1 Vztah socializace a sociální adaptace	45
7. Resilience	49
7.1 Výraz resilience	49
7.2 Resilience a kultura	50
7.3 Příbuzné koncepty	50
7.4 Vývoj konceptu resilience	52
7.5 Vymezení pojmu resilience	53
7.6 Resilience a zranitelnost	57
7.7 Resilience u vězněných osob.....	59
8. Političtí vězni a sociální práce.....	60
EMPIRICKÁ ČÁST	62
9. Metodologická část.....	63
9.1 Cíle výzkumné sondy	63
9.2 Metoda analýzy dat.....	63
9.3 Výzkumná metoda.....	64
9.4 Výběr vzorku participantů	64
9.5 Způsob zpracování dat.....	65
9.6 Validita a reliabilita výzkumné sondy	65
9.7 Předporozumění problematice	66
9.8 Etické aspekty výzkumné sondy.....	67
10. Analýza rozhovorů	68
10.1 Rozhovor č.: 1	68
10.2 Rozhovor č.: 2	70
10.3 Rozhovor č.: 3	71
10.4 Rozhovor č.: 4	73
10.5 Rozhovor č.: 5	75
11. Závěrečné shrnutí analýzy rozhovorů.....	77
11.1 Stres.....	77
11.2 Adaptace.....	78
11.3 Zdroje resilience	79
12. Diskuse	81
ZÁVĚR.....	83
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	84
SEZNAM PŘÍLOH	89

ÚVOD

Téma diplomové práce jsem zvolil proto, že jsem v 70. a 80. letech minulého století prožíval své dětství a mládí - v roce 1989 jsem se jako student historie na FF UK zúčastnil studentských stávek a v letech devadesátých jsem se s řadou bývalých politických vězňů setkal při své „raně naivní politické činnosti“. Ve své diplomové práci jsem se chtěl vrátit v toku dějin zpátky a pokusit se zjistit, co prožívali lidé, o nichž se v husákovské éře nesmělo mluvit. Kládl jsem si otázku po tom, jak se tehdy cítili, a jak je vůbec možné, že byli schopni dlouhodobě snášet represe ze strany totalitního státu? Stranou mého zájmu nemohla zůstat ani odpověď na otázku, jak tito lidé žijí dnes a zda mají možnost předávat své zážitky dalším generacím.

Při zpracovávání praktické části diplomové práce se přede mnou náhle otevřel zcela neznámý svět, o jehož existenci jsem měl jen pramalé tušení. Svět lidí a vztahů, který za posledních pětadvacet let nejen, že nezmizel, ale stále dýchá a vyvíjí se. Role zpracovatele diplomové práce mi do tohoto světa poskytla pas, a já se načas mohl pohybovat po cizím území, do něhož nepatřím. Zkušenost z blízkého osobního setkání s osobnostmi, s nimiž bych se jinak pravděpodobně nikdy do tak těsného kontaktu nedostal, s jejich životní minulostí i současností, ve mně zanechala hluboký dojem a nesmírně mne obohatila. V tomto smyslu se z této práce stala opravdu „osobní záležitost“.

V první kapitole diplomové práce je stručně nastíněn historický vývoj Československa od sovětské invaze k pádu totalitní moci v roce 1989.

Tématem druhé kapitoly je československý právní a vězeňský systém 70. a 80. let 20. století.

Třetí kapitola se zabývá politickými vězni a výkonem trestu v podmínkách socialistického vězeňství.

Čtvrtá kapitola pojednává o stresu, jeho zvládnání, o stresotrech a náročných situacích, jichž si všímá i z pohledu vězněného jedince.

Pátá kapitola rozebírá adaptaci a adaptační procesy.

Obsahem šesté kapitoly je pojednání o socializaci, sociální adaptaci a adaptaci na podmínky věznění.

Sedmá kapitola přináší pohled na obsah a vývoj konceptu resilience.

Osmá kapitola teoretizuje o vztahu osobností disentu a sociální práce.

V empirické části diplomové práce je nastíněna výzkumná sonda mapující prostřednictvím metody Interpretativní fenomenologické analýzy stres, adaptaci na věznění a resilienci u politických vězňů 70. a 80 let dvacátého století. V rámci výzkumné sondy byly analyzovány výpovědi pěti participantů a participantek, získané v rámci polostrukturovaných rozhovorů.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Československo 70. a 80. let 20. století

Komunistický totalitní režim, ovládající Československo v letech 1948 až 1989, nebyl nikdy homogenní a neměnnou strukturou. Naopak, přes některé proklamace vládnoucího režimu, se velmi často měnil a přizpůsoboval, aby mohl nadále ovládat občany československého státu. Po období tuhého stalinismu v letech padesátých nastala, po odsouzení kultu osobnosti sovětského diktátora Stalina, jistá změna. Krátké období tání v Sovětském svazu v polovině šedesátých let vedlo i k uvolnění v tehdejším Československu. Došlo k rozvolnění mnohých omezení, rehabilitace se dočkali někteří odsouzení z minulých politických procesů. Hospodářsky se zemi celkem dařilo. Ostatně, šedesátá léta lze charakterizovat jako období ekonomického růstu v celé Evropě. Přesto v roce 1963, z důvodu naprostého nedostatku některého zboží a "neplnění plánu", musela být zrušena tzv. 3. pětiletka.

Postupné uvolňování poměrů vedlo k tzv. strahovské krizi (demonstraci studentů za zlepšení podmínek na kolejích, která nakonec přerostla v kritiku režimu), v jejímž důsledku se pokusil prezident Novotný omezit probíhající liberalizaci. Lavírování mezi reformním a konzervativním křídlem KSČ nakonec stálo Novotného jak post prvního tajemníka UV KSČ (nahradil jej A. Dubček), tak prezidentské křeslo.

Jeho nástupcem na postu prezidenta se stal Čechům a Slovákům o mnoho sympatičtější generál Ludvík Svoboda, veterán 2. světové války a někdejší Masarykův legionář. Pokračující liberalizace vedla nakonec až k reformnímu Pražskému jaru v roce 1968. Plán demokratického socialismu však vzbudil podezření z kontrarevoluce v konzervativních komunistických kruzích v Moskvě. Naděje na „socialismus s lidskou tváří“ tak byly Sovětským svazem rázně ukončeny 21. srpna 1968 invazí vojsk států Varšavské smlouvy, oficiálně nazvanou „bratrskou internacionální pomocí“. Tehdejší československé politické vedení sovětskému nátlaku ustoupilo a koncept reformu postupně opustilo. Okupace zpočátku vyvolala velký odpor veřejnosti, ten však časem polevil a společnost upadla do nebezpečného stavu rezignace a morální otupělosti. Celkovou atmosféru porážky a rezignace načas zvrátily činy Jana Palacha a Jana Zajíce nebo ji rozvířily emotivní události jako například nepokoje kolem porážky SSSR v ledním hokeji v roce 1969, ale na postupném stažení se drtivé většiny občanů Československa z veřejného prostoru do jejich soukromých světů, v nichž majoritní část populace setrvala až do listopadových událostí roku 1989, to již nemohlo nic změnit.

Československému totalitnímu režimu tak začalo poslední dvacetiletí existence. Zmíněná invaze vojsk Varšavské smlouvy v srpnu 1968 znamenala nejen konec obrodných procesů v československé společnosti, ale především přímou a trvalou okupaci jednotkami sovětské armády. Okupace byla z hlediska Sovětského svazu krokem k naplnění jeho strategických zájmů ve Střední Evropě, tedy na potencionálním bojišti vojsk Varšavské smlouvy a NATO.

„Strategická a vojenská hodnota středoevropského prostoru byla pro sovětské vojenské a politické vedení jednou z klíčových otázek ve vztahu ke svým spojencům či satelitům v této oblasti. Svým způsobem tak šlo pouze o určení formy tohoto vojenského zajištění.“¹

Byly tak naplněny dlouhodobé úvahy sovětské generality o nutnosti vojenského obsazení středoevropského prostoru a snaha mít ve střední Evropě pohotově velký a akceschopný vojenský kontingent. Proto, zatímco jednotky ostatních zúčastněných států Varšavské smlouvy opustily Československo k 16. říjnu 1968, sovětsí vojáci se postupně stáhli do nově určených posádek a do místních československých záležitostí se nevměšovali. Na druhé straně jejich přítomnost byla pro domácí vedení politickou a mocenskou pojistkou.

O klid v nově okupované zemi se měla postarat domácí politická reprezentace, která se poměrně rychle a ochotně zformovala kolem Gustava Husáka.² Ten byl skutečně podivuhodnou postavou moderních československých dějin s důležitou schopností přežít své domnělé i skutečné politické odpůrce. Bezesporu inteligentní, svým způsobem osobně statečný a politicky schopný Husák se měl stát klíčovou postavou pro následujících dvacet let československých dějin. Pro Československo začalo období normalizace (poměrů v duchu marxismu-leninismu) a budování reálného socialismu.

Normalizace, kterou českoslovenští vládní činitelé přislíbili sovětskému centru provést v tzv. Moskevském protokolu z 27. srpna 1968, byla velice eufemistickým názvem pro postupnou likvidaci jakéhokoliv náznaku opozičního myšlení. Stoupenci obrodného politického procesu byli vylučováni jak z řad samotné KSČ, tak se stejnou důsledností odstraňování ze svých zaměstnání a veřejných funkcí. Byla vytipována – často zcela nahodile a nesmyslně, centra kontrarevoluce určená k likvidaci – např. vědecké ústavy akademie věd, vysokoškolská pracoviště, vojenské instituce atd. Zcela se zastavila jakákoliv debata o bezprávích, páchaných režimem po únoru 1948 a s tím i dosavadní velmi vlašná snaha napravit alespoň některé nejkřiklavější akty státní a stranické zvůle.

¹ NÁLEVKA, Vladimír. 2003. s. 87.

² RYCHLÍK, Jan. 2012. MACHÁČEK, Michal. 2014.

Pro řadu postižených to znamenalo neočekávaný osobností a společenský pád. Častým řešením se stala emigrace, případně hluboký vnitřní exil. Mnoho z nepohodlných se stalo občany 2. kategorie se závažnými existenčními problémy. Ke slovu přišla opětovně cenzura, kontrola společenského života a snaha o podřízení všech fází života každého občana státní moci a ideologii.

Na druhé straně však nedošlo k pořádání monstrózních a spektakulárních politických procesů tak jako po potlačení maďarského povstání v druhé polovině 50. let, ani k rozsáhlé kriminalizaci účastníků obrodného procesu. Sám Gustáv Husák byl bývalým politickým vězněm, odsouzeným v roce 1954 ve zcela vykonstruovaném politickém procesu s tzv. buržoasnými nacionalisty na doživotí. Byl propuštěn až v roce 1960 na základě prezidentské amnestie Antonína Novotného. Na uzdě se podařilo udržet i několik málo radikálních a bezskrupulózních konzervativců typu Aloise Indry a Vasilu Bil'aka, uvažujících o sestavení skutečně kolaborantské a loutkové dělnicko-rolnické vlády. K jejímu vzniku však naštěstí nedošlo.

Přesto či právě proto úplný návrat ke starým pořádkům nebyl možný. Kromě několika málo ultrakonzervativních funkcionářů KSČ si jej ani nikdo příliš nepřál. Bylo nutno najít kompromisní model nového vládnutí a osobnost Gustáva Husáka, odbojáře a politického vězně z 50. let a bezesporu pragmatického člověka s vlastní vizí rozvoje Československa, se zdála být pro takový úkol téměř ideální. Např. zákon o vzniku československé federace, připravovaný ještě v období tzv. obrodného procesu a patřící ve své době k progresivním a kvalitním právním normám, bez problémů ponechal v platnosti, čímž fakticky zajistil následující netušený ekonomický i společenský rozvoj Slovenska.³ Tak se zvolna zrodil koncept tzv. reálného socialismu. Poslušnost a disciplína společnosti byla zajištěna postupným zvyšováním životní úrovně, podporou produkce spotřebního zboží a konzumu všeobecně. Podpora mladých rodin s dětmi poté přinesla růst populace a tzv. generace Husákových dětí se stala důležitým ekonomickým fenoménem a jedním z nemnohých úspěchů normalizační garnitury. Byť celkově ekonomicky neduživý režim posléze nedokázal tohoto fenoménu náležitě využít.

Obdobně oblíbenou propagandistickou záležitostí se stala úspěšná výstavba pražského metra, zprovoznění dlouhodobě absentující dálnice mezi Prahou, Brnem a Bratislavou či rozvoj (s technologickou pomocí Sovětského svazu) vlastního energetického jaderného programu. Díky „spojenectví“ se Sovětským svazem Československo dosahovalo svým způsobem podivných celosvětových „prvenství“. Např. už v 50. letech zavedlo jako druhé

na světě (právě po SSSR) do pravidelného osobního provozu proudová letadla TU 104 a na sklonku 70. let se Vladimír Remek stal prvním československým kosmonautem. Československo tím získalo pomyslnou bronzovou medaili v dobývání kosmu.⁴ Uvedené záležitosti dobře ilustrují složitost vztahu mezi okupační mocí – Sovětským svazem, a jeho obětí Československem. Stejně komplikovaný je soubor otázek souvisejících s pochopením fungování československého totalitního režimu, alespoň v některých okamžicích pro mnohé občany přitažlivého a zajišťujícího části z nich uspokojujivou kariéru či hmotné požitky. Proto bylo, čas od času, vhodné přehlédnout např. nedostatek čaje, ovocných šťáv, toaletního papíru a postupně dalších produktů jakéhokoliv důvodu nedovezených, nevypěstovaných anebo nevyrobených. Kdo se nebál otevřeně upozorňovat na nedostatky režimu, musel nutně počítat s tvrdou a nesmlouvavou reakcí, zaměřenou jak proti konkrétní „neposlušné“ osobě tak i jejím blízkým, rodinným příslušníkům, přátelům atd.

Přes veškerou snahu se československým komunistům nikdy nepodařilo plně ovládnout celou tehdejší společnost. Kroužky nezávislých intelektuálů, vzdělaní jednotlivci, katoličtí kněží a další církevní představitelé, mnoho bývalých dosud žijících protagonistů demokratické prvorepublikové společnosti, včetně nemnoha přesvědčených politických odpůrců komunistické moci, vytvářelo nepočetnou, ale o to aktivnější síť ideových protivníků a odpůrců. Právě ta umožnila, ruku v ruce s kosmetickými změnami režimu, vystoupení občanských aktivistů v 70 letech, spojených ve hnutí Charty 77.

Vystoupení Charty 77 zajistilo odpůrcům totalitního režimu především zahraniční prestiž, ovšem její ohlas na domácí politické scéně byl spíše minimální. Nebýt hysterické a často brutální reakce vládnoucího režimu, celá iniciativa by pravděpodobně zcela zapadla v šedi relativně disciplinované normalizační společnosti. V této souvislosti se stalo neblaze proslulým shromáždění pracovníků kultury (28. ledna 1977) v Národním divadle, všeobecně známé jako tzv. „anticharta“, na němž členka KSČ herečka Jiřina Švorcová přečetla prorežimní provolání československých tvůrčích svazů „Za nové tvůrčí činy ve jménu socialismu a míru“⁵ či obdobně vypjaté a nenávistné útoky Rudého práva. Na druhé straně zmiňované oficiální přihlášení se režimu k dodržování lidských práv (v rámci tzv. helsinského procesu) zabránilo účinnějšímu zásahu proti signatářům Charty 77, byť odkaz na zásadu nevměšování do vnitřních záležitostí jednotlivých signatářů helsinských dohod poskytoval široký prostor pro nejrůznější šikanu nepohodlných občanských aktivistů,

³ HALÍK, Pavel, Petr KRATOCHVÍL a Otakar NOVÝ. 1996.

⁴ *Věčné časy. Československé totalitní roky.* 2009.

⁵ *IBID.* s. 113.

včetně vlny zatýkání a další perzekuce. Zisk, pod různými sliby či hrozbami, více jak 7 tisíc podpisů kulturních osobností pod prorežimní „antichartou“, byl faktickým politickým vítězstvím režimu.

Přelom 70. a 80. let poznamenala světová ropná krize a roztáčející se spirála zbrojení obou zneprátelených mocenských bloků. Nebezpečí 3. světové války znovu nabylo na aktuálnosti. Snaha Západu o uzbrojení Moskvy sice byla v zásadě úspěšnou strategií, ale několikrát dovedla svět na pokraj jaderné apokalypsy. V roce 1982 již těžce nemocný Leonid Brežněv zemřel. Jeho pragmatický nástupce Jurij Andropov se, tváří v tvář narůstajícím hospodářským obtížím Sovětského svazu, ale i celého „východního“ bloku rozhodl pro zásadní změnu dosavadní sovětské politiky. Andropovova brzká smrt a pokus bývalých Brežněvových spolupracovníků o obnovu starých pořádků dosazením k moci Konstantina Černěnka už nemohl na nutnosti radikálních reforem nic změnit.

Rok 1985 přinesl očekávanou změnu. Generálním tajemníkem KSSS se stal na sovětské poměry velmi mladý technokrat Michail Gorbačov. Jeho pokus o radikální proměnu chřadnoucího Sovětského svazu ve fungující stát přinesl rychlý rozklad celého sovětského impéria. Léta neřešené a potlačované etnické konflikty, často s náboženským podtextem, přinesly ozbrojené konfrontace na Kavkaze a v sovětské Střední Asii.⁶ Poslušnost vypovědělo i Pobaltí, fakticky sovětskou mocí okupované od roku 1940. Obdobně se rozpadla sovětská ekonomika. Vojenská prestiž utrpěla nezdar v Afghánistánu a četně medializovanými případy očividného šlendriánu a diletantství.

V této situaci bylo jen otázkou času, kdy se zhroutl i jednotlivé prosovětsky orientované východoevropské satelitní režimy. Po nepokojích v Polsku následovala krize v Maďarsku, NDR a také v Československu.

Českoslovenští komunisté se s prohlubujícími problémy celého sovětského bloku dostali do těžko řešitelné situace. Od moci byl odstaven stále více nepopulární, byť bezesporu schopný, předseda federální vlády Lubomír Štrougal a jeho pozici zaujal technokrat Ladislav Adamec. Moc nad samotnou KSČ na místo Gustáva Husáka (zůstal nadále prezidentem) získal nevýrazný Miloš Jakeš. Ten se rychle stal symbolem celkového zmaru a eroze mocenského monopolu komunistické strany.

Dech ztrácející KSČ byla téměř ze dne na den ochotna k mnohým kosmetickým změnám a ústupkům. Na místo monstrózních oslav 1. Máje na Letenské pláni se rozhodla ve výrazně uměřené formě přenést oslavy na Václavské náměstí. Po dlouhých desetiletích směl být znovu slaven 28. říjen, v souvislosti se vznikem československého státu, nikoli

jako den znárodnění a den vzniku československé federace. Oficiálně byl připomenut první československý prezident Tomáš G. Masaryk atd. Na druhé straně se KSCĚ odhodlala k opatrné, byť otevřené, kritice sovětské Perestrojky s nemožností její plné aplikovatelnosti v československých podmínkách. V argumentaci někteří z hlavních ideologických tvůrců zašli dokonce tak daleko, že neváhali sovětské reformy označit za snahu přiblížit se co nejvíce dobře fungujícímu československému modelu, např. s odkazem na existenci vícero politických stran. O jejich zglajchšaltování samozřejmě již nikdo oficiálně nehovořil.

Nebývale vřelé a neočekávaně spontánní uvítání Michaila Gorbačova československými občany při jeho první návštěvě tehdejšího Československu mělo mocenské špičky varovat, že společnost z nejrůznějších důvodů očekává změnu a to změnu skutečnou a zásadní. Bezprostředně a nenuceně reagující Gorbačov, besedující s prostými Pražany, zaskočil domácí vládnoucí špičky. Přitom to byl právě Gustáv Husák, kdo na Gorbačova opakovaně naléhal, aby stáhl sovětské vojáky z Československa, o čemž ale sovětský reformátor vůbec neuvažoval.⁷ Zkostnatělá podstata režimu, kde vztahy s Moskvou stály mimo přípustnou kritiku, nic z toho oficiálně přiznat nemohla. Propast mezi mocenskou špičkou režimu a téměř již podvědomě nespokojenými občany, pociťujícími především ekonomické neúspěchy, nemohla snad být větší a hlubší.

Cesta k 17. listopadu 1989 a k rychlému zhroucení celého režimu se stala logickou a neodvratnou. A to přesto, že se postupně, v rámci monopolně vládnoucí KSCĚ období let 1986 až 1989, dokázalo zformovat reformně naladěné křídlo. Ani tito reformisté a přívrženci sovětské Perestrojky však nepostřehli rychle rostoucí nespokojenost narůstající napříč celou společností. Pověstný projev Miloše Jakeše z uzavřeného stranického jednání z Červeného Hrádku (17. 7. 1989) demaskoval upadající sílu režimu. Zmatený a sebelítostivý projev odhalil strach mocenských špiček z vlastních občanů, nejasnou představu moci o budoucím možném směřování a skutečnost, že KSCĚ není vedena odpovídajícími kádry. Tím se navíc dodatečně projevil i výrazně satelitní a podřízený vztah politické garnitury reálného socialismu k moskevskému centru, bez jehož otevřené podpory nebyl režim schopen adekvátně a rychle reagovat na překotně se vyvíjející situaci.

⁶ PULMANN, Michal. 2011.

⁷ PULMANN, Michal. 2012.

2. Československý právní a vězeňský systém 70. a 80. let 20. století

2.1 Právní systém

Komunistický převrat z února 1948 znamenal postupnou demontáž demokratického politického systému a naopak budování totalitní mocenské struktury. To přineslo mj. přebudování právního systému československého státu, v němž se mělo v co největší míře využít sovětských zkušeností. Přesto nelze na toto období existence totalitní moci v Československu nahlížet na jako homogenní a neměnný celek. Naopak je nutno vnímat velké rozdíly a jednotlivé etapy, kdy se totalitní stát a jeho mocenské nástroje výrazně modifikovaly a měnily.

První období konstituování mocenského monopolu jedné strany v Československu lze bez nadsázky považovat za období nepokrytého teroru a zastrašování společnosti. Ostatně ta byla v nedávné minulosti značně fyzicky i morálně zdecimována brutálním německým okupačním režimem, následně prošla často velmi kontroverzním časem poválečného vyrovnání s válečnými viníky (skutečnými i domnělými), a tak není divu, že komunisty uplatňovaný teror úspěšně zastrašil celou společnost.

Komunistický ostrý kurs proti reakci, ztělesněný mj. Zákonem na ochranu lidově demokratické republiky č. 231 z 6. října 1948 a mnoha dalšími opatřeními, přinesl do československé poúnorové reality mnoho hrůzných záležitostí. Mezi jinými to byly tábory nucených prací, zásahy proti katolické církvi a obecně všem, kteří se zdáli novému režimu nebezpeční. Se stejnou tvrdošijností byli také neustále hledáni nepřátelé uvnitř samotné komunistické strany, což roztáčelo smrtící spirálu politických procesů, které nejprve postihly významné nekomunistické představitele (JUDr. Milada Horáková, generál Heliodor Píka), aby posléze zasáhly i špičky nového režimu.

První kolo státem organizovaného bezpráví, vykonstruovaných rozsudků a velmi těžkých (často hrdelních) trestů v podstatě skončilo Stalinovou smrtí, byť jistá setrvačnost či snaha nadále postihovat nekomunisty byla patrná i v dalších letech. Přesto otevřený teror přelomu 40. a 50. let se již v československém kontextu neměl opakovat. Naopak v 60. letech lze vysledovat několik pokusů o právní rehabilitaci či aspoň zrušení nespravedlivých rozsudků. I politicky motivovaných rozsudků začalo ubývat, poslední hrdelní trest byl vynesena až v roce 1960 nad studentem Vladivojem Tomkem.¹ Jistý vrchol těchto humanizačních tendencí potom můžeme sledovat v souvislosti s Pražským jarem roku 1968. Uvolnění cenzury dovolilo vést diskusi nejen o dřívějších přehmatelych a

protiprávních aktech, ale umožnilo i odbornou debatu zainteresovaných institucí o možnostech celkového zlepšení právního systému československého státu. Stejně pozitivně působila také dříve vyhlášená amnestie prezidenta Antonína Novotného, díky níž bylo na svobodu propuštěno velké množství politických vězňů.

V 70. a 80. letech byla už situace diametrálně odlišná. Československý stát, jako signatář celé řady mezinárodních smluv a úmluv, v jejichž důsledku se stále více zlepšovalo obecně právní postavení jedince na úkor státní moci, již nemohl uplatňovat ta nejkonzervativnější třídní hlediska v československém právním systému. Případné negativní hlasy ze zahraničí nebylo navíc možno zcela ignorovat – šlo o dobrou pověst režimu i o stále více potřebné obchodní vztahy se západními, tj. kapitalistickými zeměmi. Režim se pozvolna dostával do slepé uličky vlastních nedůsledností, dvojakostí a ekonomických a tudíž i společenských obtíží. Přesto právní systém tehdejšího Československa byl postupně relativně úspěšně modernizován a upraven tak, aby odpovídal tehdejším evropským či světovým zvyklostem. Po formální stránce mohlo být téměř vše v pořádku. Obtíže nastaly v momentu, kdy měly být právní mechanismy československého totalitního státu uvedeny v činnost. Pokud to situace vyžadovala, stát vlastní zákony, za využití nejroztodivnějších záminek, prostě ignoroval, což ilustrují např. tresty vyměřené politickým odpůrcům režimu za opilství, výtržnictví aj. Nejvýstižnější charakteristikou československého právního systému daného období je ohebnost a přizpůsobivost potřebám vládnoucího režimu.

2.2 Československé vězeňství

Československé vězeňství v 70. a 80 letech 20. století bylo svým způsobem obrazem celé tehdejší československé společnosti a jejích četných problémů. V mnoha ohledech se nedá upřít snaha o modernizaci a humanizaci vězeňského systému, nicméně mnoho objektivních i subjektivních faktorů zabránilo tomu, aby šlo o snahu skutečně úspěšnou.

Tehdejší vězeňství mělo za sebou velmi pohnutou a bohatou historii. Po vzniku československého státu v říjnu 1918 byl prakticky beze změny převzat rakousko-uherský vězeňský systém, což bylo ostatně charakteristické i pro ostatní složky výkonu státní správy, případně samosprávy atd.

Postupem času byl tento systém modernizován, zejména pod vlivem zahraničních zkušeností. Stále větší důraz byl kladen na výchovnou funkci trestu, zlepšování podmínek výkonu trestu atd. Zásadním zlomem v tomto vývoji byly události, spojené s německou okupací Československa v průběhu 2. světové války. Vězeňství dosud demokratického

státu bylo, poprvé ve své historii, podřízeno totalitní moci, praktikující celý rejstřík brutálních metod a postupů, do té doby v československém prostředí neaplikovaných. Část vězeňského personálu byla nucena ze svých postů odejít (z rasových důvodů či pro politickou nespolehlivost), část se aktivně zapojila do odbojové činnosti. To přineslo i ztráty na životech a stupňující se německou nedůvěru vůči všem protektorátním institucím – vězeňství nevyjímaje.

Osvobození roku 1945 přineslo nutnost rychlé obnovy československého vězeňství a zvládnutí nebezpečného chaosu prvních poválečných měsíců. Situace bezprostředně po osvobození státu nebyla lehká. O umístění osob do vězeňských zařízení ad hoc rozhodovaly revoluční národní výbory a docházelo k četným přehmatům a protiprávnímu jednání. Situaci komplikovala i skutečnost, že Československo bylo nadále formálně ve válečném stavu. Teprve na konci roku 1945 se řízení a správa soudních věznic a trestních ústavů vrátily do kompetence ministerstva spravedlnosti. Četná další vězeňská zařízení, včetně internačních, sběrných a pracovních táborů k soustředění německého obyvatelstva k odsunu, byla v působnosti ministerstva vnitra a ministerstva národní obrany. Mimořádné lidové soudy odsuzovaly nacistické zločince, zrádce a kolaboranty, kteří byli ve výkonu trestu nazýváni retribučními vězni. Dekretem prezidenta republiky č. 126 ze dne 27. 10. 1945 byly zřízeny zvláštní nucené pracovní oddíly ve všech věznicích krajských soudů a v trestních ústavech Plzeň, Valdice, Mikulov, Mírov a Řepy k zařazování odsouzených, zejména Němců, s trestem odnětí svobody nad 5 let. Těchto oddílů bylo využíváno k odstraňování válečných škod na komunikacích a veřejných budovách a obnově národního hospodářství. V roce 1948 vznikla kategorie tzv. protistátních vězňů, odsouzených státním soudem na základě zákona č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky. Podle vězeňského řádu z roku 1951 byli, ve srovnání s kriminálními vězni, podstatně více omezováni. Zákonem č. 321/1948 Sb., o uniformovaném Sboru vězeňské stráže (SVS) došlo k reorganizaci vězeňského personálu dle vzoru Sboru národní bezpečnosti.

V letech 1953 – 1955 vrcholil tzv. třídní výkon trestu, uplatňující vůči politickým (tehdy nazývaným protistátní) vězňům nejtvrďší podmínky. Dnem 1. 1. 1953 bylo celé vězeňství převedeno do působnosti ministerstva národní bezpečnosti, které koncem roku zaniklo a plnění úkolů vězeňství převzalo ministerstvo vnitra. V témže roce byl vydán Řád nápravných zařízení dle sovětského vzoru. Nově stanovil strukturu nápravných zařízení (NZ) nyní členěných do 6 typů podle stupně střežení. Do jednotlivých typů NZ byli odsouzení zařazováni podle povahy trestného činu (státně bezpečnostní, kriminální) a dle

závažnosti provinění. Podmínky výkonu trestu se z hlediska stupně omezení nebo zvýhodnění měnily, v závislosti na zařazení odsouzeného do I. až IV. klasifikační skupiny. Při nástupu do výkonu trestu byli odsouzení zařazováni do I. nebo II. skupiny, přičemž rozhodující byl třídní původ a povaha trestného činu. K další diferenciaci odsouzených ve výkonu trestu byl v roce 1955 vydán Řád pro nápravně pracovní tábory (NPT), který rovněž vycházel ze sovětských zkušeností a stanovil 4 typy táborů k využívání vězeňské práce. Uvnitř NPT byly jednotlivé kategorie odsouzených odděleně ubytovány a zaměstnávány. Ještě v roce 1961 obsahoval Řád pro výkon trestu odnětí svobody v NZ kategorii tzv. třídních nepřátel vykonávajících trest v nejpřísnějších podmínkách a převážně zařazovaných na fyzicky namáhavé a méně placené práce. Zvlášť nebezpeční odsouzení byli umístováni do zvláštních oddělení zřízených v NPT Leopoldov, Valdice, Plzeň a Pardubice. Kontrolní a inspekční činnost mohli vykonávat jen funkcionáři správy NZ a příslušní prokurátoři.

V polovině 60. let se dosavadní československý vězeňský systém stal, z hlediska mezinárodních požadavků na vězeňství, politicky neudržitelným. K zásadní úpravě výkonu trestu odnětí svobody, podle Standardních minimálních pravidel pro zacházení s vězni, doporučených OSN již v roce 1957, byl vydán zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. V souladu s ním zařazovaly soudy odsouzené k výkonu trestu odnětí svobody do tří nápravně výchovných skupin (NVS), jimž odpovídaly typy nápravně výchovných ústavů (NVÚ). Do ústavu I. NVS byli zařazováni prvotrestaní za trestné činy nejméně společensky nebezpečné, do II. NVS prvotrestaní za závažnější trestné činy a ti, kteří v posledních 10 letech spáchali úmyslný trestný čin. Do III. NVS byli zařazováni pachatelé společensky nejzávažnějších trestných činů, včetně tzv. trestných činů proti republice (vlastizrada, rozvracení republiky, teror, záškodnictví, sabotáž, vyzvědačství nebo trestný čin proti státu světové socialistické soustavy) a zvlášť nebezpeční recidivisté. Trest mohl být soudně zpřísněn umístěním do tzv. zostřené izolace. Do vězeňství mohli, v souladu s výše uvedeným zákonem, vstupovat středoškolsky a vysokoškolsky vzdělaní odborníci jako vychovatelé, sociální pracovníci, pedagogové a psychologové. V roce 1968 bylo vězeňství převedeno z působnosti ministerstva vnitra do kompetence národních ministerstev spravedlnosti (českého a slovenského). V rámci reformy vězeňství začal rozvíjet svojí činnost Výzkumný ústav penologický se sídlem v Praze. Na počátku 80. let vyvrcholila ve vězeňství normalizační opatření, což se projevilo zrušením Výzkumného ústavu penologického a úpadkem rozvíjené odbornosti. Kontrolní činnost ve věznicích a

NVÚ byla svěřena správě Sboru nápravné výchovy (SNV) a nadále ji vykonávali okresní a krajsí dozoroví prokurátoři.

Eroze komunistického režimu a jeho rychlý pád se projevil také v tehdejším československém vězeňství. Ještě v prosinci 1989 (8. 12. 1989) bylo na základě amnestie presidenta republiky propuštěno celkem 52 osob, odsouzených za tzv. trestné činy proti republice a činy s tím spuvisející. Revoluční pohyb ve společnosti uvedl do varu i osazenstvo věznic. K řešení častých nepokojů ve většině nápravně výchovných ústavech (NVÚ) vznikly speciální komise vytvořené Českou národní radou za přispění jednotlivých odborníků a zástupců Občanského fóra a Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných. Tyto komise navštěvovaly jednotlivá vězeňská zařízení a prošetřovaly případné stížnosti vězňů.

Dalším významným mezníkem pro československé vězeňství v závěru 80. let 20. století byl bezesporu 1. leden 1990. Tehdy nově zvolený prezident republiky Václav Havel, s poukázáním na celkovou pokleslost justice a práva v předlistopadovém Československu, vyhlásil široce pojatou amnestii. Překotně připravená a svým způsobem nedomyšlená amnestie propustila z celkového počtu cca 31 000 vězňů plných 23 260 osob a téměř ihned se stala jednou z prvních velkých mediálních kauz nově konstituovaného polistopadového režimu.

Následovaly i další změny. Spolu se zrušením trestu smrti (2. 5. 1990) byl zaveden trest doživotní. Do ústavních řádů byly implementovány četné prozatímní úpravy práv a povinností vězňů, vycházející z pokračujícího šetření speciálních komisí, v minulosti ustanovených Českou národní radou. V letech 1990 až 1991 probíhalo ve Sboru nápravné výchovy (SNV) prověřování odborné a morální způsobilosti v intencích zákona č. 169/1990 Sb., jichž se účastnilo zhruba 5 500 příslušníků SNV. Asi 400 z nich při těchto prověrkách neobstálo. Celková modernizace a reforma československého vězeňského systému byla završena v roce 1992, kdy byl, na základě nově zpracované koncepce inspirované vlastními tradicemi a evropskými vězeňskými pravidly, vydán zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci. Ten zásadním způsobem proměnil strukturu a systém řízení československého a následně i českého vězeňství, které se výrazně přiblížilo k běžným evropským standartům a všeobecně přijímaným pravidlům

¹ Vladivoj Tomek se s několika přáteli a členy jím sestavené skupiny *Othello* pokusil úspěšně odzbrojit vojenskou hlídku v Praze-Strašnicích. Při přestřelce byl jeden voják těžce zraněn a desátník Rudolf Šmatlava zastřelen. V. Tomek byl popraven v pankrácké věznici 17. listopadu 1960.

3 Političtí vězni v Československu a výkon trestu

3.1 Političtí vězni

Postihnout pojem politický vězeň v totalitním Československu není jednoduché. Sami příslušníci SNV byli často bezradní v otázce jejich označování. Protože oficiálně v ČSSR žádní političtí vězni neexistovali, používalo se označení odsouzení a ostatní podle I. hlavy zvláštní části trestního zákona.⁸

Konkrétně se jednalo o část druhou, zvláštní část Trestního zákona 140/1961 Sb., která se skládala ze tří částí nazvaných Trestné činy proti základům republiky (§ 91- Vlastizrada, § 92 Rozvracení republiky, § 93 a 94 Teror, § 95 a 96 Záškodnictví, § 97 Sabotáž, § 98 Podvracení republiky, § 99 Poškozování státu světové socialistické soustavy, § 100 Pobuřování, § 101 Zneužívání náboženské funkce, § 102 a 103 Hanobení republiky a jejího představitele, § 104 Hanobení státu světové socialistické soustavy a jejího představitele), Trestné činy proti bezpečnosti republiky (zde se v paragrafech 105 až 112 mj. stanoví postihy za vyzvědačství, ohrožení státního tajemství, opuštění republiky atd.) a Trestné činy proti obraně vlasti.⁹ V praxi však byly nepohodlné osoby odsuzovány k podmíněným i nepodmíněným trestům za často vykonstruované hospodářské či kriminální delikty. Například nově ustavený Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných za první měsíc své práce podal 5. 6. 1978 informaci o 39 osobách zadržených, ve vazbě či ve výkonu trestu.¹⁰ Z těchto 39 osob byla skutečně drtivá většina (31) ve vazbě či výkonu trestu za činy spojené s první hlavou zvláštní části Trestního zákona. Figurují zde zejména podvracení republiky a pobuřování. Další osoby označené VONSEM za nespravedlivě stíhané byly obviněny z výtržnictví, napadení veřejného činitele, nenastoupení vojenské služby či porušení odvodní povinnosti.

Vzhledem k tomu, že bylo prakticky možné odsoudit kohokoli za cokoli, a že za porušování téhož právního předpisu mohl být odsouzen politicky nepohodlný občan i zločinec, je třeba politický rozměr případů posuzovat individuálně. S přihlédnutím k této problematice navrhuje Bursík¹¹ dvě další možnosti, jak vymezit pojem „politický vězeň“. Jsou to umístění do tzv. izolací vzniklých po roce 1972 a použití fyzického a psychologického nátlaku s cílem člověka zlomit, narušit jeho integritu a případně jej donutit ke spolupráci s totalitním režimem.

⁸ ŠKUTINA, Vladimír. 1990.

⁹ Zákon č. 140/1961 Sb.

¹⁰ Informace o Chartě 77 č. 8, r. 1978

3.2 Výkon trestu

Spolu s postupujícím procesem normalizace společnosti se i vězeňství dočkalo na počátku sedmdesátých let znovuzavedení starých osvědčených metod, kterými byly ponižování, šikana a fyzická práce vyostřená tvrdými normami v další nástroj ponižování. Systém, navzdory halasnému ujišťování o opaku, rezignoval na převýchovu a omezil se na odstrašování a izolaci. Nevyhlašovaným cílem se naopak stala devastace lidské osobnosti skrze fyzické týrání, vykořisťování pomocí nucené práce (odmítači byli kráceni na stravě, zařazování do těžších NVS či znovu souzení) a psychické ničení lidské duše.¹² Při výběru pracovníků SNV začalo být znovu upřednostňováno třídní hledisko před vzděláním, svého obnovení se dočkal politickovýchovný aparát SNV a od roku 1974 došlo mezi vězni k obnovení agenturně operační činnosti. V roce 1978 bylo zřízeno samostatné oddělení vnitřní ochrany SNV.

Od 1. října roku 1972 byla rozkazem náčelníka Správy SNV č.: 23/1972 v některých vězeňských zařízeních vybudována tzv. izolovaná oddělení. O tom, kteří lidé sem budou umístěni, rozhodovala Správa SNV po dohodě se Státní bezpečností (StB). Političtí vězni zařazení do těchto oddělení byli separováni nejen od ostatních vězňů, ale i od sebe navzájem. Přesto však spolu dokázali komunikovat a přes veškerou snahu vše ututlat se o jejich existenci dovídal i okolní svět, včetně zahraničí. Na základě mnoha stížností takto izolovaných politických vězňů (především Petr Uhl či Jaroslav Šabata) byla dokonce tehdejší Generální prokuratura ČSSR donucena přezkoumat zákonnost takového postupu. Výsledkem šetření nakonec bylo zrušení rozkazu 23/1972, jeho znění však téměř doslovně převzala novela Řádu o výkonu trestu z 15. 7. 1973. Tím bylo umožněno stížnosti vězňů jednoduše shodit ze stolu a dále se jimi nezabývat.

Rozkazem náčelníka Správy SNV č.: 37, který vstoupil v platnost 1. 1. 1974, bylo rozhodnuto, kam mají být umístováni odsouzení za trestné činy proti republice a odsouzení vyžadující zvláštní dohled, tedy příslušníci de iure neexistující kategorie „političtí vězni“. Muži zařazení do I. NVS v NVÚ Plzeň – Bory, do II. NVS v NVÚ Mírov a NVÚ Miňkovic. Pro výkon trestu ve III. NVS byly určeny politickým vězňům mužům Valdice. Ženy s politickými delikty zařazené v I. a III. NVS měly nadále vykonávat trest v NVÚ Opava. Politickým vězeňkyním zařazeným do II. NVS byl pro výkon trestu určen NVÚ Pardubice. Práce neschopní a staří političtí vězni byli umístováni v NVÚ Ostrov nad Ohří.

¹¹ BURSÍK, Tomáš. 2007.

¹² IBID.

Ve druhé polovině 70. let se praxe politických izolací změnila, a političtí vězni začali být umisťováni mezi vězně kriminální. Cílem bylo zbavit je výhod vzájemné podpory a vystavit je možné šikaně ze strany kriminálních vězňů. Tato praxe, navzdory občasným protestům Správy SNV, že političtí vězňové mají na ostatní špatný ideologický vliv, přetrvávala až do konce totalitního režimu.

Celkově lze říci, že 70. a 80. letech došlo ke zlepšení podmínek výkonu trestu natolik, že v porovnání s 50. léty pobyt za mřížemi přestal být bojem o holé přežití. Obrazně řečeno, vězeň se z mukla (muže určeného k likvidaci) stal objektem určeným k fyzické a morální devastaci takového rozsahu, aby již nebyl schopen vyvíjet protirežimní aktivitu nebo, aby s vládnoucím systémem dokonce spolupracoval. Této postupné změny poměrů si ve svých nikdy nepublikovaných pamětech sepsaných v létě 1989 povšiml i v letech 1948 - 64 vězněný František Srnský: „(...) *Krok si mně znova a znova nechává předvolávat na pohovory. O spolupráci už se ani nepokouší. Dříve bych za všechny ty řeči, které mu říkám bez obalu, šel na měsíc do korekce. Dnes jen poslouchá a dokonce si nechává vyprávět masakr z tábora X na Slavkově. Nic jsem nevynechal. Neodpoví, a já jsem propuštěn zpět na celu.*“¹³ K podmínkám věznění v 70. a 80. letech je třeba dodat, že odsouzení se stále setkávali s hygienicky nevyhovujícími často přeplněnými celami, časté jsou stížnosti na chlad, průvan, těžkou nezřídka nebezpečnou a špatně organizovanou práci spojenou se šikanou a snižováním potravinových dávek v případě neplnění norem. Výjimkou nebyla ani dozorcí podporovaná šikana ze strany kriminálních živlů.¹⁴

Český novinář a trojnásobný politický vězeň Jiří Lederer ve svém dopise Generální prokuratuře ČSSR z roku 1978, na příkladu svého strýce novináře Antonína Hajana a básníka S. K. Neumanna, vypočítává rozdíly mezi politickým vězněm v normalizačním Československu a Rakousku – Uhersku. Lederer shledává, že jak v délce trestu, tak v zacházení byly rakousko – uherské poměry pro politické vězně příznivější. Navíc si všímá skutečnosti, že oba zmiňovaní pánové mohli po odpykání trestu dále pokračovat ve veřejné činnosti, což bylo v socialistickém Československu zhora nemožné.¹⁵

¹³ SRNSKÝ, František. Nepublikovaný soubor vzpomínek politického vězně. Z archivu rodiny Srnských.

¹⁴ ŠKUTINA, Vladimír. 1990., BURSÍK, Tomáš. 2007., HAUPTMANN, Petr. 2011., www.pametnaroda.cz, Přílohy 1 až 5 této práce

¹⁵ BURSÍK, Tomáš. 2007.

4 Stres

S ohledem na téma předložené práce, tedy v širším smyslu na problematiku střetu jedince s represivním systémem totalitního státu, se nelze vyhnout zkoumání dopadů takového setkání na straně postiženého. Jedním z prvních mechanismů, který se v zátěžové situaci aktivuje, je stres.

Pohled psychologie na stres není zdaleka jednotný, ani jednoznačný. Dá se říci, že rozpory panují jak v oblasti terminologické, tak v hodnocení dopadů stresu na lidský organismus.

4.1 Vývoj pojmu stres

Jak uvádí Křivohlavý¹⁶, etymologicky se dá původ slova stres odvodit z latinského „stringo“, což znamená stahovat či utahovat. Ve 14. nebo 15. století se slovo „stress“ objevilo v angličtině a znamenalo útrapy či těžkosti. V 17. století se tento výraz začal používat v technických vědách, zejména ve fyzice. V technickém smyslu je anglické „stress“ blízké jinému anglickému slovu „press“, tedy lis. „Stress“ je také výsledkem tlaku lisu, tedy de facto silou, jíž je objekt svírán či přímo drcen. Z technických věd pak termín stres vstoupil do fyziologie, biologie a později i do sociologie a psychologie.

Základy biologické koncepce zátěže položil již v druhé polovině 19. století francouzský lékař a badatel Claude Bernard ve své teorii vnitřního prostředí. Bernard předpokládal, že zachování stability vnitřního prostředí je podmínkou samostatného a nezávislého života. Tuto koncepci následně ve 30. letech 20. století rozšířil americký fyziolog Walter B. Cannon o poznání, že vnitřní rovnováhu organismu, čili homeostázu, pomáhá udržet sympatický nervový systém. Cannon rovněž přišel s teorií dvou způsobů reakce živých organismů na stres:

- boj (fight) – je-li pravděpodobné, že organismus stresor může zvládnout;
- útěk (flight) – jestliže je zřejmé, že je stresor nezládnutelný.

Pokusy na zvířatech dospěl k poznání, že při ohrožení se stereotypně projeví vždy jedna z těchto reakcí. Rozdíl je pouze v intenzitě jejích projevů, jíž shledal přímo úměrnou intenzitě ohrožení (stresoru).

Bernard ani Cannon ale nepřišli se samostatnou teorií stresu. Tu přinesl až v padesátých letech 20. století ve své knize „Život a stres“ Hans Selye, všeobecně

¹⁶ KŘIVOHLAVÝ, Jaro. 1994.

považovaný za zakladatele systematického výzkumu stresu. Selye chápal stres jako: „(...) nespecifickou reakci organismu na jakékoli nároky, které jsou na organismus kladeny.“¹⁷

Jak referuje Kebza,¹⁸ původní Cannonův model stresové reakce živých organismů na působení stresoru „boj nebo útěk“ byl dále doplňován. V 80. letech britský psycholog J. A. Gray, na základě studia výzkumu primátů, stanovil čtyři fáze stresové reakce:

- strnutí („freeze“), které napomáhá orientaci v situaci;
- útěk („flight“), který J. A. Gray předřadil útoku v Cannonově pojetí;
- boj („fight“);
- hraní mrtvého („fright“), tedy tonická imobilita ve stavu zděšení při přímém fyzickém kontaktu s ohrožením.

O pátý bod – mdlobu („faint“), obohatil na tento rejstřík americký psychiatr H. S. Bracha. Mdloba je v pojetí H. S. Brachy¹⁹ specificky lidskou reakcí na situaci akutního ohrožení. Mdloba totiž snižuje radikálním poklesem krevního tlaku potenciační ohrožení vykrvácením, a pro nebojující část populace (ženy a děti) je adaptivně výhodné omdlít již při první známce poranění.

Na podkladě vývoje pojmu stres si lze povšimnout, jak původně biologické pojetí nespecifické reakce organismu poznenáhla získalo psychologický rozměr. Josef Charvát, význačný český lékař a endokrinolog, ve svém díle o stresu v roce 1969 v kapitole věnované psychickému stresu poznamenává: „Člověk přenesl stressové mechanismy, vypracované původně jen pro fyzické ohrožení, i do oblasti společenské a symbolické.“²⁰ Paulík²¹ doplňuje, že i sám H. B. Selye, který se původně zajímal především o vliv fyzických stresorů na lidský organismus, v pozdějším období svého bádání vyzdvihl roli psychiky v ovlivňování dopadu potenciačních stresorů na lidský organismus a připustil, že psychika může mít větší význam než vlastní reakce organismu.

4.2 Definice stresu a některé jeho koncepty

Dnes je stres nahlížen jako multifaktoriální jev, tedy jako skutečnost, která je výsledkem působení obtížně postihnutele řady činitelů. Vývoj pohledu na koncept stresu, ale i terminologickou nejasnost panující v této oblasti bádání dokresluje fakt, že v roce 1987 bylo na mezinárodním sympoziu o stresu v Bratislavě konstatováno, že existuje více

¹⁷ VAŠINA, Bohumil a Helena ZÁŠKODNÁ. 1996. s. 79

¹⁸ KEBZA, Vladimír. 2009.

¹⁹ IBID.

²⁰ CHARVÁT, Josef. 1969. s. 86

²¹ PAULÍK, Karel. 2010.

než 200 jeho definic²². Za těchto okolností se jeví smysluplnějším vzdát se vymezení pojmu porovnáváním jeho více či méně úspěšných předchozích definic a přiblížit si spíše průběh stresu na procesuálních modelech.

4.2.1 Biologický koncept stresu

V tomto pojetí je problematika stresu více méně zúžena na neurofyziologickou a biochemickou odezvu organismu, který ji vyvíjí ve snaze obnovit svou vnitřní rovnováhu (homeostázu), ztracenou pod tlakem působení vnějších činitelů (stresorů). Za dnes již klasickou je považována definice výše zmíněného H. B. Selye, zde v citaci M. Ulrichové: „*Stres je nespecifická (tj. nastávající po různých zátěžích stereotypně) fyziologická reakce organismu na jakýkoli nárok na organismus kladený.*“²³

Na tomto místě je vhodné poznamenat, že sám Selye používal ve svých pracích pojem stres nekonzistentně. Někdy pro podnět a jindy pro reakci. Sám sice později přišel s pojmem stresor, ale nejednoznačná situace vymezení stresu (podnět vs. reakce) do jisté míry přetrvává v odborné literatuře dodnes. Navíc v tzv. technickém pojetí je stres v původním významu tohoto slova podnět a odezva organismu je „strain“ (námaha).²⁴

Jak bylo výše naznačeno, biologický koncept stresu vznikl v rámci endokrinologie, při zkoumání na zvířatech. Pokusy byly navíc prováděny v situaci, kdy se pokusné objekty nemohly stresovému momentu vyhnout. Příkladem mohou být pokusy na psech ruského badatele I. P. Pavlova i vlastní Selyeho experimenty s krysami. Biologická koncepce stresu předpokládá, že ačkoli je stresová reakce vyvolána různými faktory, má odpověď organismu ve všech případech společné znaky (tj. je nespecifická).

Odpovědí organismu na narušení homeostatického stavu je tzv. Obecný adaptační syndrom (General Adaptation Syndrom – GAS), který je podle Selyeho stejný, bez ohledu na to, jedná-li se o fyzikální, psychické či sociální stresory. GAS probíhá ve třech fázích:

1. Alarm (poplachová reakce) – vede k mobilizaci všech pomocných mechanismů zachování života. Při silné zátěži reaguje organismus šokem s neorganizovanými vnějšími projevy. Obranné reakce jsou zpočátku utlumeny. Po určité adaptaci na vzniklý stav nastává zvýšená aktivace organismu a obnova obrany. V organismu dochází ke složitým biochemickým změnám, jejichž cílem je příprava energetických rezerv k okamžitému výdeji.

²² HÜTTICH, Bernd. 2000.

²³ ULRYCHOVÁ, Monika. 2012.

²⁴ VAŠINA, Bohumil. 2009.

V této fázi je reakce ovlivňována sympatikem. Je aktivována dřeň nadledvin, která produkuje katecholaminy (adrenalin a noradrenalin). Adrenalin vyvolává zúžení cév, zrychlení tepu a pocení. Adrenalin dále působí na retikulární aktivační systém, tedy na tu část retikulární formace, která svým působením na mozkovou kůru ovlivňuje vědomí a bdělý stav, a přes ni působí zpětně na sympatikus. Vzniká tím uzavřený kruh, udržující aktivaci a emocionální vzrušení, i když už podnět nepůsobí. Noradrenalin aktivuje prostřednictvím adenohipofýzy kůru nadledvin, které svými hormony podporují metabolismus sacharidů a bílkovin. Z jater se uvolňuje krevní cukr a z tukových tkání tukové složky. Krev se přemísťuje z oblastí obklopujících trávicí trakt směrem ke svalům končetin.

V chování se tato fáze projevuje jako útok či útěk, emocionálně jako vztek nebo strach.

2. Rezistence (fáze odolávání) – dochází k nástupu specifických způsobů obrany organismu. Vyřeší-li se situace, jsou hormonální cestou zastaveny impulsy k udržování stresové reakce. Jestliže působení stresorů trvá a zdroje energie nestačí na obnovení homeostázy, tj. když adaptace není možná, zůstává organismus v trvalém napětí. Dochází k částečnému zklidnění, opět se nastartuje trávení a organismus čerpá ze svých rezerv.

V této fázi se aktivuje systém hypotalamus – hypofýza. Adrenokortikotropní hormon adenohipofýzy podporuje v kůře nadledvin produkci kortikosteronu a kortizolu (glukokortikoidů). Glukokortikoidy pozitivně ovlivňují metabolismus a působí současně tlumivě a protizánětlivě. Aktivace hypotalamu způsobuje také vylučování antidiuretického hormonu, pozitivně ovlivňujícího paměť. Ten může napomoci k vybavení strategií, fungujících dříve v obdobných situacích. V chování se tato fáze projevuje ústupem a emočně smutkem.

3. Exhaustce (stadium vyčerpání) – je-li působení stresoru příliš dlouhé, dochází k vyčerpání rezerv a k selhání organismu. Adaptace již není možná.

Tato fáze aktivuje parasympatický systém a organismus přechází do stavu rezignace.

Vedle Obecného adaptačního syndromu mají organismy k dispozici i tzv. lokální adaptační syndrom (LAS), který řeší rušivé či škodlivé vlivy na některou omezenou část organismu. Přeroste-li míra stresu lokálně řešitelnou úroveň, lokální adaptační syndrom může spustit činnost GAS.

Sám Selye v průběhu svých výzkumů dospěl k názoru, že stres nemusí být jen reakcí organismu na podněty ohrožující jeho integritu, ale že se může jednat o odezvu na jakoukoli zátěž, běžnou i extrémní.

V průběhu dalšího bádání, zvláště při výzkumu lidského stresu, došlo ke zpochybnění pasivní úlohy objektu tváří v tvář stresové situaci.

4.2.2 Psychologické koncepty stresu

Poznání, že reakce na stresové situace může být výrazně variabilní díky subjektivnímu hodnocení ohrožení, dalo vzniknout tzv. psychologickým koncepcím stresu, pokoušejícím se vysvětlit zejména psychologické mechanismy redukce a produkce stresu, přičemž pohled na fyziologický či endokrinologický průběh stresové reakce zůstal ve většině případů zachován. Důraz je kladen na řídicí a jednotící funkci mozkové kůry a centrálního nervového systému.

Lze totiž vysledovat skutečnosti, kdy má stresová reakce především psychogenní charakter. Jinými slovy, stres může vzniknout nejen ohrožením organismu vnějšími požadavky, ale i na základě subjektivní interpretace závažnosti situace a míry ohrožení. A to i mylné interpretace. Jednou z možností je anticipace stresoru²⁵, jinou chyba v hodnocení situace. Příkladem anticipace stresu může být strach z neúspěchu. Jak upozorňuje Vašina²⁶, od začátku druhé poloviny 20. století proběhla celá řada pokusů, které prokázaly, že o stresogenosti podnětu rozhoduje jedinec tím, jaký mu připisuje význam pro sebe samého, a jak hodnotí vlastní schopnost stresovou situaci vyřešit. Tyto poznatky sice zpochybňují Selyeovu teorii o nespecifičnosti stresové reakce, ale: „*Na druhé straně však je nepochybné, že v souboru mechanismů, jakým jedinec reaguje na stres vyvolávající situaci, prakticky vždy nacházíme znaky svědčící o průběhu procesů popsaných Cannonem a Selyem nebo znaky obou těchto procesů.*“²⁷

K nejznámějším a nejčastěji v literatuře zmiňovaným psychologickým teoriím stresu patří kognitivní teorie R. S. Lazaruse.²⁸ Zaměřuje se pouze na distres a Lazarus v ní rozlišuje mezi fyziologickým stresem, projevujícím se změnami v organismu a psychologickým stresem, který se projevuje v chování a prožívání. Podle této teorie vzniká stres nejen v důsledku přímého fyzického ohrožení, ale i tehdy, je-li situace, byť třeba chybně, jako ohrožující vyhodnocena. Kognitivní hodnocení (cognitive appraisal) situace

²⁵ CHARVÁT, Josef. 1969.

²⁶ VAŠINA, Bohumil. 2009.

²⁷ VAŠINA, Bohumil a Helena ZÁŠKODNÁ. 1996. s. 81.

²⁸ ANAUT, Marie. 2013.; VAŠINA, Bohumil. 2009.; KEBZA, Vladimír. 2009.; PAULÍK, Karel. 2010. a další.

probíhá ve dvou úrovních: na primárním stupni se vyhodnocuje nebezpečnost situace a rizika použití různých řešení; na sekundární úrovni se hodnotí možnosti úspěšného zvládnutí situace. Je-li situace vyhodnocena jako ohrožující, dostaví se poplachová reakce a nastává mobilizace energetických zdrojů. Za takové situace jedinec zvolí jednu ze čtyř zvládacích (copingových strategií):

- útok na stresor;
- posilování vlastní obranyschopnosti;
- vyhýbání se stresorům;
- apatie doprovázená pocitem beznaděje.

Později Lazarus rozdělil zvládací (copingové) strategie na dva základní typy:

- coping zaměřený na problém – je volen, pokud kognitivní hodnocení shledá situaci jako zvládnutelnou. Pak nastupují aktivity směřující k opětovnému získání rovnovážného stavu.
- coping zaměřený na emoce – je volen, je-li situace vyhodnocena jako nezvládnutelná. Za těchto okolností se jedinec snaží o regulaci emočního doprovodu stresové situace, který by ho mohl poškodit v jiných oblastech (sebehodnocení atd.).

Později byl tento koncept doplněn o vyhýbání se zátěži a o hledání pomoci.

Teorie Steinberga a Ritzmana²⁹ vychází z předpokladu, že všechny živé systémy jsou hierarchicky organizovány v osmi úrovních: buňka – orgán – organismus – skupina – organizace – komunita – společnost – nadnárodní systémy. Přitom ve všech úrovních dochází ke vstupům a zpracování hmoty, energie a informací. Hmota, energie i informace se v systému transformují, přestupují mezi jeho úrovněmi a nakonec z něho vystupují. Subsystémy jsou integrovány do samoregulujícího se, neustále se vyvíjejícího a reprodukuujícího se systému. Vnitřní rovnováha i vzájemné vztahy nižších systémů vůči nadřazeným, které jsou potřebné k adaptaci na podmínky prostředí, jsou udržovány negativní zpětnou vazbou. Stres může působit na všech úrovních systému jako materiální, energetické či informační přetížení nebo naopak jako nedostatek těchto komodit. Podle stavu na vstupu a výstupu systému se může jednat o nedostatek, případně o zahlcení. Schopnost systému zachovat homeostázu je v této teorii nazývána rezistencí. Prahou stresu je hranice, za níž je narušena homeostáza, což vyvolává strain. Schopnost systému snížit strain s využitím předchozí úspěšné adaptace se nazývá pružnost (resilience). K udržení či

²⁹ PAULÍK, Karel. 2009.

znovunastolení homeostázy je nutné vynaložení energie. Negativní důsledky stresu mohou vyústit maladaptaci nebo ve vyčerpání energetických zdrojů.

V Interakční koncepci stresu³⁰: jejímiž autory jsou T. Cox a Mckay, jsou rozlišeny možné zdroje stresu na vnější a vnitřní. Zatímco vnější požadavky jsou např. problémy v mezilidských vztazích, pracovní problémy apod., vnitřní požadavky mají vztah k fyzickým a psychologickým potřebám jedince. Stresové děje probíhají v pěti etapách, přičemž: „(...) *jde spíše o cyklický než lineární model.*“³¹:

1. počáteční identifikace nároků nebo stresorů;
2. hodnocení vnějších i vnitřních požadavků s ohledem na schopnost jedince uspokojit důležité potřeby. Stres se objeví, existuje-li nesoulad mezi percipovanými požadavky a percipovanými schopnostmi jejich zvládnutí. Je-li situace náročnější, než jakou je daný jedinec schopen zvládnout, a nelze-li hodnocení situace změnit, jedinec pokračuje v činnosti až do chvíle, dokud na ni stačí. Výsledkem tohoto nesouladu je zážitek stresu.
3. stresová odpověď jako způsob vyrovnání se se stresujícími nároky změnami v chování a prožívání, včetně změn fyziologických.
4. posuzování aktuálního stavu. Pokud jedinec situaci nezvládl, nebo pokud očekává negativní důsledky nezvládnutí v budoucnosti, stresové dění pokračuje.
5. závěrečné zpětnovazební hodnocení, které probíhá na úrovni fyziologické, psychologické i sociální. Zpětná vazba přiměřených odpovědí může zlepšit adaptační schopnosti jedince. Zpětná vazba nevhodných odpovědí může zesílit stresovou odpověď a stát se příčinou ještě většího poškození nebo přimět jedince ke změně odpovědi nebo k hledání intervence.

Zatímco v řadě jiných pojetí je stresová odpověď považována za poslední fázi reakce, Coxův a Mckayův model stresu pokračuje ještě fází 4 a 5, v nichž dochází k reflexím stresové situace a k dalšímu vývoji.

Hamiltonův Informační model stresu³²: rozlišuje stres psychologický, fyziologický a biochemický. Opírá se o kognitivní hodnocení a o pozornost. I zde je zásadním momentem interpretace stimulu jako stresoru. Aby mohl jedinec stimuly interpretovat, musí zaměřovat svou pozornost selektivně a rozhodovat o důležitosti podnětů. V tomto procesu se uplatňuje i paměť: člověk čerpá z minulých zkušeností s obdobnými podněty či situacemi.

³⁰ PAULÍK, Karel. 2010.

³¹ VAŠINA, Bohumil. 2009. s. 26

³² VAŠINA, Bohumil a Helena ZÁŠKODNÁ. 1996.

Přítom dochází ke kognitivní klasifikaci stresorů ovlivňujících i afektivně emoční reakce typu úzkost, strach, hněv anebo smutek. Emoční reakce pak zpětně působí na kognitivní hodnocení dalších stresorů. S rostoucím množstvím stresujících podnětů roste informační zátěž jedince a strain, přičemž mezi působícími stresory a mírou strainu není lineární závislost. Dle Hamiltona existují tři obecné typy stresorů: 1) anticipace bolesti či nebezpečí; 2) hrozba sociální izolace nebo odmítnutí; 3) komplexní stimuly s požadavky na protikladné reakce nebo komplex nových složitých stimulů.

Goldsteinův model se do jisté míry podobá teorii Hamiltonově, má však obecnější platnost. Dovoluje vysvětlit stres bez ohledu na druh stresoru. „Podle Goldsteina (1995) je **stres** stav, kdy očekávání, buď geneticky naprogramovaná nebo dříve naučená, či odvozená z okolností, neodpovídají tomu, jak je aktuálně vnímáno či anticipováno, vnitřní nebo vnější prostředí a tato diskrepance mezi tím, co je pozorováno nebo pocíťováno a co je očekáváno nebo naprogramováno či odvozeno, vyvolává kompenzační reakci.“³³

Goldsteinova koncepce stresu tedy považuje za kritérium stresové reakce kompenzační úsilí. Stres v jeho pojetí závisí na citlivosti organismu k podnětu, tedy na tom, zda bude daný podnět organismem shledán jako porušení či ohrožení jeho homeostatického stavu. Přijímané informace o stavu organismu jsou centrálně zpracovávány a mozek porovnává dostupné informace s možnostmi vhodné odpovědi. Podobná srovnávání informací za účelem vhodné reakce k udržení homeostázy, probíhají i v řadě jiných orgánů, které Goldstein nazývá homeostaty. Každý z homeostatů používá jeden nebo více efektorů, jimiž připravuje a provádí dílčí změny. Goldstein rozlišuje stres a distres. V jeho pojetí má distres čtyři znaky: 1) uvědomění; 2) nepříjemnost; 3) pozorovatelné změny chování a 4) neurohumorální aktivaci. Akcentoval dalších pět rozdílů, jimiž se jeho koncepce liší od Selyeho pojetí stresu:

1) stresová odpověď organismu závisí na charakteru, intenzitě a subjektivním významu stresoru pro organismus, stejně jako na tom, jak organismus hodnotí možnost vypořádat se s ním; 2) koncepce vidí ve stresové i distresové reakci pokus organismu zmírnit účinek stresoru. To se týká jak neuroendokrinních a tak psychologických aspektů. 3) stresová reakce nemusí za všech okolností probíhat podle schématu Selyeova GAS; 4) Goldstein chápe distres jako vědomě zakoušený stav (zatímco Selye se nikdy myšlenkou uvědomovaného a neuvědomovaného stresu nezabýval); 5) Goldstein distres nepovažuje za příčinu onemocnění. Je sice doprovázen nepříjemnými pocity, ale z definice se nejedná o patologickou reakci. K chorobám dochází spíše u predisponovaných jedinců.

Cílem této práce ovšem není určovat míru stresu, ani detaily průběhu stresové reakce u participantů. Ostatně vzhledem k časovému odstupu by to nebylo ani možné, proto se jeví jako účelné využití některého z možná vágnějších, ale o to méně redukcujících vymezení stresu. Např. J. Křivohlavý nabízí vlastní definici shrnující celou řadu klasických i současných pojetí stresu: „*Stresem se obvykle rozumí vnitřní stav člověka, který je buď přímo něčím ohrožován, nebo takové ohrožení očekává a přitom se domnívá, že jeho obrana proti nepříznivým vlivům není dostatečně silná.*“³⁴

4.3 Dimenze stresu

Jiný, kvantitativní pohled na stres, odhaluje celou řadu dalších terminologických rozporů v pojmech, jako jsou zátěž, stres či stresor apod.

4.3.1 Zátěž a stres

Jestliže bylo v textu dosud používáno termínu zátěž velmi umírněně a někdy i synonymicky k pojmu stres, bylo tak činěno záměrně, neboť o vztahu pojmů zátěž, stres/stresor, je třeba krátce pojednat. Zatímco někteří autoři chápou uvedené pojmy synonymicky, jiní mezi nimi důsledně rozlišují.

Často citovaný český badatel, akademik J. Charvát měl jednoznačně za to, že anglické stres je ekvivalentem českého zátěž: „*Stav, ve kterém se nachází živý systém při mobilizování obranných nebo nápravných zařízení, jmenujeme zátěží. SELYE pro to užil názvu stress. Zmezinárodněl tak, že v češtině užíváme obou názvů promiscue.*“³⁵ Toto pojetí u českých autorů dlouho dobu převažovalo, a dosud se s ním můžeme setkat u řady psychologů zejména starší generace³⁶. Aniž by bylo možné jednoznačné zobecnění zdá se, že zátěž a stres vidí jako synonyma také teoretici z oblasti teorie řízení (managementu)³⁷ a aplikované psychologie, zejména psychologie práce³⁸, psychologie řízení³⁹, pedagogické psychologie atd.

Někteří badatelé však mezi zátěží a stresem striktně rozlišují v tom smyslu, že: „*Zátěž (load) ve smyslu požadavků, které jsme schopni zvládnout a jež nejen nejsou zdravotním rizikem, ale jež jsou dokonce nezbytné pro další rozvoj každého člověka je třeba důsledně*

³³ VAŠINA, Bohumil a Helena ZÁŠKODNÁ. 1996. s. 82

³⁴ KŘIVOHLAVÝ, Jaro. 1994.

³⁵ CHARVÁT, Josef. 1969. s. 66

³⁶ ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. 2001., HOŠEK, Václav. 1994., NAKONEČNÝ, Milan. 1997., 2004.

³⁷ ARMSTRONG, Michael. 2002., PLAMÍNEK, Jiří. 2000.

³⁸ ŠIKTAR, Jiří, Jiří HOSKOVEC a Jana Ester ŠMOLÍKOVÁ. 2006., HOSKOVEC, Jiří, Jiří ŠIKTAR, Milan RYMEŠ a Karel RIEGEL. 2003.

³⁹ BEDRNOVÁ, Eva a Ivan NOVÝ. 2004., LUKEŠ, Martin a Ivan NOVÝ. 2005., PAUKNEROVÁ, Daniela. 2006.

odlišovat od stresu, vyvolaného požadavky (stresory), na jejichž zvládnání naše kapacity nestačí.“⁴⁰

Problém výše uvedeného terminologického rozdělení zátěže a stresu tkví v tom, že de facto vrací pohled na stres do jeho fyziologických teorií. Tvrzením, že požadavky „nezbytné pro rozvoj každého člověka“ nemohou být stresorem, odkazuje jedince do pasivní úlohy příjemce vnějších impulzů.

Mnohem výstižněji přistoupil k rozdělení zátěže a stresu Paulík⁴¹, který stres chápe jako specifický případ obecněji pojaté zátěže, kdy: „*Stresové situace jsou ty, v nichž dochází k výraznějšímu rozporu mezi expozičními a dispozičními faktory.*“⁴² Jinými slovy, zátěž přejde ve stres tehdy, dojde-li k přetížení, nebo naopak k nedostatečné stimulaci. Paulíkovo pojetí nečiní jedince pouhým objektem vnějších a vnitřních podnětů, naopak připouští možnost jeho účasti na stresovém dění, byť i jen nesprávným hodnocením významů či situací, kterým je vystaven.

Pro účely této práce se proto přidržíme původního Charvátova vymezení zátěže a stresu jako synonym. Bude-li mezi oběma stavy ze závažných důvodů nutno rozlišovat, bude tak učiněno podrobným popisem.

Popsané rozlišování mezi zátěží a stresem má ještě další rozměr. Dle této klasifikace totiž bývá zvládnání zátěže vnímáno jako adaptace, kdežto zvládnání stresu jako coping.⁴³ Vzájemný vztah těchto dvou pojmů je vymezován různými autory různě.

4.3.2 Eustres – distres – hypostres - hypostres

Jiným možným úhlem pohledu na stres je jeho rozdělení na eustres a distres. I zde vládne značná terminologická variabilita. Někteří autoři⁴⁴ vnímají oba termíny jako synonyma pojmů zátěž (běžné, neohrožující a zvládnutelné požadavky) a stres (stav ohrožení a mobilizace). V tomto pojetí vlastně distres odpovídá Selyeho pojmu stres. Další badatelé⁴⁵ mají za to, že eustres je stresová reakce, vyvolaná šťastnými událostmi (výhra, povýšení atd.), které, byť v celkovém kontextu úspěchu, kladou na jedince adaptační nároky. Jiní se zmiňují o eustresu jako o stresové situaci, která je chápána jako výzva⁴⁶. V souvislosti s eustresem upozorňuje Hošek⁴⁷, že tento pojem není uznáván všemi

⁴⁰ KEBZA, Vladimír. 2009. s. 19

⁴¹ PAULÍK, Karel. 2010.

⁴² IBID. s. 41

⁴³ KEBZA, Vladimír. 2009., PAULÍK, Karel. 2010.

⁴⁴ PAULÍK, Karel. 2010.,

⁴⁵ KŘIVOHLAVÝ, Jaro. 1994.

⁴⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. 2010.

⁴⁷ HOŠEK, Václav. 1994.

badateli, a že důvody, proč je existence tohoto druhu stresu někdy zdůrazňována, lze hledat též v rovině fyziologické, např. při vytrvalostních sportech, kde může na analgetizující účinky „libého“ stresu vzniknout i návyk.

Hypostres a hyperstres jsou dalším z možných přiblížení pojmu stres. Podle J. Křivohlavého je hypostres stresem, který nedosahuje „(...) obvyklých tolerancí stresu.“⁴⁸, kdežto hyperstres překračuje hranice adaptability. Úskalím uvedené klasifikace je, že v jazyce badatelů, operujících s pojmovým rozdělením stresu na zátěž a stres, by hypostres byl synonymem pro zátěž a hyperstres pro stres či (u jiných) distres.

4.4 Stresory a náročné situace

Samotný výše použitý pojem stresor patří ke klíčovým termínům a je vhodné jej více přiblížit. V úzkém vztahu s pojmy stres a stresor je též koncept náročné situace, o níž by se dalo hovořit i jako o kontextu, v němž jeden či více stresorů působí.

4.4.1 Stresory

Pojem stresor zahrnuje celé spektrum vnějších i vnitřních negativních podnětů. Přijmeme-li výše uvedené psychologické teorie stresu, pak stresor může být i domnělý, anticipovaný atd. V této situaci navíc lze rozeznávat stresory reálné (ty, které aktuálně jedince ohrožují) a stresory potencionální (podněty, které jsou přítomné, stres vyvolat mohou, avšak z nějakého důvodu jej nevyvolávají, např. jedinec si jich nevšiml, hodnotí je jinak, tyto podněty musí na daného jedince působit dlouhodobě, aby se staly spouštěčem stresové reakce atd.).

Sám Selye měl v pozdějším období za to, že na nás působí stresory fyzikální, které nazýval jedy a skorojedy (alkohol, nikotin, drogy) a stresory emocionální⁴⁹. K fyzikálním stresorům řadil veškeré z vnějšku přicházející negativní podněty vyvolávající stresovou reakci (viry, bakterie, znečištění vzduchu, otřesy, vibrace, nehody, úrazy, znásilnění, chlad, přehřátí, ale i těhotenství nebo genetická zátěž atd.). Jako emocionální stresory vnímal úzkost, strach nenávist, zármutek, anticipaci stresu, nevyspalost, nedostatek podnětů apod.

Podrobnější přehled potencionálních stresorů můžeme nalézt u Hoška⁵⁰, který hovoří o zátěži:

1. Bioklimatologické, k níž řadí atmosférické a gravitační vlivy (mj. přetížení a nárazové přetížení), tepelné vlivy (chlad a horko) a vlivy záření. V případě záření je

⁴⁸ KŘIVOHLAVÝ, Jaro. 1994. s. 11

⁴⁹ ULRYCHOVÁ, Monika. 2012.

⁵⁰ HOŠEK, Václav. 1994.

při absenci přímých vjemů obvykle dříve pozorovatelný psychický dopad informací, než vlastní vliv záření na organismus.

2. Strádání v základních lidských potřebách. Zejména jde o žízeň, hlad a potřebu odpočinku. Hošek v této souvislosti poznamenává, že blokace uspokojování základních potřeb problematizuje saturaci vyšších potřeb, jako jsou potřeba bezpečí, sounáležitosti, uznání a sebeaktualizace.
3. Způsobené bolesti a utrpením.

Přestože tato práce zmiňuje uspokojování vyšších potřeb pouze okrajově, je zřejmé, že zdrojem stresu může být i nemožnost jejich nasycení, tak jak v duchu Maslowovy hierarchie potřeb vyvstávají. Nabízí se však otázka, zda nemožnost uspokojení jakékoli vyšší potřeby, která je z časového hlediska obvykle dlouhodobější záležitostí, spíše nezařadit k náročným životním situacím, jakými jsou životní krize apod. V této souvislosti upozorňuje M. Ulrychová⁵¹, že bez dostatečné saturace vyšších potřeb je člověk náchylnější ke stresu.

Nakonečný⁵², který hovoří o psychickém stresu, rozlišuje stresory:

- vztahové – pramenící z konfliktů v blízkých vztazích;
- pracovní – zahrnující jak mezilidské vztahy v práci, tak působení pracovního prostředí, pracovní vytížení a hrozbu nezaměstnanosti;
- zdravotní – např. následky těžkých úrazů, vážné choroby, ztráta hybnosti a odkázanost na péči druhých;
- nárokové – jimiž mohou být nevyhovující bydlení, nevyhovující zaměstnání, dluhy, nedostatek financí, nedostatek příležitostí k zábavě a uspokojování zájmů, nedostatek volného času apod.

J. Křivohlavý⁵³ rovněž referuje o možnosti rozlišovat stresory na primární a sekundární, jak navrhují badatelé B. Rule a A. Nesdale. Do první skupiny patří stresory, působící na organismus přímo, do druhé pak ty stresory, které kladou překážky do cesty určité činnosti (např. zákazy, narušení osobní zóny atd.). Ve stejném díle se Křivohlavý zmiňuje i o Epsteinově klasifikaci stresorů, která vychází z toho, jaký typ úzkosti vyvolávají.

- Vitální stresory ohrožující život či existenci některých orgánů;

⁵¹ ULRYCHOVÁ, Monika. 2012.

⁵² NAKONEČNÝ, Milan. 2004.

⁵³ KŘIVOHLAVÝ, Jaro. 1994.

- Stresory ohrožující asimilační kapacitu, tj. schopnost vyrovnání se s obtížemi;
- Stresory ohrožující sebeúctu.

J. Křivohlavý dále nabízí kvantitativní pohled na stresory, když hovoří o mikrostressorech, jako o velmi mírných a mírných okolnostech a podmínkách vyvolávajících stres a o makrostressorech, jako o deptajících až vše ničících vlivech.

4.4.2 Náročné životní situace

Stres je společným jmenovatelem všech náročných životních situací. Někdy může stát na počátku takové situace stresor anebo domnělý stresor, jindy je stresem sama náročná situace nebo její hodnocení.

Kvalitativně lze tyto situace třídit. Klasifikace bývají v detailech různé. Hošek⁵⁴ rozeznává: nepřiměřené úkoly, problémové situace, konflikty, frustrace a deprivace. K výše uvedeným Hoškovým pěti typům náročných životních situací přidává Paulík⁵⁵ další čtyři skupiny: strach a úzkost, nemoc, bolest, strádání a utrpení a krize. Vzhledem z rozsahu a zaměření se tato práce není možné se náročným životním situacím věnovat podrobněji, avšak nabízí se jejich teoretické vztahy k vězněným osobám.

Za nepřiměřené úkoly lze považovat požadavky, které postavené před tělesné a duševní síly jedince tvoří nezvládnutelnou situaci. Vyčerpá-li jedinec při plnění úkolu veškerou svou kapacitu, dostaví se únava a vyčerpání, včetně stresového doprovodu. Nejhůře jsou prožívány situace, kdy je splnění úkolu vázáno na dosažení některé ze základních potřeb.

S nepřiměřenými úkoly se vězni totalitního režimu setkávali zejména ve formě tvrdých pracovních norem. Neplnění norem se často odráželo ve snížené kalorické hodnotě stravy, kterou odsouzený dostával. Z tohoto pohledu se jednoznačně jednalo o závažný stresor dotýkající se základní potřeby. Zmínky o tom lze najít i ve výpovědích účastníků naší sondy.

Problémové situace jsou přetížením složitostí požadavků. Člověk nemá řešení daného úkolu v „zásobě“ a musí jej hledat a testovat. Tvoří hypotézy možného řešení problému. Vyskytují se zde dva náročné momenty. Prvním je výběr hypotézy k testování, který s sebou přináší zátěž rozhodování. Druhým je reakce na selhání vybraného řešení. Následkem jsou emoce úzkosti a znamená-li nevyřešení problému hrozbu (např. nebezpečí či ohrožení hodnot), může úzkost přerůst ve strach, paniku či v agresivitu. Problém může být společným jmenovatelem vícero stresogenních situací, například nemoci vlastní i blízkých osob, konfliktů a frustrace.

⁵⁴ HOŠEK, Václav. 1994.

Konflikt je střet dvou protikladných sil, neslučitelných zájmů apod. Konflikty můžeme nahlížet podle počtu zúčastněných osob (intrapersonální - vnitřní konflikt jedince; interpersonální, na němž se účastní alespoň dvě osoby; vnitroskupinové a meziskupinové). Podle psychologické charakteristiky střetávajících se tendencí jde o konflikty představ, názorů, postojů a zájmů a jejich vzájemné kombinace.

Intrapersonální konflikty se odehrávají v nitru jedince. Mohou mít několik variant, ale hlavní roli v nich vždy hraje rozhodování:

a) konflikt dvou stejně nežádoucích alternativ (averze – averze), z nichž nejméně jedné se nelze vyhnout;

b) střet dvou pozitivních hodnot (apetence – apetence), které ale nelze mít současně;

c) ambivalentní konflikt, jestliže nás objekt zájmu přitahuje i odpuzuje současně.

K vnitřním konfliktům jsou více disponováni jedinci labilní, úzkostní, s vyšší mírou zranitelnosti (vulnerability), s nevyjasněnou identitou, s rozpornou soustavou hodnot. K vnitřním konfliktům dochází i v situacích, kdy je třeba rozhodnout bez potřebných informací apod. Interpersonální konflikty mají nejméně dva účastníky a zúčastněnými stranami jsou vnímány jako rušivé vlivy z vnějšku. Mohou mít vliv na vznik a průběh konfliktů vnitřních a naopak.

Ve vzpomínkách pamětníků i ve všech rozhovorech s participanty výzkumné sondy lze najít celou řadu zmínek o konfliktech. Z intrapersonálních konfliktů lze zmínit rozhodování v situaci záměrné izolace bez informací z vnějšího světa. Vnitřní konflikty přinášel i nátlak ke spolupráci s režimem vyvíjený příslušníky StB a SNV. Interpersonální konflikty, často uměle vyvolané a podporované ke zvýšení odstrašujícího účinku trestu, způsobovala mj. šikana ze strany příslušníků SNV, jimi indoktrinovaných spoluvězňů atd.

Termín frustrace (z latinského *frustrá* = marně) může znamenat chování produkované v souvislosti s frustrující situací, psychický stav jedince nebo vlastní frustrující situaci.⁵⁶ Frustrace jako psychický stav se dostavuje, je-li jedinci znemožněno uspokojení aktualizované potřeby či dosažení cíle. Míra frustrace se zvyšuje s naléhavostí potřeby.

Frustrační situace je momentem zakoušení neúspěchu. Nakonečný⁵⁷ rozlišuje frustrační situace na vnější, čili exogenní, které mají formu fyzické (zmeškané letadlo, zamčené dveře) či psychické blokády (zákaz) a vnitřní, tedy endogenní (psychický blok).

⁵⁵ PAULÍK, Karel. 2010.

⁵⁶ NAKONEČNÝ, Milan. 1997.

⁵⁷ NAKONEČNÝ, Milan. 1997.

Frustrační tolerance je proměnlivá interpersonálně i intersituačně. Ovlivňují ji dědičné vlivy, osobnostní charakteristiky a aktuální stav jedince.

S frustrací jako s odplatným momentem trestu odnětí svobody kalkuluje i penologická teorie. Situaci politických vězňů však nelze srovnávat se situací odsouzených za nedbalostní či kriminální činy. Zakoušení neúspěchu a lítost za prohřešek by zde de facto znamenalo ztrátu přesvědčení. Spíše lze uvažovat o frustracích spojených s každodenním životem ve výkonu trestu.

Deprivace může být chápána, jak to činí Paulík, jako prolongovaná frustrace.⁵⁸ Častěji se však tímto termínem označují situace, kdy chybí či je podstatnou mírou omezena sensorická, sociální či emoční stimulace. Vzporování deprivaci je závislé především na motivaci, tréninku, kondici a na osobnostních faktorech.

Hošek⁵⁹ hovoří o deprivaci spánkové, emoční, sensorické, sociální a pohybové. V našich rozhovorech s vězňenými osobami lze postihnout všechny tyto typy deprivace. Nejvíce akcentována deprivace sociální, k níž dochází při odloučení člověka od lidské společnosti, nebo při dlouhotrvající sociální monotonii tj. pobytu v odloučené malé skupince, což je, mimo jiné, i případ vězňených osob. Sociální deprivaci lépe snášejí introverti. Při dlouhodobém osamění si člověk vytváří pevný denní režim, jenž mu pomáhá lépe samotě vzporovat. U jedinců, kteří tráví čas bezcílně a začnou se zanedbávat, rychleji nastupuje izolační syndrom. V průběhu sociální deprivace je důležitá motivace jedince ji vydržet a zaměstnání myslí řešením nějakého problému. „*Samovazbu například pomáhá překonat „duševní aritmetika“, představovaná hra v šachy, vylepšování cely, dorozumívání se s ostatními vězni a případně příprava útěku.*“⁶⁰

Charvát⁶¹ upozorňuje na sociální deprivaci v uzavřených malých skupinách (věznice, koncentrační tábory, ale i výzkumné stanice apod.). Po určité době zintenzivněného kontaktu se dostavuje snaha izolovat se, spojená se zvýšenou individuální teritoriálností. Při narušení území pak u jedince vzniká další stres.

Strach i úzkost jsou považovány za nelibé a negativní emocionální reakce, spojené s nepříjemnými tělesnými pocity. Strach je reakcí na určitou hrozbu či nebezpečí a má konkrétní předmět (zdroj ohrožení). Mobilizuje energii zejména k útěku, s nímž bývá obvykle spojován. V bezvýchodných situacích může strach motivovat i k boji.

⁵⁸ PAULÍK, Karel. 2010.

⁵⁹ HOŠEK, Václav. 1994.

⁶⁰ HOŠEK, Václav. 1994. s. 36

⁶¹ CHARVÁT, Josef. 1969.

Motivační význam má rovněž úzkost. Nesnesitelné napětí pudí člověka k tomu, aby hledal cesty, jak se ho zbavit. „*Úzkost je existenciální, je to pocit z života vůbec, jehož protikladem je pocit jistoty, je to tedy pocit nejistoty, resp. neurčité hrozby, který nevědomě provází různé negativní aspekty života (...)*.“⁶² Úzkost nemá na rozdíl od strachu předmět.

Křivohlavý⁶³ poznamenává, že v psychologické literatuře je popsán seznam 180 druhů strachu a dodává, že strach a úzkost mají fyziologické i psychické projevy.

Vyvolávání strachu je průvodním jevem existence každého totalitního režimu. Zastrasování odpůrců vlády jedné strany probíhalo samozřejmě i po jejich uvěznění. Nástrojem byla nejprve jejich izolace a později, v 80. letech, jejich slučování s kriminálními vězni. Jiným způsobem vyvolávání strachu byly různé druhy šikany. Připočítá se i obavy o zdraví způsobené často tvrdou prací v naprosto nevyhovujících hygienických a bezpečnostních podmínkách.

Nemoc představuje další zátěžovou situaci, a to jak nemoc vlastní, tak nemoc blízkých. Závažnou životní událostí je zejména nemoc spojená s bolestí a utrpením. Nemoc je vnímána jako protiklad zdraví, jako stav narušení, poškození či zničení tělesných a/nebo duševních funkcí důležitých pro život. Paulík⁶⁴ upozorňuje na obecně přijímaný rozdíl mezi chorobou (odchylka od normy zjistitelná prostředky lékařské vědy) a nemocí, která je stavem člověka založeným na jeho subjektivním pocitu narušení zdraví.

Nemoc ve vězení někdy mohla přinést úlevu od práce. Jindy zase přímo ohrožovala život člověka. Např. Vladimír Škutina⁶⁵ velmi emotivně popisuje peripetie kolem svého onemocnění v NVÚ Mírov. V rozhovorech s účastníky naší výzkumné sondy je možno nalézt témata jako únik do nemoci, nemoc spoluvězně, sebepoškozování jako únik z pracovní povinnosti atd.

Bolest přibližuje Psychologický slovník, jako: „*(...) nepříjemný až nesnesitelný smyslový vjem a citový zážitek subjektivní povahy; vyvolává ji vnější vliv nebo chorobný stav stimulací specializovaných receptorů (...)*.“⁶⁶ Křivohlavý upozorňuje, že o bolesti je nutno uvažovat jako o multidimezionálním jevu, neboť se ukazuje, že: „*(...) jednoduché pojetí bolesti buď jen jako fyziologického, nebo čistě psychologického jevu nevystihuje bezzbytku to, o čem skutečně jde*.“⁶⁷ Bolest je tudíž třeba, podobně jako nemoc, vnímat vedle její roviny fyziologické současně jako faktor psychologický. Silná bolest patří k závažným

⁶² NAKONEČNÝ, Milan. 1998.

⁶³ KŘIVOHLAVÝ, Jaro. 1994.

⁶⁴ PAULÍK, Karel. 2010.

⁶⁵ ŠKUTINA, Vladimír. 1990.

⁶⁶ HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. 2004.

stresorům, neboť na ni není možná adaptace. Bolest někdy bývá průvodním jevem nemoci. Významným zdrojem bolesti v situaci věznění bylo období adaptace na namáhavou práci.

Krise je situace maximální zátěže, kdy další zvýšení zatížení může znamenat i ohrožení života. Aby nedošlo ke kolapsu, musí nastat změna, která s sebou přináší příležitost dosažení nové, kvalitativně vyšší úrovně. „*Krizi tedy můžeme chápat jako subjektivně ohrožující situaci s velkým dynamickým nábojem, potenciálem změny. Bez ní by nebylo možné dosáhnout životního posunu, zrání.*“⁶⁸

Stav krize je příznačný velkým psychickým vypětím, zkresleným vnímáním světa i sama sebe. Dominují negativní emoce jako strach, panika, nekontrolovaný vztek atp. Podle Baldwinova šestistupňového modelu krize odpovídá situaci člověka ve výkonu trestu nejspíše tzv. situační krize jejím spouštěčem je nepředvídatelné setkání se stresorem v podobě zátěžové životní situace.

4.5 Zvládání stresu

V souvislosti se zvládáním zátěže a se stresem vystupují do popředí dva základní pojmy adaptace a coping. Adaptaci je věnována celá příští kapitola, proto bude v následujících odstavcích dotčena pouze okrajově a hlavní pozornost bude věnována copingu.

4.5.1 Coping

V české odborné literatuře se tento termín vyskytuje buď v jeho původní anglické formě (coping) nebo v počeštěné formě „koupink“, kterou v 90. letech 20. století zavedl významný český psycholog Jaro Křivohlavý. Výraz coping znamená zvládnutí náročné situace. Mezi badateli bývá výraz používán k označení zvládnutí nadlimitní zátěže. Sám Křivohlavý zdůrazňuje, že coping není jen schopnost vypořádat se s nějakou osobně těžkou situací, ale: „*(...) i zápasit, doslova se rvát a prát, bojovat „na život a na smrt s velice krutým a zákeřným nepřítelem.*“⁶⁹ Což znamená, že coping je vědomý a aktivní způsob zvládání stresu, jehož cílem je vyřešit stresovou situaci, a pokud je shledáno, že na takový úkol síly nestačí, změnit vlastní postoj za účelem zachování psychické rovnováhy. Tedy vlastně již dříve zmíněné Lazarusovo pojetí copingu zaměřeného na problém a copingu zaměřeného na emoce. Další tzv. vyhybavé zvládání, které se děje cestou odvrácení pozornosti od stresové situace, jak připomínají Endler a Parker.⁷⁰

⁶⁷ KŘIVOHLAVÝ, Jaro. 2002. s. 80.

⁶⁸ VODÁČKOVÁ, Daniela a kol. 2012.

⁶⁹ KŘIVOHLAVÝ, Jaro. 1994. s. 42

⁷⁰ KEBZA, Vladimír. 2009.

V souvislosti s copingem lze také hovořit o zvládacím stylu, zvládacích strategiích, taktikách zvládání a technikách zvládání. V Paulíkově pojetí⁷¹ se jedná: o zvládací styl, jako o osobnostně relativně neměnné charakteristické vzorce chování, prožívání, hodnocení a reagování v zátěžových situacích; o zvládací strategie jako momentálně vhodné prostředky realizace zvládacího stylu ve vztahu ke konkrétní stresové situaci; o taktiky zvládání jako o jednotlivé kroky vedoucí k cíli; a o technikách zvládání jako uplatnění určitých dovedností na cestě k vyřešení situace.

4.5.2 Coping a adaptace

Mezi autory nepanuje jednoznačná shoda, jak je to se vztahem copingu a adaptace. Bylo již poznamenáno, že řada badatelů rozlišuje mezi zátěží a stresem. Pojmové rozštěpení ale pokračuje dále tak, že u některých je vyrovnáváním se zátěží adaptace a se stresem coping. Rozdíl mezi adaptací a copingem lze spatřovat zejména v tom, že adaptace je proces spíše reaktivní, tedy jakési automatické zachovávání rovnováhy na fyziologické i psychické úrovni, kdežto coping je uvědomované reagování (odpověď) na stresovou situaci. Výsledkem copingu jako zvládání stresových situací i adaptace jako procesu vyrovnávání se se zátěží, je adaptace jako stav souladu s vnějšími i vnitřními podmínkami, který je současně možností a východiskem k vyrovnávání se s budoucími nároky kladenými na člověka.

⁷¹ PAULÍK, Karel. 2010.

5 Adaptace

Výraz adaptace je latinského původu. Obvykle se odvozuje ze slov „ad“ a „apture“, což znamená „připravit“ nebo „upravit“.

Pojem používají všechny vědní obory, zabývající se živými systémy a jejich vztahem k vnějšímu a vnitřnímu prostředí. Jedná se zejména o vědy přírodní a společenské, kde je užíván ve spojení se systémem živého organismu, strukturou osobnosti jedince, se sociálními skupinami či se širším sociálním systémem. *„Adaptace předpokládá nevyhnutelnost vzájemného vztahu organismu s prostředím, ve kterém je vedoucím prvkem organismus, jemuž je vlastní samopohyb a samoregulace.“*⁷²

5.1 Adaptace z biologického, medicínského a fyziologického hlediska

Adaptace, tj. schopnost přizpůsobit se příznivým i nepříznivým vlivům vnějšího prostředí, patří k základním vlastnostem živé hmoty a z tohoto pohledu je hlavním mechanismem evoluce. *„Biologický úspěch kteréhokoli druhu záleží v tom, jak se dokázal přizpůsobit okolí.“*⁷³

V biologicko-medicínském pojetí je adaptace považována za reakci organismu na změny fyzického, chemického či sociálního prostředí, které vyvolávají stav zvaný stres. Stresová situace, čili moment, kdy organismus již není schopen se vyrovnat se změnami obvyklými homeostatickými mechanismy, je situace, ohrožující integritu organismu. Není-li stres příliš intenzivní, vede k adaptaci. Je-li míra stresu vyšší, než míra pro organismus únosná, dochází k jeho zhroucení. Kapitola věnující se stresu zmiňuje, že obecný adaptační syndrom (GAS) má podle H. B. Selyeho tři etapy. V první dochází k poplachové reakci a mobilizaci sil, v druhé fázi k adaptaci či rezistenci a v posledním stadiu dochází k vyčerpání.

Adaptace organismu nemusí vždy znamenat pokrok. Může být adaptováním se na stav, škodící organismu (např. na cigaretový kouř), případně může jít o kompromisní přijetí stabilních, ale chudších podmínek. Cenou za takovou stabilitu je potlačení případného potencionálního vývoje.

Z fyziologického hlediska se adaptací rozumí souhrn fyziologických změn organismu, majících původ ve vyrovnávání se organismu s okolním prostředím. Procesy adaptace mohou trvat libovolně dlouho, v závislosti na délce a četnosti změn prostředí, na jejich specifitě, a na náročnosti, kterou na přizpůsobení organismu kladou. V závislosti na

⁷² SKOVAYOVÁ, E. 1993. s. 17.

⁷³ CHARVÁT, Josef. 1969. s. 48.

čase můžeme rozeznávat adaptace trvající od několika sekund (adaptace zraku na změněné světelné podmínky) až po několik měsíců.

5.2 Adaptace z psychologického hlediska

Adaptace člověka na měnící se či na zcela nové podmínky života je v psychologii posuzována jako specifický proces, v jehož průběhu se člověk aktivně vyrovnává se změnami životního prostředí. Jedná se o:

- adaptaci na fyziologické úrovni, kdy dochází k přizpůsobování na základě nepodmíněných reflexů a homeostatických procesů. Na této úrovni je obsahem adaptace proces asimilace, tedy přijímání a zpracovávání látek a energií z vnějšího světa, na látky a energie nutné k reprodukci života, a k energetizaci chování, a proces akomodace čili přizpůsobení se orgánů vnějším podnětům.
- adaptaci na úrovni osobnosti a činnosti člověka, což je soubor aktivit, kterými se jedinec jako subjekt vyrovnává s přírodním a společenským prostředím.

Snahou psychologie je popsat a charakterizovat proces adaptace, pochopit dynamiku reakcí člověka na dané změny a postihnout vliv osobnostních a sociálních činitelů, které na tento děj spolupůsobí. Konečným výsledkem této snahy by, v ideálním případě, mělo být vytvoření postupů a metod, jimiž by bylo možno záměrně ovlivňovat proces adaptace skrze působení na vnější podmínky a na adaptující se subjekt. Středem zájmu psychologie jsou v souvislosti s procesem adaptace zejména problémy spojené s psychickou zátěží, otázky struktury a dynamiky faktorů osobnosti, sociální determinanty promítající se v jednání člověka a problematika řízení sociálních procesů.

5.2.1 Adaptace intelekt a motivace

V dynamice vyrovnávání se člověka se změnami vnějšího prostředí hrají důležitou úlohu i charakteristiky osobnosti individua a neodmyslitelný je i vliv společenského prostředí. Za osobnostní vlastnosti usnadňující adaptaci lze považovat zejména intelekt a motivaci.

Intelekt, souhrn schopností obecných a rozumových, hraje v adaptačním procesu člověka významnou roli. Jeho úloha spočívá v řešení problémů, v hledání a v realizaci nových postupů na základě zobecňování znalostí a zkušeností. Intelekt obsahuje složku biologickou – vrozenou a vzdělanostní (někdy nazývanou též enviromentální), tedy tu část, která je podmíněna kulturou a výchovou.

Intelekt (intelligence) bývá vymežován různě. Nakonečný cituje pojetí Eysenckovo: *„Intelligence je (...) chápána jako velmi komplexní schopnost vyrovnávat se s životními*

„*Intelligence je (...) chápána jako velmi komplexní schopnost vyrovnávat se s životními úkoly a problémy, jejíž jádro tvoří kognitivní dispozice, ale v níž se uplatňují i další faktory osobnosti.*“⁷⁴ Nakonečný dodává⁷⁵, že mnozí autoři rozlišují tři typy inteligence. Inteligenci teoretickou (abstraktní), tedy schopnost operovat se symboly, inteligenci praktickou, tj. schopnost operovat s objekty a inteligenci sociální, tj. schopnost ovládat druhé. Sociální inteligence se projevuje jak v úrovni vnímání sociální situace vnímáním jiných osob a v odhadu jejich snah a záměrů, a tak ve volbě přiměřeného jednání k dosažení záměrů vlastních.

V podmínkách socialistických věznic vyšší usnadňoval adaptaci na ztížené či měnící se životní podmínky a často poskytoval nezanedbatelnou výhodu při jednání se členy SNV i kriminálními vězni.

Motivace lidské činnosti udává směr (zaměření), intenzitu a stálost (perzistenci), která se projevuje mírou schopnosti jedince překonávat nejrůznější vnitřní i vnější bariéry.. „*Pojmem motivace vyjadřujeme skutečnost, že v lidské psychice působí specifické, ne vždy zcela vědomé (uvědomované) vnitřní hybné síly – pohnutky, motivy, které člověka – jeho činnost (tj. chování respektive jednání i prožívání) – určitým směrem orientují (zaměřují), které ho v daném směru aktivizují, a které vzbuzenou aktivitu udržují.*“⁷⁶

Za zdroje motivace jsou považovány potřeby, návyky, zájmy a hodnoty.

O důležitosti motivace v adaptačním procesu vypovídají poznatky uváděné Rymešem⁷⁷. Motivované chování je dle jeho názoru, na rozdíl od chování vyvolaného frustrací, je variabilnější a umožňuje výraznější diferenciaci a výběr. Je konstruktivní a vede k adaptaci. Ve vztahu k věznění akcentuje význam hodnot a jimi motivovaného chování i Frankl⁷⁸. Ten čerpá z vlastní zkušenosti pobytu v terezínském ghettu a německých koncentračních táborech. Řada příkladů významu motivace v boji se stresem a při volbě copingových strategií je zmiňována i v předchozí kapitole o stresu a náročných životních situacích. Zaměření na vyšší hodnoty jakými jsou například svoboda, spravedlnost, rovnost před zákonem aj. pomáhalo politickým vězňům překonávat každodennost výkonu trestu, aniž by se většina z nich nechala zlomit nebo přimět ke spolupráci s represivními složkami totalitní moci. Ozvuky těchto skutečností lze velmi dobře zachytit i v předkládaných výzkumných pohovorech.

⁷⁴ NAKONEČNÝ, Milan. 1995. s. 101.

⁷⁵ IBID.

⁷⁶ PROVAZNÍK, Vladimír a Růžena KOMÁRKOVÁ. 1996.

⁷⁷ RYMEŠ. 1985.

⁷⁸ FRANKL, Viktor. 1996.

6 Socializace a sociální adaptace

6.1 Vztah socializace a sociální adaptace

Socializací označujeme celoživotní proces, v němž si člověk, v rámci osvojování hodnot společnosti a její kultury, osvojuje různé sociální role. Jedná se proces interaktivní, protože na jedné straně je v něm jedinec nucen pod společenským tlakem tu kterou roli přijmout a řídit se při jejím naplňování určitými pravidly, na straně druhé však může, svým osobitým pojetím sociální role do jisté, často podstatné, míry ovlivnit i náhled okolí na samotnou sociální roli. Proces socializace, jak již bylo řečeno, je chápán jako proces celoživotní, nicméně, jeho průběh není rovnoměrný. Nejmarkantnějším a zřejmě i nejvýznamnějším obdobím, v němž socializace probíhá, je dětství a mládí.

Důležitou úlohu v socializaci mají mechanismy sociálního učení. Sociální učení je „osvojování si komplexních způsobů chování a jednání přiměřených v určité sociální situaci.“⁷⁹ Jak je patrné, mechanismus sociálního učení člověku umožňuje získávat, uchovávat a ve svém chování využívat nabyté sociální zkušenosti.

Je-li tedy socializace interaktivním včleňováním jedince do struktury společnosti osvojováním si stále nových a nových sociálních rolí, jak se potom liší od sociální adaptace, a v jakém vztahu k ní vlastně je? Obecně se soudí, že proces socializace je nepřetržitým sledem jednotlivých sociálních adaptací.⁸⁰ Dá se tedy říci, že sociální adaptace člověka je složkou neustále probíhajícího procesu socializace, ale současně jsou v ní využívány vzorce společenského chování nabyté v procesu sociálního učení v předchozích obdobích procesu socializace. Tedy zkušenosti z předchozích sociálních adaptací. Vzhledem k tomu, že hranice socializace a sociální adaptace není příliš ostře vymežitelná, je na místě uvést zde pět rozdílů, které mezi socializací a sociální adaptací načrtl M. Rymeš, který proti sobě staví „socializaci jako proces celoživotní“ a „sociální adaptaci jako proces spíše krátkodobý“; socializace je podle něho „funkcí působení společnosti na jedince“ kdežto „sociální adaptace je funkcí aktivního vyrovnávání se jedince s působením společnosti“; „v procesu socializace si člověk vzorce jednání osvojuje“, zatímco „v procesu adaptace je využívá při zvládnání specifických podmínek sociálního prostředí“; proces socializace je podle něho „ve větší míře institucionalizován oproti sociální adaptaci, která může probíhat živelně“; a konečně, v procesu sociální

⁷⁹ ŘEZÁČ, Jaroslav. 1998. s. 77.

⁸⁰ RYMEŠ, Milan. 1985.; ŘEZÁČ, Jaroslav. 1998.

adaptace je člověk oproti socializaci „výrazně aktivnější, výběrovější, s větší možností opustit nevyhovující sociální prostředí.“⁸¹

6.1.1 Sociální skupina

Sociální skupina, pojem často používaný v sociologii a sociální psychologii, bývá definována jako: „skupina tří nebo více jedinců, mezi nimiž existuje určitý společenský vztah.“⁸² Tento vzájemný společenský vztah si musí členové skupiny uvědomovat. Jinými slovy, každý soubor jednotlivců vzájemně svázaných společenskými vazbami si musí uvědomovat, že je skupinou, aby se jí, v sociologickém či sociálně psychologickém smyslu, skutečně stal.

Sociální skupiny lze dělit podle velikosti (na malé a velké, přičemž malé bývají složkami velkými); podle typu vazby spojující členy skupiny (na formální, kde převažují neosobní vztahy, a kde je prvotním vztahem jedince ke skupině, a teprve z něho odvozený vztah členů skupiny mezi sebou navzájem; a na neformální s převahou osobních vztahů mezi členy skupiny, tedy na takové, kde je třeba hledat důvod vzniku skupiny na základě vzájemných vztahů členů skupiny); podle stupně vnitřní vazby (na skupiny trvalého charakteru, a na skupiny s trváním dočasným); podle charakteru členství ve skupině (připadá v úvahu nabytí členství automaticky či dobrovolným vstupem); podle typu solidarity členů skupiny (nejčastěji bývá vymežováno v kategoriích „my“ a „oni“); podle významu skupinové vazby pro vysvětlení chování jedince.

6.1.2 Sociální percepce, adaptace na sociální skupinu a vězeňská adaptace

V souvislosti s vězněním nelze nezmínit problematiku adaptace na sociální skupinu, jejímž se, byť nechtěně, stává vězněný jedinec členem. Z hlediska adaptace na sociální skupinu zde vstupují do hry ještě pojmy jako sociální percepce či adaptace na subkulturu takového prostředí. Úvahy o adaptaci politického vězně na sociální skupinu, často složenou z kriminálních živlů, mohou zdát neopodstatněné. Je třeba si ale uvědomit, že v podmínkách výkonu trestu bylo najít modus vivendi se spoluvězni, aniž se tím myslí přijetí jejich způsobu života a myšlení, často otázkou života a smrti. Přísně vzato, taková adaptace byla nezbytná ke snížení úrovně stresu, a tedy skutečně k přežití.

V psychologickém pojetí se percepcí, tedy vnímáním, rozumí proces, v němž člověk přijímá informace prostřednictvím smyslů. Ty jsou téměř souběžně zpracovávány a interpretovány. V procesu lze dále rozlišit výběr podnětů, v němž se jedinec zaměřuje na

⁸¹ RYMEŠ, Milan. 1985. s. 43.

⁸² BEDRNOVÁ, Eva a Ivan NOVÝ. 2004. s. 83.

informace subjektivně podstatné a následné organizování vnímaných podnětů do celků, jež mu umožňují snadnější a rychlejší orientaci v okolí. Při vnímání tudíž jedinec nejen bezprostředně smyslově poznává. Současně zapojuje i vyšší poznávací procesy, umožňující nejen vnímání okolí, ale do určité míry i jeho pochopení. Ve vnímání se silně projevuje sociální zkušenost. Bývá zaměřeno především na sociální jevy, odtud termín sociální percepce. Jako specifický případ sociální percepce bývá označována percepce interpersonální, tj. vnímání druhých lidí. V interpersonální percepci druhého zaznamenáváme a zároveň vytváříme si o něm ucelený obraz. Součástí obrazu jsou i naše představy o osobnosti, struktuře a dynamice druhého člověka, což nám následně pomáhá porozumět a interpretovat jeho chování. *„Interpersonální percepce je výsostně subjektivním procesem, v jehož průběhu nevnímáme druhého „jaký objektivně je“, ale pouze na základě selektivně přijímaných informací si vytváříme svůj vlastní vnitřně sjednocený, soudržný a také dosti strukturovaný obraz o každém člověku, o jeho osobnosti.“*⁸³

Bedrnová a Nový⁸⁴ rozeznávají tři fáze procesu interpersonální percepce. Pozorování znaků objektu, srovnávání znaků na objektu zaznamenaných s vlastními vnitřními identifikačními pravidly a interpretace projevů objektu. V těchto třech stádiích jsou z pozorovaných skutečností vyvozeny závěry o náladách, postojích, záměrech a charakteru pozorované osoby. Tyto závěry jsou dále na základě individuálních asociačních pravidel spojeny s dalšími charakteristikami osobnosti, o nichž jedinec ze zkušenosti „ví“, že se vyskytují společně. Může se tedy stát, že na podkladě jediného pozorovaného projevu člověka, jedinec zkonstruuje celý obraz jeho osobnosti. Tento jev je označován jako implicitní teorie osobnosti.

Implicitní teorii osobnosti si každý člověk tvoří v průběhu svého života, tedy v podmínkách, v nichž běžně žije. Tento fakt s sebou nese reálné riziko, že v podmínkách, kdy je člověk násilně zařazen do cizího prostředí např. do vězení, kde se setkává s příslušníky sociální skupiny, s nimiž nemá ze svého předchozího života žádné zkušenosti, může tento mechanismus vážným způsobem selhávat.

V procesu sociální percepce paralelně s popsányi ději probíhá také proces kauzální atribuce, jehož cílem je najít vysvětlení, proč v dané situaci druzí jednájí určitým způsobem. Jde zejména o zjištění příčiny sociálního chování druhého člověka, tedy o „uhodnutí“, zda to, co druhý dělá, je podmíněno především vnější situací nebo jeho

⁸³ NOVÝ, Ivan a Sylvia SCHROLL-MACHL. 2003. s. 12.

⁸⁴ BEDRNOVÁ, Eva a Ivan NOVÝ. 2004.

osobnostními vlastnostmi. Obdobně jako děje probíhající v procesu implicitní „tvorby“ osobnosti osoby, s níž jsme v interakci, ani kauzální atribuce neprobíhá zcela uvědoměle. Přesto výsledky obou popsaných procesů ovlivňují průběh našich interakcí s druhými. Nefungují-li v neznámém prostředí, jak je člověk zvyklý, vyvolávají celou řadu stresových situací a frustraci. Lze si představit, že při pobytu ve vězení se může selhávání tohoto mechanismu být zdrojem silného stresu.

Adaptace na sociální skupinu znamená začleňování jedince do struktury společenských vztahů. Základ adaptace na sociální skupinu tvoří zejména častý osobní styk s ostatními členy skupiny, jejichž prostřednictvím se jedinec seznamuje se „skupinovými regulativy, s žádoucími a nežádoucími projevy sociálního chování.“⁸⁵ To s sebou v případě věznění samozřejmě nese řadu rizik. „Adaptace (...) znamená přijetí subkulturních norem a pravidel, značně odlišných od obecně platných, dále osvojení si nových, z hlediska „přežití“ výhodnějších vzorců chování a postupné vyhasínání adaptivního chování potřebného k životu mimo vězení.“⁸⁶ Zcela úspěšná adaptace na vězeňské prostředí se paradoxně stává negativním jevem, tzv. prizonizací. Prizonizace zahrnuje institucionalizaci, návyk na organizovaný život bez vlastní aktivity a ideologizaci, přijetí vězeňské subkultury. Těmto tlakům častěji podlehnou pasivní jedinec bez motivace ke vzdor.

Zajdeme-li v teorii ještě dále, můžeme zkusit vězeňské prostředí nahlížet jako specifickou subkulturu. Z hlediska adaptace by k ní mohl politický vězeň přistupovat s některou z následujících strategií:

- separace – jedinec zvolí sociální izolaci a stýká se pouze s příslušníky své kultury. Takovou strategii šlo uplatnit pouze, byl-li by v místě k dispozici dostatečný počet politických vězňů, kterým nebylo ve stycích bráněno.
- asimilace – je pokusem zcela přijmout normy, hodnoty a způsoby chování místní subkultury. V penologickém pojetí nazývaná prizonizací.
- integrace – s integrační strategií se lze setkat tam, kde je snaha spojit kompatibilní elementy hostitelské i vlastní kultury do nové jednoty. Jedinec v situaci nedobrovolné izolace, uprostřed pro něho nežádoucí subkultury, může přijmout některé její prvky nutné pro přežití. Tento postup byl pro většinu politických vězňů nutností.
- marginalizace – obecná lokální i sociální izolace.

⁸⁵ HOSKOVEC, Jiří, Jiří ŠIKTAR, Milan RYMEŠ a Karel RIEGEL. 2003. s. 92

⁸⁶ SOCHŮREK, Jan. 2007. s. 10

7 Resilience

Resilience je mnohovýznamovým pojmem. Dokonce tak mnohovýznamovým, že bývá přirovnáván k Rorchachovu testu, neboť si do něj každý může projektovat to, čím se chce právě zabývat.⁸⁷ Lze se zabývat genezí a významem slova, dá se vyjmenovat řada koncepcí resilience, je možno zmínit kulturní kontext, z něhož tento koncept vzešel a lze také uvažovat o vlastním obsahu tohoto pojmu s přihlédnutím k řadě prací, které jsou mu zasvěceny.

7.1 Výraz resilience

Slovo resilience se objevilo v první čtvrtině 17. století v angličtině, kde jej roku 1626 použil ve svém posledním díle *Nová Atlantis* anglický filosof Francis Bacon, jako odvozeninu z latinského *resilientia*, když popisoval mechanismus ozvěny. V latině výraz *resalire* znamená odskočit či skočit zpět. Podobně i anglický význam slova resilience je odrazit se, napřímit se či vzchopit se. V tomto smyslu jej bylo užito koncem 17. století anglickým filosofem Henry Morem, když hovořil o resilienci vůči bídě a hříchu. Oxfordský slovník uvádí slovo resilience poprvé v roce 1830 a vysvětluje jeho smysl jako: „(...) *snadno znovu povstat z oslabení* (...)“⁸⁸. Zdá se, že řada kritiků, vyčítajících psychologii převzetí výrazu resilience z techniky, kde se jej používá k vyjádření materiálové pružnosti, se mýlí. První užití resilience v tomto smyslu je totiž doloženo až v roce 1824 v díle Angličana Thomase Tredgolda, které vyšlo pod názvem *Praktické pojednání o pevnosti litiny a dalších materiálů*. V technice, zejména v mechanice, se termínu resilience používá dodnes k popisu a stanovení vztahů mezi deformacemi těles a vnějšími silami. První doložené použití pojmu resilience ve vědeckém periodiku, zabývajícím se psychologií, je doloženo v roce 1942 v *American Journal of Psychiatry*. Mildred C. Scoville v něm pojednává o resilienci britských dětí, přeživších bombardování za druhé světové války.

V české odborné literatuře se pojem resilience objevil teprve nedávno a podobně jako v mezinárodním měřítku nemá jednotný význam. Bývá chápán buď jako synonymum pojmu odolnost, nebo jako jedna z koncepcí odolnosti, podobně jako koncepty *hardiness* nebo *sence of coherence*.

⁸⁷ CYRULNIK, Boris et Gérard JORLAND. 2012.

⁸⁸ IBID. s. 20

7.2 Resilience a kultura

Vedle etymologického výkladu se lze i zabývat poněkud širšími, ale velmi zajímavými kulturními okolnostmi vzniku konceptu resilience. Koncept vznikl v USA a je často pokládán za typický produkt kulturního okruhu, v němž je kladen důraz na individualismus, viditelné úspěchy a společenský vzestup. Tento model je neodmyslitelně spojen se severoamerickou kulturou, kde úspěch není úspěchem, pokud nebyl dosažen vlastním úsilím, a kde i školský model je koncipován tak, aby individualismus podporoval. Fakt, že se koncept resilience objevil právě v USA a anglosaských zemích, je dáván do souvislosti s pozitivní psychologií, která vyzdvihuje důležitost optimismu, naděje a pozitivního postoje pro uchování zdraví a dlouhověkosti. Jak poznamenávají někteří autoři⁸⁹, imperativ být pozitivní a nekritické rozvíjení kultu positivity s sebou nese nebezpečí nedostatku empatie, které tlačí čím dál více lidí k tomu, aby místo empatie vyžadovali od druhých alespoň pozitivitu. Přes zmíněnou výhradu je pozitivní psychologie, vedle psychologie vývojové, jedním z významných zdrojů poznatků o vývoji resilience.

Argumentem odporujícím názoru, že resilience je pouze specifíkem západního kulturního okruhu, je celá řada výzkumů uskutečněných v uplynulých patnácti letech. Výsledky bádání podporují názor na univerzální platnost konceptu resilience s výhradou, že kulturní kontext s sebou přináší četné interkulturní odchylky a nuance. Jinými slovy, v různých kulturách lze najít různé protektivní faktory. Je to proto, že každá kultura podporuje, odměňuje a v boji s nepřízní a traumaty považuje za vhodné jiné strategie. Názor přenositelnosti výsledků výzkumů faktorů resilience mezi kulturami však není jednoznačně podporován. Na potřebu dalšího zkoumání vlivu rasy, pohlaví a socioekonomického statusu v různých kulturách a sociálních souvislostech upozorňuje Ungar.⁹⁰

7.3 Příbuzné koncepty

Paralelně vznikaly i další koncepty podobné resilienci. Jedním z nich byla tzv. pseudoresilience, nebo také vnější resilience. Tento pojem byl poprvé užit roku 1987 americkým psychoanalytikem Anthonym. Na rozdíl od pravé resilience svědčící o flexibilitě, integraci psychických procesů a vyspělosti, je pseudoresilience svázána s rigidními osobnostmi s iluzí moci, imunity ke stresu a spokojenosti. Prototypem pseudoresilientní osobnosti může být Camusův Cizinec.

⁸⁹ CYRULNIK, Boris et Gérard JORLAND. 2012.

⁹⁰ ŠOLCOVÁ, Iva. 2009.

V roce 1967 představil americký psycholog Salvatore R. Maddi koncept odolnosti hardiness, v roce 1979 dále rozpracovaný S. Kobasovou. Odolnost typu hardiness vykazují ve vyšší míře osoby s pocitem, že je v jejich silách zvládat a ovládat dění kolem sebe, pro něž je změna spíše výzvou než ohrožením, a které vykazují osobní zaujetí pro věci, v nichž se angažují, tj. věří v jejich smysl. „*Při optimálně rozvinutých komponentech hardiness jedinec pohlíží sám na sebe jako na aktivního účastníka dění, který do něj může účinně zasáhnout a tak ovlivnit i zvládnout příští vývoj.*“⁹¹ Koncept hardiness byl v Tezauru pojmů Americké psychologické asociace užíván až do roku 2003 k popisu psychické resilience.⁹² Vágnerová⁹³ mluví o odolnosti hardiness jako o vyjádření stupně odolnosti, kdežto resilienci chápe jako schopnost pružně reagovat na stresové situace.

Sence of coherence je koncept, který se objevil v souvislosti s orientací na salutogenezi (tj. na procesy, podporující zdraví). Jeho autor A. Antonovsky zkoumal zdravotní stav vězňů koncentračních táborů. Zaměřil se na ty, kteří věznění přestáli bez zdravotní újmy, a hledal společný rys, který jim to umožnil. Toto „vědomí souvztažnosti“ častěji sence of coherence, je stabilní pocit důvěry, že to, co se děje, je srozumitelné, že osoba ve stresu je schopna řešit a zvládnout obtížné situace, s nimiž se setká, a že zátěžové situace mají spíše charakter výzvy než břemene.

Koncept prospívání O'Learyho a Ickovicse z roku 1995 přichází s novou myšlenkou, že zátěžová situace nemusí jedince jen ohrožovat, ale může napomoci i jeho rozvoji.

Lepore a Revenson ve své stati z roku 2006, zabývající se posttraumatickým vývojem, popisují resilienci jako multidimenzionální koncept a tři dimenze definují jako: rekuperaci, rekonfiguraci a rezistenci. Svou koncepci přibližují alegorií stromu v silném větru. Přestane-li vítr vát, strom se napřímí (vrátí) do své původní polohy – návrat (récuperation). O rezistenci (résistance) jde, když strom větru čelí ve své obvyklé vzpřímené poloze. Rekonfigurací (reconfiguration) je míněn proces, v němž se strom nejen dočasně vychýlí ze své pozice, ale nadto změni formu. Rekuperace je tudíž návratem k předstresovému či předtraumatickému stavu.

Navzdory různým názorům se Lepore a Revenson domnívají, že za resilientní mohou být považovány i osoby, které se k předtraumatickému stavu nevrátí ihned, ale potřebují delší čas na zotavení. Podle Bonanna je rezistence přetrvávání normálních funkcí jedince před, v průběhu, po a dlouhodobě po prožití stresové situace. S tímto názorem polemizují

⁹¹ PAULÍK, Karel. 2010. s. 109

⁹² CYRULNIK, Boris et Gérard JORLAND. 2012.

⁹³ VÁGNEROVÁ, Marie. 2010.

již zmiňovaní autoři konceptu Lepore a Revenson a poznamenávají, že utrpení po prožití traumatu nebo stresové situace je nevyhnutelné. Případná absence bolesti v takové situaci svědčí o patologii. Rekonfigurace se dostavuje u osob schopných změnit své vnímání, přesvědčení a chování tak, aby se mohly adaptovat na traumatizující situace a snad i lépe vzdorovat traumatům příštím. Výsledkem rekonfigurace však mohou být jak pozitivní, tak negativní změny.⁹⁴

7.4 Vývoj konceptu resilience

Vývoj přístupu k resilienci by se dal teoreticky rozdělit na tři etapy: období vzniku konceptu, období výzkumné a období aplikace.

Resilience se stala předmětem zájmu psychologie v polovině 20. století, když John a Jeanne Blockovi obhajovali své habilitační práce na univerzitě ve Stanfordu. Jejich práce obsahovaly koncept resilience Já. Blockovi koncept resilience upřesnili v roce 1980, kdy ji definovali jako jednu ze složek adaptace. Resilience Já odpovídala schopnosti pružně a důmyslně se adaptovat na vnitřní i vnější stresové podněty. V užším smyslu pak resilience představovala specifický nástroj – rys osobnosti umožňující jedinci měnit úroveň kontroly Já. Stupeň této kontroly se projevuje ve způsobu, jakým člověk čelí jak momentálním, tak dlouhodobým nárokům okolí, jak v nich dovede fungovat a formuje je. V počátečním stádiu byla tedy resilience nahlížena jako trvalejší osobnostní rys, který svého nositele predisponoval k adaptivnímu vývoji.

Studium resilience začalo sérií tří velkých výzkumů dětí v podmínkách ohrožujících jejich vývoj:

1. Longitudinální výzkum Emmy Wernerové z Kalifornské university v Davisu a místní klinické psycholožky Ruth Smithové na Havajském ostrově Kauai. Tento výzkum probíhal v letech 1971 – 2001 na kohortě 837 novorozenců, z nichž většina byla sledována do věku 40 let.
2. Studie vedené v letech 1971 – 1982 psychologem Normanem Garmezyem, který se v projektu „Minnesota Risk“ zabýval vývojem dětí schizofreniků.
3. Klinický a epidemiologický výzkum dětí z chudých částí Londýna a ze zemědělské části ostrova Wight, realizovaný Michaellem Rutterem na konci 70. a začátku 80. let 20. století.

⁹⁴ CYRULNIK, Boris et Gérard JORLAND. 2012.

Zmíněné výzkumy umožnily stanovit rizikové a protektivní faktory, definovat kritéria adaptace, a dovolily badatelům opustit prvotní statický model resilience, chápané jako osobnostní rys, ve prospěch modelu procesuálního. Resilience je nahlížena jako děj, který je výsledkem interakcí mezi individuem a jeho okolím, tedy jako proces, který jedinci umožňuje vyrovnávat se se stresovými situacemi.

Nad to se toto druhé období rozvoje výzkumu resilience vyznačuje ještě dalším vývojem poznatků a přístupů:

- studium resilience se z vývojové problematiky postupně zaměřilo na běh celého lidského života;
- od problematiky resilience jednotlivců došlo k rozšíření studií na sociální skupiny (zejména na rodiny), komunity a na společnost;
- badatelé se zaměřili i na univerzální a kulturně specifické znaky resilience;
- od 90. let 20. století jsou zpracovány i evaluační nástroje.

Ve třetí etapě, tj. v současnosti, se od výzkumu přechází k aplikaci. Na bázi získaných poznatků, lze ovlivňovat přirozený proces resilience rozvíjením preventivních a protektivních faktorů u ohrožených osob. Jde tedy o snahu zmírnit anebo odstranit negativní dopady stresových situací na zdraví člověka. Souvislost mezi stresem a změnami v imunitním, pohybovém, kardiovaskulárním a centrálním nervovém systému jsou prokázány již od 80. let 20. století. Novější výzkumy doplňují, že akutní stres vede k vzestupu činnosti imunitního systému, kdežto chronický stres jeho činnost oslabuje.⁹⁵

7.5 Vymezení pojmu resilience

Serban Ionescu ve své stati o resilienci uvádí, že byť je o tento koncept mezi badateli velký zájem, a přestože v polovině roku 2013 bylo v databázi Americké psychologické asociace téměř sedm tisíc dokumentů tematicky zaměřených na resilienci, neexistuje dosud její jednotné vymezení.⁹⁶ Dá se říct, že není jasný ani vztah mezi koncepty resilience a odolnosti. Zatímco někteří autoři je považují za synonyma⁹⁷, jiní mezi nimi rozlišují nebo o nich uvažují pouze v úrovni osobnostních rysů. Novotný shrnuje, že: „(...) *přes pojetí resilience jako psychické odolnosti – se v průběhu stále podrobnějšího zkoumání dané problematiky dostavilo zjištění, že současné definice neplatí (nebo neplatí úplně).*“⁹⁸

⁹⁵ ŠOLCOVÁ, Iva. 2008.

⁹⁶ JULIEN-GAUTHIER, Francine et Colette JOURDAN-IONESCU (dir.). 2015.

⁹⁷ KEBZA, Vladimír. 2009.; ŠOLCOVÁ, I. 2009.

⁹⁸ NOVOTNÝ, Jan Sebastian. 2010. s. 84

A přichází s požadavkem: hledání konsenzu v otázkách co resilience je, jak funguje a z čeho se skládá.

V předchozím textu byl popsán vývoj konceptu resilience od osobnostního rysu k procesuálnímu pojetí. V praxi to znamená, že ji lze nahlížet oběma způsoby. Šolcová navrhuje, aby termín resilience označoval „(...) *dynamický proces, kterým jedinec dosahuje pozitivní adaptace při vystavení nepřízni (...)*”⁹⁹, kdežto osobnostní rysy, které s resiliencí souvisí nazývat odolnost ve smyslu odolnosti typu hardiness či sence of coherence.

7.5.1 Resilience jako osobnostní rysy

I když vývoj pojetí resilience dospěl k jejímu procesuálnímu popisu, lze se stále setkat i s jejím vymezením jako souboru předpokladů nebo osobnostních rysů usnadňujících zvládnání stresových a traumatických situací. Vymezení znaků resilience v tomto smyslu existuje celá řada. Patří k nim jak obecnější vymezení pomocí konceptů typu hardiness či sence of coherence, tak i výčty vlastností resilientní osobnosti. Anautová¹⁰⁰ uvádí profil resilientního jedince podle Cyrulníka. Jako vlastnosti, napomáhající přestát obtížnou situaci, akcentuje: vyšší inteligenci, autonomii a efektivitu ve vztazích s okolím, pocit sebeúcty, sociální adaptabilitu a empatii, schopnost předvídat a plánovat a smysl pro humor. Podobné vlastnosti resilientní osobnosti uvádí i Vágnerová¹⁰¹ a dodává, že tací lidé jsou úspěšní v různých oblastech, vykazují přiměřenou spokojenost, průměrnou svědomitost a vstřícnost. Novotný¹⁰² upozorňuje, že není konsensus ani v otázce, má-li resilientní jedinec vynikat ve všech oblastech nebo je-li možné, aby nedostatky v oblasti jedné kompenzoval vyšší odolností v oblastech jiných. Paulík zmiňuje Ungarovu definici, která je výčtem vlastností potenciaálně úspěšného jedince i popisem podporujícího prostředí, v němž se jeho schopnosti mohly rozvinout. V jeho pojetí je resilience: „*schopnost jedince usměrňovat (navigate) se (a svůj život) směrem ke zdraví podporujícím zdrojům a zároveň schopnost jedincovy rodiny, společnosti a kultury poskytnout tyto zdroje (kulturně) smysluplným způsobem.*“¹⁰³ Řada podobných definic resilience zdůrazňuje především hledisko úspěšné adaptace v nepříznivých podmínkách a aktivní přístup jedince k řešení obtíží.

Přestože je pohled na resilienci, jako na soubor osobnostních charakteristik jedince, podporujících jeho úspěšnost v zátěžových situacích stále nevyjasněný, lze říci, že

⁹⁹ ŠOLCOVÁ, Iva. 2009. s. 13

¹⁰⁰ ANAUT, Marie. 2013.

¹⁰¹ VÁGNEROVÁ, Marie. 2010.

¹⁰² NOVOTNÝ, Jan Sebastian. 2010.

¹⁰³ PAULÍK, Karel. 2012. s. 29

užitečnost takového výčtu vlastností můžeme spatřovat v tom, že je de facto přehledem „výzbroje“, kterou má člověk k dispozici v okamžiku střetu s nepřízní osudu. Dalšími zdroji resilience jsou pak jeho zdravotní stav, fyzická kondice a sociální opory.

7.5.2 Resilience jako proces

Studie pohlížející na resilienci jako na proces, se koncentrují na její dynamiku a multifaktoriální aspekty. Takovéto přístupy se jako první objevily na poli vývojové psychologie a ve vazbě na psychologii zdraví, tedy v proudech psychologie, v nichž je důležité postihnout události v jejich pohybu (vývoji). Ve vývojovém pohledu sice nemůže být proces resilience poznán definitivně, na druhou stranu se však nabízí možnost odhalit jeho variabilitu v průběhu celého lidského života. Je totiž patrné, že v různých vývojových fázích člověka hrozí i jim odpovídající rizika. Různá vývojová období, stejně jako odlišná prostředí, vyžadují různé resilientní rysy. V čase se navíc mění i charakter hrozících rizik.

Zachycení resilience, jako dynamického proměnlivého procesu, odvíjejícího se v čase, umožňují longitudinální výzkumy a výzkumy retrospektivní. Na pozadí těchto výzkumů se proces resilience už nejeví jako neměnný děj, v němž jednou dosažená úroveň rozvoje nemůže být ztracena. Naopak, průběh resilience v čase variuje v souladu s okolnostmi životního běhu jedince. Je ovlivňován sociálním okolím a kulturním kontextem. Koncept resilience v procesuálním pojetí přináší „požadavek“ střetu člověka se skutečným závažným rizikem ve specifických podmínkách, v nichž se tento jedinec pohybuje. Bez „vystavení nepřízní“ by se opět jednalo jen o výčet resilientních vlastností. Avšak ono vystavení nebezpečí není jednoznačně definováno. Novotný¹⁰⁴ v této souvislosti hovoří o statistickém a aktuálním riziku. Jako příklad uvádí, že dle statistik 65% dětí uživatelů drog mívá psychické problémy a klade si otázku, jestli zbývajících 35% dětí může být automaticky označeno za resilientní. Současně se ptá, má-li jít o riziko objektivní či o jev, který je jako riziko vyhodnocen subjektivně. Tato otázka se v souvislosti s předchozím pojednáním o stresu jeví jako velmi důležitá. Pokud by totiž bylo k „prokázání“ resilience nutno doložit objektivní riziko, stal by se tento koncept nekompatibilní s většinou teorií stresu, které pracují i s vnitřními stresory.

Příkladem procesuálního pojetí resilience, které se snaží zodpovědět svrchu položené otázky, může být přístup týmu badatelů Pourtois, Humbeeck a Desmet, kteří nabízejí

¹⁰⁴ NOVOTNÝ, Jan Sebastian. 2010.

komplexní pojetí procesu resilience.¹⁰⁵ Autoři stanovili čtyři nutné a dostačující podmínky procesu resilience:

- Identifikace traumatu nebo zranění – jedinec si musí být vědom, že utrpěl zranění ve formě silného šoku nebo dlouhodobých útrap. Tato situace se v mysli postiženého projevuje jako stav, který překračuje únosnou míru pro jeho psychiku. Postižený ztrácí dojem kontinuity své existence a pod tlakem traumatu je nucen ji od základu přehodnotit.
- Rozvinutí rezistenční nebo ústupové strategie – člověk se snaží překonat pocitu zděšení a šoku. Síla, kterou jedinec vynakládá, aby jej působení traumatického zážitku zcela nezahltilo, spouští buď rezistenční či ústupovou strategii.
- Vývojový potenciál zůstává zachován – navzdory utrpěným škodám zůstal zachován či alespoň částečně uchráněn vývojový potenciál. Proces resilience vlastně znamená, že stresová situace není nepřekonatelnou překážkou, která by učinila další osobnostní rozvoj a prospívání nepředstavitelnými.
- Sklon k osobnímu rozvoji a prospívání – jedinec sleduje svůj individuálně originální směr vývoje a prospívání.

Vedle nutných a dostatečných znaků resilience vytvořili autoři i spekulativní teoretický model dvanácti psychosociálních potřeb, které považují za indikátory osobnostního vývoje jedince. Předpokládají, že na podkladě tohoto modelu je možné zhodnotit způsob, jímž jedinec uspokojuje své afektivní, kognitivní, sociální a konativní potřeby. Rozvíjí svou identitu v procesech lásky, završení, osamostatnění a tvorby názorů, jež podporují prospívání a sounáležitost s lidmi, s nimiž sdílí hodnotový systém. Autoři mají za to, že v případě konfrontace s extrémními životními podmínkami, nebo prožije-li člověk extrémní stres, nedokáže dále milovat a věřit ve smysl. Raději se vzdá všech forem autonomie a opustí sdílené hodnoty. Dojde-li k procesu resilience, stane se život mezi lidmi ve smysluplném světě opět možným. Vývoje identity lze znovu dosáhnout prostřednictvím naplňování psychosociálních potřeb.

Pokud k procesu resilience nedojde, propadne se jedinec do deprivace potřeb, což vede ke zhroucení jeho identity. V emocionální rovině zakouší pocity nejistoty, odmítnutí a beznaděje. V úrovni kognitivní upadá do letargie, pasivity a netečnosti. V sociální oblasti je prospívání znemožněno prožíváním izolace a zneuctění. V konativní sféře zaujímá jedinec postoje pokoření a vyčlenění dále prohlubující jeho izolaci. V této situaci se člověk

¹⁰⁵ POURTOIS, Jean-Pierre, Bruno HUMBEECK et Huguette DESMET. 2012.

ocitá na křižovatce. Možnými cestami je zůstat stát (desistence - rezignace na další rozvoj), držet se (rezistence – udržení směru rozvoje ve stavu jako před traumatem), vydat se zpět (désilience – pokračování traumatických zranění, ztráta důvěry, optimismu, naděje a negativní sebehodnocení) nebo vydat se vpřed (resilience). Resilience v tomto modelu znamená opětovné nastartování individuálního rozvoje a prospívání, založené na zkušenostech ze stresové situace. Autoři upozorňují, že nastoupení nového rozvoje, po zážitku silného stresu, nemusí být vždy jasné a přímé. Člověk může například na některé oblasti svého rozvoje rezignovat a více se realizovat v jiných. Jde vždy o generální směr.

Koncept autorů obsahuje řadu diagnostických nástrojů, umožňujících zjistit, ve kterých oblastech došlo k blokaci uspokojování potřeb a najít podněty k nápravě.

7.6 Resilience a zranitelnost

Výraz vulnerabilita má původ v latinském slově vulneratio – zranění. O vulnerabilitě lze hovořit jako o zvýšené citlivosti ke stresorům v úrovni fyzické i psychické. Společně s charakterem působícího stresoru rozhoduje o důsledcích vzniklého stresu. Jedná se o náchylnost k obtížím fyzického i psychického charakteru, kterou lze současně chápat jako důsledek i příčinu narušení adaptačního procesu, snížení jeho efektivity nebo jeho úplného selhání.

Vulnerabilitu ovlivňují jak vlivy ontogenetické, tak předchozí životní zkušenosti jedince. Způsobuje citlivost a slabost zjevnou i latentní, okamžitou či později se projevující. Může být chápána jako nemožnost, nebo nedostačivost vzdorovat nepříznivým vlivům okolí. Příčiny zranitelnosti bývají spatřovány v predispozicích genetických, biologických či psychosociálních. Mohou ji ovlivnit i tělesná onemocnění nebo poškození. Vrozené dispozice, na základě nichž vznikají různá onemocnění, se označují jako diatéza či genetická vulnerabilita. Paulík¹⁰⁶ referuje o konceptu primární (konstituční) vulnerability a vulnerability sekundární badatelů Brandstäter a von Eye. Dle jejich názoru primární vulnerabilitu získáváme v prvním roce života. Později na ni navazuje zranitelnost sekundární vzniklá v procesu sociálního učení a působením nežádoucích vývojových vlivů. U dětí se může vulnerabilita rozvinout setkáním s rizikovými faktory, tj. stresovými situacemi nebo setrváváním v podmínkách zvyšujících pravděpodobnost rozvoje psychických poruch nebo ohrožujících adaptaci dítěte. Jak potvrzuje řada případů dětí, konfrontovaných se srovnatelnými rizikovými faktory rozvoje zranitelnosti, samotné setkání s ohrožujícími faktory k rozvoji vulnerability nestačí.

¹⁰⁶ PAULÍK, Karel. 2010.

Jiné členění navrhuje Berlow¹⁰⁷. Rozlišuje obecnou biologickou vulnerabilitu danou působením nepříznivých genetických činitelů, dále obecnou psychologickou vulnerabilitu utvářenou od raného dětství negativními zkušenostmi jedince spojenými s nemožností kontrolovat průběh důležitých životních událostí. Tento druh zkušeností může vyvolat i funkční změny v mozku. Posledním typem je psychologická vulnerabilita, která se formuje v raných fázích vývoje pod tlakem ohrožení ze strany důležitých osob.

Podobným vývojem, jakým prošly koncepty resilience, tedy od zjišťování dispozic subjektu k objevu interaktivity mezi subjektem a jeho okolím, prošel i model vulnerability. Anautová¹⁰⁸ ve svém pojednání o resilienci zmiňuje Anthonyho, který v 70. letech prostřednictvím výzkumů s dětmi zjistil, že děti vystavené stejným rizikovým faktorům vykazují rozdílnou úroveň vulnerability. K vysvětlení tohoto jevu nabídl metaforu o třech panenkách z různých materiálů, které utrhá stejně silnou ránu kladivem. Zatímco skleněná panenka se rozletí na kusy a plastová bude navždy označena nesmazatelnou jizvou, panenka z oceli zůstane beze stop nebo jen s několika zanedbatelnými škrábanci. Anthony vyslovil domněnku, že vulnerabilitu dětí ovlivňují proměnné genetické a konstituční odlišnosti, psychické choroby, traumata a vývojové krize, atp. Anthonyho přístup zůstal zaměřený na subjekt a míru jeho zranitelnosti, aniž by bral v úvahu jeho interakce s okolím. Metaforu s panenkami rozvinul v roce 1999 francouzský badatel Manciaux, který do ní zahrnul ještě vlivy prostředí, čímž vytvořil model bližší konceptu resilience. V pojetí, které představil Manciaux, jsou panenky házeny na zem a rozbijí-li se či ne závisí na: tvrdosti podlahy, síle hodů a materiálu, z něhož jsou vyrobeny. V tomto pojetí podlaha reprezentuje prostředí, hod představuje zátěžovou situaci a materiál, z něhož je panenka zhotovena, symbolizuje úroveň zranitelnosti jedince.

Na vulnerabilitu lze nahlížet ze dvou hlavních směrů. Na jedné straně je třeba přihlídnout ke zranitelnosti jedince, tedy k jeho osobnostním charakteristikám, vývoji a eventuální genetické predispozici. Z druhé strany je nutno vzít v potaz zranitelnost svázanou s jeho okolím, tedy s narušenými vztahy a nedostatky prostředí, v němž se pohybuje. To se týká zejména vztahů v rodině, kvality dalších sociálních vazeb, sociálního statusu, sociálně ekonomického postavení a struktury rodiny (úplná, neúplná rodina apod.), rodinných konfliktů, způsobů jejich řešení atd., ale i o širších socioekonomických kontextů.

¹⁰⁷ PAULÍK, Karel. 2010.

¹⁰⁸ ANAUT, Marie. 2013.

Z porovnání uvedených konceptů je zřejmé, že zatímco modely vulnerability zaměřené pouze na slabiny na straně jedince, odpovídají některým rizikovým faktorům resilience, komplexnější model Auntové zahrnující rovněž vlivy prostředí a událostí v něm tvoří, v jistém smyslu, konceptu resilience protipól.

7.7 Resilience u vězněných osob

Jak vidno, popsané koncepty resilience se u různých autorů často výrazně liší. To, co by badatelé, kteří vkládají mezi pojmy resilience a odolnost rovnítko, bez váhání označili za resilienci, by ti, kteří očekávají v posttraumatickém vývoji specifický rozvoj obohacený o zkušenost z prožité nepřízně osudu, nazvali pouhou rezistencí.

Budeme-li o resilienci uvažovat tak, že se jedná o minulou adaptaci na stres následovanou aktivním životem obohaceným o prožitek zátěžové situace a jejího úspěšného řešení, potom je třeba považovat za resilientní všechny osobnosti, které věznění překonaly bez trvalých následků znemožňujících jim aktivně žít mezi lidmi.

Pro účely této práce, která si mj. klade za cíl najít prvky resilience v dávno minulé životní historii československých politických vězňů, se jako užitečnější jeví soustředit se především na zdroje resilience, tedy na faktory, které mohly odolnost vězněného v těžkých chvílích posilovat.

8 Političtí vězni a sociální práce

Dne 17. listopadu 2011 vstoupil v platnost zákon o účastnících odboje a odporu proti komunismu. Tím bylo po dvaceti dvou letech od událostí na Národní třídě uznáno právo občanů, kteří v letech 1948 – 1989 aktivně vystoupili proti totalitní moci, na statut účastníka odboje čili vojenského veterána. Je smutnou okolností, že k oficiálnímu uznání zásluh této skupiny lidí dochází až v době, kdy je drtivá část z nich mrtvá a většina ostatních se nachází za hranicí důchodového věku.

V této situaci se samozřejmě nabízí možnost pojednat o perspektivách sociální práce s touto specifickou skupinou osob. Nejde však o možnost jedinou. Vnímáme-li sociální práci v širším smyslu jako aplikovanou společenskovední disciplínu: „(...) *i oblast praktické činnosti, jejíž náplní je odhalování, vysvětlování a náprava soc. problémů, a to při uplatňování spol. solidarity a naplňování individuálního lidského potenciálu.*“¹⁰⁹ snadno dojdeme k závěru, že zde je i možnost právě opačná, a to využití potenciálů aktivních bojovníků proti nesvobodě k obohacení životů druhých lidí, kteří touto zkušeností nedisponují.

Zvláštností našich národních dějin je fakt, že je v nich řada pečlivě ukrytých a řada černobílých příběhů a postav. Postavení některých našich historických osobností je vcelku stabilní a se zlou by se potázal, kdo by jim chtěl otřást (např. dvojice Jan Hus – Zikmund Lucemburský), pohled na jiné se mění v čase (např. příslušníci západního odboje za druhé světové války), a o dalších se raději vůbec nemluví (cca půldruhého milionu Čechů bojujících před sto lety v rakousko-uherských uniformách). Představme si na lůžku psychoanalytika někoho, kdo by podobným způsobem zacházel se svou životní historií.

Jednou ze skupin, jejíž obecné vnímání se v průběhu uplynulých dvaceti dvou let změnilo v pozitivní, jsou právě aktivní bojovníci s totalitním režimem. Lidé, kteří sice neotáčeli koly dějin jako postavy tzv. velké historie, ale zato se s dějinami osobně setkali. Jak již bylo řečeno, o sociální práci se dá uvažovat jak směrem k této skupině, tak o využití účastníků této vlny odboje k pomoci většinové společnosti. Nedá se přehlédnout, že samo využití této skupiny k práci pro společnost je pro její příslušníky oceněním a nabídkou dalšího smyslu (i jisté zakotvení člověka v nově nalezeném smyslu lze považovat za cíl hodný sociálního pracovníka).

Jejich úloha pro nás je jasná. Moci se setkat s obyčejnými lidmi, do jejichž životů zasáhla totalitní moc, pochopit, že jsou jedni z nás, vžít se do jejich osudů, a na podkladě

¹⁰⁹ HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. 2004. s. 446

této zkušenosti snad zproblematizovat vlastní černobílé vidění světa. Jsou to vlastně, opomeneme-li veterány misí NATO, poslední generace žijících bojovníků za svobodu.

Dá se říci, že účastníci tzv. třetího odboje mohou předávat dalším generacím i jisté „hodnotové poselství“. Jsou to lidé, kteří zpravidla věřili ve svobodu a důstojnost člověka a v rámci této víry i konali. Zde lze poukázat na to, že v současné České republice žijeme ve společnosti, která se pouze pomalu učí „občanské angažovanosti“ a nutnosti „vzít vlastní osud do svých rukou“. Bývalí disidenti by nám nezdálo se mohli jít příkladem. Za inspirativní lze považovat i jejich schopnost nevzdávat se a bojovat i v situaci, kdy se veškeré snahy mohou zdát jako marné. Autor práce si dokáže představit například zapojení účastníků třetího odboje do strukturovaného programu přednášek na školách (středních či vysokých). Za velmi cenné snahy lze označit i snahu zachytit živou zkušenost odpůrců režimu a vytvořit tak jakýsi „archiv“, hovořící skrze individuální hlasy o útlaku totalit minulého století (například aktivity spolku Post bellum atp.).

V této souvislosti lze uvést i možnost systematického sledování a zkoumání jistého typu chování lidí, může se jednat například o tzv. hrdinství. Slavný sociální vědec Zimbardo, který se v rámci svých výzkumů zabýval zlem, se v posledních letech věnuje otázce po tom, jak se lidé stávají hrdiny a proč (v českém kontextu lze uvést například snahu tzv. „Galerie Ne“). Podobný „soubor“ příběhů by tak mohl sloužit i nám všem, například poukazem na to, že v určité životní situaci má hluboký smysl a význam říci „ne“.

EMPIRICKÁ ČÁST

9 Metodologická část

9.1 Cíle výzkumné sondy

Obsahem empirické části diplomové práce je kvalitativní výzkumná sonda zaměřená na prožívání stresu, adaptaci a na zdroje resilience politických vězňů, kteří prošli věznicemi socialistického Československa v 70. a 80. letech minulého století. Ke sběru dat sloužil polostrukturovaný rozhovor a k jejich analýze byla použita Interpretativní fenomenologická analýza (IPA).

Výzkumné rozhovory proběhly s celkem pěti participanty, kteří byli mezi lety 1970 až 1981 nejméně jednou odsouzeni k nepodmíněnému trestu odnětí svobody a trest vykonali.

Na základě cíle výzkumu byly stanoveny tři hlavní výzkumné okruhy:

1. Jak političtí vězni prožívali stres a co jej způsobovalo?
2. Jak se adaptovali na podmínky vězení?
3. Jaké byly zdroje jejich resilience?

9.2 Metoda analýzy dat

V rámci analýzy dat byla použita Interpretativní fenomenologická analýza (IPA). Tato kvalitativní výzkumná metoda, rozvíjená od 90. let 20. století J. A. Smithem, umožňuje přiblížení k významům, které konkrétní člověk připisuje svým zkušenostem s určitými podmínkami či situacemi. IPA bývá s úspěchem používána tam, kde je předmětem výzkumu neobvyklá skupina či situace. Vzhledem k tomu, že analýza textu je zároveň jeho interpretací, jsou účastníky výzkumu participant i výzkumník, včetně jejich zkušeností a přístupů ke světu. Interpretace je tedy výsledkem jejich společného sdílení. Interpretativní proces probíhá ve dvou úrovních. „Účastníci se snaží pochopit svůj svět; výzkumník se snaží pochopit účastníky, snažící se pochopit svůj svět.“¹¹⁰ Cílem je porozumění zkušenosti participanta.

Analýza probíhá v pěti krocích. Rozhovor je zachycen na zvukový nosič, přepsán a opakovaně pročitán. Později, postupnou abstrakcí, vznikají tematické celky, které jsou následně propojovány do vyšších okruhů, přeneseny do tabulky, v níž jsou uspořádány podle témat. Nakonec jsou analýzy převedeny do narativní podoby. Narativní zápis shrnuje významy přítomné ve zkušenosti respondentů, přičemž by mělo být zřetelné, co je původní citace participanta, a co je interpretace výzkumníka.¹¹¹

¹¹⁰ KOCVRLICHOVÁ, Marta. *Vina*. Praha: Triton, 2006. s.

¹¹¹ KOUTNÁ KOSTÍKOVÁ, Jana a Ivo ČERMÁK. 2013.

Při interpretaci dalších rozhovorů je postupováno obdobně. Na závěr jsou napříč analýzami všech rozhovorů hledána společná témata.

9.3 Výzkumná metoda

Ke sběru dat byl použit polostrukturovaný rozhovor. Jak uvádí Miovský,¹¹² před začátkem rozhovoru je vhodné si připravit schéma, které obsahuje výzkumné otázky, jež budeme participantům pokládat. Část z těchto otázek tvoří tzv. jádro, které v rozhovoru použito být musí. Pořadí otázek lze v průběhu rozhovoru měnit, lze pokládat doplňující otázky apod. Za úskalí metody lze považovat možné rozbití struktury polostrukturovaného rozhovoru např. položením vysokého počtu doplňujících otázek nebo naopak jeho neplánovaným přechodem v interview nestrukturované.

Rozhovory byly vedeny ve dvou případech v autorově pražské kanceláři, v bytě pana Chromého v Rakovníku, v penzionu pana Pitaše v Šonově u Broumova a v Meziříčku u Telče, kde žije pan Skalický. Až na posledně uvedený proběhly všechny rozhovory v klidném prostředí mezi čtyřma očima. Rozhovor s panem Skalickým jsme vedli na terase jeho domu a byl 2x krátce přerušen kolemjdoucími.

Příprava výzkumných otázek probíhala na základě studia pamětí politických vězňů a metodologické literatury.¹¹³ Jejich finální verze byla konzultována s historikem a s vedoucí práce. Využití více zdrojů pro tvorbu tzv. scénáře rozhovoru je zároveň i způsobem, jak zvýšit validitu výzkumné sondy.

9.4 Výběr vzorku participantů

Pro výběr participantů byla stanovena následující kritéria. Mělo se jednat o osobu, která byla mezi roky 1969 a 1989 odsouzena k nepodmíněnému trestu odnětí svobody za politický delikt, a která tento trest také vykonala.

K tvorbě výzkumného souboru byla v první fázi použita metoda prostého záměrného výběru. Pomocí elektronické pošty bylo osloveno šest osob, splňujících výše uvedená kritéria. S účastí souhlasili Petruška Šusterová a František Stárek. Zbytek výzkumného souboru pak vznikl technikou „sněhové koule“. Doporučení pokračovala od Františka Stárka k Stanislavu Pitašovi, který doporučil pány Chromého a Skalického.

Takto vytvořený výzkumný vzorek čítá pět osob, což je v souladu s doporučeními uváděnými pro tento typ práce.¹¹⁴ Výzkumný soubor je vzhledem ke zkoumané

¹¹² MIOVSKÝ, Michal. 2009.

¹¹³ TAVEL, Peter a Iva POLÁČKOVÁ ŠOLCOVÁ. 2013.

¹¹⁴ IBID

problematické reprezentativní. Není však reprezentativní vzhledem k celé populaci politických vězňů, která sestávala z mnoha názorových proudů.

Ve výzkumném souboru jsou v osobě Petrušky Šusterové zastoupeni levicoví intelektuálové, intelektuální proud je zastoupen i v osobě básníka Heřmana Chromého, který byl současně činný rovněž na poli tzv. Druhé kultury. Zbývající tři participanti jsou příslušníky undergroundového hnutí a jejich protirežimní činnost více méně odstartovaly až proti nim namířené zásahy orgánů státní moci, která si nepřála existenci neoficiální kultury. Nezastoupeny zůstávají proudy křesťanských aktivistů, církevních představitelů, starší generace odpůrců režimu, příslušníci pravice a řada dalších.¹¹⁵

9.5 Způsob zpracování dat

Rozhovory proběhly v červnu a červenci 2015. Výzkumná data byla zaznamenávána pomocí diktafonu a následně doslovně přepsána. Zachován zůstal nespisovný jazyk, nedokončené věty a přechytlivky i nenavazující pasáže apod. Za účelem co nejvyšší autenticity přepisu byla v textu podtrhána zdůrazněná slova, vyznačeny pauzy a zaznamenán případný emocionální doprovod výpovědí. Vznikl tak soubor tzv. bohatých dat (rich data), který zvyšuje validitu výzkumné sondy. Pravidla transkripce rozhovorů jsou zařazena v příloze.

Další zpracování dat proběhlo v duchu metodologie IPA. Každý z rozhovorů byl rozebrán na jednotlivá subtémata, s nimiž bylo dále pracováno a výsledné analýzy byly převedeny i do narativní podoby. Nakonec došlo ke srovnání témat, vyskytujících se napříč jednotlivými rozhovory - tato témata jsou uvedena v závěrečném narativním výstupu. Při horizontální analýze dat již nebyly názvy témat dále přeformulovány, ale v narativním závěru jsou podobná témata prezentována společně.

9.6 Validita a reliabilita výzkumné sondy

Cílem validizačních technik je zvýšit důvěryhodnost předkládaných zjištění. Jedna z možností validizace kvalitativního výzkumu je, v případě rozhovorů, práce s daty verbatim tj. v jejich doslovném přepisu. Takto vzniklá bohatá data (rich data) mohou být jak podkladem pro tvorbu teorií, tak současně i jejich testem.¹¹⁶ Verbatim rozhovorů nalezne čtenář v přílohách č.: 1 až 5 práce.

¹¹⁵ Tato zjednodušená typologie je dílem autora práce

¹¹⁶ ČERMÁK, I. a I. ŠTĚPANÍKIVÁ. 1998.

V rámci diplomové práce je využita i tzv. metoda validizace prezentací průkazných dat.¹¹⁷ Jedná se o uvedení dat v takové šíři, aby si čtenář sám mohl předkládané interpretace ověřit.

Dalším zdrojem validity může být sebereflexe motivací a prekonceptí výzkumníka. Použití této metody snižuje pravděpodobnost zkreslení, kterého by se mohl badatel dopustit na základě nevědomé selekce dat, která jej přitahují (viz následující subkapitola „předporozumění problematice“).

Cílem reliability je minimalizace náhodných a systematických chyb. Jednou z cest k omezení systematických chyb je udržování úplné databáze všech dat o případu.¹¹⁸ I toto opatření bylo v rámci výzkumné sondy provedeno.

9.7 Předporozumění problematice

Ke zvýšení schopnosti pracovat ve fenomenologické perspektivě a zachovat transparentnost výzkumného procesu, je dle Koutné Kostíkové a Čermáka¹¹⁹ vhodné, ještě před započítím interpretace získaných dat, provést reflexi vlastního vztahu k tématu výzkumu. Jedná se zejména o reflexi motivace vedoucí k pojednání daného tématu a o předpoklady výzkumníka, týkající se budoucích výsledků jeho práce. Důkladná reflexe by měla přinést zvýšení validity výzkumu.

Jednou z doporučovaných metod reflexe je metoda tzv. vnitřního dialogu.¹²⁰

Témata vzešlá ze sebereflexe:

- Témata vztahující se k motivaci:
 - o Zájem o historii;
 - o Blíže prozkoumat události, které probíhaly v letech mého dospívání, aniž jsem o nich cokoli podrobnějšího věděl.
- Témata spojená s předpokládanými zjištěními:
 - o Hlavními příčinami stresu jsou: perzekuce ze strany policejních složek, zatčení, chování vězeňského personálu a šikana ze strany kriminálních vězňů.
 - o Prožívání stresu: strach, zoufalství, somatické prožitky.
 - o Adaptace ve vězení: problémy soužití s lidmi jiné sociální skupiny, obtížné navykání na těžkou práci.

¹¹⁷ ČERMÁK, I. a I. ŠTĚPANÍKIVÁ. 1998.

¹¹⁸ HENDL, Jan.

¹¹⁹ KOUTNÁ KOSTÍKOVÁ, Jana a Ivo ČERMÁK. 2013.

¹²⁰ IBID

- Zdroje resilience jsou: rodina, spoluvězni z řad politických vězňů, vědomí smyslu zápasu.

9.8 Etické aspekty výzkumné sondy

Všichni účastníci výzkumné sondy byli informováni o jejím účelu i o jejích cílech. K dispozici jsou jimi podepsané informované souhlasy. Vzor informovaného souhlasu je přílohou č.: 8 této práce.

10 Analýza rozhovorů

Analýza rozhovorů je podána jako jejich interpretace podložená citacemi. Tyto citace jsou uváděny buď doslovně, v takovém případě jsou psány kurzívou a ohraničeny uvozovkami nebo je na ně odkazováno pomocí navigace v závorce. Např. odkaz (P1-7/11) znamená participant č.:1, strana 7, řádek 11. V tomto umístění lze odkazovaný text najít v přepisu rozhovorů v přílohách 1 až 5 této práce. Pro lepší orientaci je rozhovor s participantem č.: 1 uveden v příloze č.: 1, rozhovor s participantem č.:2 v příloze č.: 2 atd.

10.1 Rozhovor č.: 1

První rozhovor proběhl s jedinou ženou z celé skupiny participantů, s paní Petruškou Šusterovou (dále uváděnou jako participantka či participant č.: 1). Participantka byla vězněna dle vlastních slov: „*Bez šestnácti dnů dva roky*“ (Příloha č.: 1, s. 7, řádek 11 – dále např: P1-7/11). Tři čtvrtiny jejího pobytu v nápravném zařízení (1969 – 1971) proběhly ve vazbě.

Pobyt ve vazbě s sebou samozřejmě nese svá specifika. Jedním z nich je, že obviněný stále čeká na rozsudek, tj. doba konce jeho věznění není přesně ohraničena. Dalším rozdílem oproti výkonu trestu bylo, že obviněný nemusel pracovat. Oba tyto faktory jsou z našeho rozhovoru dobře čitelné v podobě přání, aby soud proběhl co nejdříve: „*No, tak já jsem si přála, aby ten soud byl, aby to nějak dopadlo. Protože to prostě (...) Vyšetřování trvalo dlouho.*“ (P1-6/12) a opakovaných stížností na nudu a pomalé plynutí času. „*(...) když to srovnávám zpětně, tak asi nejhorší byla ta nekonečná doba vazby, (...).*“ (P1-1/14).

Po úvodním šoku ze zatčení a umístění do vazby (P1-2/29) jsou další zdroje stresu patrné zejména v setkání s prostředím věznice a s aspekty vězeňského života (P1-7/17; 5/28; 12/25). K nejčastěji zmiňovaným tématům v rozhovoru však patřilo již zmíněné plynutí času (P1-1/14; 2/1, 2/14; 2/16; 3/24), na nějž se dříve aktivním životem žijící participantka musela dlouho adaptovat: „*Já jsem věděla, že tam nebudu na věky. Jako, když jsem si po roce zvykla na ten mechanismus, že takhle je to prostě vod rána do večera a prostě zase je den pryč a může si ho člověk vodškrtnout. Jako to, to byl jenom problém to přečkat.*“ (P1-10/27).

Druhým nejčastěji uváděným zdrojem napětí byl fakt, že kvůli stále se prodlužující době vazby nebylo dlouho jasné, jak vysoký bude konečný trest. Nebylo tedy možno upnout se k nějakému konkrétnímu datu propuštění jako ke konci zátěžové situace (P1-5/14; 6/7; 6/12; 17/16). Nucená nečinnost se ukázala velmi citelným zdrojem stresu (P1-

17/20; 2/5; 2/26), stejně jako oddělení od blízkých (P1-4/28; 12/14) a oslabení mateřské role (P1-16/10).

V oblasti prožívání stresu lze zaznamenat stopy copingu zaměřeného na emoce (P-1 4/25; 16/14; 11/2). Jednou z jeho variant je srovnávání svého osudu s horšími situacemi: „*Tak asi, asi víte, člověk si vždycky představoval, jak ty vězně nebohý mučej a to. Tak jsem měla pocit, že je to vlastně docela dobrý. Nebo dobrý. Blbý na tom bylo jenom to, že to tak dlouho trvalo. (...) No, ale jinak já jsem nějak, (...) nějak jsem se s tím moc nežrala. Jsem to neprožívala.*“ (P1-11/2) Zdrojem stresu byl i počáteční strach z možného násilí (P1-3/4). Nelze nezmínit pocity viny a sounáležitosti s vězni, které participantku trápily krátce po propuštění: „*Měla jsem takovej neurčitej pocit provinění vůči těm spoluvězeňkyním. Já jsem s nima nebyla nějak příliš sprátená, ale jako jsem to cejtla jako nějakou takovou jako od sebe nespravedlnost. Že jako já jsem na svobodě a voni jsou tam. (...) A přitom jsme jako nebyly, neměly jsme nějaký blízký vztahy.*“ (P1-8/5).

Adaptace jako vyrovnávání se s faktem ztráty svobody byla usnadněna vědomím rizika uvěznění, které tehdy podstupoval snad každý aktivní odpůrce totalitního režimu: „*Já jsem se pohybovala ve společnosti, kde to bylo celkem jasný, že samozřejmě takový riziko existuje. Člověk se musel snažit ho omezovat, což mě připadalo nesmyslný, protože jsem věděla, že zavřou.... Když chtěj, tak zavřou stejně. Důkazy nedůkazy. Děláte, neděláte.*“ (P1-17/8) Svou roli zde samozřejmě sehrávala i motivace (P1-12/1).

Dalšími důležitými adaptačními tématy jsou přizpůsobení se okolnostem vězeňského života, jimiž jsou například strava, nucený pobyt s lidmi jiné sociální skupiny apod. (P-1 4/20; 14/11; 15/13) a již zmiňovanému rytmu vězeňského života (P1-6/17; 10/27; 17/18). Sem patří i hledání modu vivendi se spoluvězni (P1-18/6; 10/24).

Zdroje resilience participantky lze hledat ve vědomí podpory zvenčí (P1-6/26), v tom, že si uvědomovala svůj statut nespravedlivě trestaného (P1-16/23), a morální převahu nad svými vězniteli (P1-11/20). Vnitřní oporou jí byl i ujasněný názor na totalitní systém. Tento názor se ostatně vyvíjel i za jejího pobytu ve vězení: „*To jsem nepochybovala nikdy, protože pokud jsem měla nějaký, nějaký přesvědčení, že by se ten socialismus měl zlepšit, tak jsem ho v principu ztratila, protože, režim, kterej zavírá takovýhle lidi, jo a (...) Nemyslím sebe, myslím prostě fakt ty bezbranný holky, který jako šukaj za prachy.*“ (P1-11/16).

Obecnější principy „resilientního chování“ lze vysledovat v tématech pomoci druhým (P1-9/24; 10/18), v uvědomění si vlastních úspěchů v zápase s okolnostmi (P1-15/23; 15/28), a ve snaze odnést si z každé situace něco pozitivního pro sebe: „*No, tak v tom, že*

jsem si tam udělala jako pořádek v tom, co chci, co nechci. Co je dobrý, co je špatný. Co je důležitý, co není důležitý. (...) On ten pořádek nebyl o moc jiný, než jsem měla předtím, ale přecejenom trochu, trochu jinak to bylo.“ (P1-14/1 a 5/3).

10.2 Rozhovor č.: 2

Participantem č.: 2 byl pan František Stárek (aka Čuňas). Participant č.: 2 pochází z rodiny, která byla perzekucemi postižena již za okupace (vězněn starší bratr), v 50. letech (vězněn jeho otec) a za normalizace (vězněn on i starší bratr). Participant č.: 2 byl vězněn celkem třikrát (1976 – osmiměsíční vazba; 1981 – 2,5 roku nepodmíněně; únor až listopad 1989). Tato fakta se promítají jak do participantova žebříčku hodnot, tak do jeho motivace k boji s totalitou a do míry odolnosti v situaci věznění. Sám participant uvádí jako velmi posilující „vrcholný zážitek smyslu“, který měl ve vězení: *„Já sem měl možná jednou takovej bod, kterej bych no, s nadsázkou trošku nazval Nirvánou :D:D jako že sem prostě, byl sem ve vazbě, ale to bylo až v druhým kriminále, jo? Byl sem, tenk.. tehdy jsme byli rok ve vazbě.. (...). S Jirousem a ee ((přemýšlí)) a dalšíma dvouma ještě klukama Hýbkem a Fričem a eee a já sem se pro, jak sme seděli, bydleli sme na cele, byl sem na cele, kde bylo třináct lidí jo, šíleně namačkaný sme tam byli na noc jako, takže jsem se probudil v noci, když svítil úplněk přímo jako skrz mříže na mě, tak mě to probudilo a pak..., a tam sem měl prostě takový jako ten pocit, - když jsme u těch pocitů, tady seš na tom správnym místě, tady seš, kde máš bejt, jo. To seš jo, když tohle děláš takk tohle je nevyhnutelý, že seš tady aa přijmi to!“ (P2-4/22).*

Z rozhovoru vyplynulo, že pro participanta byly nejzávažnějšími stresory v době pobytu v NVÚ vězeňská práce (P2-9/29; 10/10; 10/28; 11/11), nutnost jednání s vnucenou autoritou, představující totalitní moc (P2-3/31; 4/6; 7/22) a situace probíhajícího vyšetřování (P2-9/5; 5/18). Vyšetřování bylo samozřejmě zdrojem stresu i v případě vyšetřování na svobodě (P2-17/7). Vzhledem k délce pobytu za mřížemi vnímal tento participant jako stres i některé aspekty čerstvě nabyté svobody: *„Ten fakt toho, že tam si vás nikdo, že tam vás nikdo nehlídá, nebo že vás nikdo, že nejste v, že nejste jakoo ehmm pod dohledem, pod dozorem, jako no. (...) To je, to je teď jako monent, kterej v tom kriminále nemáte, žejo. Jo.. můžete jít, kam chcete. No, ale to vy chcete, vnitřně člověk chce jít, mít to jako jo, ale je to, musí si na to zvyknout.“ (P2-14/5).* Toto téma patřilo v našem rozhovoru k nejméně frekventovaným (P2-12/12; 12/21; 13/21).

V oblasti prožívání stresu lze vysledovat coping zaměřený na problém, a to například v situaci, kdy si participant uvědomil nebezpečí práce s olovem a neplněním norem vědomě

usiloval o přeložení na trestní pracoviště (P2-11/1) nebo tehdy, když řešil značnou smyslovou deprivaci žádostí o pastelky (P2-9/21). Stres byl prožíván i tělesně: „(...) ty vazební věznice sem znal, jako ty vazební ee ee pocity, nebo to, co si ty lidi přinášej, který přicházej, takhle znám z X případů jako jo, takže začne zácpa.“ (P2-6/4).

Adaptací na ztrátu svobody usnadňovalo, podobně jako v případech všech ostatních participantů, vědomí rizika zatčení za vyvíjenou činnost v oblasti Undergroundu (P2-4/9) a, v případě tohoto participanta i dlouhodobá znalost vězeňské problematiky, získaná v rozhovorech s propuštěnými vězni v době, kdy byl na svobodě: „*To je, tam jako máničky, vlasatý, sme nemohli chodit do žádnéjch hospod nóbl aaa ani v centru a byli sme vytlačení dycky na periférii, kde sme seděli ve stejných hospodách, jako kriminálníci. Takže pro mě vězení, rovnou nebylo nic až tak ne - novýho, až tak z čeho bych, co bych si neuměl představit, jo a a hlavně sem už tu eee vězeňskou morálku uměl. Uměl sem se v ní pohybovat, jo? Uměl sem se prostě v tom vězení orientovat, hned.*“ (P2-1/7). O dokonalém přizpůsobení vězeňské subkultury (P2-7/6) svědčí i fakt, že participant udělal v jistém smyslu „kariéru“ podle místních zvyklostí (P2-8/7).

Jako zdroje resilience lze vnímat ujasněný vztah participanta k socialistické společnosti: „*Já sem se k tomu dokonce přiznal, při závěrečný řeči že k týdletý společnosti skutečně žádnou úctu nechovám a aa že, že tedy ovšem je třeba zkoumat, jestli si ta společnost tu úctu zasluhuje.*“ (P2-2/10 a také dále P2-3/3), vědomí, že je nespravedlivě vězněn (P2-14/10), zaměření do budoucnosti ve formě přípravy dalšího boje s totalitou (P2-15/10; 15/31) a vědomí úspěchu v zápase s vězeňským systémem (P2-11/30). Cenným bylo rovněž vědomí sounáležitosti s proudem odpůrců totality: „*(...) my jsme byli vojáci studený války, žejo, žeee že prostě my sme událi těm komunistům co jsme nejhorší mohli voni nám taky.*“ (P2-16/30) a schopnost najít si vlastní svobodu za mřížemi: „*To je účtenka za to, že sem seděl na díře, když sem si udál to rádio krystalkový.*“ (P2-8/26 a jinde P2-9/5). Spolu s touhou odnést si i z těžké situace něco pro sebe (P2-3/8), s prožíváním některých událostí jako hrdinského eposu (P2-4/3) a s již zmíněnou zkušeností „vrcholného zážitku smyslu“ (P2-4/22), se nepochybně jednalo o velmi účinný štít proti nepřízni osudu.

10.3 Rozhovor č.: 3

Participantem č.: 3 byl pan Heřman Chromý, vězněný dva roky v letech 1986 až 1988. Heřman Chromý je nejstarším účastníkem této sondy (v době našeho rozhovoru mu bylo 67 let), a zároveň je mezi participanty jedinou osobou, která byla poprvé trestána až ve

středním věku (39 let). Fakt, že tento participant měl v době prvního uvěznění fungující rodinu se třemi dětmi, stejně jako okolnost, že byl v minulosti několikrát oceněným recitátorem a básníkem, je bezpochyby jedním z důvodů, proč k celému problému svého uvěznění přistupuje velmi citlivě s velkým zaměřením na emocionální prožitky.

Zdrojem nesnesitelného napětí v prvních měsících vazby byl pro tohoto participanta nedostatek informací o osudu rodiny (P3-2/9; 23/23; 24/25) a nedostatek zpráv z vnějšího světa obecně, který se projevil v participantových obavách, že jej jeho souputníci zavrhli: „*A to sem, a to pro mě bylo v těch prvních týdnech to nejhorší. Já jsem si myslel teda, že se na mě úplně vykašlali.*“ (P2-22/22). K tomuto stavu se připojovaly další stresující momenty. Šlo zejména o nejistotu ohledně budoucí délky trestu (P2-3/25; 5/19; 8/1) a nejistotu plynoucí z nepředvídatelnosti dalších událostí: „*Mě vlastně nejlíp bylo vždycky, jakoby večer, když sem usnul, ale ráno, rána byla děsivý. Byla děsivá. Ted' sem nevěděl, co vlastně bude.*“ Situaci dále zhoršoval konfident na cele, který svými komentáři vyvolával v participantovi výčitky ohledně budoucí situace rodiny a dětí (P3-2/15). Pocity odříznutí a osamění vyvolaly pochybnosti o smyslu boje s totalitou: „*(...) u mě určitý pochyby nevznikly vo tom co jsem udělal, ale vo tom jestli to mělo celý tedy smysl, že jo. Když jsem byl v tom vakuu, když jsem opravdu si říkal, tak vono se na mě všichni vysrali, že jo.*“ (P3-22/7). Propuštění (P3-16/32) a následná izolace ze strany „mlčící většiny“ byla dalším zdrojem stresu (P3-19/1).

Dalšími stresory byla anticipace zatčení (P3-3/1), podvržené důkazy (P3-1/11), prostředí věznice (P3-26/5; 6/20), ponižování a šikana ze strany pracovníků SNV (P3-6/13; 8/14 a 6/22) a zejména vězeňská práce (P3-13/20; 16/5; 23/28), která vedla v celkovém důsledku k zakoušení pocitu neúspěchu: „*To se mi nikdy nestalo, ale tak to prostě bylo. Já jsem si na svůj pobyt nevydělal. ((velmi pohnutě)) Já jsem. Oni prostě cíleně, ze mě chtěli udělat, prostě člověka, kterej prostě neumí vůbec nic. Ponižit. To samozřejmě mě vadilo a pš. na těch šatonech a konec konců i na tý pětce, tam šlo stále o to, v podstatě člověka ponížit.*“ (P3-13/27).

Stres byl, zejména v prvních měsících do prvního kontaktu s rodinou, prožíván jako nesnesitelné napětí (P3-3/11; 2/28; 6/3) a byl doprovázen bolestí hlavy (P3-6/7; 7/23). Některé události byly patrně vytěsňeny: „*Vzpomínám si jenom na toho jednoho spoluvězně, eště tam byl jeden. Ve třech jsme tam byli. ((pauza)) A mám to celý vygumovaný.*“ (P3-6/9).

Navázání kontaktu s blízkými přineslo snížení napětí, které umožnilo lepší adaptaci na vězeňské prostředí (P3-4/5) a přizpůsobení se rytmu vězeňského života (P3-21/30).

V podmínkách sníženého napětí svou roli sehrála i povaha: „*A e: vítězí ve vás to, co ve vás je. Já měl vždycky smysl trošku pro srandu, takže e: ten smysl, ten ve mně byl furt i v těch nejhorších chvílích.*“ (P3-23/27). Opuštění náročné práce přineslo další zlepšení: „*Zvyk jsem si na ty, tyhle ty různé pokořovačky, který samozřejmě, voni mě furt sledovali. To, to vim teď, že jo, že když jsem přišel na pětku, tak tam už jsem byl já naprosto v pohodě.*“ (P3-9/16).

Mezi zdroji resilience je třeba uvést informace o rodině (P3-7/7), že je o rodinu postaráno (P3-14/8), zprávy o podpoře ze strany dalších odpůrců totality (P3-12/10), vědomí, že je vězněn nespravedlivě (P3-14/7; 27/12; 23/26), úspěchy v boji s vyšetřovateli (P3-11/12) a schopnost najít si chvíle svobody za mřížemi (P3-15/15). Po vynesení rozsudku se stala oporou i reálná vidina doby konce věznění (P3-10/8; 11/20). O resilienci svědčí i okamžité zapojení do protirežimních aktivit po výstupu z výkonu trestu (P3-14/27 až 15/7).

V rozhovoru vyvstala i další zajímavá témata, která se sledovanou problematikou přímo nesouvisí a jsou pouze uvedena v tabulce analýzy rozhovoru. Nelze však nezmínit téma prožívání jinakosti, které je společné třem z našich participantů (P3-16/21; 33/1).

10.4 Rozhovor č.: 4

Participant č.: 4, pan Stanislav Pitaš, byl mezi lety 1985 až 1989 vězněn celkem třikrát. Jako nejtěžší okamžiky vnímá úmyslnou režii svého zatčení a věznění tak, aby se nemohl setkat se svou umírající matkou (P4-2/16; 5/5): „*Ale aleee pro mě bylo nejhorší tohle to no. :(I když už jsem měl náky zkušenosti s tím vězením, tak samozřejmě ztráta jako mámy jako a v těchle podmínkách a tak to bylo blbý. To bylo, to jim nevodpustím.*“ (P4-3/32). Tato situace mu přinesla i vnitřní konflikt, který prožíval ve svém osamělém boji za přerušování trestu, aby se mohli s vážně nemocnou matkou naposledy vidět (P4-3/11).

Přesto, že s rizikem zatčení kalkuloval, podobně jako ostatní účastníci této sondy, zatčení se neobešla bez stresu: „*(...) nás sebrali někde před tou půlnocí jo, to bylo jako že člověk leží v posteli joo a bouchání na dveře a takovej jako známe z těch filmů, pomalu je rozdělí, jo..tak to bylo takový jako hustý .. ee potom ty .. výslechy (...) prostě to bylo takový nepříjemný (...)*“ (P4-6/12). Jako stresory ve vězení vnímal zejména zimu (P4-12/23), hlad (P4-16/8), pobyt v neutěšených podmínkách bez kontaktu s přírodou (P4-12/21 a 7/2), a v případě nočních směn i nedostatek spánku (P4-11/7). Nepříjemné pocity vyvolával i nedostatek soukromí, spojený zejména s vykonáváním potřeb před ostatními vězni (P4-8/8; 9/3), ale i prostý fakt, že: „*(...) v kriminále je nejhorší na kriminále, to že nikde nejste sám,*

vopravdu nikde nejste sám.“ (P4-16/8). Svůj díl stresu přinášela i vězeňská práce (P4-1/18; 11/2; 10/3) s extrémně vysokými normami: „(...) práce na těch šatonech, která byla jak těžká, jako těžká fyzicky teda hlavně jo.. a pak šlo vo ten stres, kdy, kdy ty normy byly šíleně našponovaný.“ (P4-10/1). Jiným zdrojem stresu byla pracovníky SNV vyprovokovaná šikana ze strany jiného vězně (P4-9/20) nebo dům zanechaný bez dozoru (P4-8/26; 9/1).

V oblasti prožívání stresu najdeme u tohoto participanta náznaky vytěsnění některých pocitů: „Vůbec si nevzpomínám. Jooo prostě já jsem to asi chtěl, já nevím, jestli si někdo tohle ale já asi jsem, to chtěl vytěsnit, joo tak proto si to nevzpomínám, joo. Co.. říkám já, já si vzpomínám, jak vypadal ten kolega, ale jak jsem to prožíval já, já si myslím, že úplně v pohodě. Navíc a jak jsem přestal kouřit, tak sem tak sem ehmm byl vyrovnanější, nemyslel jsem na ty cigára.“ (P4-6/7 a také P4-6/18; 21/8). Zajímavé jsou i části, v nich participant hovoří o stresujících jevech z cizí pozice, jako by nešlo o něho: „A vy jste se nevyspal, protožee když jste měl tu noční, tak přes ten den na tom baráku je furt ten katr jak tam, mlátěj, s tím že jo.. aa tam je prostě furt bengál, jo.. takže to bylo, to bylo.. to bylo takový nepříjemný (...).“ (P4-11/7 a jinde P4-15/7; 16/8; 16/19; 22/26; 1/18; 10/3). Prožívání úspěchu jako „JÁ“, potom ukazuje na resilientní vnímání světa: „Člověk si zvykl.. Já sem člověk, kterej prostě si zřejmě zvykne na všechno (...).“ (P4-13/23) nebo jinde „(...) kolikrát sám nad sebou se jako si říkám, si byl dobrej, že si to jako vošéfoval, že ses tady neposral.“ (P4-14/18 a také na dalších místech P4-7/15; 11/18; 24/3).

V oblasti adaptace na ztrátu svobody lze zmínit vědomí rizika zatčení a jistou míru připravenosti: „(...) věděl jsem, že jestliže ee ((zamyšleně)) chčiju proti větru, tak prostě musím mít - přijdou nějaký následky toho. Takžee jsem chodil s tou igelitkou, kde jsem měl trestní kodexy a kartáč na vlasy aa na zuby a tak nějak jsem s tím počítal a samozřejmě (...).“ (P4-1/24). Z hlediska přizpůsobení se podmínkám vězení považuje participant za důležité sdílení cely s katolickým knězem, který mu pomohl překonat nejtěživější okamžiky a seznámil jej s vězeňskou rutinou (P4-2/3), pomohly i zkušenosti z vojny, která má s vězeňským drilem hodně společného (12/10). K velmi dobré adaptaci na vězeňskou práci přispěla participantova zručnost: „(...) ta práce bylo hodně nepříjemná, jáá můžu děkovat mýmu otci kterej mě naučil jako takový ty práce ruční, byl truhlář, že sem byl zručnej no ... takkk sem poměrně rychle se zaučil a zvládal sem to, ale (...).“ (P4-11/21).

Zdroje resilience lze nalézt v ujasněných hodnotách, o něž se participant opíral (P4-14/7; 2/13), ve vědomí nespravedlnosti na něm páchané, ve vědomí morální převahy nad svými vězňiteli (P4-13/4 a P4-7/22; 13/1; 23/13; 23/18) a v podpoře zvenčí (P4-16/14;

13/16). Jako důležitá se jeví vlastnost, kterou sám participant nazval „nebýt jako ovce“, tj. aktivně vystupovat proti příkořím a nevzdávat se, a to i v situacích, které se jiným zdají beznadějně: „(...) *já jsem tam samozřejmě vyhlásil hladovku, to je křivý obvinění a tak dále a aaa mě šlo o to se s tou mámou rozloučit (...)*“ (P4-3/3) nebo „(...) *jsem napsal stížnost na příslušníka Státní bezpečnosti a ta stížnost se obrátila proti mně.*“ (P4-1/6 a též P4-4/9; 5/19 a 7/13). Neméně zásadní bylo najít si svou svobodu za mřížemi (P4-13/4; 13/7; 14/3), víra, že si z každé situace lze odnést něco dobrého pro sebe (P4-13/25; 14/29; 18/4; 18/24; 14/27), zaměření do budoucnosti k dalšímu boji (P4-14/25) a již zmíněné prožívání vlastního úspěchu.

Podobně jako ve dvou dalších případech se i zde otevřelo téma jinakosti: „*Já si myslím, že to je to samý jako ted'ka v tý vesnici, joo že prostě sem taky úplně jinej, nezapadnul jsem sem a jsem tady vlastně přes 30 let.*“ (P4-18/29; 18/3; 19/18).

10.5 Rozhovor č.: 5

Miroslav Skalický, odsouzený v roce 1976 k trestu devíti měsíců nepodmíněně, se stal participantem číslo 5. Pan Skalický byl zatčen a odsouzen za spoluorganizování koncertu v Přešticích. Svě zatčení vnímal zprvu pouze jako jedno z četných zadržení, s nimiž měl již řadu zkušeností. Doba zadržení se však postupně prodlužovala a situace se stávala nejistou: „(...) *až po těch čtrnácti dnech, nebo to, sme dostali prostě ty papíry, že vlastně po třech dnech, že na nás padá vazba, ale mohli sme se ještě vyjádřit, vodvolat a tak dál. No až potom, když tu vazbu prodlužovali, každých čtrnáct dní se vazba prodlužovala aaa pak po dvouh měsících sem si říkal, tak to už je jasný, (...).*“ (P5-6/22; 6/8). Dalšími stresujícími momenty, které na participanta zapůsobily, byla šikana směřovaná vůči jeho nemocnému spoluvězni (P5-3/3; 9/15), jemuž se snažil jeho úděl ulehčit. Jako výrazný stresor participant několikrát zmiňuje vězeňský řád (P5-9/8) a vězeňské prostředí, zejména tzv. celodenní umístění do uzavřeného oddělení, v němž trávil posledních čtrnáct dní trestu (P5-5/5; 5/16; 8/18). Vězeňská práce představovala další zdroj napětí (P5-2/21; 10/29). Po návratu z vězení a dalších perzekucích udává jako zásadní moment k odchodu do emigrace výhrůžky StB své rodině: „*Markétě nebyly ještě dva roky a to už byla se mnou předtím několikrát na výslechu, že sem ji, já sem ji vzal s sebou na výslech do Kanadě, do Kadaně kvůli tomu, že sem si myslel, že mi dřív pustí, ale to byla blbost, mi seděla na klíně, bylo ji rok, no a začli vyhrožovat, že nikdy nebude chodit do školy, že ji může přejet auto a já nevím blá, blá co všechno možnýho, to bylo takovej vrcholovej, mom... jeden z těch momentů (...)*“ (P5-18/18).

V prožívání stresu je možné najít stopy copingových strategií zaměřených na emoce, zejména jde o srovnávání svého postavení se situací jiných odsouzených (P5-13/16), se situací politických vězňů padesátých let (P5-2/6; 4/31) a s příběhy ze světové románové klasiky: „(...) *sem si čet takový ty nejdrsnější ať to bylo z Francouzky revoluce a ruský klasiky, a to k čemuž bych se už nikdy nedostal, nebo neodhodlal a to tak tam sem říkal, tam, tam šlo skutečně vo život, jo, nee my tajdle něký prostě bojovat perem a kytarou (...)*“ (P5-13/10). Lehká nebyla ani situace krátce po propuštění: „*A ted'kon sem si myslel, že se na mě všichni dívaj, šel sem tři kilometry prostě přes město, pak až domů nebo až domů sem jel pěšky a hrozně div, bál sem se prostě všeho toho ruchu vokolo, jo.*“ (P5-11/21).

V adaptačním procesu ocenil pomoc zkušenějšího spoluvězně (P5-4/18) a využil své schopnosti spokojit se s tím, co je: „*Bylo jídlo, jídla bylo málo, což mě nevadilo, tak ee v podstatě sem jed všechno, co tam bylo, abych pravdu řek, no (...).*“ (P5-11/15).

Mezi zdroji resilience lze uvést setkávání s vnějším světem při cestách na pracoviště (P5-10/25; 3/16), podporu civilních spolupracovníků (P5-10/8; 10/13), vědomí délky trestu a doby jeho vypršení (P5-10/26) nebo snahu vyjít z každé situace nepokořen (P5-5/29; 12/11; 12/15; 13/28). Zajímavé je, že v období vazby se na jeho morální podpoře podíleli i samotní pracovníci SNV, kteří nevěřili, že může být potrestán vězením za organizaci koncertu (P5-4/20). Důvod vydržet a pokračovat v boji mu dodávalo vědomí nespravedlivého trestu (P5-9/23; 13/22) pocit morální převahy (P5-14/22) i podpůrné akce vyvolané dalšími odpůrci režimu (P5-1/18).

Zajímavé bylo i zde téma jinakosti (tenkrát i dnes): „*Já sem právě si říkal, že vlastně eee sem dumal nad tím, jesi sme utekli před komunistama a ve skutečnosti si říkám, ne my sme utekli nebo utekli, vodjeli, emigrovali před ouřednikama a před, před tou společností celkovou, jo. Ne před Husákem ale před, před prostě tím lidem, který nebyli schopni tolerovat, že taky sme, a že máme nárok dejchat vzduch tady a dělat si svoji kulturu a žít si podle svýho, no.*“

11 Závěrečné shrnutí analýzy rozhovorů

11.1 Stres

Lze konstatovat, že **zdroje a prožívání stresu** u osob vězněných 70. a 80. létech se liší podle doby výkonu trestu, jeho délky, zařazení do nápravně výchovné skupiny, podle osobnostních předpokladů tyto útrapy vydržet, nasbíraných zkušeností z vězeňského prostředí a podobně. Přes tyto rozdíly je však možno najít řadu momentů, na jejich závažnosti se paticipanti výzkumné sondy shodují.

Velkým společným tématem je zde **nejistota**. Týká se vlastního dění NVÚ, průběhu vyšetřování, délky trestu i dění ve světě venku. Vyjádřeno slovy participantů:

P1: „(...)to jednou, když jsem pochopila, že to asi neskončí nikdy, jak se zdá - tomu jsem samozřejmě nevěřila, ale v tu chvíli to bylo samozřejmě nepříjemný.“ (P1-6/7).

P2: „(...) mimo to teda každá ženská vždycky, když sem seděl v base, tak se se mnou každá ženská, se se kerou sem byl, se se mnou rozešla. Během.. během toho, co jsem seděl.“ (P2-14/20).

P3: „(...) protože původně sem začínal s šesti měsíci, to bylo další součástí tý hry, ee: odstupňovaný. To bude jenom šest měsíců, to je náká, to výtržnost. ☹ No pak sme se dostali na podvracení republiky, na první paragraf, ten byl vod dvou do pěti. (..)“ (P3-3/25).

P4: „(...) muklové to probíraj, že jo. Jen abych se nedostal na Bory, abych se nedostal na šatony. To bych si to rači mrsknul, jo, a tak dále. A teď najednou, se to zužuje, aa jedu na Bory, jedu na Bory. A teď si říkám, však jo tak na Borech už sem, tak ještě abych nešel na ty šatony, (...).“ (P4-9/24).

P5: „Já sem nevěděl, že, žee budeme v kriminále, já sem myslel, že jedeme jenom na nákej výslech a že nás vyhodí (...).“ (P5-6/8).

Dalším významným stresorem je **potřeba přizpůsobit se organizovanému životu** založenému na polovojenském drilu, jehož vedlejším účinkem byl pocit ponížení. Na tento faktor si stěžují čtyři participanté (P1; P2; a P5): „Donutit se to snášet je obtížný, no. (...) Ale stejně nemáte na vybranou (...).“ (P1-12/20). Dril byl vnímán jako záměrné ponižování (P2-6/13) či jako šikanování (P4-12/16) a (P5-9/8).

Prostředí věznic stresovalo svou neutěšeností, monotónností a absencí soukromí. Věznění strádali hladem, zimou, smyslovou deprivací atd.

P1: „Pro mě tedy nebylo snadný chodit na záchod před někým. Protože záchody jsou samozřejmě v cele.“ (P1-5/28).

P2: „(...) špatně vidím, jako jo a to mám taky z vazby, jo, protože vazba tam vám nezhasnou jako nikdy, jako jo? (...) Prostě spíte, ve světle, žejo.“ (P2-10/18).

P3: „Člověk se tam pomalu štítíl si někde sednout, poněvač to bylo zasraný všechno, takový syrový opravdu eklhaf. (...) A zima byla, samozřejmě, jo, eště v dubnu. Táhlo tam.“ (P3-10/18).

P4: „(...) vím, že mě první noc strčili do nějaký hnusný špinavý cely (...)“ (P4-10/18).

P5: (...) dostali sme šálky, nebo ešus takový tý nafty a krajíček chleba a aby nám ty potkani dali pokoj, tak se, já sem jim to dycky nechal tam hromádku, protože já sem se probudil a po tej dece lezla krysa prostě taková, tak sem jí setřás a voni naskákaly zase do toho hajzlu, ne. (P5-5/16).

Jako stresor lze označit i **vězeňskou práci**. Těžká, často nekvalifikovaná práce, bývala vykonávaná v hygienicky nevyhovujících podmínkách a normy byly nastaveny velmi vysoko. Na podmínky práce si stěžují čtyři z účastníků sondy: „(...) tenkrát bylo, kdo nepracoval, tak dostal nášup, žejo? Tomu to, to to soudili za to, že nepracuje aaa takže too a to platilo i v normách, splnit normy, kerý byly šibeniční, jako jo?“ (P2-9/29). Participant č.: 3 si stěžuje na poruchové rozbité stroje, na nichž se normy ani plnit nedaly (P3-9/29), jiný hovoří o těžkých dvanáctihodinových směnách (P4-11/2) a další o dlouhodobém neplnění norem (P5-2/21 a 10/29).

Chování spoluvězňů, ať už ve formě obtěžování, napadení, šikany či donašečství, vnímají jako stresor čtyři participanti. S lidmi přidělenými na celu bylo často obtížné najít společnou řeč a došlo i k napadení (P1-4/9), spoluvězni mohli být udavači (P2-9/8) či konfidenty (P3-2/15) a pracovníci SNV někdy popouzelí ostatní vězně k útokům na tzv. „politické“ (P4-9/20).

Na tyto situace reagovali vězni snahou o snížení stresu buď přímým řešením problému neb ošetřováním svých emocí tj. **copingem**, zaměřeným na problém nebo na emoce. I když zřejmě záleželo na povaze problému, lze uvažovat o tom, že v podmínkách nesvobody byl častějším coping zaměřený na emoce. Jeho příkladem mohou být sny a představy (P1-4/25), vzpomínky (P4-21/30) a srovnávání situace s horšími případy (P5-2/6). **Stres v oblasti tělesných pocitů** popisuje jeden z participantů jako úporné bolesti hlavy (P3-6/7; 7/3), ztrátu sexuální apetence (P3-7/24) další dva uvádějí zácpu (P2-6/4; 6/18 a P4-21/8).

11.2 Adaptace

K vyrovnání se se samotným faktem ztráty svobody pomohlo všem participantům **vědomí rizika**, že za vybočení z řad normalizované společnosti mohou být potrestáni. Za

jejich aktivitami, které je ke střetu s totalitní mocí přivedly, lze vidět různé motivy, zejména vědomí práva na spoluutváření veřejného prostoru. Tyto různé zájmy se po střetu s totalitou slily v motivaci vydržet nespravedlivý trest a pokračovat v zápase.

Adaptace na vězeňské prostředí probíhala, podobně jako stresové reakce, interindividuálně a intersituačně různě. Společné rysy lze najít ve faktorech, které adaptaci usnadnily.

K usnadnění adaptace vedly **předchozí informace o vězeňském prostředí** (P2-1/7; 7/1) a **role „patrona“** (P4-2/3; 6/23 a P5-4/18), tedy někoho, kdo nově příchozího seznámil s pravidly a triky nutnými k snadnému přežití ve vězeňském systému a subkultuře tak, aby je nováček nemusel zjišťovat systémem pokus - omyl. Adaptaci na vězeňskou práci urychlovala **zručnost** (P4-11/21), adaptaci na organizovaný vězeňský život **zkušenost z vojny** (P4-12/10). Adaptaci na vězeňskou subkulturu mohlo napomoci i **využití schopností či dovedností**, v tamních podmínkách speciálních, např. znalosti práva (P2-8/7) nebo prostě znalosti mateřského jazyka slovem i písmem: „(...) *potom sem byl trošku v šoku, že sem se dostal na celu kde snad sem byl já a ještě jeden nákej Luboš Lázníčku z Jaroměře, jediný dva bílý, jo.. Jinak samý Cikáni ... tak z toho jsem měl obavy ale ... naopak se to ukázalo jako dobrý (...) Protože jsem jim psal různé dopisy a odvolání a tak dále takžeee jako dobrý ..fakt jo.*“ (P4-11/9).

11.3 Zdroje resilience

Jestliže nejistota byla faktorem, který přinášel mnoho napětí, tím co pomáhalo, byly naopak **jistoty**. Dá se hovořit o vnitřních jistotách ve smyslu utříděných hodnot a jasného postoje k totalitní mocí (P1-11/16; P2-2/10 a 3/3; P4-14/17 a 2/13), o přesvědčení, že trest je nespravedlivý (P1-16/23; P3-27/12; P4-22/18; P5-9/23), o vědomí vlastní morální převahy nad vězňem (P1-11/20; P4-13/1; P5-14/2) a o příslušnosti k výlučné skupině odpůrců režimu (P2-16/23; P4-23/18) nebo politických vězňů: „*I já jsem byla vychovaná jako za komunismu asi každé nebo vychovaná, prostě přijala jsem tu tradici, že politické vězeň je jako něco ušlechtilého, že je zavřenéj za své přesvědčení.*“ (P1-9/17).

Neocenitelnými zřejmě byly chvílky, kdy si vězeň dokázal najít „**svobodné okamžiky**“ i za mřížemi: „(...) *drželo mě nad vodou různé texty písniček, jsme si zpívali s Čuňasem :), Svátku Karáska nebo i toho Jima jooo, tak jsem si zpíval, žil sem si svoje, (...).*“ (P4-13/4 a další P2-8/26; P3-15/15).

Velkou pomocí je pro vězně **podpora**. U našich participantů se s ní můžeme setkat ve variantách podpory ze strany občanských hnutí (P1-6/26; P5-1/18) nebo stejně

smýšlejících osob (P3-12/10), pomoci ze strany zaměstnavatele (P4-16/4), spoluvězně (P4-2/3) nebo někdy dokonce paradoxně od samotných pracovníků SNV: „(...) *von mi v, uklidňoval, ale i ty, ty bachaři nakonec, že se, že nás musí pustit vod toho soudu, že nás nemůžou vodsoudit, že nás nemůžou zavřít, jako jo. ((pauza 0,5 s.)) I ty bachaři nám to říkali, takže já sem žil v takovým tom domnění, že pudeme k soudu a tam se tomu zas, vysmějou, ty soudci to odmítnou (...).*“ (P4-4/20). Podporu samozřejmě poskytoval i styk s rodinou P3-14/18).

Cennou vlastností byla snaha **odnést si z každé situace něco pro sebe** (P1-14/1; P2-3/8; P4-14/29; P5-8/23), zájem o druhé a pomoc spoluvězňům: „*To bylo tím, že tam byl furt někdo, komu bylo, kdo se furt hroutil a vono, když se někdo hroutí a vy ho snažíte se z toho řečma dostat, tak z toho dostanete především sám sebe.*“ (P1-10/18 a u jiných P3-13/30).

12 Diskuse

Praktická část této diplomové práce obsahuje analýzu pěti polostrukturovaných rozhovorů s osobami vězněnými v 70. a 80. letech minulého století. Přestože jsem popisované období sám prožil a v 90. letech se dostal v roli stávkujícího studenta do bližšího kontaktu s osobami vězněnými z politických důvodů, vstoupil jsem, v rámci zpracovávání této práce, do světa, v němž se běžně nepohybuji. Sám výběr účastníků výzkumné sondy metodou snowball mne přivedl mj. do okruhu příznivců undergroundové hudby a tzv. Druhé kultury, což významnou měrou změnilo mou představu o profilu politického vězně normalizačního období. Výsledky výzkumné sondy jsou tedy hluboce ovlivněny výběrem participantů – i když lze zřejmě spekulovat o tom, že výpovědi o věznění budou v populaci tzv. politických vězňů podobné, skupina participantů výzkumné sondy je i do jisté míry specifická svými zkušenostmi, hodnotami, motivacemi k „politické činnosti“ atp. V navazujícím výzkumu by bylo jistě žádoucí věnovat se širší skupině participantů výzkumu a možné by bylo i srovnání „přístupů k věznění“ u například „levicových intelektuálů“ či umělců z řad intelektuálů či u katolických kněží atp.

Mé předporozumění zpracovávané tématice se odvíjelo od faktu, že jsem měl v devadesátých letech příležitost setkat s reprezentanty politické části českého disentu. Z participantů výzkumné sondy odpovídala mé představě v tomto smyslu pouze paní Petruška Šustrová. V dalších třech případech jsem hovořil s představiteli českého undergroundu a nakonec s básníkem a porevolučním politikem Heřmanem Chromým. Jakkoli byla pro mne tato setkání nečekaná a překvapující, byla velmi zajímavá.

Povaha rozhovorů se lišila v závislosti na participantovi. Zatímco v případě paní Šusterové a pana Chromého se jednalo spíše o intelektuální diskusi, v případě ostatních participantů šlo více o formu vyprávění „historek z vojny“ s dobrým koncem. Na rozhraní obou skupin stojí pan Pitaš, jehož otevřenosti si velmi vážím. Samotný diskurs rozhovoru jistě ovlivnil i výsledky výzkumné sondy.

Zdá se, že stará traumata okolo zatýkání, výslechů, vazby a soudu překryla adaptace na vězeňské prostředí a monotónní plynutí času ve výkonu trestu. Adaptace je však svým způsobem dokladem předchozí zátěže a v tomto smyslu s ní lze pracovat. Do výsledků výzkumné sondy se jistě promítlo i to, co bylo zapomenuto či zážitky, které se vzpírají verbálnímu uchopení.

Přestože všichni zúčastnění byli velmi otevření, lze uvažovat o zamlčených tématech. V případě jediné participantky se nabízí otázka prožívání oddělení od ročního dítěte a

eventuální pocity viny. U většiny ostatních by se jednalo zážitky strachu a beznaděje, které se do žánru „historek z vojny“ příliš nehodí.

ZÁVĚR

Záměrem úvodní části této práce bylo přinést historický exkurz do Československa 70. a 80. let 20. století, přiblížit tehdejší vězeňský systém, jeho vývoj a způsob nakládání s politickými vězni. Následující teoretické pojednání o stresu, adaptaci a resilienci se zabývá i specifiky těchto mechanismů ve vězeňském prostředí doby posledního dvacetiletí vlády jedné strany.

V empirické části práce jsou situace stresu, adaptace a zdroje resilience identifikovány v životních osudech pěti politických vězňů, kteří si odpykávali svůj trest v podmínkách věznic normalizačního Československa. Výzkumná sonda se uskutečnila pomocí polostrukturovaného rozhovoru a vyhodnocení proběhlo metodou Interpretativní fenomenologické analýzy. Aby byla zachována možnost revize autorových interpretací, jsou veškerá výzkumná data obsažena v příloze této práce.

Interpretovány byly nejprve jednotlivé výpovědi participantů, které podaly obraz o jejich individuálních prožitcích stresu, o zvláštích jejich adaptace i o významných zdrojích resilience. Na závěr proběhlo i horizontální srovnání všech pěti souborů dat, které ukázalo na některé obecnější stresory, vzorce adaptace i zdroje opory a nezlomnosti.

Za významné stresory lze pokládat nejistotu, nutnost přizpůsobit se organizovanému životu, prostředí věznic, vězeňskou práci a chování spoluvězňů. V oblasti prožívání stresu se můžeme setkat spíše s copingem zaměřeným na emoce. Někteří participanté prožívali stres i v úrovni tělesných pocitů. Jako prvek usnadňující adaptaci se ukázalo vědomí rizika trestu, předchozí informace o vězeňském prostředí, role „patrona“, který nově příchozímu usnadnil adaptaci, zručnost, zkušenost z vojny a uplatnění dalších schopností a dovedností.

Co pomáhalo odolávat a dále bojovat byly jistoty, schopnost najít si svobodné okamžiky i za mřížemi, podpora a snaha odnést si z každé situace něco užitečného pro sebe.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

ANAUT, Marie. *La résilience*. 2e édition. Paris: Armand Colin, 2013. ISBN 978-2-200-35348-3.

ARMSTRONG, Michael. *Řízení lidských zdrojů*. Praha: Grada Publishing, 2002. ISBN 80-247-0469-2.

BEDRNOVÁ, Eva a Ivan NOVÝ. *Psychologie a sociologie řízení*. Druhé rozšířené vydání. Praha: Management Press, 2004. ISBN 80-7220-158-1.

BURSÍK, Tomáš. Političtí vězni a jejich postavení v rámci českého vězeňského systému 1969 - 1989. In: *Sborník archivu bezpečnostních složek*. Praha: Odbor archiv bezpečnostních složek MV ČR, 2007/5. ISBN 978-80-254-1126-1

CYRULNIK, Boris et Gérard JORLAND. *Résilience connaissances de base*. Paris: Odile Jacob, 2012. ISBN 978-2-7381-2818-8.

ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001. ISBN 978-80-7367-273-7

FRANKL, Viktor. *A přesto říci životu ano*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. ISBN 978-80-7192866-9.

HALÍK, Pavel, Petr KRATOCHVÍL a Otakar NOVÝ. *Architektura a město*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1996. ISBN 80-200-0245-6.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-303-X.

HAUPTMANN, Petr. Odsouzen za špionáž. In: *Naše normalizace*. Brno: Člověk v tísni, 2011. s. 155-157. ISBN 978-80-87456-II-8.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál 2005. ISBN 978-80-262-0219-6.

HOŠEK, Václav. *Psychologie odolnosti*. Praha: Karolinum, 1994. ISBN 80-7066-976-4.

HÜTTICH, Bernd. *Aktivně proti stresu*. Praha: Ivo Železný, 2000. ISBN 80-240-1698-2

CHARVÁT, Josef. *Život, adaptace a stres*. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1969. ISBN 80-7178-463-X.

Informace o Chartě 77 [online]. 1978, č. 8 [cit. 6. 7. 2015]. Dostupné z: http://www.vons.cz/data/pdf/infoch/1978/INFOCH_08_1978.pdf

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0.

JULIEN-GAUTHIER, Francine et Colette JOURDAN-IONESCU (dir.). *Résilience assistée, réussite éducative et réadaptation*. [online] Québec: Livres en ligne du CRIRES, 2015. [cit. 6. 7. 2015] Dostupné z: <http://lel.crires.ulaval.ca/public/resilience.pdf>. ISBN 978-2-921559-22-5.

KEBZA, Vladimír. *Chování člověka v krizových situacích*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2009. ISBN 978-80-213-1971-4.

KOCVRLICHOVÁ, Marta. *Vina*. Praha: Triton, 2006. ISBN 80-725-4684-8.

KOUTNÁ KOSTÍKOVÁ, Jana a Ivo ČERMÁK. Interpretativní fenomenologická analýza. In: ŘIHÁČEK, T., I. ČERMÁK a R. HYTYCH a kolektiv. *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6382-2.

KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Jak zvládat stres*. Praha: Grada Avicenum, 1994. ISBN 80-7169-121-6.

KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Jak neztratit nadšení*. Praha: Grada Publishing, 1998. ISBN 80-7169-551-3.

KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Psychologie nemoci*. Praha: SPN, 2002. ISBN 80-247-0179-0.

LUKEŠ, Martin a Ivan NOVÝ. *Psychologie podnikání*. Praha: Management Press, 2005. ISBN 80-7261-125-9.

MACHÁČEK, Michal. Cesta Gustáva Husáka ke komunistickému hnutí. In: *Český časopis historický*. 2014, roč. 112, č. 2, s. 227-260. ISSN 0862-6111

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 80-247-1362-4.

MLYNÁŘ, Z. *Mráz přichází z Kremlu*. Praha: Mladá fronta 1990. ISBN 80-204-0196-2

NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia, 1995. ISBN 80-200-1289-3.

NAKONEČNÝ, Milan. *Encyklopedie obecné psychologie. 2. opravené vyd.* Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0625-7

NAKONEČNÝ, Milan. *Základy psychologie*. Praha: Academia, 1998. ISBN 80-200-1290-7.

NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie téměř pro každého*. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-1198-6.

NÁLEVKA, V. *Studená válka*. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-327-X.

NOVOTNÝ, Jan Sebastian. Resilience dnes: Teoretické koncepce, nedostatky a implikace. In: *Československá psychologie*. Praha: Academia, 2010/LIV/1. ISSN 0009 - 062x

ČERMÁK, I. a I. ŠTĚPANÍKIVÁ. Kontrola validity dat v kvalitativním psychologickém výzkumu. In: *Československá psychologie*. Praha: Academia, 1998/XLII/1. ISSN 0009 - 062x

NOVÝ, Ivan a Sylvia SCHROLL-MACHL. *Interkulturní komunikace v řízení a podnikání*. Praha: Management Press, 2003. ISBN 80-7261-089-9.

Paměť národa [online] Post Bellum: ©2000 - 2015 [cit. 2015-07-6].
Dostupné z: <http://www.pametnaroda.cz>

PAUKNEROVÁ, Daniela a kolektiv. *Psychologie pro ekonomy a manažery*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1706-9.

PAULÍK, Karel et al. *Moderátory a mediátory zátěžové odolnosti*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009. ISBN 978-80-7368-635-2.

PAULÍK, Karel. *Psychologie lidské odolnosti*. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-2959-6.

PAULÍK, Karel (ed). *Psychologické aspekty zvládnání zátěže muži a ženami*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2012. ISBN 978-80-7368-993-3.

PLAMÍNEK, Jiří. *Synergetický management*. Praha: Argo, 2000. ISBN 80-7203-258-5.

POURTOIS, Jean-Pierre, Bruno HUMBEECK et Huguette DESMET. *Les ressources de la résilience*. Paris: Presses Universitaires de France, 2012. ISBN 978-2-13-059515-1.

PROVAZNÍK, Vladimír a Růžena KOMÁRKOVÁ. *Motivace pracovního jednání*. Praha: VŠE, 1996. ISBN 80-7079-283-3.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

PULMANN, Michal. *Konec experimentu. Přestavba a pád komunismu v Československu*. Praha: Scriptorium, 2011. ISBN 978-80-87271-31-5

PULMANN, M. Eroze diktatury v době přestavby: krize vládnoucích elit a rozpad ideologického konsensu v Československu 1986-1989. In: *Soudobé dějiny*. [online] 2012, XIX, 2, s. 256-274. [cit. 2015-07-6].
Dostupné z: http://www.usd.cas.cz/archiv_SD/SD_02_2012.pdf

RYCHLÍK, Jan. *Češi a Slováci ve 20. století. Spolupráce a konflikty 1914–1992*. Praha: Vyšehrad, 2012. ISBN 978-80-7429-133-3

RYMEŠ, Milan. *Adaptace pracovníků a pracovních kolektivů*. Praha: Svoboda, 1985.

RYMEŠ, Milan. K pojetí zaměstnanecké adaptace. In: *Psychologie v ekonomické praxi*. Praha: Universita Karlova, 2002/1-2. ISSN 0033 - 300x.

ŘEZÁČ, Jaroslav. *Sociální psychologie*. Brno: PAIDO, 1998. ISBN 80-85931-48-6.

SKOVAYOVÁ, L. Prehľad niektorých poznatkov o adaptácii smenových pracovníkov. In: *Psychologie v ekonomické praxi*. Praha: Universita Karlova, 1993/1. ISSN 0033 - 300x

SOCHŮREK, JAN. *Kapitoly z dějin penologie. III. díl.* Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-205-0.

SRNSKÝ, František. Soubor vzpomínek politického vězně. Archiv rodiny Srnských. Nепublikováno.

ŠIKTAR, Jiří, Jiří HOSKOVEC a Jana Ester ŠMOLÍKOVÁ. *Psychologická prevence nehod.* Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1096-5.

HOSKOVEC, Jiří, Jiří ŠIKTAR, Milan RYMEŠ a Karel RIEGEL. *Psychologie ve světě práce.* Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0448-5.

ŠKUTINA, Vladimír. *Prezidentův vězeň na hradě plném bláznů.* Praha: Naše vojsko, 1990. ISBN 80-206-0274-7.

ŠMARDA, Jan a kolektiv. *Biologie pro psychology a pedagogy.* Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-924-0.

ŠOLCOVÁ, Iva. Hlavní koncepce psychické odolnosti. In: *Československá psychologie.* Praha: Academia, 2008/LII/1. ISSN 0009 - 062x

ŠOLCOVÁ, Iva. *Vývoj resilience v dětství a dospělosti.* Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-2947-3.

TAVEL, Peter a Iva POLÁČKOVÁ ŠOLCOVÁ. Zdraví jako norma, choroba jako „vychýlení“. Jak se na to ptát? In: NEUSAR, A. a L. VAVRYSOVÁ (Eds.). *Kvalitativní přístup a metody ve vědách o člověku XII. Hranice normality.* Sborník příspěvků z XII. ročníku konference Kvalitativní přístup a metody ve vědách o člověku. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3917-4.

ULRYCHOVÁ, Monika. *Člověk, stres a osobnostní předpoklady.* Ústí nad Orlicí: Oftis, 2012. ISBN 978-80-7405-186-9.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie osobnosti.* Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1832-6

VAŠINA, Bohumil. *Psychologie zdraví.* Ostrava: Ostravská univerzita, 1999. ISBN 978-80-7368-757-1.

VAŠINA, Bohumil. *Základy psychologie zdraví.* Ostrava: Ostravská univerzita, 2009. ISBN 978-80-7368-757-1.

VAŠINA, Bohumil a Helena ZÁŠKODNÁ. *Vybrané otázky psychologie zdraví, anormálního a abnormálního vývoje.* Ostrava: Ostravská univerzita, 1996. ISBN 80-7042-451-6.

VODÁČKOVÁ, Daniela a kol. *Krizová intervence.* Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0212-7.

VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK et al. *Sociální psychologie – Sociálna psychológia.* Praha: ISV, 1997. ISBN 80-85866-20-X.

Zákon č. 140/1961 Sb. ze dne 26. listopadu 1961, Trestní zákon. In: *Sbírka zákonů.* 8. 12. 1961, roč. 1961, částka 65.

Zákon č. 262/2011 Sb. ze dne 20. července 2011, o účastnících odboje a odporu proti komunismu. In: *Sbírka zákonů*. 31. 8. 2011, roč. 2011, částka 92. PDF online. ISSN 1211-1244. Dostupné online na:
<https://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&fulltext=262~2F2011&nr=262~2F2011&rpp=15#seznam>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č.: 1 Přepis rozhovoru s Petruškou Šusterovou a tabulka jeho analýzy

Příloha č.: 2 Přepis rozhovoru s Františkem Stárkem a tabulka jeho analýzy

Příloha č.: 3 Přepis rozhovoru s Heřmanem Chromým a tabulka jeho analýzy

Příloha č.: 4 Přepis rozhovoru se Stanislavem Pitašem a tabulka jeho analýzy

Příloha č.: 5 Přepis rozhovoru s Miroslavem Skalickým a tabulka jeho analýzy

Příloha č.: 6 Pravidla transkripce rozhovoru

Příloha č.: 7 Výzkumné otázky

Příloha č.: 8 Formulář informovaného souhlasu

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno a příjmení autora:	Mgr. Pavel Vácha
Studijní program:	Sociální politika a sociální práce
Studijní obor:	Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii
Název práce:	Prožívání stresu, adaptace a zdroje resilience u politických vězňů 70. a 80. let 20. století v ČSSR
Počet stran bez příloh:	85
Celkový počet stran příloh:	156
Počet titulů literatury:	64
Počet internetových odkazů:	5
Vedoucí bakalářské práce:	Mgr. Magdalena Koťová, Ph.D.
Rok dokončení diplomové práce:	2015

Evidenční list knihovny

Souhlasím s tím, aby má diplomová práce byla využívána ke studijním účelům.

V Praze dne:

.....

Podpis

Příloha 1

Tazatel (iniciály):

PV Datum rozhovoru: 22. 6. 2015

Stopáž rozhovoru: 52:54 min.

Místo rozhovoru: Praha

Číslo respondenta: 1 – Petruška Šustrová

1 PV: Neznáte mimochodem Heřmana Chromýho?

2 PŠ: No, toho znám, ale strašně dlouho jsem ho neviděla. ((zamyšleně))

3 PV: S tím se mám vidět ve čtvrtek.

4 PŠ: Nó, ten je prima. ☺

5 PV: Tak jenom jestli byste na začátek, abych to měl na tý nahrávce, řekla..... To bude jediná
6 věc, která nebude o těch věcech, co jsem říkal. Řekla, jak se jmenujete a jak jste se vlastně
7 poprvé dostala do vazby nebo do vězení.

8 PŠ: Jo. Jmenuju se Petruška Šustrová a byla jsem zatčena 15. prosince 1969 a posléze
9 obviněna za podvracení republiky. Bylo to, týkalo se to činnosti v hnutí revoluční mládeže,
10 což byla taková organizace, která, z mého pohledu, vznikla vlastně jako prodloužení
11 studentského hnutí z 68 roku, který postupně zvadlo a skončilo.

12 PV: Tak jo. A teď teda moje první otázka: Vy jste vlastně prožila situace vyšetřování, zatčení,
13 soud, vězení, co jako bylo nejobtížnější z toho vydržet? ((pomalu))

14 PŠ: No. Zatčení, a když člověka dovedou do cely, tak to je samozřejmě vždycky šok, a když
15 si člověk představí, že by tam měl zůstat tejdén, tak se z toho může pomátnout, protože to je
16 nepředstavitelný, ale, když to srovnávám zpětně, tak asi nejhorší byla ta nekonečná doba
17 vazby, protože tam byly, nevím, politický problémy. Oni, komunisti nebo, já nevím, kde to
18 viselo mezi prokuraturou, vyšetřováním, soudem prostě vyšetřování skončilo po asi sedmi
19 měsících v létě 1970. Jenomže soud byl až příští rok v březnu, takže těch osm měsíců jsme
20 prostě seděli ve vazbě a bylo zcela nejasný, co bude nebo nebude. Tak, tak to bylo asi
21 nejhorší, když se na to dívám dneska. :-/

22 **[2:20 min.]**

23 PV: A co ste, co ste prožívala, když jste tam byla jakoby zavřená? To jste byla asi sama, ne?
24 V té vazbě úplně?

1 PŠ: Ne. Nikdo není sám. Cely jsou společný samozřejmě. Co jsem prožívala? Z části vlastně
2 nekonečnou nudu, protože, protože tam prostě ráno člověk vstane v těch šest nebo co. A teď
3 ten den je přesně nalinkovanej. Je nějaký, nějaký hlášení, snídaně. Pak je nebo není
4 vycházka, pak je voběd, pak je nebo není pošta, pak je večere a v devět je večerka. Takže
5 máte prostě před sebou - nevím kolik – patnáct hodin. A když nejdete – vona ta vycházka teda
6 je dost nudná, protože vona to je takovej šedivej dvůr a tam chodíte celkem beze smyslu tam a
7 zpátky nebo dokolečka. A zase s tím, s kým jste v tý cele celý den a je to prostě.... Ta
8 nečinnost je opravdu drtivá.

9 **[3:28 min.]** Co člověk prožívá. Prožívá samozřejmě, že se mu stejská. Nedá se říct, že se jako
10 nudí, protože většinou, jak jste s někým, tak ten někdo má potřebu komunikovat, ale protože
11 oni mi tam na celu nedávali - nebo mě nedávali do cely vlastně jenom s těma, který byly
12 poprvé trestaný. A to jsou většinou. Tedy většinou to tehdy byly holky příživnice, jejichž
13 obzor byl, dejme tomu, nepřilíš rozsáhlý, takže jste vyslechl jeden její život dopoledne a
14 jeden a jeden odpoledne a tak to šlo furt dokola. Knížky jsou na tejdě tři. No, což při tom
15 obrovským časovým prostorem je dost málo a k výsledku vás někdy volaj, ale já jsem v tý
16 vazbě byla skoro 18 měsíců, jo. To prostě nemůžou ty výsledky obsáhnout, a to taky není zas
17 úplně nic příjemného. Takže je to, je to prostě ten čas se vleče, no a ...

18 **[4:45 min.]**

19 PV: Takže nuda jakoby dominuje? A

20 PŠ: No v podstatě jo. To dělaly taky ty, ty holky, pořád křičely z vokna a vyplachovaly
21 záchod, protože ty, samozřejmě, jak se, jak jsou ty cely nad sebou tak na tom ženským patře,
22 nad tím jsou mužský patra, a když se z toho, to je taková, záchod není, jak jsme zvyklí, ale je
23 to takovej ten s těma šlapkama, takže ta voda z toho pojitka s tou odpadovou trubicí svíslou,
24 se dá vymáchat nebo hadrem se dá vylejt a potom je slyšet, můžete mluvit s těma horníma
25 patrama. Já jsem na tom neshledávala nic naprosto zajímavýho. Ale je jasný, pro ty holky, že
26 to je jako zábavný, ale myslím si, že, že taky v tom hrálo svůj díl, že nemáte s tím časem jak
27 naložit.

28 PV: A vlastně, když jste se dostala poprvý to tohohle prodřídí. Úplně jako poprvý, když vás
29 tam přivedli, na tu celu nebo do toho...jak vám bylo?

30 PŠ: No, tak jako samozřejmě, člověk je šokovanej, ale musím přiznat, že jsem byla docela
31 zvědavá, protože, protože, tím, že mně tam přivedli nějak večer, tak jsem musela čekat do

1 rána. No tak cela páchne. Vězení prostě vždycky páchne. Noc tam nebylo, já jsem taky
2 nevěděla moc taky, co mám dělat a co se vode mně čeká. A byla jsem zvědavá, co teda na
3 mne mají, co vědí, co budou chtít a jak to bude vypadat, protože samozřejmě člověk čte
4 lecos, tak byl takovej z toho zděšeněj. A (...) asi nejnepříjemnější mi bylo, když jsem, když mě
5 teda brali to civilní oblečení, a dávali mi ty odporný tepláky a ta bachařka mě řekla, jako
6 abych se osprchovala, což jsem nepovažovala za nutný, protože se sprchuju ráno a ne večer,
7 ale to je jedno. A teď mně, prostě vzala tužku a začali mi dloubat do vlasů, zřejmě se dívala,
8 jestli mám vši. Tak to se mně jako dotklo, protože jsem nějak nebyla v tom věku a (.....) abych
9 měla vši prostě....

10 PV: A kolik vám vlasně bylo? Vám bylo nějak dvaadvacet? Třidvacet?

11 PŠ: Jednadvacet. V šedesátym devátym. Dvaadvacet, no. Dvaadvacet a půl. ((zamyšleně))

12 **[7:26 min.]**

13 PV: Měla jste strach?

14 PŠ: No, pochopitelně, že jsem měla strach, protože člověk čte o tom bití a trýznění při
15 výslechu, ale samozřejmě nebo ne samozřejmě, ale nic takovýho se nedělo. Takže to mi
16 otrnulo celkem rychle. A z čeho jsem strach neměla, protože jsem si neuměla představit
17 prostě to nekonečný vlečení se času. Z toho jsem strach neměla, protože to jsem (....) Vim jak
18 člověk jako dlouho nechce uvěřit, že je to doopravdy tak. Kromě toho to bylo pro mně
19 nezvyklý, no.

20 PV: A měla jste vlastně při tomhleto prvním setkání, když vás tam zavřeli, jakoby nějaký
21 tělesný pocity?

22 PŠ: (...) Jako, že jsem se třeba potila? Ne, ne., nic takovýho.

23 PV: Nic takovýho. Už jsme, už jsme asi možná se k tomu i dostali, ale jakoby v tom vězení,
24 co byl největší stres teda? Z čeho jste byla nejvíc napjatá? Nervózní?

25 PŠ: (...) No, z toho trvání.

26 Zvoní telefon.

27 PV: Já to stopnu.

1 PV: Takže to trvání? A jak jste se jako obecně, že jo, to vězení nebylo věc, v který jste se
2 pohybovala normálně. ((smích)) Takže, tam byly úplně jiný zvyky. Je tam prostě potřeba si
3 osvojit úplně jiný jakoby styly chování?

4 **[9:06 min.]**

5 PŠ: Hm. To né. Takhle. Samozřejmě, že jsem nebyla zvyklá (.....) Doma jsem zvyklá
6 samozřejmě ráno stávat a večer si jít lehnout, ale to je (...) Prostě ten rytmus a ty nutnosti
7 nebo návyky, jo, byly v tý vazbě v podstatě tak primitivní, že člověk si dohromady nic moc
8 osvojovat nemusel. Jo. Protože vás prostě všechno řekli, co a jak máte dělat. Jo. Takže to bylo
9 velmi jednoduchý a ty vztahy s těma spoluvězeňkyněma, no tak to bylo... ((zamyšleně)) No,
10 vlastně to nebylo složitější než na svobodě protože na ((odkašlání)) svobodě člověk jaksi se
11 snaží třeba si někoho získat, naklonit si ho, se s nim skamarádit. Tady nemáte na vybranou.
12 Tady jste prostě z někým. No, a tak se musíte snažit s nim nějak vyjít, což je někdy obtížný.
13 Jo. Tak ta jedna, jedna moje spoluvězeňkyně mě dokonce napadla fyzicky. To, ne že by mně
14 zbila nebo tak. Se na mně vrhla, protože byla (...) jednak mladá, jednak samozřejmě
15 stresovaná tím. A nebylo to tak, že bychom se pohádali nebo, že bych jí něco udělala. Prostě
16 jsem koukla ráno, jakou má zrovna ten den náladu. No, někdy to šlo, někdy to bylo horší. Ale
17 tím, že to bylo, je to jaksi daný, že s tím nemůžete nic dělat, tak člověku to tolik nebo aspoň
18 mě to tolik na nervy nelezlo jako některým jinejm, no.

19 PV: A co vám teda pomáhalo jakoby v tom to vydržet?

20 PŠ: No, tak jednak tam byly knížky. Jednak přece jenom máte takový stabilní body, že jako
21 vám dají najíst, je to sice docela jako hodně tehdá v tom to byla tehdá závodní jídelna hodně
22 špatného kalibru a jako, že jíte lžící z ešusu a knedlíky nejsou rozkrájený ((smích)) a tak to je
23 takový, že to člověku připadá ponižující. A pak si říká, je to nakonec jedno, co do toho břicha
24 strčím.

25 Pomáhalo, No nevim, jistě vzpomínky, jistě sny, představy.

26 PV: A na co jste myslela?

27 **[11:32 min.]**

28 PŠ: No to na tom bylo nejzajímavější. Protože postupně člověk (...) takhle (...) já jsem
29 v podstatě vlastně vděčná za to, že mě tenkrát zavřeli, i když to nebylo nijak příjemný a, a já
30 jsem měla velký pocit provinění vůči synovi ((smutně)) kterej ... o kterého se starala moje

1 babička, takže ten jako nebyl bez péče. A stejskalo se mi po něm, stejskalo se mi po
2 kamarádech, a mělo to spoustu nepříjemných aspektů. Na mě to nepůsobilo nějak vysloveně
3 nějak drtivě, nebo tragicky. Bylo to spíš blbý. Ale jsem za to docela vděčná, protože si
4 neumím představit, že bych se v tom věku a v tom rozpoložení uchýlila někam na půldruhého
5 roku do klauzury a přemýšlela, nad tím, co je důležitý. No a to jsem, v tom ten člověk
6 dospěje, když jste izolovaný na nějakém místě a nemůžete prostě nic, než přemejšlet. (...) Ale
7 to se hrozně těžko reprodukuje a já taky se obávám, že bych už to těžko po tom časovém
8 odstupu zkreslila, jak se vlastně ty úvahy nesly. No neumím to. Ale rozhodně teda jsem si
9 musela dát spoustu věcí jako v hlavě do pořádku, no. To bylo velice přínosný, a jak říkám, být
10 sama, k tomu by mne nedonutili, tedy donutil mě takhle násilím. ((smích))

11 **[13:04 min.]**

12 PV: No a v těch myšlenkách kromě toho, že jste si utříďovala život tak byla i takový ke
13 kterým jste utíkala, abyste se uklidnila, nebo ((pauza))

14 PŠ: ((pauza)) To si nic takového si nevybavuju, nebyla jsem moc rozčilená, já jsem byla
15 samozřejmě stresovaná v těch prvních dnech a pak jsem byla strašně stresovaná, a to jsem
16 dokonce, jsem si tam poplakala a zároveň jsem tak jako ležela, vřeštěla a kopala a zuřila a
17 plakala prostě. To bylo někdy na podzim roku 70, když jsem se dočetla, v Rudém právu byl
18 od nějakakýho Moce, to byl nějaký šéfredaktor, úvodník zvaný „Drzost“ a tam bylo napsáno,
19 že jakýsi imperialisti nebo co západní nepřátelé drze vyhrožujou, že maj bejt
20 v československu politický procesy, ale že žádný nebudou. A to jsme myslela, že z toho
21 dostanu psotník a to jsme si říkala, co tedy jako bude. Já jsem tady přes třičtvrtě roku ve
22 vazbě. A to nás jako pustěj? ((rozhořčeně)) Jako po tomhle co tady píšou? Tak to jako nebude
23 proces. Tak prima. To byla taková krize. Ale to trvalo asi hodinu. ((smířeně))

24 PV: A co Vám tam nejvíce dělalo těžkosti? Kromě teda toho, že jsme, že to trvalo dlouho.
25 Jako z takovej těch věcí praktickejch.

26 **[14:50 min.]**

27 PŠ: No tak opravdu jako není snadný, když jsou teď, jsem o to mluvila s nějakejma
28 kamarádama a říkali, že na vojně to bylo to samý. Pro mě tedy nebylo snadný chodit na
29 záchod před někým. Protože záchody jsou samozřejmě v cele. Mýt se pod studenou vodou, to
30 si člověk zvykne celkem (..) rychle, protože nemýt se nejde a jiná tam neteče. ((smích)) Tak
31 jako, že to oblečení prostě je hnusný a trochu tak jako páchne, ale tak nějak erárně, ne že by

1 bylo špinavý. To je asi nějak vypraný nebo co. Tak to bylo protivný, ale to jsme potom
2 s nějakou vyšetřovatelkou, nějak změkly nervy nebo co a povolila, abych mohla chodit
3 v civilních šatech. Tak dneska by mě to bylo jedno, ale tenkrát mi to vadilo, ne kvůli vzhledu,
4 ale protože prostě to nebylo prostě tak, že to oblečení Vám bylo úplně akorát a bylo to takový
5 hnusný. Ale nevím. Možná ten čas to jako zahladil nějakou tu krutost. Nejvíc mě vadilo, že
6 jsem zavřená, že nejsem na svobodě, že si nemůžu dělat, co chci, nemůžu si o sobě
7 rozhodovat, no. Ale, že by mě něco nějak tak obzvlášť stresovalo, to jak říkám, to jednou,
8 když jsem pochopila, že to asi neskončí nikdy, jak se zdá - tomu jsem samozřejmě nevěřila,
9 ale v tu chvíli to bylo samozřejmě nepříjemný. ((zakašlání))

10 PV: Ani třeba jako nějaká ta nejistota před tím soudem, jak to dopadne?

11 **[16:34 min.]**

12 PŠ: No, tak já jsem si přála, aby ten soud byl, aby to nějak dopadlo. Protože to prostě (...)
13 Vyšetřování trvalo dlouho. Vyšetřování trvalo přes půl roku. Pak dlouho trvalo seznamování
14 se spisy. Mě teda ne, ale někteří ti moji spoluobvinění si psali dlouho trvalo celý měsíce, no a
15 pak se dozvěděli, že teda je to drzost, že teď tu budou politický procesy. Tak skutečně ten
16 soud byl až v březnu 1971. ((zakašlání)) Takže to jako (...) Mě to bylo spíš bylo asi jedno, jak
17 to dopadne, protože po tom roce jaksi vidíte, že ten čas plyne nějak jiným způsobem, že to
18 prostě musí člověk přečkat. Že to je asi v podstatě lepší, než když bolejí zuby. Protože, když si
19 představím, že by mě bolely zuby rok jako, tak to bych asi teda. Možná, že by si člověk taky
20 zvyknul.

21 PV: A vy jste tam byla dohromady jak dlouho?

22 **[17:36 min.]**

23 PŠ: Já jsem byla na Ruzyni ve vazbě rok a půl. Protože po tom soudu byl odvolací soud a to
24 jako trvalo další tři měsíce. A to už bylo v nějakým řádu v jakým to tak bývá. Ale čekat od
25 uzavření spisu skoro tři čtvrtě roku na soud, to je teda to není vůbec běžný, no. To bylo
26 politická záležitost. Oni nevěděli co s tím. Přeci jenom to bylo hodně lidí. No a navíc
27 zahraniční extrémní levičáci se nás zastávali a upozorňovali na to a nebyli to jenom extrémní
28 levičáci, paní Tygridová třeba říkala, že taky chodila kvůli nám na demonstrace. ((smích))
29 Nebyla ani extrémní, ani levičák.

30 PV: A dohromady. Vy jste, vy jste pak byla někde u Chomutova.

- 1 PŠ: Já jsem potom byla chvíli ve Všehrdech. To je u Chomutova a potom v Opavě. A mezi
2 tím, to bylo nejodpornější v (...) asi že v Ostrově nad Ohří se mi tak zdá.
- 3 PV: Ostrov nad Ohří? To byla nějaká, něco speciálního. V Ostrově nad Ohří, já jsem čet, že to
4 bylo nějak pro ((nedopovídá))
- 5 PŠ: Víte co, já jsem tam byla jenom na tranzitním oddělení. Tam byly nejtísnější a
6 nejtvrďší podmínky.
- 7 PV: To bylo nějak pro vězně, kteří nemůžou pracovat nebo odmítají pracovat.
- 8 PŠ: Já jsem tam byla jenom na eskortě. Já jsem tam byla jenom na eskortním oddělení. Jsem
9 tam byla pár dnů.
- 10 PV: Takže dohromady jste byla zavřená dva roky?
- 11 PŠ: Necelý dva roky no. Bez šestnácti dnů dva roky.
- 12 PV: A jaký to bylo, když vás propustili?
- 13 **[19:22 min.]**
- 14 PŠ: ((přemýšlí)) No, tak jako zvláštní. Člověk si představuje, jak to bude úžasný a to. Já jsem.
15 Nemám ráda tlak moc a nemám ráda vypjatý situace. Tak dyš jako. To je jedno z častějších
16 témat na těch celách. Co budeš dělat až přijdeš domů. Já jsem říkala. Přidu, kopnu muže do
17 postele a řeknu. Vole jsem tady. Jak říkám, nemám ráda ty prostě scény. (...) No, a když jsem
18 vylezla, tak samozřejmě jsem si představovala, i když bych to asi nahlas moc neříkala, jak to
19 bude úžasný, tak jsem měla nějaký kufr nebo kabát. Vylezu ven a nic. (...) Trolejbusy. Tak
20 jsem se zeptala, jak se dostanu na nádraží.
- 21 PV: A co se pak. Co se pak dělo? Vy jste byla zvyklá na nějaký ten. Dva roky jste v podstatě
22 žila nějakým způsobem, kde vám platily jasná pravidla, kde bylo (...) jasně daný, co máte
23 dělat.
- 24 PŠ: (...) No, musela jsem se zeptat, jak se jede na nádraží, protože jsem v Opavě nikdy
25 nebyla. Jinak bych se samozřejmě ptát nemusela. Tak jako na rozdíl od vězňů z padesátých
26 let, který se vraceli po deseti letech, a v Praze nikam netrefili, protože všechno jezdilo jinak.
27 Tak byla normalizace. Všecko bylo jako předtím. Nebo, takhle. Vnější bylo všechno jako
28 předtím. Ale já. To bylo prostě. To je na tom asi nejzvláštnější, že jsem teda nastoupila do

1 toho trolejbusu nebo tramvaje, už nevím. Na nádrarží jsem si koupila lístek, nastoupila jsem
2 do vlaku ((smích)) a celý ty dva roky nebo necelý, sklapyly jako harmonika, jako, kdyby to
3 nikdy nebylo. Jako některý věci zustaly. Zustalo třeba to, že jsem se nějakou dobu probouzela
4 dost brzo, protože na tom lágru je budíček brzo ráno. Protože vod šesti se pracuje tak se
5 vstává někdy v půl pátý nebo něco takovýho. Já jsem se probouzela a bylo mi. (...) Měla jsem
6 takovej neurčitej pocit provinění vůči těm spoluvězeňkyním. Já jsem s nima nebyla nějak
7 příliš spřátelená, ale jako jsem to cejtila jako nějakou takovou jako od sebe nespravedlnost. Že
8 jako já jsem na svobodě a voni jsou tam. (...) A přitom jsme jako nebyly, neměly jsme nějaký
9 blízky vztahy. (...) Tak jednak (...) přilnout k úplně cizímu člověku, když jako na něm není
10 nic tak jako (...) lákavýho, poutavýho, když máte ty citový vazby venku. Nebo venku voni
11 byly většinou taky v kriminále, ty citový vazby. Tak to je obtížný a kromě toho k tomu není
12 důvod, jo. (...) U těch holek jsem to viděla víc. Ta jedna, ta byla z nich nejpříjemnější už si
13 nepamatuju, jak se jmenovala, tak to byla šlapka. Vona říkala: „Tak budem chodit spolu. Ty
14 jsi taková chytrá.“ Já jsem říkala: „Ne, já se můžu živit jako nějakým jiným způsobem. Mě by
15 se to nelíbilo.“

16 PV: Vona vám nabízela takhle jako, že by.....

17 **[22:35 min.]**

18 PŠ: No, že bysme dělaly jako kamarádky, ale tak to je mezi těma šlapkama, je to naprosto
19 běžný. Ale ona si neuměla představit vůbec, že jako někdo může sex za peníze pokládat za
20 něco, co jemu osobně by bylo nepříjemný. To jako vůbec. No, a já jsem zase neměla žádněj
21 důvod jí moralizovat, protože, protože sem věděla, že za prvé tam nejsem od převýchovy já a
22 za druhý jako to co se mně nelíbí a nejsem já ochotná dělat, tak, pokud to někomu neškodí,
23 tak není problém, ať si to dělá. Kdyby prostitute někomu škodila, pokud neškodí na, na duchu
24 tý osobě, která jí provozuje. Pokud to necejtí jako ponížení. A pokud někdo jako o tu službu
25 má zájem, no, já nevím. Nepodařilo se jí vymýtit tři tisíce let je doložená. Tak jako....

26 PV: ((smích)) To je pravda. A zbylo vám venku na svobodě z toho vězení jakoby něco?
27 Mluvila jste o tom vstávání.

28 PŠ: No, to trvá. To trvá tak dva tři tejdny. Ale ne taky každěj den, a potom už to jako. Pak se
29 to člověk, někdy se probudí a jako si to vybaví, co se tam zrovna asi tak děje.

30 PV: Odnesla jste si nějaký návyky jako z toho?

1 [23:55 min.]

2 PŠ: Vy si jako myslíte, že jsem si vlezla pod tu studenou vodu. ((smích a odkašlání))Ne!
3 Maminka mi posílala Nescafe, který jsem teda.... Někdy se našla nějaká vlídná bachařka,
4 která přinesla teplou vodu, ale jinak jsem ho rozpouštěla ve studený. Protože v tom už cukr
5 nerozpustíte, teda si jo, ale už to kafe trošku cejtíte a to se nedá vydržet.

6 PV: A nějakou potom nesamostatnost.

7 PŠ: Ne.

8 PV: Nebo něco takovýho? Na to jste tam byla....

9 [24:30 min.]

10 PŠ: Na to jsem Ne, ne, ne to ani, to u politických není běžný. To jsou většinou, když jdou
11 do toho vězení, pokud to nejsou oběti, ale jaksi z hlediska režimu opravdu pachatelé. Jako
12 nevím, když by třeba zavřeli holku. Nevím dvacetiletou, protože byla ze statku, tak je možný,
13 že by to na ní zapůsobilo, ale já jsem, byla jako jednak už příliš přemoudřelá a jednak jsem
14 byla, myslím, myslím dosti hotovej člověk. Proto říkám, že mi, že mi ta klauzura prospěla. Že
15 bych si toho, jako že bych třeba čekala, až mi povolej jít na vycházku. To né. Uvědomila jsem
16 si jednu věc, která není teda citová, že prostě, že v tom vězení je spousta lidí, který tam vůbec
17 nepatřej. A teď nemyslim jaksi z důvodů ušlechtilosti. I já jsem byla vychovaná jako za
18 komunismu asi každěj nebo vychovaná, prostě přijala jsem tu tradici, že politickej vězeň je
19 jako něco ušlechtilého, že je zavřenej za svý přesvědčení. Tam byla třeba holka, která se
20 provinila tím, že - vona chodila do nějakýho učení na zahradnici nebo něco takovýho – no a
21 jednou jela stopem. No a tet, ten řidič jí řek, jestli s nim nechce jet někam, tak vona si tři
22 neděle jezdila s různějma těma nákladákama po republice a nechodila do práce a samozřejmě
23 poskytovala sexuální služby. Což jako jí to bylo docela příjemný, že je vo ní zájem. A voni jí
24 za to koupili večeri nebo tak. Nojo, tak to byla holka. Já jsem jí říkala: „Měla bys napsat
25 domu.“ A vona říkala: „Né, mě se nechce.“ Já říkám: „No tak neblázni, doma vůbec nevědí,
26 co je s Tebou. Napiš mámě!“ Vona něco napsala a říká: „Mohla bys mi to opravit?“ Já jsem
27 zjistila, že vona je (...) úplně pologramotná. ((smích)) Jo, že třeba neoděluje slova, a že píše
28 tak jak slyší, ale každěj slyší trošku jinak, takže já jsem tomu skoro moc nerozuměla. A říkala
29 jsem si, lepší, když a tohodle člověka chtějí převychovávat? Se zbláznili? Jo, a když
30 jsem viděla všechny ty šlapky. Některý takový cynický a zarputilý. Některý takový jako, že
31 sněj vo tom, že potkají nějakýho toho pravýho Itala a von si je odveze domu a založej rodinu.

1 No a já jsem říkala: „Tak jako šlapka?“ a vona říkala: „Prosim tě, budu normálně sedět
2 v pokladě nějaký kavárničky. Všecko bude senzační.“ To vězení jako, v čem jim mělo
3 prospět? Jako, v čem je mělo napravit? Nebo na nich mělo změnit? Jo. Potkala jsem tam
4 jedinou holku, která se dušovala, že už to víckrát neudělá, a to byla nějaká Dáša odněkud
5 z (...) Haviřova. Nebo něco takovýho. ((smích)) Jo a, a ta falšovala nějaký účetnictví a
6 ukradla, já nevím, asi patnáct tisíc korun. A ta se dušovala, ale jinak, jsem nepotkala nikoho,
7 kdo by se jako kál a kdo by se cítil napraven nebo hodlal zanechat své trestné činnosti. Fakt
8 je, byla jsem tam, v Opavě jsem potkala vražedkyni, která zabila svého muže. Dostala sedm
9 let. Ale to, co vyprávěla o tom soužití a o tom jak prostě (...) To byla Slovenka z Lučnice a
10 nebylo možný prostě vod něj vodejít s dětma. Protože nebylo kam a nebylo jak. No, tak prostě
11 jednoho dne, když začal ty děti mlátit, tak vzala sekeru a zabila ho. No, já jsem se jí neptala,
12 ale vona říkala, že se jí ptali u soudu, jestli je napravená a vona říkala: „Příště už si takovýho
13 vola nevemu.“ No, tak. To je taky těžký nějakěj výchovnej účinek trestu. Jo. Byla s tím svým
14 trestným činem naprosto ztotožněna.

15 **[28:35 min.]**

16 PV: Měla jste tam nějaký jakoby slabý chvíle? Kromě toho, jak jste si přečetla ten článek
17 v tom Rudym právu. Něco, kdy vám bylo fakt jako špatně?

18 PŠ: Ani né. To bylo tím, že tam byl furt někdo, komu bylo, kdo se furt hroutil a vono, když se
19 někdo hroutí a vy ho snažíte se z toho řečma dostat, tak z toho dostanete především sám sebe.
20 ((smích))

21 PV: ((smích)) Jasně. Takže vlastně, co vás tam drželo nad vodou? Jako, že jste nezapadla
22 mezi ty, mezi ty vostatní, a že jste se nezhroutila vy?

23 **[29:16 min.]**

24 PŠ: No, já jsem spíš se snažila mezi ně zapadnout, a tak jsem hledala, co by pro ně mohlo bejt
25 zajímavý téma, protože to, vo čem já jsem byla zvyklá mluvit, to byly knížky, (...) filmy,
26 nějaký myšlenky. Tak jako to nešlo. Tam nebyla prostě pro to půda. Co mně drželo? Tak mě
27 nic držet nemuselo. Já jsem věděla, že tam nebudu na věky. Jako, když jsem si po roce zvykla
28 na ten mechanismus, že takhle je to prostě vod rána do večera a prostě zase je den pryč a
29 může si ho člověk vodškrtnout. Jako to, to byl jenom problém to přečkat. Tam nebyly žádný
30 dramata.

- 1 PV: Takže tam nebyly žádný jako krize vaše? Že byste někde ((pauza))
- 2 PŠ: Já jsem nějak (...) Tak asi, asi víte, člověk si vždycky představovala, jak ty vězně nebohý
3 mučej a to. Tak jsem měla pocit, že je to vlastně docela dobrý. Nebo dobrý. Blbý na tom bylo
4 jenom to, že to tak dlouho trvalo. (...) No, ale jinak já jsem nějak, (...) nějak jsem se s tím
5 moc nežrala. Jsem to neprožívala. Zkuste Evu Kantůrkovou, ta měla zážitky, já jsem těch
6 zážitků tolik neměla.
- 7 PV: Já na ní nemám kontakt, já bych jí zkusil.
- 8 PŠ: Já to zkusím nějak. Jí můžu zkusit zavolat. Zavolat některýmu Šternovi, ale jestli mám na
9 něj číslo, ale já se někoho zeptám. To někdo určitě budu vědět.
- 10 PV: To budete hodná. ((vesele))
- 11 PŠ: I když vona napsala knížku, to můžete vzít radši z té knížky. Vona, jí je osmdesát,
12 takže...
- 13 PV: V podstatě, když jste byla v tom vězení, pochybovala jste někdy jako, proč jste se tam
14 dostala? O tam smyslu jako?
- 15 **[31:12 min.]**
- 16 PŠ: To jsem nepochybovala nikdy. To jsem nepochybovala nikdy, protože pokud jsem měla
17 nějaký, nějaký přesvědčení, že by se ten socialismus měl zlepšit, tak jsem ho v principu
18 ztratila, protože, režim, kterej zavírá takovýhle lidi, jo a (...) Nemyslím sebe, myslím prostě
19 fakt ty bezbranný holky, který jako šukaj za prachy. No, co má bejt? Tak to, to mi jako
20 připadalo hrozný. A prostě když tam prostě sedíte. Nemůžu říct v té špíně, protože se
21 samozřejmě člověk snaží udržovat tu celou jakž takž v čistotě, jak to jde, a teď čtete ty
22 velkohubý kecy, tak pochopíte, že to je prostě režim úplně na, vopravdu na hovno.
23 Odsouzenej k zániku. A že samozřejmě to byla pravda no.
- 24 PV: Takže jako neměla jste okamžiky jako, kdy jste si myslela, že to byla blbost.
- 25 **[32:10 min.]**
- 26 PŠ: No, to jsem teda neměla. Měla jsem okamžiky, vzteku, kdy jsem si říkala, možná jsme
27 vopravdu měli vzít nějaký flinty. ((smích)) Ale to je zas takovej prostě výkřik. Kterej jsem
28 nemyslela ani vážně. Asi bych nebyla ničeho podobného schopná. Určitě bych nebyla. (...)

1 Ale bylo to no tak já nevim jako, když, jako když třeba, já nevim, víte, když budete pít kyselý
2 víno, tak vás bude příšerně pálit žába, no a tak si to musíte vodtrpět, no. Já jsem si to taky
3 musela odtrpět, ((smích)) akorát to dlouho trvalo.

4 PV: To je jasný, akorát přecejenom. Vy jste měla dítě. ((pauza))

5 PŠ: Nojo, to je prostě. Já jsem věděla, že dítě je s babičkou. Dokonce bych byla radši, kdyby
6 ho tam byli nevodili na návštěvy. A to jsem neměla odvalu říct, aby si nemysleli, že jsem
7 nějaká krkavčí matka, a že prostě (...) Jsem si říkala: „A teď v těch teplákách, a tady v tom
8 prostředí. To je....“

9 PV: A kolik mu bylo?

10 PŠ: Dva roky. ((pauza 2 s)) No.

11 PV: No, a při tomhle, když jste se viděli na těch návštěvách, tak to muselo (...) vyvolat
12 nějaký emoce.

13 **[33:30 min.]**

14 PŠ: Ne, já jsem spíš. Já jsem spíš jako bojovala vnitřně, jestli jim mám říct, aby ho tam
15 nevodili. A to jsem se neodvážila. Ne, to je víte. To mě tam jedna z tech holek, tak jakoby
16 instruktivně, a já jsem to přijala, řekla: „Teď jsi tady, tak tě to dítě nezajímá.“ Vo dítě se
17 postará babička, umřít ho nenechaj, do děcáku ho nedaj, no tak co chceš na tom řešit?

18 PV: To vám někdo řekl tohle nebo...?

19 PŠ: No, tak já jsem to jako spíš to trošku cejtila, protože jsem, protože jsem vopravdu měla
20 dost starostí sama se sebou. Ze začátku je to těžký, člověk prostě nějak jako.... Donutit se to
21 snášet je obtížný, no. (...) Ale stejně nemáte na vybranou, takže je jednodušší to si zvyknout
22 co nejrychlejc. Vono bohužel to zvykání se jaksí řídí vlastními časovými plány. ((smích))

23 PV: Donutit se to snášet?

24 PŠ: No, tak je to. Je to prostě ponižující. Bejt tam v nějakých hadrech a š'ouraj se vám ve
25 vlasech, jestli nemáte vši. A máte prostě... Přide prostě nějaký debil a musíte se postavit a
26 hlásit se a takový prostě. (...) Tak je to ponižující, no. Já jsem nikdy nechtěla bejt příslušnice
27 armády, nic takovýho a nemám ráda, když jaksí musím na povel něco dělat. A tady ještě
28 musíte to dělat bez povelu, protože jinak prostě máte problémy a celá ta cela má problémy.

1 No, tak není to moc ponižující. Možná, že to někomu vůbec to ani nevádí. Já nevím, těm co
2 dou do té armády dobrovolně, to asi nevádí, žejo? ((smích))

3 PV: Asi ne. A měla jste nějakou takovou, něco, v čem byste selhala? Za co byste se třeba
4 styděla jako z té doby?

5 PŠ: V tom vězení? Těžko si vybavit. (...11 s) Asi určitě, ale nevybavuju si to, protože, mi to
6 přišlo tak, tak šedý, tak monotónní... Jako bezčasý. No, ale tak to samozřejmě je jasný
7 bezčasý to vězení.

8 PV: To jo. A....

9 PŠ: Já si vopravdu pamatuju tak ten tenhle výbuch. No, tak trochu si pamatuju soud a tyhle
10 věci a ... přímo z toho vězení...

11 PV: No, vono to splývá. Nějaká taková prostě pak ta šed'.

12 **[36:15 min.]**

13 PŠ: (...) No. Vono tam. Vono tam pak jako taky prostě moc těch zážitků jako, jako tak
14 z čeho? No. Jednou mně bachař plácnul obuškem po zadku, ale zjevně tak jenom žertovně.
15 Nebylo to nějak zvlášť bolestivý. Aby mně jako popohnal. Tak to jsem se cejtila ponížena, ale
16 zase za stížnost to nestálo. Pak zase si mně zavolala nějaká ta ženská z té cenzury a na něco se
17 – dopisů – se mne vyptávala. (...) Co já jsem usoudila, že je to nějaký fízlování. No, ale tak
18 jsem nějak odpovídala tak neutrálně. Jako pro mně bylo (...) co pro mně bylo jako (...) co se
19 tam jakoby dělo, to bylo to vyšetřování, ale přímo ten pobyt ve vězení, to bylo jenom (...) To
20 byla jenom okolnost. Já nevím, jako když máte nohu v sádře.

21 PV: Takže tam nemáte nějakou takovou situaci, za kterou byste se... jako, že jste to udělala
22 špatně?

23 PŠ: Tak tam nebylo celkem co udělat. Jednou jsem, jsem se nechala nachytat, jak s někým
24 ťukám přes zeď morseovku. Ale to těžko to, protože tu jsem ťukala pro kolegyni. Já jsem ne,
25 ne, netoužila nějak s ostatními komunikovat, protože mně stačilo komunikovat s tím, s kým
26 musím. Tak mně nachytali, nó, ale že bych za to třeba styděla, to spíš ani ne, no.

27 PV: A, hele, tak, dejme tomu (...) nebo, jaké to má pro vás dneska smysl?

28 **[38:00 min.]**

1 PŠ: No, tak v tom, že jsem si tam udělala jako pořádek v tom, co chci, co nechci. Co je dobrý,
2 co je špatný. Co je důležitý, co není důležitý. (...) On ten pořádek nebyl o moc jiný, než jsem
3 měla předtím, ale přece jenom trochu, trochu jinak to bylo.

4 PV: A co vám jako osobně to dává dneska? Jako do života. Ta zkušenost?

5 PŠ: No, to je právě to co, co vás asi zklamu, že to není nic hrozného. ((smích))

6 PV: ((smích)) Jestli z toho, že jste to vydržela. Tak jestli jako z toho čerpáte něco.

7 PŠ: No, to právě nejde. Protože, pomenu, že můžete spáchat sebevraždu, což není úplně
8 konstruktivní, ((smích)) a taky po pravdě se člověk kvůli nějaký vazbě (...) no, prosím vás, to
9 stojí za to? Jo, jako, cejtím to jako takovou nepříjemnou okolnost, no. Nevím, no tak by
10 člověk mohl možná politicky dělat nějaký body nebo co. Což mne vůbec mně nezajímá. (...)
11 Jako takhle, že prostě každé je trpělivější, než si myslí, že je. Těžko si člověk může
12 představit, že teda sedět osmnáct měsíců prostě v takovýhle díře s lidma, s kterejma by
13 normálně tak možná vypil kafe, když by musel. (...) Že vlastně, (...) nevím. Moje, moje
14 vztahy, k mý rodině, přátelům, všechno zůstalo, jak bylo...((pauza))

15 PV: A co se stalo s vámi samotnou? Co je jinak, když jste tam odsud vyšla ven?

16 **[39:55 min.]**

17 PŠ: No právě, mně se zdá, že skoro nic. Já mám pocit, že. Víte tak ta svoboda, to je takový
18 vysněný. Člověk si to představuje. No, pak vyleze. Jako dostane takovej pohlavek. To prostě
19 všechno znáš. Co, co jako budeš teďka dělat, že trolejbus je zázrak? To je trapný. Takže spíš
20 taková chvíle se za sebou vleče jako vocas. Takovej soucit a soucítění s těma, co tam jsou. Ať
21 jsou jakýkoli špatný, příjemný, nepříjemný. No a vlastně asi z toho zůstane jedině taková (...)
22 nesnášenlivost k tomu, když, si někdo myslí, že vězňové jsou nějaký podlidi, a že je potřeba
23 s nima zatočit. To je nesmysl. Za prvé s nima nezatočíte, a za druhý, spíš by, by opravdu stálo
24 za to – a já jsem nebyla jediná, kdo to věděl, tohleto věděli už všichni odborníci na vězeňství,
25 věděla to taky řada lidí, který v tom vězení byli, takže se snažili – že ty podmínky, že v těchto
26 podmínkách nemůže změnit smýšlení nebo se napravit prostě nikdo. Že to je nesmysl. Je to
27 prostě jako ten dril na tý vojně. Bavili jsme se, teď jsme se bavili o tom s kamarádama, který
28 byli v mládí na vojně. Tak jsme to konfrontovali, že je to něco hodně podobnýho. Dokonce ta
29 vojna byla, svým způsobem drsnější.

1 PV: Dobře, a když byli na vojně, tak říkaj všichni určitě znova, že už by tam nechtěli ale, že
2 by to měl každý na chvilku zažít. Co si jako vo tomhle tom myslíte vy?

3 **[41:40 min.]**

4 PŠ: No jistě.

5 PV: Jo?

6 PŠ: Proto je běžný. Nebo tenkrát bylo běžný, že jako s velkou záští, ty vězeňkyně, a já jsem to
7 teda sdílela... Přide člověk, že mu prodloužili vazbu, no tak další dva měsíce. No tak ze
8 začátku hodně to je nepříjemný. A s takovou záští, protože ten prokurátor, ten ani neví, jak
9 cela vypadá zevnitř. A já jsem si říkala, to je pravda, možná by to stálo za to, aby – ale to by
10 se stejně prošvihlo, nevím, jak by se to muselo udělat, nějak by to asi nešlo – kdyby prostě
11 toho člověka, kterej chce bejt soudcem, prokurátorem, kdyby ho strčili na tejdén do vazby a
12 on by nevěděl, že to je na tejdén. Jenak že by trošku to ohrožení tou vazbou vnímali jako
13 reálný. (...) Ale to se už dávno děje. Tenkrát se to nedělo vůbec. No, tak nevím, když někdo,
14 když říká: „Já bych to nevydržel.“ Tak je to, je to směšný, protože jak to chcete nevydržet?
15 Skočit z vokna? Nejde. Jsou tam mříže. Voběsit se? Není na čem. A taky, stojí to za to? Věšet
16 se kvůli tomu, že je člověk v nějaký nepříjemný díře? Nebo, kdyby to bylo na doživotí, tak to
17 už by bylo o čem uvažovat. Ale, když víte, že prostě máte trest ... hrozí vám do pěti let,
18 protože jste poprvé trestanej. Já vim, že to vypadá nevěrohodně, jo. Ale uvědomte si, že to
19 říkám po velkým časovym odstupu. A taky, když jste po půldruhym roce odsouzen, k tomu,
20 že máte jít sedět na dva roky, no tak, už mám tři čtvrtě za sebou.

21 PV: A myslíte si, že vás to jakoby, směrem pak k vaší další budoucnosti spíš posílilo nebo

22 **[43:46 min.]**

23 PŠ: No, tak myslím, že mně to asi posílilo, i když jsem to teda tak nevnímala. Ale, když se
24 ptáte, tak to tak musím hodnotit, protože, když jsem si to uvědomila potom, pozdějc, že
25 vlastně nejhorší, co mi hrozí, že mně můžou šoupnout do kriminálu, tak jsem si říkala: „No,
26 tak člověk to může pojmout jako misii.“ Jo, a tak v takový džungli by to asi bylo horší, tam
27 jsou všelijaký housenky. Tak tady si pustim nějaký housenky. ((pauza))

28 No, fakt je, když mě, když mě vyhrožovali v roce sedmdesát čtyři nebo šest, že mně mužou
29 nechat zavřít, tak jsem říkala: „No, za prvé to vim a za druhý si musíte uvědomit, že podruhý
30 už to nefunguje. (...) Prostě já vim, jak to tam vypadá.“

1 - „My vám to můžeme ztrpčit“

2 Já jsem říkala: „Vy nemůžete. Bachaři můžou, ale voni to neudělaj.“

3 - „To jste si nějaká jistá.“

4 Já jsem říkala: „No, to jsem.“ ((pauza))

5 PV: Takže v podstatě, když se vrátím, teď mne napadlo, k té jedné otázce. Vy jste vlastně spíš
6 jakoby v těch myšlenkách, když jste o něčem přemýšlela, tak, jste spíš jako šla do
7 budoucnosti? Než, že byste se upínala na to, že byste si představovala, jak se má babička a
8 dítě?

9 **[45:19 min.]**

10 PŠ: Né, no. To jsem si nepředstavovala. My jsme přece si korespondovali, takže jsem tak
11 zhruba věděla a prostě, ty děti se měněj tak rychle, že jsem přecejenom, to už jsem věděla, že
12 jsem si vlastně neuměla představit jak jako, co dělá Ivánek ráno, večer. To, to prostě už... Já
13 jsem ho zažila daleko mladšího, tohle je hrozně rychlý u těch malejch dětí. Takže to jsem si
14 představit neuměla. A já jsem spíš si představovala, no (...) Tak hele. Jeden prostě z takovejch
15 obsesivních snů a představ je, jak to budu, až se vrátím. Vono tak pak většinou není. Nebo je.
16 Podle toho jak má člověk velký očekávání. A já jsem v tomhleto moc velký očekávání
17 neměla. A některý věci se ukázaly, že jsou lepší, protože například mně nevyhodili z práce.
18 Nevim proč? Mohli, ale neudělali to. Takže se toho zas tak moc vlastně nezměnilo, no.

19 PV: A šla byste do toho znova dneska?

20 PŠ: Jako do vězení?

21 PV: No, do vězení.... Jestli byste udělala znova to samý, pro co vás zavřeli s tím samým
22 rizikem, že vás zavřou.

23 PŠ: No, tak vzhledem k tomu, že jsem to dělala dalších dvacet let, tak asi jo. Ale to je... Vono
24 u těch politickejch je to složitější, jo, protože.... Protože za prvé (...) za tý normalizace asi
25 neseděl nikdo za to, co skutečně udělal, ale za to, kam byl zařazenej a zataxovanej. Takže to
26 nebylo jako: Zapálila jsem támhle nějaký barák, tak to už bych neudělala. Já jsem žádný
27 barák nezapálila. A, jako (...) letáky, který jsme tenkrát psali, no, tak ty mohli zajímat akorát
28 tak politologa. Normální člověk by si myslel, že jsme všichni psychopati. Což jsme možná
29 byli. A jako za, za (...) Jestli bych to udělala znova? Psala jsem ix prohlášení, ale jiných.

1 PV: Ne, ne. Spíš jde o ten risk toho kriminálu. Znova.

2 PŠ: No, tak to jsme.....

3 PV: Jako vrátit se do toho prostředí. Do těch podmínek.

4 **[47:54 min.]**

5 PŠ: Ale samozřejmě, že se nikomu nechce se do toho vrátit jako se vám, já nevim nechce.....
6 Když chcete bejt v Americe, tak musíte letět letadlem. Je to šíleněj vopruz. Moje dcera je
7 v Kalifornii. Vim vo čem mluvím. Jo. Vosumnáct hodin. Tak si musíte vybrat, no. ((smích))
8 Buď tam nepudete nebo to musíte nějak přetrpět.No, tady taky. Já jsem se pohybovala ve
9 společnosti, kde to bylo celkem jasný, že samozřejmě takový riziko existuje. Člověk se musel
10 snažit ho omezovat, což mě připadalo nesmyslný, protože jsem věděla, že zavřou.... Když
11 chtěj, tak zavřou stejně. Důkazy nedůkazy Děláte, neděláte. No, jiní byli opatrnější. Tak já
12 jsem byla opatrnější kvůli nim. Nevím no. Já (...) jsem se.... Když jsem byla vdaná za Kukala,
13 tak ten v tý vazbě byl několik měsíců a pro toho to bylo úplně.... Ten z toho byl šíleněj při
14 představě, že by se tam dostal znovu. Jsem, mu říkala: „Kdybys tam seděl, tak už ti to ani
15 nepřijde.“ A nevím, jestli jsem já nějaká zvlášť otrlá? No tak potkala jsem i lidi, který to měli
16 podobně jako já, ale já jsem hlavně.... No, možná je to nějaká obrana. Nebo to byla obrana,
17 nebo nevim, ale fakt jsem to jako opravdu do hloubky prožívala jenom, když jsem se dočetla,
18 že zřejmě ta vazba má být nekonečná. Jo, protože to, to jako, to si říkáte no co, jsem to
19 vydržel měsíc, no tak tejdén to ještě vydržím. Pak si říkáte, no tak půl roku, no tak měsíc to
20 ještě pude. No, rok už jsem tu ve výcviku, tak to vydržíme, no. A taky. Jako blbý je, že se
21 nemáte čím zaměstnávat, no. To je na tý vazbě vopravdu nepříjemný. Kdežto na tom lágru,
22 tam musíte už, tam jste v pohybu, jo, a teď člověk ix krát porušuje předpisy. Prostě proto, aby
23 mezi těma vostatníma obstál. Protože jako to nejde, že jo. Tak tam už, jako nějaká existence
24 je. Kdežto v tý vazbě, tam fakt sedíte jak jelito a nic. ((pauza))

25 PV: Mimochodem vy jste teda, jak byla pak... Nebo, v tý vazbě, to jste říkala, ale... ve vězení
26 normálně jakoby s kriminálníkama?

27 **[50:26 min.]**

28 PŠ: Normálně s kriminálníkama. Tak tenkrát žádný politický nebyli.

29 PV: A jak se vám jakoby na ně zvykalo?

1 PŠ: No tak. Člověk je zvědavěj. A voni jako... Jak říkám já jsem byla většinou s těma
2 prvotrestanejma, takže ty nepotřebujou vám ukázat, kdo je tam king (...) A taky, to nevím to
3 byli asi jako... Asi kdyby byly nějaký konflikty, to by bylo asi nepříjemný, ale nic takovýho
4 nebylo. Jak vám říkám no. Tak vám poví dopoledne svůj život. Pak vám ho poví odpoledne.
5 Třetí den už vám to leze krkem, ale zase, když vidíte co to je za člověka, tak co můžete chtít.
6 Ale některý byly docela vtipný a byla s nima sranda. Musíte prostě najít úroveň, na který s tím
7 člověkem můžete mluvit, abyste prostě mohli.... Potom už jako mu můžete vyprávět prostě i
8 nějaký složitější věci, no a vyprávět, já nevím co, film, knížky. Je to prostě tak, no. (...)
9 Neměla jsem s tím velkej problém. Neměla. Trošku jsem měla problém, když tam byla taková
10 starší pani, nešťastnice, na kterou svedli manko, no (...) Protože všichni kriminálníci jsou
11 samozřejmě nevinny, tak si rychle zvyknete, že vám tam nevěří vůbec nikdo nic. Vyslechnou
12 a nic. A ta když měla takový, takový ponorkový chvíle, já jsem to ani moc nevnímala, protože
13 mě to připadalo jako nespravedlivý sprcat ((smích)) zrovna tu nešťastnici, která je tady se
14 mnou, když tam jsou daleko lepší objekty. Ale ona už pak ta bláznivá Marcela tak to
15 ventilovala vůči mně a říkala: „Vy ste prostě dělali nějaký Bůh ví co.“ Tak to jsem
16 přecházela, protože jsem si říkala, to je jasný, bavit se s ní vyšetřovatel. A říkala: „A ty,
17 klidně se bavíš s těma prostitutkama.“ ((rozhořčeně)) No, tak jsem jako říkala: „No, tak jako
18 někdo chodí s chlapama za peníze. Někdo zase třeba krade a každej je nějakej.“ ((smích))
19 PV: ((smích)) Tak jo. Tak já vám děkuju.

Zdroje stresu

Téma	Citace	S./řádek
Chování spoluvěžeňů	(...) a ty vztahy s těma spoluvěžeňkyněma, no tak to bylo... ((zamyšleně)) No, vlastně to nebylo složitější než na svobodě protože na ((odkašlání)) svobodě člověk jaksi se snaží třeba si někoho získat, naklonit si ho, se s ním skamarádit. Tady nemáte na vybranou. Tady jste prostě z někým. No, a tak se musíte snažit s ním nějak vyjít, což je někdy obtížný. Jo. Tak ta jedna, jedna moje spoluvěžeňkyně mě dokonce napadla fyzicky. To, ne že by mně zbila nebo tak. Se na mně vrhla, protože byla (...) jednak mladá, jednak samozřejmě stresovaná tím. A nebylo to tak, že bychom se pohádali nebo, že bych jí něco udělala.	4/9
Chybí vidina konce zátěžové situace	(...)já jsem byla samozřejmě stresovaná v těch prvních dnech a pak jsem byla strašně stresovaná, a to jsem dokonce, jsem si tam poplakala a zároveň jsem tak jako ležela, vřeštěla a kopala a zuřila a plakala prostě. To bylo někdy na podzim roku 70, když jsem se dočetla, v Rudém právu byl od nějakakýho Moce, to byl nějaký šéfredaktor, úvodník zvaný „Drzost“ a tam bylo napsáno, že jakýsi imperialisti nebo co západní nepřátelé drze vyhrožují, že mají být v československu politický procesy, ale že žádný nebudou. A to jsme myslela, že z toho dostanu psotník a to jsme si říkala, co tedy jako bude. Já jsem tady přes třičtvrtě roku ve vazbě. A to nás jako pustěj?	5/14
Chybí vidina konce zátěžové situace	(...)to jednou, když jsem pochopila, že to asi neskončí nikdy, jak se zdá - tomu jsem samozřejmě nevěřila, ale v tu chvíli to bylo samozřejmě nepříjemný.	6/7
Chybí vidina konce zátěžové situace	No, tak já jsme si přála, aby ten soud byl, aby to nějak dopadlo. Protože to prostě (...) Vyšetřování trvalo dlouho. Vyšetřování trvalo přes půl roku. Pak dlouho trvalo seznamování se spisy. Mě teda ne, ale někteří ti moji spoluobvinění si psali dlouho trvalo celý měsíce, no a pak se dozvěděli, že teda je to drzost, že teď tu budou politický procesy. Tak skutečně ten soud byl až v březnu 1971.	6/12
Chybí vidina konce zátěžové situace	No, možná je to nějaká obrana. Nebo to byla obrana, nebo nevím, ale fakt jsem to jako opravdu do hloubky prožívala jenom, když jsem se dočetla, že zřejmě ta vazba má být nekonečná.	17/16
Mateřská role	(...) jsem tak zhruba věděla a prostě, ty děti se méně tak rychle, že jsem přecejenom, to už jsem věděla, že jsem si vlastně neuměla představit jak jako, co dělá Ivánek ráno, večer. To, to prostě už... Já jsem ho zažila daleko mladšího, tohle je hrozně rychlý u těch malejch dětí. Takže to jsem si představit neuměla.	16/10
Nečinnost	A taky. Jako blbý je, že se nemáte čím zaměstnávat, no. To je na tý vazbě vopravdu nepříjemný.	17/20

Nečinnost	vona ta vycházka teda je dost nudná, protože vona to je takovej šedivej dvůr a tam chodíte celkem beze smyslu tam a zpátky nebo dokolečka. A zase s tím, s kým jste v tý cele celej den a je to prostě.... Ta nečinnost je opravdu drtivá.	2/5
Nečinnost	(...) taky v tom hrálo svůj díl, že nemáte s tím časem jak naložit.	2/26
Oddělení od blízkých	(...) já jsem v podstatě vlastně vděčná za to, že mě tenkrát zavřeli, i když to nebylo nijak příjemný a, a já jsem měla velký pocit provinění vůči synovi ((smutně)) kterej ... o kterého se starala moje babička, takže ten jako nebyl bez péče. A stejskalo se mi po něm, stejskalo se mi po kamarádech, a mělo to spoustu nepříjemných aspektů.	4/28
Oddělení od blízkých	Ne, já jsem spíš. Já jsem spíš jako bojovala vnitřně, jestli jim mám říct, aby ho tam nevodili. A to jsem se neodvážila. Ne, to je víte. To mě tam jedna z tech holek, tak jakoby instruktivně, a já jsem to přijala, řekla: „Teď jsi tady, tak tě to dítě nezajímá.“ Vo dítě se postará babička, umřít ho nenechaj, do děcáku ho nedaj, no tak co chceš na tom řešit?	12/14
Plynutí času	No. Zatčení, a když člověka dovedou do cely, tak to je samozřejmě vždycky šok, a když si člověk představí, že by tam měl zůstat tejden, tak se z toho může pomátnout, protože to je nepředstavitelný, ale, když to srovnávám zpětně, tak asi nejhorší byla ta nekonečná doba vazby, (...)	1/14
Plynutí času	Co jsem prožívala? Z části vlastně nekonečnou nudu, protože, protože tam prostě ráno člověk vstane v těch šest nebo co. A teď ten den je přesně nalinkovanej.	2/1
Plynutí času	. Knížky jsou na tejden tři. No, což při tom obrovským časovým prostorem je dost málo a k výsledku vás někdy volaj, ale já jsem v té vazbě byla skoro 18 měsíců, jo. To prostě nemůžou ty výsledky obsáhnout, a to taky není zas úplně nic příjemného. Takže je to, je to prostě ten čas se vleče, no a ...	2/14
Plynutí času	A z čeho jsem strach neměla, protože jsem si neuměla představit prostě to nekonečný vlečení se časem. Z toho jsem strach neměla, protože to jsem (...). Vim jak člověk jako dlouho nechce uvěřit, že je to doopravdy tak.	3/16
Plynutí času	PV“ (...) Z čeho jste byla nejvíc napjatá? Nervózní? PŠ: (...) No, z toho trvání.	3/24
Propuštění – setkání s realitou	No, a když jsem vylezla, tak samozřejmě jsem si představovala, i když bych to asi nahlas moc neříkala, jak to bude úžasný, tak jsem měla nějaký kufr nebo kabát. Vylezu ven a nic. (...) Trolejbusy. Tak jsem se zeptala, jak se dostanu na nádraží.	7/17
Prostředí věznice	(...) samozřejmě člověk četl lecos, tak byl takovej z toho zděšený. A (...) asi nejnepříjemnější mi bylo, když jsem, když mě teda brali to civilní oblečení, a dávali mi ty odporný tepláky a ta bachařka mě řekla, jako abych se osprchovala, což jsem nepovažovala za nutný, protože se sprchuju ráno a ne večer, ale	3/3

	to je jedno. A teď mně, prostě vzala tužku a začali mi dlouhat do vlasů, zřejmě se dívala, jestli mám vši.	
Prostředí věznice	Pro mě tedy nebylo snadný chodit na záchod před někým. Protože záchody jsou samozřejmě v cele. Mýt se pod studenou vodou, to si člověk zvykne celkem (..) rychle, protože nemýt se nejde a jiná tam neteče. ((smích)) Tak jako, že to oblečení prostě je hnusný a trochu tak jako páchne, ale tak nějak erárně, ne že by bylo špinavý. To je asi nějak vypraný nebo co.	5/28
Šok ze setkání s vězeňským prostředím	(...) když vás tam přivedli, na tu celu nebo do toho...jak vám bylo? PŠ: No, tak jako samozřejmě, člověk je šokovanej (...)	2/29
Vězeňský život	Ze začátku je to těžký, člověk prostě nějak jako.... Donutit se to snášet je obtížný, no. (...) Ale stejně nemáte na vybranou, takže je jednodušší to si zvyknout co nejrychlejc. Vono bohužel to zvykání se jaksi řídí vlastními časovými plány.	12/20
Ztráta svobody	Možná ten čas to jako zahladil nějakou tu krutost. Nejvíc mě vadilo, že jsem zavřená, že nejsem na svobodě, že si nemůžu dělat, co chci, nemůžu si o sobě rozhodovat, no.	6/5

Prožívání stresu

Téma	Citace	S./řádek
Coping zaměřený na emoce	Pomáhalo, No nevím, jistě vzpomínky, jistě sny, představy.	4/25
Coping zaměřený na emoce	Jeden prostě z takovejch obsesivních snů a představ je, jak to bude, až se vrátím. Vono tak pak většinou není. Nebo je. Podle toho jak má člověk velký očekávání.	16/14
Coping zaměřený na emoce. Vždyť mohlo být i hůř	Tak asi, asi víte, člověk si vždycky představoval, jak ty vězně nebohý mučej a to. Tak jsem měla pocit, že je to vlastně docela dobrý. Nebo dobrý. Blbý na tom bylo jenom to, že to tak dlouho trvalo. (...) No, ale jinak já jsem nějak, (...) nějak jsem se s tím moc nežrala. Jsem to neprožívala.	11/2
Pocity viny	Měla jsem takovej neurčitej pocit provinění vůči těm spoluvězeňkyním. Já jsem s nima nebyla nějak příliš spřátelená, ale jako jsem to cejtila jako nějakou takovou jako od sebe nespravedlnost. Že jako já jsem na svobodě a voni jsou tam. (...) A přitom jsme jako nebyly, neměly jsme nějaký blízký vztahy. (...)	8/5
Strach	No, pochopitelně, že jsem měla strach, protože člověk čte o tom bití a trýznění při výslechu, (...)	3/14

Adaptace

Téma	Citace	S./řádek
Hledání modu vivendi	Musíte prostě najít úroveň, na který s tím člověkem můžete mluvit, abyste prostě mohli.... Potom už jako mu můžete vyprávět prostě i nějaký složitější věci, no a vyprávět, já nevím co, film, knížky. Je to prostě tak, no.	18/6
Hledání modu vivendi	No, já jsem spíš se snažila mezi ně zapadnout, a tak jsem hledala, co by pro ně mohlo bejt zajímavý téma, protože to, vo čem já jsem byla zvyklá mluvit, to byly knížky, (...) filmy, nějaký myšlenky. Tak jako to nešlo. Tam nebyla prostě pro to půda.	10/24
Individuální délka adaptace	Ze začátku je to těžký, člověk prostě nějak jako.... Donutit se to snášet je obtížný, no. (...) Ale stejně nemáte na vybranou, takže je jednodušší to si zvyknout co nejrychlejc. Vono bohužel to zvykání se jaksi řídí vlastními časovými plány.	12/20
Návyky z vězení	Zustalo třeba to, že jsem se nějakou dobu probouzela dost brzo, protože na tom lágru je budíček brzo ráno. Protože vod šesti se pracuje tak se vstává někdy v půl pátý nebo něco takovýho.	8/3
Přizpůsobení rytmu vězeňského života	(...) po tom roce jaksi vidíte, že ten čas plyne nějak jiným způsobem, že to prostě musí člověk přečkat.	6/17
Přizpůsobení rytmu vězeňského života	Já jsem věděla, že tam nebudu na věky. Jako, když jsem si po roce zvykla na ten mechanismus, že takhle je to prostě vod rána do večera a prostě zase je den pryč a může si ho člověk vodškrtnout. Jako to, to byl jenom problém to přečkat.	10/27
Přizpůsobení rytmu vězeňského života	Jo, protože to, to jako, to si říkáte no co, jsem to vydržel měsíc, no tak tejdén to ještě vydržím. Pak si říkáte, no tak půl roku, no tak měsíc to ještě pude. No, rok už jsem tu ve výcviku, tak to vydržíme, no.	17/18
Přizpůsobení se okolnostem	No, tak jednak tam byly knížky. Jednak přece jenom máte takový stabilní body, že jako vám dají najíst, je to sice docela jako hodně tehda v tom to byla tehda závodní jídelna hodně špatného kalibru a jako, že jíte lžící z ešusu a knedlíky nejsou rozkrájený ((smích)) a tak to je takový, že to člověku připadá ponižující. A pak si říká, je to nakonec jedno, co do toho břicha strčím.	4/20
Přizpůsobení se okolnostem	(...) prostě každej je trpělivější, než si myslí, že je. Těžko si člověk může představit, že teda sedět osmnáct měsíců prostě v takovýhle díře s lidma, s kterejma by normálně tak možná vypil kafe, když by musel. (...)	14/11

Přizpůsobení se okolnostem	No, tak nevím, když někdo, když říká: „Já bych to nevydržel.“ Tak je to, je to směšný, protože jak to chcete nevydržet? Skočit z okna? Nejde. Jsou tam mříže. Voběsit se? Není na čem. A taky, stojí to za to? Věšet se kvůli tomu, že je člověk v nějaký nepříjemný díře?	15/13
Vědomí rizika - připravenost	Ale bylo to no tak já nevím jako, když, jako když třeba, já nevím, víte, když budete pít kyselý víno, tak vás bude příšerně pálit žába, no a tak si to musíte vodtrpět, no. Já jsem si to taky musela odtrpět, ((smích)) akorát to dlouho trvalo.	12/1
Vědomí rizika - připravenost	Já jsem se pohybovala ve společnosti, kde to bylo celkem jasný, že samozřejmě takový riziko existuje. Člověk se musel snažit ho omezovat, což mě připadalo nesmyslný, protože jsem věděla, že zavřou.... Když chtěj, tak zavřou stejně. Důkazy nedůkazy Děláte, neděláte.	17/8
Volnost	Na nádrarží jsem si koupila lístek, nastoupila jsem do vlaku ((smích)) a celý ty dva roky nebo necelý, sklaply jako harmonika, jako, kdyby to nikdy nebylo.	8/1

Zdroje resilience

Téma	Citace	S./řádek
Podpora zvenčí	No a navíc zahraniční extrémní levičáci se nás zastávali a upozorňovali na to a nebyli to jenom extrémní levičáci, paní Tygridová třeba říkala, že taky chodila kvůli nám na demonstrace. ((smích)) Nebyla ani extrémní, ani levičák.	6/26
Pomáhej druhým, pomůžeš i sobě	Já jsem jí říkala: „Měla bys napsat domu.“ A vona říkala: „Né, mě se nechce.“ Já říkám: „No tak neblázni, doma vůbec nevědí, co je s Tebou. Napiš mámě!“	9/24
Pomáhej druhým, pomůžeš i sobě	To bylo tím, že tam byl furt někdo, komu bylo, kdo se furt hroutil a vono, když se někdo hroutí a vy ho snažíte se z toho řečma dostat, tak z toho dostanete především sám sebe.	10/18
Ujasněné hodnoty	To jsem nepochybovala nikdy, protože pokud jsem měla nějaký, nějaký přesvědčení, že by se ten socialismus měl zlepšit, tak jsem ho v principu ztratila, protože, režim, který zavírá takovýchle lidí, jo a (...) Nemyslím sebe, myslím prostě fakt ty bezbranný holky, který jako šukaj za prachy.	11/16
Úspěšné překonání záťažové situace	No, tak myslím, že mně to asi posílilo, i když jsem to teda tak nevnímala. Ale, když se ptáte, tak to tak musím hodnotit, protože, když jsem si to uvědomila potom, pozdějc, že vlastně nejhorší, co mi hrozí, že mně můžou šoupnout do kriminálu, tak jsem si říkala: „No, tak člověk to může pojmout jako misi.“ Jo, a tak v takový džungli by to asi bylo horší, tam jsou všelijaký housenky.	15/23

Úspěšné překonání zátěžové situace	No, fakt je, když mě, když mě vyhrožovali v roce sedmdesát čtyři nebo šest, že mně mužou nechat zavřít, tak jsem řikala: „No, za prvé to vim a za druhý si musíte uvědomit, že podruhý už to nefunguje. (...) Prostě já vim, jak to tam vypadá.“	15/28
Vědomí morální převahy	A prostě když tam prostě sedíte. Nemůžu říct v tý špíně, protože se samozřejmě člověk snaží udržovat tu celou jakž takž v čistotě, jak to jde, a teď čtete ty velkohubý kecý, tak pochopíte, že to je prostě režim úplně na, vopravdu na hovno. Odsouzenej k zániku.	11/20
Vědomí nespravedlnosti	Vono u těch politickejch je to složitější, jo, protože.... Protože za prvé (...) za tý normalizace asi neseděl nikdo za to, co skutečně udělal, ale za to, kam byl zařazenej a zataxovanej. Takže to nebylo jako: Zapálila jsem támhle nějaký barák, tak to už bych neudělala. Já jsem žádný barák nezapálila. A, jako (...) letáky, který jsme tenkrát psali, no, tak ty mohli zajímat akorát tak politologa.	16/23
Vědomí sounáležitosti s výlučnou skupinou	I já jsem byla vychovaná jako za komunismu asi každej nebo vychovaná, prostě přijala jsem tu tradici, že politickej vězeň je jako něco ušlechtilého, že je zavřenej za svý přesvědčení.	9/17
Z každé situace vydobýt něco pro sebe	No, tak v tom, že jsem si tam udělala jako pořádek v tom, co chci, co nechci. Co je dobrý, co je špatný. Co je důležitý, co není důležitý. (...) On ten pořádek nebyl o moc jinej, než jsem měla předtím, ale přecejenom trochu, trochu jinak to bylo.	14/1
Z každé situace vydobýt něco pro sebe	Ale jsem za to docela vděčná, protože si neumím představit, že bych se v tom věku a v tom rozpoložení uchýlila někam na půldruhýho roku do klauzury a přemýšlela, nad tím, co je důležitý. No a to jsem, v tom ten člověk dospěje, když jste izolovaný na nějakém místě a nemůžete prostě nic, než přemejšlet. (...)Ale rozhodně teda jsem si musela dát spoustu věcí jako v hlavě do pořádku, no. To bylo velice přínosný, a jak říkám, být sama, k tomu by mne nedonutili, tedy donutil mě takhle násilím.	5/3

Příloha 2

Tazatel (iniciály): PV

Datum rozhovoru: 24. 6. 2015

Stopáž rozhovoru: 40:48 min.

Místo rozhovoru: Praha

Číslo respondenta: 2 – František Stárek

- 1 FS: Bezva. Taaaak. Tak já sem František Stárek, neska máme šetadvacet eee čtyryadvacát...
- 2 PV:Čtyryadvacát....
- 3 FS: Štytyadvacátýho červenc, června, devat ee dvatisíce patnáct ((melodie z mobiního telefonu))
- 4 aa telefon nás bude rušit. To je divný... Zase ženský, tím to bude horší.. eee no, eee
- 5 PV: ((odkašle))
- 6 FS: Ve vězení sem byl za život třikrát. Eee fakt je ten, že vzhledem k tomu, že sem, pocházím
- 7 z Teplic původem, nebo moje dětství a mládí sem prožil v Teplicích, tak sem na vězení už byl
- 8 předem jako připraven. Jo. To je, tam jako máničky, vlasatý, sme nemohli chodit do žádnéjch
- 9 hospod nóbl aaa ani v centru a byli sme vytlačeny dycky na periférii, kde sme seděli ve stejných
- 10 hospodách, jako kriminálníci. Takže pro mě vězení, rovnou nebylo nic až tak ne - novýho, až tak
- 11 z čeho bych, co bych si neuměl představit, jo a a hlavně sem už tu eee věžeňskou morálku uměl.
- 12 Uměl sem se v ní pohybovat, jo? Uměl sem se prostě v tom vězení orientovat, hned. I když ..
- 13 PV: Jasně... já myslel...
- 14 FS: Poprvé sem seděl teda v tom roce sedumdesát šest...
- 15 PV: Anoo
- 16 FS: V tom případě Plastic People, respektive v tý, v tom druhým tom.. Vlastně ten případ byl ze
- 17 dvou procesů, Pražskýho a Plzeňkýho, já sem byl v tý Plzeňský větvi, ee tam sme seděli ee se
- 18 Skalickým, Havelkou aaa byl sem tam půl roku ve vazbě. Nejdřív sem byl odsouzenej na osum
- 19 měsíců a ee potom ůů dyž ee ud'ali to řízení odvolací, ee tak mi to snížili [**1:19 min.**] na
- 20 polovinu. Nám to všem, snížili na polovinu aaaa mně tedy dali štyry měsíce aby to aspoň nákaž
- 21 trest byl, tak mi ho dali s roční podmínkou, dyž ty štyry měsíce, jo?
- 22 PV: Mhmm

1 FS: I když advokát říkal, že si to nedovede představit, když už mám půl roku vodseděného
2 vazby, že bych jako moch jako dostat, že už sem to měl předsezený, žejo?

3 PV: Jasný..

4 FS: Tak to byl můj první trest. Ee potom sem v roce osumdesát e jedna byl zavřenej za vydávání
5 časopisu Vokno. Jakožto šéfredaktor Vokna sem byl ve ee označenej jako iniciátor, ee iniciátor,
6 jak se to menuje ((zamyšleně)) organizované skupiny. Byl.. byl to opět, to byl trestnej čin
7 výtržnictví 202, kde sme jakoo, kde sme, kerej sme spáchli tím, že sme měli ee že sme jednali
8 v hrubé neúctě vůči společnosti.

9 PV: Hm

10 FS: Já sem se k tomu dokonce přiznal, při závěrečný řeči **[2:49 min.]** že k týdletý společnosti
11 skutečně žádnou úctu nechovám a aa že, že tedy ovšem je třeba zkoumat, jestli si ta společnost tu
12 úctu zaslouhuje.. No. Aa potřetí sem byl zavřenej v roce osumdesát devět, ee na jaře kdy, opět za
13 šéfredaktorství časopisu Vokno, aa a byl sem odsouzenej ke stejnému trestu jako v tom druhým
14 případě, tedy dva a půl roku v druhý nápravně výchovný skupině a dva roky ochrannýho
15 dohledu. Alee to už sem soudruhům nedoseděl :-)

16 PV: Tak, jak dlouho ste dohromady vlastně seděl, teda?

17 FS: Necelý čtyry roky...

18 PV: Čtyry roky v kuse a z toho teda...

19 FS: ((skáče do řeči)) Ne v kuse

20 PV: Néé jasně

21 FS: Na třikrát.

22 PV: Na třikrát..A z toho teda ten poslední kus v druhý nápravně výchovný skupině

23 FS: ((skáče do řeči)) Všechny sem měl v druhý nápravně výchovný skupině..

24 PV: Všechny... i ten první, jo?

25 FS: ((skáče do řeči)) No ten první sem byl ve vazbě, JO? To byla jenom vazba, to sem půl roku
26 byl ve vazbě.

27 PV: Jasně.. takžeee...

28 FS: Ale pak už sem šel rovnou do, seděl sem na Bytýzu. **[3:48 min.]**

29 PV: Hm hm..

30 FS: Prošel sem řadu věznic, jo a aleee nejvíc sem odseděl na Bytýzu.

1 PV: Jasně, ee takže když ste prožil to vyšetřování vlastně, zatčení, soudy..vězení.. co z toho byly
2 nejtěžší zážitky? Co bylo jako nejobtížnější vydržet, z toho všeho?

3 FS: Vydržet? ((zamyšleně)) Já ee, to slovo vydržet, mně připadá...moc silný..Jako jo? Já sem ee
4 jakoo to chápal celý to sou, celý to sedění tak trochu jako (..) součást mojí činnosti, jo?
5 **[4:22 min.]** Jako jo? Že sem jako, tak jako ruský revolucionáři že jo, to měli jako jaksí za eee
6 ((přemýšlí)) chápali vězení jako školu.

7 PV: Jasný

8 FS: Revolucionáře, žejo, kerej..tak tak já sem se snažil k tomu chovat. Na Bytýzu sem si sehnal
9 ee dějiny estetiky, jo protože, když sem vydával kulturní periodikum a tak mi připadalo, že
10 nemám vzdělání k tomu, ee to vydávat a tak sem se, tak sem se snažil se tam učit, jo? Jako
11 aplikovanou estetiku, jo, abych byl tedy ee více vzdělanej v oboru :)

12 PV: Jasně..

13 FS: A to vydržet jako...

14 FS: A to vydržet jako..Já ps, jak sem říkal ze začátku, tak já sem se na to krimální prostředí uměl
15 poměrně dobře adaptovat.

16 PV: Hm **[5:09 min.]**

17 FS: Jo a (..) neďálo mi, neďálo mi pot.., neďálo mi to, blbý sou dycky všude začátky ve vězení,
18 jako když přídete, tam je takzvaná psí noha, ten kdo přichází, tomu, tomu se říká psí noha a a tak
19 sem musí nejdřív tam jako votrkat, žejo.

20 PV: Hm

21 FS: Musí tam prostě získat kontakty a tak. Ale v druhým případě, když už teda .. v tom třetím
22 případě, když už sem seděl na Horním Slavkově, no tak to už sem byl známej kriminálník, jako
23 jo? Už sem tam přišel a už jak ty při, přibyláci, chodili na tom přibyláku chodili sme po dvoře,
24 žejo, tak už tam z bloku řvali: **:D** „*Čuňáás, to je dost, že seš tady*“ jo a „*Čuňas, včera sme četli*
25 *Rudým Právu, že seš vodsouzenej na dva a půl roku*“ a jako už, už sem, už sem prostě mezi
26 kriminálníkama byl známej, no. **[6:01 min.]**

27 PV: Dobře ale..

28 FS: ((skáče do řeči)) Takže sem neměl žádněj, žádněj adaptační problém jako, vůbec, nulovej
29 jako.

30 PV: EE no ale stejně tam musela bejt náká, něco prostě jakoo..

31 FS:((skáče do řeči)) Bachaři byli problém, to byl problém prostě. Já sem, jedinej problém, kerej

1 sem měl bylo vyjít s bachařema, jo. A to, to byl pro mě hrozně těžký, protože sem tu, já nejsem
2 člověk, kerej uznává autority žejo a a tam, tam sem to musel prostě se držet zpátky hodně, jo?
3 Abych jako ty bachaře příliš nepopuzoval. Jo, protože voni uměli to znepríjemnit člověku jako,
4 ten kriminál, jo a ..
5 PV: Jasně, takže co Vám dalo jakoby nejvíc zabrat a co z toho jako šlo nej...?
6 FS: [6:47 min.] Jednat s těma bachařema, jednání s bachařema tak, aby nepoznali to, že s nima
7 pohrdám.
8 PV: Hm hm hm. Jasně. No a co ste, co ste prožíval když Vás prvně zavřeli jakoby do tý...
9 FS: A tak já sem pop, ee jako to, to že sme jako, jako co sem, to říkam, sme to jako tak trošku
10 jako cejtili, že to je eventualita. Jo? Že prostě, že prostě může přijít to, že za to co děláme, že nás
11 někdy zavřou, jo.
12 PV: Noo jasně, vono jedna věc je jako něco cejtit a očekávat a pak když to přijde..
13 FS: ((skáče do řeči)) Pak když to přijde.. No no no, ale já nevím, já sem to, já jsem to nesl docela
14 dobře, no. Já jsem byl zamilovanej tehdy do jedný holky, jo, a ta mi psala hned brzy jako, jo tak
15 jako sem se, loučil sem se s ní tak, že jsme měli domovní prohlídku, že jo, v Mazlenicích tam kde
16 sem měli byt, pracovali tehdy s... to byla taková jako komuna, jo, tak sem se s ní loučil tam a jak
17 mi dali klepeta, tak jsem jí přehodil takle přes hlavu, ty, ty, ty, ty klepeta, tak jsme se objímali a
18 tak to bylo tak jako z románový jako jo, hezký, že sme se... odcházel sem, že jo, no a aa cejtil
19 sem jako že, že sem ten, kerej je na tom sv... kerej... ((přemýšlí)) jako za správnou věc sedí.
20 PV: Mhmm mm
21 FS: Takže to bylo, to bylo, to, to mínění o sobě mít jako jo, že sem tam správně, jo? Že sem, že
22 sem tam byl. Joo, to Vám řeknu. To Vám musím říct! Já sem měl možná jednou takovej bod,
23 kterej bych no, s nadsázkou trošku nazval Nirvánou :D:D jako že sem prostě, byl sem ve vazbě,
24 ale to bylo až v druhým kriminále, [8:36 min.] jo? Byl sem, tenk.. tehdy jsme byli rok ve vazbě..
25 PV: Hmmm
26 FS: S Jirousem a ee ((přemýšlí)) a dalšíma dvouma ještě klukama Hýbkem a Fričem a eee a já
27 sem se pro, jak sme seděli, bydleli sme na cele, byl sem na cele, kde bylo třináct lidí jo, šíleně
28 namačkaný sme tam byli na noc jako, takže jsem se probudil v noci, když svítil úplněk přímo
29 jako skrz mříže na mě, tak mě to probudilo a pak..., a tam sem měl prostě takový jako ten pocit, -
30 když jsme u těch pocitů, tady seš na tom správnym místě, tady seš, kde máš bejt, jo. To seš jo,
31 když todle děláš takk todle je nevyhnutelý, že seš tady aa přijmi to! Jako, joo já jsem věřící, a tak,

1 tak jako pro mně to, pro mně to byl takovej jako takovej místo, taková chvíle, kdy... Nejsem, jako
2 (...) nevěřím jako nějak konkrétně, jako ale prostě věřím, věřím v nadpřiro, něco_nadpřiroze..., a
3 tak pro mě to byla taková chvíle, jako takovýho poselství... **[9:43 min.]**

4 PV: Mhhmm mm aa vlastě když vás teda zz, prvně zavřeli na tu celu, měl ste nějaký tělesný pocity,
5 nebo něco, nákej....?

6 FS: To je jako Solženicin píše v souostroví Gulag, první cela, to je jako první láska. Vždycky
7 budete srovnávat s ní všechny ty další, jako cely ((odkašle si)) a ((pauza)) všechny ty, všechny ty
8 další, další pocity, žejo a tak ee... Nevím no, nevím, že bych měl nákej zvláštní, zvláštní pocity
9 nákej ten ee . Tam byl důležitý, v té chvíli člověk je vyšetřovanej a přemejšlí vo tom vyšetřování,
10 jako jo? Too to too ten komfort toho věznění mě vůbec jako nák nenapadnul, žejo, protože sem
11 jako kalkuloval s tím, jak bude vypadat, kdo co ví, který, co mi sebrali při domovní prohlídce, jo?
12 Co co co můžou vědět jako, jo? Prostě spíš ta ta strategie toho, toho výsledku, i těch... toho
13 vyšetřování mě zajímala.

14 PV: mhhmm

15 FS: Co říct u výsledku, jo, co si.. tak jako chystal sem se na ten, na ten boj, jako, s tím
16 vyšetřovatelem. **[10:58 min.]**

17 PV: A to ste jako přemejšlel todleto tak nák jako chladně nebo v nějakým stresu?

18 FS: Nooo ve stresu, řek bych. To víte, že ten, ten stres jako jo, protože už v té chvíli už nemůžete
19 nic ovlivnit hlavně žejo.

20 PV: Hmm

21 FS: Takže prostě teď už je něco daný, teď už jsou karty rozdaný a já jenom teďka si musím
22 kalk..., velmi chladně rozhodnout, zase z tohohle hlediska kalkulovat, jaký karty mám. S čím
23 můžu hrát, jo ((zamyšleně)) s čím můžu počítat, že, že... Já jsem prvně jim řek, že jsem na tom
24 místě vůbec nebyl :-)) protože mě tam nezkon.... Tam kontrolovala POLICIE, já sem řek, že jsem
25 tam nebyl vůbec, ale pak sem věděl, že se to, že to vědi jo, tak sem prostě musel ustupovat, žejo,
26 a tak.

27 PV: Jasný, a když se bavíme vo stresu, měl ste nějaký tělesný pocity, vyloženě, jak Vám bylo po
28 těle při tom? **[11:47 min.]**

29 FS: Ne

30 PV: Eee

31 FS : Nemám takovej pocit. ((zamyšleně)) V kriminále je tě, když někdo přijde do vězení, a to se

1 stane dycky, každému, jo? Nebo a já aspoň neznám nikoho, komu by se to nestalo, a ss
2 několikrát sem to viděl, protože ve vazb, říkaám vám, ve vazbě sem strávil dva roky, jo, jen
3 nejdřív půl roku, pak rok, a pak zase půl roku ve vazbě, jo, takže, takže ty... ty vazební věznice
4 sem znal, jako ty vazební ee ee pocity, nebo to co si ty lidi přinášej, který přicházej, takhle znám
5 z X případů jako jo, takže začne zácpa. [12:26 min.]

6 PV: Hmm

7 FS: Protože tam prostě člověk přichází s nějaký, z nějakým metabolismem jako, jo, a teď
8 najednou se to ehmm radikálně změní a fffšichni maj zácpu jako jo. Aaa to takovou, že sem viděl
9 lidi, který hmm obráceným kartáčkem ehmm na zuby si z konečnicku ehmm snažili dostat to
10 ztvrdlý, ztvrdlý hovno, jako jo, protože to byly a měli obrovský problémy s tím jako... Ale já už
11 jsem to znal tohle jo, čili já jsem žral první dny jenom polívku, jo a prostě chleba jsem nejed jako
12 jo a to. Tak prostě to je, tohle člověk ví po po letech jako už to ví, co má dělat. Jako kriminálník.

13 PV: A proč tadle ta zácpa, proč to...

14 FS: Ten, tenc, tenhle mech..organismus se jako zatne jo, nějak já myslím, to jako jo. Že se tak
15 jako stáhne, jo.

16 PV: To vlastně není tím, že by se jedlo něco jinýho..?

17 FS: Je to trochu taky..., je to suchý, nemastný, joo prostě. Sup.. málo tekutin, jako joo. A tak
18 prostě je to trochu tím a, ale i po, ale hlavně z hlediska psychosomatickýho je to takový to zatnutí
19 – se obraný mechanismus, jako jo.

20 PV:A pak too, po nějak době přejde...?

21 FS:Noo já vím, je to těžký stavy, ty lidi jsou tejden,

22 PV: ((Odkášlal))

23 FS: Tejden nebyli, nebyli na nnaa záchodě, jako joo.To mě.. měli prostě velmi těžký stavy z toho
24 jo. A myslím, že to i ty, i ty vyšetřovatelé uměli využívat, jo protože v těch, v těch prvním dnech
25 se snažili vždycky okamžitě dostat rychle, tam kde je potřebovali. [14:02 min.]

26 PV: Hmm.

27 FS: Ale říkám vám to, to se mně jako nestalo, jako jo. Já jsem prostě už todle to, todle to už znal,
28 jako jo. Takže jsem se choval tak, aby se mi to nestalo.

29 PV: Jasně, jasně. A vy ste na to byl připravenej i skrz ..

30 FS: Skrz tý

31 PV: ...tý hospody

1 FS: Skrz tý hospody, z těch kriminálníků. Znal sem, znal sem desítky kriminálníků, kerý byli
2 potetovaní v obličejí, že joo, seděli s náma v hospodě a vy s nima sedíte 5 let v hospodě, tak Vám
3 řeknou, co všechno vědí. Ttý, co (...) víc už toho ani nevědí, co Vám tyhle lidi můžou říct. :D

4 PV: Jasný. Hele a takhle v tom vězení, co co Vás jako stresovalo, tam nejvíc? [14:39 min.]

5 FS: No nejvíc ty bachaři. Jako to tam, tam, tam moc jako jo. Protože, já jsem si to s těma
6 vězněma ehmm i s jako z lidí z charty, jako jo. Tak já patřil jsem, patřil mezi ti, kteří se říkalo, že
7 umí sedět. Jako jo.

8 PV:Hmm.

9 FS: Takže prostě, já jsem s těma vězněma, tam je důležitěj mit tam ten, ten kodex chování, jako
10 jo.

11 Jo, nešlapej mi na můj písek a já ti nebudu šlapat na tvůj písek, jo. A to je zákon. Jo a když to,
12 kdo todle to.., jo a jsme si rovni, prostě jako jo a kdo todle to dodržuje, tak se ve vězení může,
13 může žít, jak dlouho chce, nebo kdekoliv, v kterýmkoliv vězení na světě, myslím jo. Ale možná,
14 že barva kůže ještě hraje roli teda jinde, ale, ale tady prostě to bylo takhle. Jo, ale byli lidi, zznám
15 prostě jo, který neuměli se sedět, který se na ty vězně vyťahovali, třeba, jo, nebo dávali jim
16 najevo, že voni nejsou zloději, jo, že voni jsou politický, jo a tak, to, to nexistuje prostě. Tam
17 jsme si všichni jedno, kdo si pak kdo páchá jakej trestnej čin, to je úplně jedno.

18 PV: Jasný.. Aaa co Vám vlastně proti tomuhle pomáhalo? Ehmm..

19 FS: ((skáče do řeči))S těma vězněma? Aa bejt, bejt s nima prostě jakoo ten jeden z nich jako
20 rovných, jo.

21 PV: A s těma bachařema?

22 FS: S těma bachařema, to jsem se nikdy nenaučil prostě. [16:06 min.] Nevím, nic prostě, no to
23 jsem ne ne.. měl jsem vždycky problém prostě z toho jednání s těma bach... Dokonce jeden
24 posudek, potom jsem dostal ehmm v osmdesátým devátým, když jsem měl amnestii prezidenta.
25 Husák tehdy mě pustil v pětadvacátýho listopadu ehmm jo, a tak mě tak... A tak jsem dostal do
26 ruky posudek, v zapečetěnej obálce, ale protože jsem zaměstnal potom, jako šéfredaktor Vokna
27 jsem zaměstnal sám sebe, tak sem se cítil oprávněn tu obálku odevřít, jo :-), a tam byl posudek a
28 tam se právě na tenhle ten vztah můj proti těm bachařům psalo, že se k nim chovám slušně, ale
29 povýšeně.

30 PV: Hm..

31 FS: Jo, že se, že mám prostě k nim takovej jako, k těm..k těm bachařům teda jo, že mám tenhle

1 ten, ten nepřátelskej vztah, jako.

2 PV: Noo a ted'ka, jak jste se vyrovnával s těma podmínkama jakoby s těma, v tom vězení,
3 s takovejma..těma praktičtějšima, jako...? [17:06 min.]

4 FS: No, tak já sem si uměl zorganizovat, jednak čas, jako jo, protože v tej, v tý vazbě, tam de vo
5 čas, jako jo, takže to sem si prostě zorganizoval, jo, čas na učení, na cvičení, jooo, na naa chodění
6 po cele, žejo a tak. Jako jo, jako velmi, velmi racionálně jsem se to snažil udělat noo a potom ve
7 výkonu trestu, to je prostě, to sem měl prostě na šatně, vzal jsem si, vzal jsem si rajón, jako žee
8 uklízím šatnu, tím pádem jsem potom z tý šatny, to sem časem povýšil na velmi výs..výsadní
9 místo, že jsem to měl jako kancelář, kde jsem v podstatě prodával ehmm, právní služby, jako jo,
10 že sem tam měl..

11 PV:((přítakává)) Jo, jo, jo..

12 FS: Že sem tam měl advokátní kancelář, psal jsem, psal jsem jim žádosti joo, psal jsem jim
13 návrhy různý, joo ehmm a takový ty a to a to sem, to byl můj byznys v kriminále, se člověk uživí
14 i jinými způsoby než prací, žejo. [18:07 min.] Jo, takže, takže sem za, za, tam se všechno platí,
15 za cigarety, žejo, takže za krabičku cigaret, jako, kterou sem..., já nekouřím, ale kerou sem zase
16 vyměnil za, za (...) několik krabiček, za masovou konzervu, žejo a tak prostě. Měl sem se, ee
17 uměl sem sedět. Zase bych to todleto, no.. prostě jako jo...

18 PV: To Vám pomáhalo?

19 FS: To mi pomáhalo velmi. Jako jo, jako v tom výkonu trestu, tam už sem se, tam už sem se
20 orientoval, protože tam je mnohem víc pro pro, mnohem víc prostoru, proto aby člověk se ee
21 uplatnil člověk jako si ss svoje potřeby žejo, tak tam už sem si ty každou potřebu ud'áli sme
22 kultúry ... vy, vý, výdobytky potřeba tak sme si, nechali, udělali sme si kytaru, jako jo? A aa kluk
23 jeden mi to tak hrál tak, tak sme, zařídili sme aby hrál ee tu kytaru, měl mejdan normálně
24 s kytarou noco, to nikdo neslyšel. Ud'ál sem si rádio v kriminále, jo? To, to ste tomu nevěřil. Aby
25 ste tomu věřil ((hledání zmiňovaného předmětu)) ((Pauza)) Tajdle mám, to mám, zarámovat sem
26 si to nechal. To je účtenka za to, že sem seděl na díře, když sem si ud'ál to rádio krystalkový. :D

27 PV: Smích

28 FS: :D ((smích)) Takže to je, to, to považuju za můj výuční list radiomechanika. :D :D

29 PV:Rozhodnutí opomenosti hradit náklady výkonu trestu ..

30 FS:To je eště kriminál v kriminále, jo?

31 PV: Jasně

1 FS: To se muselo platit, žejo?
2 PV: Jedenáct dní, co je CDU?
3 FS: CDU Celodenní umístění.
4 PV: Jo, jo jo. V uzavřeném oddělení za výrobu radiopřijímače. Hezký. V Příbrami 8. 6. 83.
5 FS: Noo tak to sem takle, tohleto sou věci, kterými sem se bavil žejo. Nebo ee fakt je ten, že ta
6 krystalka uměla ee BiBiSí jako. [20:04 min.]
7 PV: Hmm
8 FS: Že sem poslouchal BBS joo, ale pak mě udal, samozřejmě do tý ce, do toho, když mi to
9 sebrali.
10 PV: ((si odkašle))
11 FS: Todleto je ten konec už, to finále, žejo. Tak mi to sebrali a zavřeli mě, a bylo to na udání
12 jinýho vězně.
13 PV: Co Vám tady z těch praktickejch věcech jakoby stěžovalo život tam, jako?
14 FS: Co mi stěžovalo život? E..no ((zamyšleně)) ((pauza)) :) nooo zase ty bachaři mi stěžovali
15 život. :D
16 PV: No a ..
17 FS: To jako voni se snažili zglajšaftovat každýho, aby prostě byl jenom tím vězněm, bez.. těch
18 vedlejších, joo třeba [20:39 min.] ((přemýšlí)) Třeba, jo ve vazbě, tak tam je nedostatek ee i
19 barev.
20 PV: mhm ((přítakává))
21 FS: Tam prostě je to jako jedna z věcí, o kterou sem si psal, aby dali do balíčku, aby mi dali
22 pastelky.
23 PV: mhm ((přítakává))
24 FS: Protože tam všechno bylo v tlumenejch barvách, všechno takový šedivo - zelený, všechno
25 jako ta khaki barva všechno, žejo, a tak a tak tam už jenom, už jenom ten nedostatek vjemů
26 barvy, barvy, jako jo, tak, tak mi chyběl...
27 PV: Jasně, aaa třeba jako na ňákou práci, musel ste si zvykat?
28 FS: Práce, práce je velmi nepříjemný ve vězení, aspoň bejvalo tedy a myslím si, že i teď ale, ale
29 teď jí nemusím, :) můžou říct: „Nejdu”.. tenkrát bylo, kdo nepracoval, tak dostal nášup, žejo?
30 Tomu to, to to soudili za to, že nepracuje aaa takže too a to platilo i v normách, splnit normy,
31 kerý byly šibeniční, jako jo?

1 PV: mhm ((přítakává))
2 FS: Fakt je ten, že člověk to musel zase umět jako, já když sem přišel na Bytýz, tak sem se dostal
3 na broky, tak to byla první práce, co sem tam dělal. To se ty, takovým tým, takovým veliký vany
4 plný broků olověnejch jo, a na, měli sme takový dvě pálky, ty sme, ty byly, ty měly dir, direk
5 pětadvacet každá.
6 PV: Kalibrace
7 FS: No a teď sme to jako, teď sme to jako sesypali, aby v každý dírce byla jeden ten brok jo, a
8 teď sme kontrolovali jesli sou sprá..., jestli sou dobrý, jestli nejsou poškozený, jo.
9 PV: mhm ((přítakává))
10 FS: [22:06 min.] A potom sme to dávali do... trychtýřem, do tý krabičky že jo, ta krabička se
11 zavřela, zapáskovala, jo? A těch krabiček, to musel člověk udělat milion za den snad, já nevím
12 kolik jako, jo?
13 PV: Jako broky na střílení...
14 FS: Noo to ty byly diabolky
15 PV: Joo diabolky
16 FS: Ty kuličky, ty ještě šly, ale tydlety diabolky byly nejhorší..
17 PV: mhm ((přítakává))
18 FS: No, a toho sem se..., a já jak špatně vidim, jako jo a to mám taky z vazby, jo, protože vazba
19 tam vám nezhasnou jako nikdy, jako jo?
20 PV: mhm ((přítakává))
21 FS: Prostě spíte, ve světle, žejo.
22 PV: mhm ((přítakává))
23 FS: Já už sem předtím špatně viděl a a ty vazby, ty mi dodělaly jako jo, co se týkalo vočí, jo. Aaa
24 tak ten eee ((přemýšlí)) tak todleto z tý práce sem musel utýct, jo.
25 PV: mhm ((přítakává))
26 FS: Takže sem prostě záměrně ee to kazil, tu práci joo, abych se dostal pryč. Jo?
27 PV: mhm ((přítakává))
28 FS: Protože i ta práce s tím olovem sem vyhodnotil že je naprosto ne, ne, nevhodná. Voni tam
29 měli už některý, co tam byli dýl, tak měli známky otravy olovem, to sou takový jako... Vy to asi
30 jako víte líp než já, že to sou pleš, jako plešky v hlavě [23:58 min.], jako vypadávaj vlasy ale na
31 úplně, třeba nad uchem měli plešku a takový. No, to komando vypadalo jako komando Zombie

1 jako :), jo a ee a tak to sem prostě si řek, to musíš, tady vocad' musíš pryč, jo .. Protože tam taa
2 otrava olovem, ta hrozila velmi, velmi .. reálně, no. Takže sem tam teda ee d'ál jako opat..., zase
3 už sem to uměl, tak sem d'ál takový věci, aby mě z toho dali pryč a dali mě skutečně na
4 ((přemýšlí)) ee palety, kde se tlou, stloukaly palety, dřevěný palety, no a to byla práce kerá, sice
5 byla dobrá, ze dřevem, žejo, tak jako venku se to d'álo, [23:58 min.] tak jo, takže to bylo docela
6 příjemný, aspoň v létě tedy pak :D ((smích)) v zimě už sme byli v takový plechový hale, ale to, to
7 už nebylo tak příjemný :D, tam byl mráz, alee ee hlavně, hlavně já když sem tam přišel, tak tam
8 byl problém ten, že tam byla jedna cirkurárka a všichni museli si nařezat na tý cirkulárce, a pak si
9 to stloukali, jako jo?

10 PV: mhm ((přítakává))

11 FS: Čili když tam sem přišel, když sem byl psí noha, takk ty kingové, joo, ty co tam byli dlouho a
12 tak, tak ty to d'áli první samozřejmě si nařezali a my sme čekali, všichni ostatní, jo. A potom už
13 nebylo zase času, když s dost, když už sme přišli na to, tak jsme měli zase málo času na to, to
14 stlouct, jako udělat...

15 PV: mhm ((přítakává))

16 FS: Z toho ty palety, jako jo, a takže sme jako byli furt tak jako na hraně, jestli plníme normu
17 nebo neplníme normu, jako jo, a aaaa norma znamená v kriminále taky jídlo! Jako jo, protože tam
18 prostě byly stravenky, žejo- odstupňovaný, eNko, Věčko, pak byla jednička, dvojka, trojka a
19 jenom s tou trojkou se dalo trvale žít. [25:00 min.] jako jo? Jinak to byly mizerný přiděly.

20 PV: mhm ((přítakává))

21 FS: Prostě no. A tak ta trojka znamenala, dělat na stojedenáct procent, no. A když sme byli, když
22 sme byli třeba na těch 100%, tak sice nás nezavírali, kdo, kdoo dělal pod 100%, tak byl zavřenej
23 na dí.., tak toho zavírali na díru. Dostával to samý, co já za tu krystalku, ale za to, že že málo
24 dělá, jo? A aleee nedalo se s tím žít, jako...trvale, žejo..tam... A tak, tak sme vzali, nejdřív sme se
25 dali dohromady dvaa, pak eště jednoho sme k tomu vzali a ..no a potom tam šel tem brigadýr,
26 kerej... ten směnověj brigadýr šel domů, měl výstup a a toho bachaře jednoho, kerej tam byl, tak
27 napadlo, že já sem jedinej, kterej tam umí udělat vejplaty, joo..že bych jako byl schopen zz
28 spočítat vejplaty :). Takžee von sám to neuměl, jo? Von byl, von byl v devět hodin už byl
29 vožralej jak..., měl takovej červenej nos, měl. Říkali sme mu pomeranč, jo. A a takže, že by jako
30 bych to dělal já za něj, noo a aa tím jako mě ud'ál tím brigadýrem aa já sem to ovšem to
31 zmodernizoval tak, že sme dělali manufakturu. Jo?

1 PV: mhm ((přítakává))
2 FS: Že tam byl, byla jedna parta, jeden kluk kerej řezal jenom jo, a všichni ostatní stloukali, no.
3 [26:21 min.]A tím pádem my jsme byli vo dvě hodiny dřív hotoví, než, než sme měli bejt, a to už
4 sme měli těch stojedenáct nabouchanejch, jako jo. Těch procent, no, a to, a to pracoviště, já sem
5 tam přišel jako a to bylo trestný pracoviště, kam dávali za trest právě ty lidi, kerý jako já, utekli
6 z těch broků na základě toho, že špatně pracujou, jo? No a teďka to trestní pracoviště začalo
7 najednou bejt atraktivní pro jiný vězně, jako jo. A tím sem jim tam úplně zkazil trestní
8 pracoviště.
9 PV: To je dobrý :-).
10 FS: Sem tam měl několik takovejch vynálezů jako jo, kerý, kerý hnuly Bytýzem :D ((smích))
11 PV: Hele a jaký to bylo po propuštění?
12 FS: Noo to je, to je zajímavá otázka. Po propuštění je, se říká, že že člověk má ten povýstupní
13 psychózu, to asi vy víte lepší, než já, žejo? A že to trvá tak dlouho, kolik toho seděl jako jo, že že
14 kolik toho vodsedí, tak tak dlouho se vlastně dává úplně do..., aby, aby se stal úplně to..., aby
15 vlastně, aby vlastně odabstrahoval úplně vod toho, že seděl. Takže to trvá tu tu, ten čas no. Noo
16 ee, já bych tomu docela věřil, muklové tomu říkaj: „*Krmí tramvaj bombónama, aby ho*
17 *nepokousala.*”
18 PV: ((smích))
19 FS: Joo, že je prostě úplně mimo.
20 PV: A jak se to u Vás projevovalo?
21 FS: Noo já si myslím, že sem poměrně schopn konsekventního jednání, a tak a měsíc mi trvalo,
22 než sem si sehnal práci.
23 PV: Hmm
24 FS: A doklady a tak jako
25 PV: Jo ale..
26 FS: ((skáče do řeči)) a to jsem měl zázemí, žejo. Měl sem byt, měl sem prostě, měl sem kde
27 bydlet, jo? Měl sem přátele, kerý mně pomohli, když sem [28:03 min.] potřeboval, žejo.. ale
28 prostě ten rozjezd jako jo, po dvou a půl letech, byl prostě byl dost těžkej, no..
29 PV: A v těch vztazích nebo v těch návycích..?
30 FS: ((skáče do řeči)) Ale to sem jako eště teda měl ochrannej dohled u toho eště jo. To je eště
31 zase další, další jako bod kerej to stěžoval.

1 PV: Aaa v čem to byl jako problém, ve vztazích k lidem, v nějakých návycích...?

2 FS: ((skáče do řeči)) Vé, ve, f tom takovým tom jednáním administrativně - organizačním, jako
3 jo, že sem prostě uměl jít dost, nějaký papíry vyplnit někam, někam jako jo. To dalo neuvěřitelně
4 práce. Protože mě to ((přemýšlí)) ty, ty úřady, mě hrozně, hrozně ..hrozně.. byl hrozně složitěj
5 proces pro mě. Se do ú,.. e.. ((zakoktává se)) na úřadě se nějak registrovat. Nebo jít, každý den
6 sem musel chodit na Policii, žejo, no tak to... ((pauza)). Juliána Jirousová říká, [29:00 min.] že
7 mu ty právě ty dva roky ochranného dohledu, který měl Jirous, tak že to mu nejvíc nervy zničilo.
8 PV: ((přítakává))

9 FS: A já bych řek, že ano, protože to (...), to je prostě člověk sám sobě bachařem, ten ochranej
10 dohled jo, a to je horší, než kriminál. Z hlediska, z hlediska psychologi... jako psychickýho tak to
11 je horší než kriminál. To, že tam je, máte jasnou zeď jo, tam stojí prostě ehmm koridory, že jo,
12 tak vodstřelovači, psi a tam to je jasný, že tam nemůžete, jo. Ale tady prostě musíte sám sobě
13 dělat toho bachaře.

14 PV: Hm..

15 FS: Při tom ochraným doledu. Velký svinstvo to bylo. A paní..., myslím si že to, myslím že to,
16 ochranej dohled propracovala tenkrát paní Válková zrovna.

17 PV: Ehm, jo.

18 FS: To bylo to.. ta dělala práci teoretickou kolem ochranného dohledu.

19 PV: Hm..Aaa co Vás na tý svobodě jakoby nejvíc prostě, včem byl vlastně ten problém jako
20 obecně. Tak dobře, v jednání s úřadama, aleee ehm..

21 FS: No už to, že prostě můžete se vzít za kliku, a že je odemčená, jako jo, to je problém, že jako
22 jo, že z bytu a jste na chodbě. [30:18 min.] To už je, to už je prostě pro člověka, kterej je v tech,
23 tech 2,5 roku jako sem byl já, tak už to je, už to je prostě nezvyk. A člověk se jako podvědomě,
24 chce bejt ve zvyk.. jako ooo zvyk..ve věcech, který sou mu známý, že jo. S věcma, s kterejma je
25 srozumněn, jako jo. A najednou tu sou prostě věci, který sou nezvyklý, ne, neprozkoušený,
26 jakoby jo.

27 PV: Mhm

28 FS: Votevřít dveře z baráku a bejt na ulici.

29 PV: Hm..A co to s Váma jako dělalo?

30 FS: Noo, musel se člověk..., jako autem než sem se naučil jezdit, jako zase jako jo. :) Protože
31 to, to jako, né jako já sem se to učil, já sem si d'ál,**D** sem trénoval trenažer už v kriminále **D** **D**,

1 sem seděl na matraci, kerou jsem měl v rohu, jako joo a zvon od záchodu sem měl jako, jako
2 šajtrpáku a lavorem sem řídil joo a šaltro..a sem se, sem si d'ál trenažer před výstupem, jako jo,
3 jak budu řídit auto, jo. Ale, ale, ehmmm, je to, bylo to těžký, nevím jak bych to popsal..
4 PV: A když otevřete ty dveře na tu ulici, tak...
5 FS: Ten fakt toho, že tam si vás nikdo, že tam vás nikdo nehlídá, nebo že vás nikdo, že nejste v,
6 že nejste jakoo ehmm pod dohledem, pod dozorem, jako no.
7 PV: Hm, jasný. [31:49 min.]
8 FS: To je, to je teď jako monent, kterej v tom kriminále nemáte, žejo. Jo.. můžete jít, kam chcete.
9 No, ale to vy chcete, vnitřně člověk chce jít, mít to jako jo, ale je to, musí si na to zvyknout.
10 PV: Jasný. Noo, aa co Vás v tom vězení jakoby ehmm drželo nad vodou, jako ...?
11 FS: Asi ten pocit toho, že sem, že sem v právu. Jo, že sem, že sem tím, že to, žéé to, že sem ve
12 vězení, že to je, že to je v podstatě dobře, jako, jo. Že sem, že sem ehmm se nezpronevěřil sám se
13 sobě, ani jiným, že jo, že, sem tam jakoo, jakoo za svědomí, vlastně.
14 PV: Hmm.. A na co ste myslel v nejtěžších chvílích, jako když Vám bylo vopravdu...
15 FS: Jáá když já nevím žádnou takovou chvíli, kterou, já mám pocit, že Vy chcete ze mě dostat
16 nějakou takovou, kdy sem byl na dně, jo. [32:50 min.]
17 PV: Hmmm
18 FS: Ale já sem tam nikdy na dně nebyl, jo.
19 PV: Aaaa to ani po tý holce se Vám nestejskalo?
20 FS: Ale jooo, ale tak jako to, ee to.. mimo to teda každá ženská vždycky, když sem seděl v base,
21 tak se se mnou každá ženská, se se kerou sem byl se se mnou rozešla. Během.. během toho, co
22 jsem seděl. ((smích))
23 PV: Noo právě a to je to, ne?... To člověka nepotěší? ((skáčí do řeči vzájemně))
24 FS: To člověk musí, musí s tím počítat. ((smích))
25 PV: Noo aaa dobře ale tak jako, měl ste tam nějaký.....
26 FS: ((skáče do řeči)) Jako posledně ne, Vojtková ta se mnou vlastně zůstala po vězení... abych ne,
27 abych jí nekřivdil. ((hovoří tlumeným hlasem))
28 PV: ((smích)) Noo, a ee jako když vopravdu Vám prostě nebylo, nebylo dobře, .. co Vám tak
29 jako ... co, co bylo Váš, co byl Váš útěk, tak dejme tomu, že ten jakoby prostorovej byl někde ..
30 Vaše postel nebo něco, ale co byl ten... eeee
31 FS: Já nevím no ((zamyšleně)), já fakt nevím, takovej žádněj, já nevím takovej žádněj bod, jako

1 kde by.. Já sem praktickej, že č..jako jo, já se prostě dycky jako postupný kroky jakoo k tomu, co
2 chci.. ((zamyšleně)) ((pauza)) tak jako.. jenom tak jako se ohnu a čekám, žejo .. až zas bude
3 prostor...

4 PV: Mhh

5 FS: Proto se narovnat.

6 PV: Jasný.. aaa měl ste, d'ál ste si nějaký plány nebooo

7 FS: ((skáče do řeči)) Joooo to, to velmi, velmi protože sem samozřejmě přemejšlel **[34:25 min.]**
8 dycky na tom, jak to co sem dělal, jo, jak to dělat lépe.

9 PV: A...

10 FS: Jak, jak postupovat lépe, v kriminálu sem vymyslel vobálku Vokna, že jo, támdle to z, ta, ta
11 vobálka Vokna, tak ta potom ((odkašle si)) vycházela léta i po revoluci eště a ta spatřila světlo
12 světa ve Vykmánově, což je ((odkašle si)) jedno z posledních Jáchymovskéjch vězení, kde sem
13 byl.

14 PV: To já vím, tu sme měli doma.

15 FS: ((smích))

16 PV: Aaaaaaa

17 FS: ((skáče do řeči)) tak tu sem, tu sem vymyslel v tom, tu sem prostě, poprvé sem ji navrhnul
18 v tom Vykmánově

19 PV: To sem našel v otčímí v šuplíku.

20 FS: ((smích))

21 PV: ((smích)) ee noo a vzpomínky? Myslel ste na něco?

22 FS: No, když sem byl ve vazbě, tak se bavil tím, že sem psal takový vzpomínky..., byl to tam zase
23 cenzúra, žejo, na dopisech jako jo, byla cenzura, tak sem psal takový vzpomínky jako na dětství,
24 no. **[35:31 min.]**

25 PV: Mhh

26 FS: Tak sem psal o tom, jak, jaký, jak sem se dostal k uměleckým, sem měl umělecký sklony
27 jako dítě, jo, že sme hráli loutkový divadýlko a tak, jo. Anebo muziku jakou sem dělal, když sme
28 byli malý a tak..

29 PV: A když by ste měl porovnat třeba jestli ste jako víc eee plánoval, nebo víc vzpomínal?

30 FS: ((přemýšlí)) Aha, to je zajímavý, no. No, řek bych, že víc plánoval, no? Že víc plánoval,
31 protože tos, tos, to bylo takový pro mě, ten, ta, ty vzpomínky byly jenom zaplácnutím času. Ale

1 ten, ty plány, to sem považoval za, žá racionální práci, jako jo, že, že něco, že něco vytvářím
2 jako. [36:14 min.] Joo, když sem si nákej plán vymyslel a teď sem ho zlepšoval, žejo, vymejšlel
3 si nijance náky, no. Nebo co dělat a jak distribuční, pavouka třeba řídit atak. No řada těch věcí,
4 kerý sem potom dělal ty měly, měly základy v kriminále, no..
5 PV: hmm mhhmm no aaaa zapochyboval ste někdy vo smyslu toho, co děláte?
6 FS: Noo to je právě ta Nirvána, jak sem vám říkal, jo. Že sem si říkal: „*Seš tady a tady máš bejt.*“
7 Jako, jo.. A tak mě to tak jako eee sem to jako, sem cejtíl žee že sem, že to mám potvrzený, jo?
8 PV: ((smích)) Jasný. Aaa něco, za co se tam stydíte, jako co ste udělal?
9 FS: V kriminále? PV: Špatně? Nebo co?
10 FS: ((přemýšlí)) No, nevím, za co bych se styděl. To too, to sem nepřemejšlel vo tom nikdy, no..
11 Udál sem chyby, samozřejmě ale nemyslím si, že by byly jako ch, takový jako že bych, nikdy
12 sem nikoho neudal, nikdy sem tam prostě neudál žádněj, nikomu sem nic neukrad, jo.. jako vězni
13 jako nej, jako to sou nejhorší věci ve vězení - udat někoho...
14 PV: Jasně
15 FS: Ukrást někomu něco, jo, neboo někoho... vědomě nepomocť, nebo tak jakone ne ne nic
16 takovýho sem nikdy neudál, jako jo..čili to s chy... jako, dycky byly jenom chyby, že se to mohlo
17 udělat jinak, jo? Nepovedlo se něco nebo prostě, a tak..
18 PV: Noo a jak se na to koukáte dneska, jako ten smysl pro lidi kolem je jasnej, ale pro Vás
19 osobně, jakej to jako má smysl ?
20 FS: Ty vězení?
21 PV: Hm
22 FS: No tak byl to atribut toho, co sem, toho co sem dělal, že jo, tak já sem, já sem chápal jakooo
23 ten, to co sem d'ál v undergroundu, že jo, to vydávání časopisů a tak.... Jako to sem považoval za
24 podstatný pro, pro to hnutí, že jo. [38:04 min.] Vlastně, to byli moje lidi, tak jako jo a á tá
25 distribuční síť se v podstatě ((odkašle si)) stala takovou páteřní sítí tý, toho českýho
26 undergroundu, jako jo, a to sem považoval za důležitý. No, a tak tydlety vězení prostě byly
27 atributem toho jako, jo.. Ty byly, ty byly něco za něco, že jo.. to bylo.. prostě nutný je platit, jako
28 jo... Ale spíš se na to dívám tak jako z takovýho hlediska, militaristickýho, jako jo ((smích)) že,
29 že my jsme byli vojáci studený války, žejo, žee že prostě my sme událi těm komunistům co jsme
30 nejhorší mohli voni nám taky.
31 PV: Hmm

1 FS: Jako jo tak, já sem nikdy žádnýho z těch estébáků nee neud... Jenom jednoho teda, jednoho
2 sem poslal k soudu, jako jo, a too když bych teda zůstal u tý militaristický terminologie, kterej
3 provedl něco, jako krutost na území nepřítele, jo?

4 PV: Mhmm

5 FS: To já už sem byl ve vazbě, už sem seděl, už sem seděl v Hradci, v Hradci Králové ve vazbě
6 aaa nevyprávěl. A z toho toho vyšetřování sem teda už jako hodně uměl. Takže já sem
7 nevyprávěl, jako jo, aa aa von teď mi řekl prostě že, když neoznačím další členy redakce Vokna,
8 takžee, takže zavře moji manželku. No, družka to byla tehdy, později manželka, no? Že ji, že jí
9 obviní taky a že vona bude do vazby a děti naše, že pudou do dětskejch domovů, jo? A tam eště,
10 v Orlických Horách to bylo a tam je takovej hroznej k..., hroznej věz... byl takovej hroznej děcák
11 v těch Králikách, jo.

12 PV: Jo

13 FS: Tam, tam byly znásilnění a všechno možný, jo. Tak von říkal počkej, ten kluk, ten starší kluk
14 bude do Králik a víš co tam je, jako jo? Takže..takžee se jako rozh... si jako rozmysli jestli to
15 řekneš, nebo neřekneš, jako jo.

16 PV: A smysl pro Vás, dneska?

17 FS: Já sem spokojenej se svým životem.

18 PV: To jo, ale jestli Vám to jako něco dává do dneška?

19 FS: Do dneška? No tak, to neřek bych, že by mi kriminál něco nějak zvlášť přinesl, ale, ale ten,
20 ten život v tom andergrandu a v komunách, že sem žil, jo.

21 PV: Hmm

22 FS: Napsal sem knihy o tom :) tak, dává no, dává..to.. formulovalo mě to celý..

23 PV: A kdyby nastaly stejný podmínky dneska, udělal by ste to zas?

24 FS: Ass ((... pauza 1 s.)) to vím naprosto bezpečně, já ani neumím nic jinýho ((smích))

25 PV: Tak joo, tak já Vám děkuju moc.

Zdroje stresu

Téma	Citace	Str./ řádek
Neovlivnitelné děje venku	(...) mimo to teda každá ženská vždycky, když sem seděl v base, tak se se mnou každá ženská, se se kerou sem byl, se se mnou rozešla. Během.. během toho, co jsem seděl.	14/20
Ochranný dohled	(,,) jít, každej den sem musel chodit na Policii, žejo, no tak to... ((pauza)). Juliána Jirousová říká, že mu ty právě ty dva roky ochranného dohledu, který měl Jirous, tak že to mu nejvíc nervy zničilo. (...) A já bych řek, že ano, protože to (...), to je prostě člověk sám sobě bachařem, ten ochranej dohled jo, a to je horší, než kriminál.	13/5
Prostředí věznice	(...) špatně vidim, jako jo a to mám taky z vazby, jo, protože <u>vazba</u> tam vám nezhasnou jako nikdy, jako jo? (...) Prostě spíte, ve světle, žejo.	10/18
Spoluvězni	Tak mi to sebrali a zavřeli mě, a bylo to na udání jinýho vězně.	9/11
Strádání	To jako voni se snažili zglajšaftovat každýho, aby prostě byl jenom tím vězněm, bez.. těch vedlejších, joo třeba ((přemýšlí)) Třeba, jo ve vazbě, tak tam je nedostatek ee i barev.	9/17
Strádání	Protože tam všechno bylo v <u>tlumenejch</u> barvách, všechno takový šedivo - zelený, všechno jako ta khaki barva všechno, žejo, a tak a tak tam už jenom, už jenom ten nedostatek vjemů barvy, barvy, jako jo, tak, tak mi chyběl...	9/24
Úskalí jednání s vnučenou autoritou	Bachaři byli problém, to byl problém prostě. Já sem, jedinej problém, kerej sem měl bylo vyjít s bachařema, jo. A to, to byl pro mě hrozně těžký, protože sem tu, já nejsem člověk, kerej uznává autority žejo a a tam, tam sem to musel prostě se držet zpátky hodně, jo? Abych jako ty bachaře příliš nepopuzoval. Jo, protože voni uměli to znepríjemnit člověku jako, ten kriminál, jo a ..	3/31
Úskalí jednání s vnučenou autoritou	Jednat s těma bachařema, jednání s bachařema tak, aby nepoznali to, že s nima pohrdám.	4/6

<p>Úskalí jednání s vnučenou autoritou</p>	<p>S těma bachařema, to jsem se nikdy nenaučil prostě. Nevím, nic prostě, no to jsem ne ne.. měl jsem vždycky problém prostě z toho jednání s těma bach... Dokonce jeden posudek, potom jsem dostal ehmm v osmdesátém devátém, když jsem měl amnestii prezidenta. Husák tehdy mě pustil v pětadvacátýho listopadu ehmm jo, a tak mě tak... A tak jsem dostal do ruky posudek, v zapečetěnej obálce, ale protože jsem zaměstnal potom, jako šéfredaktor Vokna jsem zaměstnal sám sebe, tak sem se cítil oprávněn tu obálku odevíť, jo :-), a tam byl posudek a tam se právě na tenhle ten vztah můj proti těm bachařům psalo, že se k nim chovám slušně, ale povýšeně.</p>	<p>7/22</p>
<p>Vězeňská práce</p>	<p>(...) tenkrát bylo, kdo nepracoval, tak dostal nášup, žejo? Tomu to, to to soudili za to, že nepracuje aaa takže too a to platilo i v normách, splnit normy, kerý byly <u>šibeniční</u>, jako jo? (...) Fakt je ten, že člověk to musel <u>zase</u> umět jako, já když sem přišel na Bytýz, tak sem se dostal na <u>broky</u>, tak to byla první práce, co sem tam dělal. To se ty, takovým tým, takovým veliký vany plný broků olověnejch jo, a na, měli sme takový dvě pálky, ty sme, ty byly, ty měly dir, direk pětadvacet každá.</p>	<p>9/29</p>
<p>Vězeňská práce</p>	<p>A potom sme to dávali do... trychtýřem, do tý krabičky že jo, ta krabička se zavřela, zapáskovala, jo? A těch krabiček, to musel člověk udělat <u>milion</u> za den snad, já nevim kolik jako, jo?</p>	<p>10/10</p>
<p>Vězeňská práce</p>	<p>Protože i ta práce s tím olovem sem vyhodnotil že je naprosto ne, ne, nevhodná. Voni tam měli už některý, co tam byli dýl, tak měli známky otravy olovem (...)</p>	<p>10/28</p>
<p>Vězeňská práce</p>	<p>Čili když tam sem přišel, když sem byl psí noha, tak ty <u>kingové</u>, joo, ty co tam byli dlouho a tak, tak ty to d'áli první samozřejmě si nařezali a my sme čekali, všichni ostatní, jo. A potom už nebylo zase času, když s dost, když už sme přišli na to, tak jsme měli zase málo času na to, to stlouct, jako udělat... (...) Z toho ty palety, jako jo, a takže sme jako byli furt tak jako na hraně, jestli plníme normu nebo neplníme normu, jako jo, a aaaa norma znamená v kriminále taky jídlo! Jako jo, protože tam prostě byly stravenky, žejo- odstupňovaný, eNko, Věčko, pak byla jednička, dvojka, trojka a <u>jenom</u> s tou trojkou se dalo trvale žít. (...) A tak ta trojka znamenala, dělat na stojedenáct procent, no. A když sme byli, když sme byli třeba na těch 100%, tak sice nás nezavírali, kdo, kdoo dělal pod 100%, tak byl zavřenej na dí.., tak toho zavírali na díru.</p>	<p>11/11</p>

Volnost	Po propuštění je, se říká, že že člověk má ten povýstupní psychózu, to asi vy víte lepší, než já, žejo? A že to trvá tak dlouho, kolik toho seděl jako jo, že že kolik toho vodsedí, tak tak dlouho se vlastně dává úplně do..., aby, aby se stal úplně to..., aby vlastně, aby vlastně odabstrahoval úplně vod toho, že seděl.	12/12
Volnost	(...) měsíc mi trvalo, než sem si sehnal práci.	12/21
Volnost	(...) že prostě můžete se vzít za kliku, a že je odemčená, jako jo, to je problém, že jako jo, že z bytu a jste na chodbě. To už je, to už je prostě pro člověka, kterej je v tech, tech 2,5 roku jako sem byl já, tak už to je, už to je prostě nezvyk. A člověk se jako podvědomě, chce bejt ve zvyk.. jako ooo zvyk..ve věcech, který sou mu známý, že jo. S věcma, s kterejma je srozumněn, jako jo.	13/21
Volnost	Ten fakt toho, že tam si vás nikdo, že tam vás nikdo nehlídá, nebo že vás nikdo, že nejste v, že nejste jakoo ehmm pod dohledem, pod dozorem, jako no. (...) To je, to je teď jako monent, kterej v tom kriminále nemáte, žejo. Jo.. můžete jít, kam chcete. No, ale to vy chcete, vnitřně člověk chce jít, mít to jako jo, ale je to, musí si na to zvyknout.	14/5
Vyšetřování	v tý chvíli člověk je vyšetřovanej a přemejšlí vo tom vyšetřování, jako jo? Too to too ten komfort toho věznění mě vůbec jako ňák nenapadnul, žejo, protože sem jako kalkuloval s tím, jak bude vypadat, kdo co ví, který, co mi sebrali při domovní prohlídce, jo? Co co co můžou vědět jako, jo?	5/9
Vyšetřování	Nooo ve stresu, řek bych. To víte, že ten, ten stres jako jo, protože už v tý chvíli už nemůžete nic ovlivnit hlavně žejo.	5/18
Vyšetřování	von teď mi řekl prostě že, když neoznačím další členy redakce Vokna, takže, takže zavře moji manželku. No, družka to byla tehdy, později manželka, no? Že ji, že jí obviní taky a že vona pude do vazby a děti naše, že pudou do dětskejch domovů, jo?	17/7

Prožívání stresu

Téma	Citace	Str./ řádek
Coping zaměřený na problém	Tam prostě je to jako jedna z věcí, o kterou sem si psal, aby dali do balíčku, aby mi dali pastelky.	9/21

Coping zaměřený na problém	(...) tak to sem prostě si řek, to musíš, tady vocad' musíš pryč, jo .. Protože tam taa otrava olovem, ta hrozila velmi, velmi .. reálně, no. Takže sem tam teda ee d'ál jako opat..., zase už sem to uměl, tak sem d'ál takový věci, aby mě z toho dali pryč a dali mě skutečně na ((přemýšlí)) ee palety, kde se tlou, stloukaly palety, dřevěný palety (...)	11/1
Tělesné	(...) ty vazební věznice sem znal, jako ty vazební ee ee pocity, nebo to co si ty lidi přinášej, který přicházej, takhle znám z <u>X</u> případů jako jo, takže začne zácpa.	6/4
Tělesné	(...) ale hlavně z hlediska psychosomatickýho je to takový to zatnutí – se obraný mechanismus, jako jo.	6/18

Adaptace

Téma	Citace	Str./ řádek
Kariéra podle místních zvyklostí	(...) vzal jsem si rajón, jako žee uklízím šatnu, tím pádem jsem potom z tý šatny, to sem časem povýšil na velmi výš.. <u>výsadní</u> místo, že jsem to měl jako kancelář, kde jsem v podstatě prodával ehmm, právní služby, jako jo, že sem tam měl.. (...) Že sem tam měl advokátní kancelář, psal jsem, psal jsem jim žádosti joo, psal jsem jim návrhy různý, joo ehmm a takový ty a to a to sem, to byl můj byznys v kriminále, se člověk uživí i jinými způsoby než prací, žejo. Jo, takže, takže sem za, za, tam se všechno platí, za cigarety, žejo, takže za krabičku cigaret, jako, kterou sem..., já nekouřím, ale kerou sem zase vyměnil za, za (...) několik krabiček, za masovou konzervu, žejo a tak prostě. Měl sem se, ee uměl sem sedět. Zase bych to todleto, no.. prostě jako jo...	8/7
Minulá adaptace základem budoucí	Ale já už jsem to <u>znal</u> tohle jo, čili já jsem žral první dny jenom polívku, jo a prostě chleba jsem nejed jako jo a to. Tak prostě to je, tohle člověk ví po po letech jako už to ví, co má dělat. Jako kriminálník.	6/10
Minulá adaptace základem budoucí	Ale říkám vám to, to se mně jako nestalo, jako jo. Já jsem prostě už todle to, todle to už znal, jako jo. Takže jsem se choval tak, aby se mi to nestalo.	6/27

Součást prostředí	(...) v tom třetím případě, když už sem seděl na Horním Slavkově, no tak to už sem byl známej kriminálník, jako jo? Už sem tam přišel a už jak ty při, přibyláci, chodili na tom přibyláku chodili sme po dvoře, žejo, tak už tam z bloku řvali: :D „Čuňáás, to je dost, že seš tady“ jo a „Čuňas, včera sme četli Rudým Právu, že seš vodsouzenej na dva a půl roku“ a jako už, už sem, už sem prostě mezi kriminálákama byl známej, no.	21/3
Taktika	Já sem praktickej, že č. jako jo, já se prostě dycky jako postupný kroky jakoo k tomu, co chci.. ((zamyšleně)) ((pauza)) tak jako.. jenom tak jako se ohnu a čekám, žejo .. až zas bude prostor... (...) Proto se narovnat.	15/1
Umění možného	No, tak já sem si uměl zorganizovat, jednak čas, jako jo, protože v tej, v tý vazbě, tam de vo čas, jako jo, takže to sem si prostě zorganizoval, jo, čas na učení, na cvičení, jooo, na naa chodění po cele, žejo a tak.	8/4
Vědomí rizika - připravenost	(...) říkam, sme to jako tak trošku jako cejtili, že to je eventualita. Jo? Že prostě, že prostě může přijít to, že za to co děláme, že nás někdy zavrou, jo.	4/9
Začátky jsou těžší	Já ps, jak sem říkal ze začátku, tak já sem se na to krimální prostředí uměl poměrně dobře adaptovat. Jo a (..) neďálo mi, neďálo mi pot.., neďálo mi to, blbý sou dycky všude začátky ve vězení, jako když přídete, tam je takzvaná psí noha, ten kdo přichází, tomu, tomu se říká psí noha a a tak sem musí nejdřív tam jako votrkat, žejo. (...) Musí tam prostě získat kontakty a tak.	3/14
Znalost podmínek pomáhá	To je, tam jako máničky, vlasatý, sme nemohli chodit do žádných hospod nóbl aaa ani v centru a byli sme vytlačený dycky na periférii, kde sme seděli ve stejných hospodách, jako kriminálníci. Takže pro mě vězení, rovnou nebylo nic až tak ne - novýho, až tak z čeho bych, co bych si neuměl představit, jo a a hlavně sem už tu eee vězeňskou morálku uměl. Uměl sem se v ní pohybovat, jo? Uměl sem se prostě v tom vězení orientovat, hned.	1/7
Znalost problematiky usnadňuje adaptaci	Skrz tý hospody, z těch krimináláků. Znal sem, znal sem desítky krimináláků, kerý byli potetovaní v obličejí, že joo, seděli s náma v hospodě a vy s nima sedíte 5 let v hospodě, tak Vám řeknou, co všechno vědí.	7/1

Znát a dodržovat zákony subkultury	Tak já patřil jsem, patřil mezi ti, kteří se říkalo, že umí sedět. Jako jo. (...) Takže prostě, já jsem s těma vězněma, tam je důležitěj mit tam ten, ten kodex chování, jako jo. Jo, nešlapej mi na můj písek a já ti nebudu šlapat na tvůj písek, jo. A to je zákon. Jo a když to, kdo tohle to..., jo a jsme si rovni, prostě jako jo a kdo tohle to dodržuje, tak se ve vězení může, může žít, jak dlouho chce, nebo kdekoliv, v kterýmkoliv vězení na světě (...)	7/6
------------------------------------	--	-----

Zdroje resilience

Téma	Citace	Str./řádek
Hrdinský příběh jako zdroj resilience	No no no, ale já nevím, já sem to, já jsem to nesl docela dobře, no. Já jsem byl <u>zamilovanej</u> tehdy do jedny holky, jo, a ta mi psala hned brzy jako, jo tak jako sem se, loučil sem se s ní tak, že jsme měli domovní prohlídku, že jo, v Mazlenicích tam kde sem měli byt, pracovali tehdy s... to byla taková jako komuna, jo, tak sem se s ní <u>loučil</u> tam a jak mi dali klepeta, tak jsem jí přehodil takle přes hlavu, ty, ty, ty, ty klepeta, tak jsme se objímali a tak to bylo tak jako z románový jako jo, hezký, že sme se... odcházel sem, že jo, no a aa cejtíl sem jako že, že sem ten, kerej je na tom sv... kerej... ((přemýšlí)) jako za správnou věc sedí.	4/13
Jasně hodnoty	Já sem se k tomu dokonce přiznal, při závěrečný řeči že k týdlětý společnosti skutečně žádnou úctu nechovám a aa že, že tedy ovšem je třeba zkoumat, jestli si ta společnost tu úctu zasluhuje.	2/10
Jasně hodnoty	Já sem ee jakoo to chápal celý to sou, celý to sedění tak trochu jako (..) součást mojí činnosti, jo? Jako jo? Že sem jako, tak jako ruský revolucionáři že jo, to měli jako jaksi za eee ((přemýšlí)) chápali vězení jako školu.	3/3
Nikdy jako ovce	(...) tak jako chystal sem se na ten, na ten boj, jako, s tím vyšetřovatelem.	5/15
Sounáležitost se skupinou	No tak byl to atribut toho, co sem, toho co sem dělal, že jo, tak já sem, já sem chápal jakooo ten, to co sem d'ál v undergroundu, že jo, to vydávání časopisů a tak.... Jako to sem považoval za podstatný pro, pro to hnutí, že jo. Vlastně, to byli <u>moje lidi</u> , tak jako jo a á tá distribuční síť se v podstatě ((odkašle si)) stala takovou páteřní sítí tý, toho českýho undergroundu, jako jo, a to sem považoval za důležitý.	16/23

Sounáležitost se skupinou a jasný protivník	(...) my jsme byli vojáci studený války, žejo, žee že prostě my sme ud'ali těm komunistům co jsme nejhorší mohli voni nám taky.	16/30
Svoboda za mřížemi	To je účtenka za to, že sem seděl na díře, když sem si ud'ál to rádio krystalkový. :D	8/26
Svoboda za mřížemi	Noo tak to sem takle, tohleto sou věci, kterými sem se bavil žejo. Nebo ee fakt je ten, že ta krystalka uměla ee BíBíSÍ jako.	9/5
Úspěch	(...) mě ud'ál tím brigadýrem aa já sem to ovšem to zmodernizoval tak, že sme dělali manufakturu. Jo? (...) Že tam byl, byla jedna parta, jeden kluk, kerej řezal jenom jo, a všichni ostatní stloukali, no. A tím pádem my jsme byli vo dvě hodiny dřív hotoví, než, než sme <u>měli</u> bejt, a to už sme měli těch stojedenáct nabouchanejch, jako jo. Těch procent, no, a to, a to pracoviště, já sem tam přišel jako a to bylo trestný pracoviště, kam dávali za trest právě ty lidi, kerý jako já, utekli z těch broků na základě toho, že špatně pracujou, jo? No a teďka to trestní pracoviště začalo najednou bejt atraktivní pro jiný vězně, jako jo. A tím sem jim tam úplně zkazil trestní pracoviště.	11/30
Vědomí hodnot	Ukrást někomu něco, jo, neboo někoho... vědomě nepomocť, nebo tak jakone ne ne nic takovýho sem nikdy neud'ál, (...)	16/16
Vědomí nespravedlnosti	PV: (...) co Vás v tom vězení jakoby ehmm drželo nad vodou, jako ...? FS: Asi ten pocit toho, že sem, že sem v právu. Jo, že sem, že sem tím, že to, žeé to, že sem ve vězení, že to je, že to je v podstatě dobře, jako, jo. Že sem, že sem ehmm se nezpronevěřil sám se sobě, ani jiným, že jo, že, sem tam jakoo, jakoo za svědomí, vlastně.	14/10
Z každé situace vydobýt něco pro sebe	Na Bytýzu sem si sehnal ee dějiny estetiky, jo protože, když sem vydával kulturní periodikum a tak mi připadalo, že nemám vzdělání k tomu, ee to vydávat a tak sem se, tak sem se snažil se tam učit, jo? Jako aplikovanou estetiku, jo, abych byl tedy ee více vzdělanej v oboru :)	3/8
Zaměření do budoucnosti	v kriminálu sem vymyslel vobálku Vokna, že jo, támdle to z, ta, ta vobálka Vokna, tak ta potom ((odkašle si)) vycházela léta i po revoluci eště a ta spatřila světlo světa ve Vykmánově, což je ((odkašle si)) jedno z posledních Jáchymovskejch vězení, kde sem byl.	15/10

<p>Zaměření do budoucnosti / Příprava na další boj</p>	<p>(...) ty vzpomínky byly jenom zaplácnutím času. Ale ten, ty plány, to sem považoval za, zá racionální práci, jako jo, že, že něco, že něco vytvářím jako. Joo, když sem si nákej plán vymyslel a teď sem ho zlepšoval, žejo, vymejšlel si nijance ňáký, no. Nebo co dělat a jak distribuční, pavouka třeba řídit atak. No řada těch věcí, kerý sem potom dělal ty měly, měly základy v kriminále, no..</p>	<p>15/31</p>
<p>Zážitek vyššího smyslu</p>	<p>Já sem měl možná jednou takovej bod, kterej bych no, s nadsázkou trošku nazval Nirvánou :D:D jako že sem prostě, byl sem ve vazbě, ale to bylo až v druhým kriminále, jo? Byl sem, tenk.. tehdy jsme byli rok ve vazbě.. (...). S Jirousem a ee ((přemýšlí)) a dalšíma dvouma ještě klukama Hýbkem a Fričem a eee a já sem se pro, jak sme seděli, bydleli sme na cele, byl sem na cele, kde bylo třináct lidí jo, šíleně namačkaný sme tam byli na noc jako, takže jsem se probudil v noci, když svítil úplněk přímo jako skrz mříže na mě, tak mě to probudilo a pak..., a tam sem měl prostě takový jako ten pocit, - když jsme u těch pocitů, <u>tady seš na tom správnym místě, tady seš, kde máš být</u>, jo. To seš jo, když tole děláš takk tole je nevyhnutelý, že seš tady aa přijmi to!</p>	<p>4/22</p>

Příloha 3

Tazatel (iniciály): PV

Datum rozhovoru: 25. 6. 2015

Stopáž rozhovoru: 2 hod. 02 min.

Místo rozhovoru: Rakovník

Číslo respondenta: 3 – Heřman Chromý

1 PV: ee: Tak vy jste vlastně prožil, my jsme to trošku nakousli před tím, situace vyšetřování,
2 zatčení, soud, vězení (...). e: Jaký byly nejtěžší zážitky? Co na tom bylo nejobtížnější vydržet,
3 na těch letech věcech?

4 HCH: e: Tím jsem chtěl vlastně pokračovat před chvílí. Pro mě nejtěžší bylo, ee: (...) nebyl to
5 fyzickej strach, kupodivu a to asi vyplývá i z toho, co jsem vám říkal před tím. (...) Jestli jsem
6 míval kdysi v dětství strach, tak (...) máma to moc nezvládala. Tak ta nás řezala, viděl jsem, že
7 v ní něco zůstalo, (...) páč občas učitelka za ní přišla a říkala, von když se svlíkne, v tom
8 tělocviku, ((lehce udeří pěstí do stolu)) tak má modřiny, že jo, ale (...) nebylo to nic, tak zase
9 strašnýho. Takže to, to jestli, tak možná strach před ranou, ale nákej, to prostě neexistovalo,
10 ale obrovská obava (...) o rodinu a ztráta jakékoliv, jakýchkoliv informací. To mě prostě tři
11 neděle drželi absolutně bez jakýkoliv informace. A navíc se to eště v mém případě
12 komplikovalo tím, že e: všichni skočili na špek tomu, že jsem skutečně hanobil Český stát,
13 protože (...) já jsem sám nevěřil svejm vlastním vočím, (...) e: e: že sem psal náký hanopisy na
14 Husáka. Jo. A (...) to mě dostali, protože při prvním výsledku ukazovali, ((spontánně)) napsal
15 jste tohle? Jó tohleto jsem napsal. Jo tohleto šlo támhle. Najednou koukám, ale tohleto jsem
16 nenapsal. Jo. Jo, na druhý stránce, tam jsou sprostárny a mě to scvaklo, že to prostě jsem jim
17 stál za koláž.

18 [02:02 min.]

19 PV: Hm, hm, hm.

20 HCH: Několika stránkovou (...) a někteří lidi tomu, jakoby (...) uvěřili, protože tím, že jsme
21 dělali Zappu a Pepíkova garáž má nevybíravé, nebyví...e: nevybíravé e: (...) nevybíravý jazyk,
22 že jo, ten jako...

23 PV: Jasně.

24 HCH: ten, jako jejich pornografickej průmysl a pornografický, pokrytecký, (...) myšlení
25 Američanů velmi tehdy tvrdě tepal, že jo. A my jsme z toho, těsně před tím, vlastně, to by
26 byla další historie. Já jsem se Zappou, díky kamarádům začal bavit, zabývat, byl tam

1 kongeniální překladatel, ((hledá slova)) to jeho jméno je známý, je to hudební publicista teď,
2 Vojta Lindauer, možná jste slyšel, někde ještě na rádiu. Von teď, (.) von hodně chlastá takže,
3 (.) ale na tom rádiu je furt. Někde učí. Ale ten jeho překlad prostě je nepřekonanej, toho
4 Zappy, to vo tom jsem přesvědčeněj. Natolik tu poezii a tyhle věci zná.

5 PV: A(..)

6 HCH: No a (..) ee: vrátím se k tomu, takže ee:, (.) teď jsem zavětvičkoval a nevím proč jsem
7 to chtěl říct.

8 PV: Kvůli tomu co bylo nejtěžší.

9 **[03:12 min.]**

10 HCH: No, kvůli tomu co bylo nejtěžší, a to byla ztráta jakýkoliv komunikace, že jo, protože ty
11 výsledky, který nějaký probíhaly, já jsem je moc nevnímal. Já jsem skutečně, (.) pak sem to
12 napětí pocíťoval, říkal jsem, co bude s nimi m..(..) a vono to skutečně hrozilo, protože tři děti,
13 že jo, (..) vo který sem se staral. Já nepatřím tak čistě do undergroundu. Já jsem celou dobu
14 pracoval, ačkoli potom jsem ten underground navštěvoval. Ale vždycky jsem musel sbalit
15 kufry a říct, já jdu do práce, já na tohle nemám další čas. (..) ((s povzdechem)) A navíc jsem
16 se tý literatuře věnoval celkem soustavně, myslím tý poezii, takže s tímhle. No a ee: tam ta
17 obava (.) byla velká, ještě způsobená tím, že mmm na (..) e: tý cele sem měl jednoho jejich
18 člověka, mmm který mě měl jako dodělávat, (.) kterej chtěl podepsat Chartu, že jo, já jsem
19 mu to klidně nadál, nabízel. No a ten mě eště týral víc. (.) : / : „*Myslel jsi na rodinu, co s nima*
20 *bude, no, jo.*“ (..) A ee: (..) když jsem vyšel, tak sem se, se pak mi přihlásil a celkem jako mu
21 řek, že mu to stejně nepomohlo, oni mu slibovali, von měl nějaký podvody. ☹

22 PV: Mhm.

23 **[04:44 min.]**

24 HCH: Měl za mně dostat, jenom dva roky. Stejně mu dali pětku, jako, jo. ☹ No, to sem se
25 dozvěděl až po tom, když vyšel někdy v devadesátym, ee: devadesátých letech se vozval.
26 Takže, tím sem skutečně, (.) jako strádal. ☹ To mě zaplňovalo cele. ((velmi pomalu s
27 důrazem)).

28 PV: A jaký jste měl pocity, tady při tom? Právě v týdletý situaci?

29 HCH: No, ee: ee: (..) zcela otevřeně jsem (..) si, páč to bylo trýznivý, nevěděl jsem... Tak
30 člověk byl někde na hraně. (.) Jsem si vzpomínal na tu vojnu, kdy (..) sem skutečně myslel
31 jestli by nebylo lepší.... Člověk, poněvač to napětí, a ten nedostatek informací, byl tolik, a to

1 vodříznutí, který bylo velice prudký, že jo. E: do toho prostředí, který jsem neznal, přestože
2 už sem vo něm něco načet. To já už jsem věděl, (.) že mě zavrou. Já jsem to rok, tak (.) vod
3 pětasmdesátýho, co sem dostal hlášku vod Baxy, tak už sem čekal dycky a někdy sem se
4 probudil v pět hodin a čekal sem u vokna, jestli nečekaj a nesplet sem se. ((jedním dechem))
5 Oni skutečně mě zatýkali ráno, když jsem šel do práce, my jsme dělali nějak vod sedmi. No a
6 já sem tehdy šel dokonce vo něco později, protože jsem tam dělal finančního referenta, na
7 elektrárně a pokladníka a kumulaci několika funkcí. A eee: (..) tehdy sem měl jít pro peníze
8 do banky, že jo. To tenkrát banka byla v Mělníku, že jo. Byla snad nějaká výplata,
9 ((zamyšleně)) jestli záloha, nebo dobírka? (.) Jo, byla dobírka. Byla dobírka 9. 4., mě zavírali.
10 To byla dobírka. Takže čekali dole. Byli na... Čekali, že pudu normálně. :D To si nezistili. :D
11 No já sem říkal. Já musím do práce, já ještě jdu do banky, jo. Dyt' mě tam budou čekat. No, to
12 se nestarejte, to už měli zmáknutý. Takže, jak to popsat no, to napětí uvnitř bylo obrovský. Ty
13 bolesti hlavy, tam se objevily taky. Tyhle ty myšlenky mmm, mě se to prostě nedalo vydržet,
14 jako ten psychyckej nápor, který jsem prožíval, který trval skutečně asi měsíc, měsíc a půl,
15 pak to najednou vopadlo. Mě se totiž dostala informace i z venku, že sedí Dus. ((zamyšleně))

16 **[07:30 min.]**

17 To byl člověk, kterej taky si myslel, že eee: (..) sem (.) skutečně nějakou sviňárnu, prostě
18 hrubost vůči tý hlavě napsal, v životě bych to neudělal, tak blbej sem nebyl. Ale (..) nemělo to
19 opodstatnění, nebyla to pravda. Eee: Dopis jsem skutečně tehdy napsal ve věci myslim Lenky
20 Marečkové a eště několika dalších, Bilakovi Vasilovi, jo. A von vyšel venku, takže tím sem si
21 to jenom urychlil. A (..) ehm (..) on, když zjistil, mu to potom scvaklo taky,(..) že to není
22 pravda ((velký důraz na každé slovo)) (..) a zjistil, že to narafičili, tak to vůbec,☺ před tím
23 sem smek (.), na to já třeba už sem vůbec neměl. Napsat dopis Bilakovi, ale napsat dopis
24 Gorbačovi ☺ a obvinit Husáka ze zločinu, jo :D který na mě pášou, to i v květnu, kdy to
25 učinil. Hned šel do basy. Seděl tam rok, to už jenom rok. My sme, nás nedali dohromady,
26 když nás vezli, když mě vezli k prvnímu soudu, k městskému, že jo, protože původně sem
27 začínal s šesti měsíci, to bylo další součástí tý hry, ee: odstupňovaný. To bude jenom šest
28 měsíců, to je nějaká, to výtržnost. ☹ No pak sme se dostali na podvracení republiky, na první
29 paragraf, ten byl vod dvou do pěti. (..) A (..) e: ((pauza)) skončili sme u druhýho, během těch
30 výslechů, vod třech do deseti. A to je přece jenom ((pauza)) A tady, tady prostě i ta představa,
31 jak já v tom prostředí vydržím vůbec, jo. Protože jsem samozřejmě byl celkem aktivní ee: m:
32 dělal jsem m: divadlo poezie. Jezdil sem převážně s písničkářem Nosem, pak, když jsem ho
33 opustil, tak vlastně sme si s tím Vladimírem Líbalem dělali ty Zappoviny. Pepíkova garáž, to

1 byla naše extra číslo, s kterým sme vobjeli půl, skoro, republiky, kromě Slovenska. Na
2 Moravě a leckde sme to dělali. (..) Vedle toho sem chodil do práce, protože eště bylo nutno
3 chodit ee: Měl sem malý děti, tak sem chodil i na brigády, (.) jo, o sobotách a nedělích. Já
4 nevím, jak jsem to stíhal, to prostě. A psal sem eště. Vlastně sem tehdy to všechno, v životě
5 už nikdy, ale asi to ve mně bylo. Já psal. Čili tohle vš.., vod toho sem najednou byl odtržen a
6 ted' najednou co? Ted' mezi těmi lidmi, se kterými sem byl. No, jak říkám, (.) po tom měsíci a
7 půl, když jsem se tohle dozvěděl, tak to najednou vopadlo a já sem si tam našel režim. A já,
8 asi možná některé jiné překvapim, já kdybych moh celou tu basu vodsedět ve vazbě.

9 PV: No.

10 **[10:52 min.]**

11 HCH: Tak bych jí tam s takovou chutí vodseděl ((nadšeně)), protože to Rudý Právo mi dali.
12 Já sem si tam něco čmáral, to mi zabavili, chtěl sem napsat nákou knížku. Už sem jí měl
13 hodně (..) ee: (..). Psal sem taky, náký taky pohádky pro děti, že jo, (.) doma, že jo. Protože,
14 kolik jim tehdy bylo? Fhhh ee: sedumde, Tak ta nejstarší. 16, 13, 10, jo. ((zamyšleně)) 16, 13,
15 10 (..), když mě zavřeli. Takže (..) ee: (..) do toho sem si i zacvičil. Já sem. Mě ten den
16 nestačil. Jo, když to.

17 PV: Hm, hm, hm, hm.

18 **[11:35 min.]**

19 HCH: Takže sem se, našel sem si rytmus, kterej samozřejmě potom byl tvrdě rozbitej na těch
20 šatonech, že jo, protože.

21 PV: No jasně a. ((skáče do řeči))

22 HCH: A tedy abych se vrátil k tomu, tak ten první tlak byl prostě ty výslechy, prostředí e: (..) i
23 v na samotný tý cele. (.) Mě vlastně nejlíp bylo vždycky, jakoby večer, když sem usnul, ale
24 ráno, rána byla děsivý. Byla děsivá. Ted' sem nevěděl, co vlastně bude.

25 PV: Když jste se dostal úplně prvně na celu, jak vám bylo? Jak jste to jako

26 HCH: ((skáče do řeči)) No tak já jsem srandista, jo, takže prvně na cele. Jednak jsem byl
27 v Bartolomějský (.) a tam byl dobrej bachař, s tim, ten věděl, že jsem politickej, to šlo. A taky
28 jsem nevěděl, že jo, byla osumaštyrycítka. Do osumačtyricíti hodin se muselo rozhodnout,
29 tehdy mě, e: to si pamatuju přesně, to bylo září 86, byla to středa, čili v pátek sem se měl
30 dozvědět, jak to je. Tehdy vim, že eště se mnou zavřeli, voni nás brali jako skupinu. ((jediným
31 dechem))

1 PV: Hmm.

2 HCH: V níž, ten e: nejchytřejší člověk, kterému jsem nesahal ani po paty vzděláním, Dus, ee:
3 protestant, že jo, evangelík, těžkej. (..) Jirka Pavlíček, no a já byl šéfem, : / já jsem měl
4 přezdívku šéf, von měl sud. Já mu říkal, jsem Pavlíčkovi říkal, ty jsi chlatal, tys měl mít
5 suda, ale Pavlíček byl vyléčeněj alkoholik. To by byla zase další.... Kdyby, jste někdy
6 potřeboval.

7 PV: :D

8 HCH: Ten má zkušenosti. Ten seděl taky víckrát. Za různá výtržnictví, skutečně (..)
9 provedená, který já bych třeba nikdy neudělal, že jo. Po manifestaci prvního máje, řídil
10 dopravu na ee: Mělníku. Tam, jestli jste někdy byl, před tou vyhlídkou, je tam taková úzká
11 ulička, že jo, tak tam se vrh k popelnici, tehdy se tam, do ní se postavil a řídil. ☺ Nebo (..) na
12 opuštěné tribúně, prvomájové, zpíval šansony Hany Hegerové. :D (..) Nebo (..) došel
13 k pomníku ee: (..) a to myslím, to přepísk teda, taky ho za to posadili. Ee: Došel k pomníku
14 (..) padlejších bojovníků v druhý světový válce a byli to Poláci, tam ten věvec, otrhal ty kytky,
15 (..) posadil si ho na hlavu a pochodoval městem. No tehdy von chlatal. To byl, to byl taky
16 machr. :D No zase sem vám vodběh, že jo?

17 PV: No, né. Když jsete přišel prvně na tu celu.

18 **[14:26 min.]**

19 HCH: ((skáče do řeči)) No, tak to chci říct. Tak to byla Bartolomějská, tak tam jsem to nějak
20 moc nevnímal, jo. (..) To eště de, to je nabitej něčim, eště máte nějaký informace. (..) No, ale a
21 eště i určitou nadějí, že vás pustěj, že jo. Říkáte si osumaštyrycítka, s s sem si říkal á
22 výtržnictví, co by mě drželi, ((nadneseně)) taky mě zavřeli jako za výtržnictví, ještě jsem
23 nevěděl za jaký. Prostě výtržnictví, mi řekli. No a e: (..) v pátek, teda odpoledne, a to už byl
24 první šok, mě převezli na Ruzyň a tam mě dali teda na ukázkovou celu, to nebyla vlastně cela.
25 Poněvač byl pátek odpoledne, byla to cela, samozřejmě, velice úzká. Byl tam jeden, dneska
26 by se řeklo bezdomovec, že jo, kterýho pustili. (..) Rozbitý vokna, rozbitý to vokno, pletivo.
27 (..) Šlapky, že jo. Tehdy žádný, (..) že by byly záchody za plentama, to nebylo ani potom. No
28 hnusota, jo, která na vás musela... ((spontáně)). A tam sem byl do pondělka. (..) ((pohnutě))

29 PV: Tam jste byl sám?

30 **[15:39 min.]**

1 HCH: No, tam sem (.) byl s tímhle člověkem, kterýho ňák pustili, nebo jestli v sobotu večer
2 nebo v neděli ráno, to vám neřeknu. To se mi vypařilo. (..) No a taky bych řek, ((velmi
3 pomalu)) už jsem si říkal, no začínal jsem se připravovat. No a pak mě dali na tu celu a tam to
4 na mě padlo. Tam to na mě padlo, protože jsem vlastně nevěděl stále nic. Až teprve po tom
5 prvním výslechu, tím se to jako vylepšilo, že teda mám podvracení republiky, že jo. (..) Souzenej,
6 že tedy budu v Praze, protože mě sbírali na Mělníku. ((zamyšleně)) A tam mi to
7 začalo pracovat, takže ee: a ty bolesti hlavy a to napětí bylo tak veliký, že je to přehlušený
8 úplně. Já jsem skutečně asi nějakou psychózou prošel, že jo. ☹ A teď tedy, (..) ee: vlastně (..) dopisy (..) jsem nedostal, ani jsem je nemoh napsat. Nic, prostě nic. Vzpomínám si jenom na
9 toho jednoho spoluvězně, eště tam byl jeden. Ve třech jsme tam byli. ((pauza)) A mám to celý
10 vygumovaný.

12 PV: Hm, hm, No ta právě následující...

13 HCH: ((skáče do řeči)) No a teď samozřejmě (.) k tomu patřily takový ty ponižovací
14 procedury, jak jste všude musel, když vás někam vedli, stát, hlásit se číslem, že jo. ((smutně
15 pobaveně)) Ee: (..) Dali vám nejhorší roztrhaný tepláky, no prostě udělali z vás, jak se říká,
16 jakoby trosku. ☹

17 PV: A to jste fasoval už při příchodu tu, tu, to oblečení?

18 [17:27 min.]

19 HCH: ((skáče do řeči)) Ne, ty, ty dva dny v pátek (.) to se na mě vykašlali to mě tam prostě
20 nechali v tom civilu, v kterým jsem přišel. Člověk se tam pomalu štítit si někde sednout,
21 poněvač to bylo zasraný všechno, ☺ takový syrový opravdu eklhafft. (..) A zima byla,
22 samozřejmě, jo, eště v dubnu. Táhlo tam. :/ To byla taky lahoda, když jsem přišel na ten
23 trestnej oddíl, na Bory, tak mi, oni věděli, že, to přesně sledovali, že sem ty bolesti hlavy měl,
24 tak mě dali k voknu, kde nebylo okno. Tam byla vysazená celá a spal jsem na tý horní
25 palandě. ☺ To byl tak zvanej zácvičák pro..., voni jako zacvičovali asi dva týdny nás a v tý
26 tmeličce, brusičce leštičce, (..) abychom, jako ten proces znali. To s námi dělali. ☹ A pak
27 jsem se tedy (.) dostal na celu, kde nás bylo třiatřicet na tamtý nás bylo snad ňákejch patnáct -
28 dvacet. Eee: na Borech.

29 PV: Mhm.

30 HCH: Takže to bylo jedno, jedna cela, kde (se, kde mě potom přemístili na další celičku.
31 ((velmi pomalu)) Tam jsem byl s ňákým bouchačem, kterej tedy se chtěl furt prát. A byl to
32 jenom vekslák, tady z Václaváku. (.) Pak jsem ho eště potkal někdy v devadesátým roce.

1 Strašně si stěžoval, že to jde všechno do prdele.:D Byl to Rómák, taky mimochodem. Tam
2 jsem poznal, ee: jsem se prvně setkal se skutečným feťákem. (.) Dost mladej kluk,
3 rozpíchanou nohu. (..) No (..) a (..) ten kluk byl zajímavěj tím, že (..) jako se i modlil. Takže
4 jsem s ním zvládnul Otčenáš a ještě ten Mária Zdrávas. ☺ Ono to něco do sebe, v tu chvíli
5 mělo jo.

6 PV: Jasně.

7 HCH: Protože, ehm: (..) stále byly potíže s těmi dopisy, ((zamyšleně)) ty začaly chodit, no
8 první jsem snad dostal až po měsíci, jo.

9 PV: Hmm.

10 HCH: Čili, tam jsem se začal nějak uklidňovat. Ono totiž, kdyby to bylo před tím, tak ženu
11 vyhodili z práce taky, na Mělníku. No a kde by skončily děti, no? Tak to člověku
12 kolovalo.((spontánně)).

13 **[20:02 min.]**

14 PV: Jo, před tím, jako myslíte v padesátých letech? Třeba?

15 HCH: ((skáče do řeči)) Já si myslím, že kdyby to bylo v šedesátých, by stačilo. V šedesátých
16 to takhle eště fungovalo. Jenom s tím, že snad je vysloveně nelikvidovali, jak se říká za
17 pochodu. Takže, mmmm (..) tam mi, tam se mi to slejvá jo.

18 PV: Jasně.

19 HCH: Ee: (..) nejsem schopen to nějak identifikovat, protože jsem asi měl nějakou psychózu. :
20 /

21 PV: Vy už jste to nakous, ale e: jaký jste měl tělesný pocity? Tady na tom začátku toho
22 věznění?

23 HCH: Byla to především bolest hlavy, jo. Bolest hlavy, kterej, hukot kterej vlastně mi jaksi
24 zabraňoval e: (..) analyticky, analyticky myslet. Jinak fyzicky snad vůbec žádněj. No, a jestli
25 vás i zajímá tohle, protože já samozřejmě jsem byl taky pěkněj sviňák, ☺ tak to zmizelo
26 úplně, jako po sexuální stránce úplně vodrovnanej. (.) To jsem říkal, to snad už vůbec
27 neexistuje. :D

28 PV: Jasně.

29 **[21:15 min.]**

1 HCH: Což byl důsledek. Což byl důsledek, (.) určitě tý psychózy, která na mě padla v tom
2 začátku ☹ a která se ještě znásobila víc, když mi teda řekli, že to bude druhej vodstavec.
3 Nakonec z něho sešlo, protože to celý stálo na vodě.(.) I u toho soudu se už dokázalo, že to
4 psali na ně., svým vlastním psacím stroji, jo. ☹ To ten pan, ee: taky ((pauza)) eh nyní ústavní
5 soudce, pan David Uhlíř, který mě obhajoval, né příliš valně, jo. To já jsem se s ním, když byl
6 (..) e: jmenovanej, jsem se s ním sešel a jako jsme v dobrým vztahu. On sám řekl, že (..) ta
7 obhajoba moje stále za prd. ☹ Tak prostě von více méně, protože žena nemohla navíc sehnat
8 tehdy ani obhájce. Na Mělníku nikdo nechtěl. V Praze, jí všude, jako že mají plno a tak
9 skončila u Uhlů, že jo, ☹ a ty jí poslali za Motejlem. Motejl to dal Davidovi Uhlřovi, kterej,
10 ovšem, (..) mmmmm byl normálním právníkem, kterej vyšel ze školy, že jo. ☹ Tak mu to,
11 jakoby svěřil, taky na to neměl čas, dělal něco jinýho, nebo někoho. Nevim, no. : /

12 PV: Hele, co vás v tom vězení nejvíc stresovalo a jak jste se s tím, jako srovnával?

13 [22:53 min.]

14 HCH: ((pauza)) No, hm, těch momentů bylo dost. To, že vlastně jste musel smekat, ee: (..) že
15 e: když vás vedli přes ty katry, tak před každěj vám, jste se musel vobrátit ke zdi, že jo.
16 ((zamyšleně)) E: m: díky tomu, že jsem byl z té tvrdé, kované komunistické rodiny, tak
17 samozřejmě jsem znal spoustu filmů, které mě vyvstali podobné asociace, jako s těmi filmy,
18 který byly natočeny e: (..) m:, jako (..) ukázka, jak s náma, jak tehdy, s lidmi zacházeli nacisti,
19 že jo. Ale ona to byla asi běžná praxe na obou dvou, na obou dvou stranách. M: (..)
20 Samozřejmě, m: i to (..), jak se k vám někteří, i ty bachaři, pohrdlivě chovali, speciálně, jako
21 k politickým. To prostě pro ně jste, aspoň na pětce, na jednoho, takovýho mladšase si
22 vzpomínám. Pro něho jsem byl prostě politickej nepřítel, že jo, kterej si nezasluhuje nic
23 jinýho než, kdyby to šlo, ho voddělat. ☹ (..) Zatímco major Hrubý se mnou vždycky tak, jako
24 rozmlouval, chtěl něco vytáhnout, že jo. Tam mimochodem, páni, to byla taková má frajeřina,
25 to už jsem, ale byl, jak se říká, v pořádku. To už bylo, jak říkám, i m: (..) když jsem zjistil, že
26 tam je i ten Dus a věděl jsem, že se vo tom ví. Já jsem

27 PV: Hm. Hm.

28 HCH: eee: to byla velká vopora, to prostě ale ten pocit, že vlastně nikdo vo tom neví, ten je
29 nejhorší. To, to, že to teda je k ničemu, jo. (..) Že sem najednou cejtil, že někoho za sebou
30 mám. Tak to bylo vobrovský. (.) To najednou, jsem si ňák, jak jsem vám říkal, našel režimy.
31 Pak jsem se dostal ee: na celu, to byla třetí, při tom pobytu, třetí a né poslední, byl jsem na
32 čtyrech. Když jsem to spočítal jeden den, asi na čtyrech, nebo na pěti celách, když bych vzal

1 tu. No s Bartolomějskou šestou, že jo. Eee: když bych to spočítal, tak asi šest cel.((jedním
2 dechem)) Tak na tý jedný, než mě převezli, páč jsem se vodvolal, tak po soudě, jsem byl
3 dokonce na cele s nějakým novinářem tehdejší, Ervínem Motlem. ((velmi smutně)) Von pak
4 zemřel, byl to novinář Mladý Fronty. Co já jsem se do něho nahučel, ee: (..) aby přes svýho,
5 ee: obhájce se pokusil ten případ zveřejnit. Já už ani nevím, za co byl vodsouzenej. Byla to
6 prkotina. ((velmi smutně)) Poněvač (..), jako (..) já jsem vystupoval na přímo, jak se říká.
7 ((pauza)). Pod všechno jsem se podepsal vlastně a neskončilo to podpisem, jenom Charty, že
8 jo. Já jsem se pak zapojil, že jo. A ee: (..) on dostal tři roky. Za nákou, prostě prkotinu, stejně
9 jako Pavel Křivka na Borech. Ten to dostal za to, že ee: parafrázovali, parafrázovali (..) tu
10 štědrovečerní píseň Hej mistře vstaň..., tak voni to měli Hej Gusto, je tady husto, jo. ☺

11 **[26:44 min.]**

12 PV: :D

13 HCH: No a za to taky dostal ty asi tři roky a (..) ten si taky zažil pěkně.: /

14 PV: No, jo.

15 HCH: Čili tam to, abych se vrátil k tomu, co jste říkal ((pauza)), tam jsem vlastně získával už
16 záštitu.(.) Zvyk jsem si na ty, tyhle ty různý pokořovačky, který samozřejmě, voni mě furt
17 sledovali. To, to vim teď, že jo, že když jsem přišel na pětku, tak tam už jsem byl já naprosto
18 v pohodě. Žena mi brečela, že jo, první žena. Že ee: ee: prostě si myslela, že mě propustěj. ☺
19 To jí zase trošku balamutil pan Uhlíř. Proč to říkám. Já jsem říkal, já jsem šťastnej, že jsem
20 dostal jenom dva roky. (.) Páč vona prostě nevěděla, a v tom byla jeho nedbalost, ee: že prostě
21 neuvěd všechny okolnosti.

22 PV: A jak jste to udělal, že jste se tak sebral najednou?

23 **[27:49 min.]**

24 HCH: No, říkám vám, tam byl moment, když jsem s:, s: se dozvěděl, že je Dus taky. Teď vám
25 neřeknu, jestli mi to prásknul svým způsobem ten Vojáček u výslechu. Jo, protože na něho
26 došlo taky, že jo, a já jsem najednou věděl, že tam je. (..) A e: e: (..) spadlo, spadlo to, spadlo
27 to ze mě. Vono to, v podstatě, bylo m: ee: po krůčcích. Spadlo to, protože, m: spadlo to ze mě
28 i, i díky i už i tomu prvnímu stání. Já jsem měl první stání v červenci, u soudu, jo. (.) Vod
29 dubna uběhly tři měsíce. Tlačilo se na to, myslím venku. Chtěli mě dostat, a to měli prozaický
30 důvody. Všichni ty kluci, co, ty estébáci, dostali vo frčku víc, jo to jsem si zjistil, ještě když
31 mě pustili. Takže pro ně, pro ně to byla příležitost. Na Mělníku, koho? Tam nikdo nebyl, tam

1 byl Dus, ten se vodstěhoval do Prahy. Takže tam zmizel, v té komunitě, která byla širší. Pak
2 tam byl nákej farář Bauer ee: z Liběchovic, ten utek do Kanady. No a :D zbyl tam akorát
3 Chromý a jeho kamarádi, pár, Láďa Líbal, s: tehdy už byl taky v Plzni. Taky, přece jenom ee:
4 se tam jenom m:. M Město Plzeň a Mělník se nedá srovnat, tak já byl pro ně obrovská
5 příležitost, si na mě něco udělat. A navíc měli eště smůlu, protože nakonec, nakonec mě dali
6 do Prahy. ☺ Voni si na tom chtěli udělat a tak se snažili, ta prohlídka domovní a všechny ty
7 sledovačky před tím, vo kterých jsem už teda věděl. Takže tam někde, e: to vám přesně
8 nepopíšu, tam se to (..) někde lámalo. ((spontánně)) Možná, že to bylo i při uzavření spisu,
9 kdy ee: jsem věděl, že to bude vod dvou do pěti, jo. Jo ta sazba byla vod dvou do pěti. No tak
10 jsem si. A když potom m: se jako ee: i u toho soudu nakonec ee: ee:, ta Svobodka, a to vim
11 pozdě, tam defilovali. Já jsem ji. A já jsem tam jsem měl jedno obrovský vítězství. To možná
12 sehrálo obrovskou roli : /. E: (.) To vítězství spočívalo v tom, že voni chtěli a celý to postavili
13 ee:. Mněl jsem celou řadu svědků ze zaměstnání. A ti svědkové proti mně svědčili
14 neuvěřitelné věci. Ale né, tak neuvěřitelné. Ta neuvěřitelnost byla v tom, že to na nich e:
15 vymohli. Oni sledovali je, takže řada lidí věděla něco vo mě. Já jsem nikomu neříkal, že jsem
16 podepsal Chartu. Já jsem se tím prostě nechlubil a dokonce, dokonce no, to by byla zase jiná
17 historie, jo. Já jsem jí nepodepsal v roce 77. Já jsem jí podepsal později, ale chvíli to trvalo. Já
18 jsem jí podepsal v roce 1982 a von ten podpis nevyšel, někdo ho zašantročil. To jsem ho dal
19 tehdy Honzovi Dusovi a nedávno jsem se s ním vo tom bavil a von říkal, já jsem ho ale
20 předal. ((jediním dechem)) Když jsme zjistili s Jirkou Pavlíčkem, že nevyšel, že jo. To se
21 vždycky čekalo celej rok, než vyjde. Tak já jsem si říkal, tak já to ale chci podepsat. Tak jsme
22 šli znovu a já jsem ho podepsal u Šustrový, u Petrušky Šustrový, za kterou jsem prostě šel
23 v šoku, že jsem u mluvčí, protože jsem si myslel, že nějaká organizace, že je. Prostě nic
24 takovýho neexistovalo. Ve skutečnosti, e: (..) těch lidí, kteří do toho šli, se dali na prstech
25 spočítat. Jestli jich byla stovka, tak jich bylo hodně. A tady je nutno říct, že velkou roli sehrál
26 i ten západ, že jo, když tohle všechno vysílal. Ale já jsem vám vodběh z toho, z toho vítězství
27 malýho.

28 PV: Hm.Mm.

29 **[32:20 min.]**

30 HCH: A to spočívalo v tom, že (..) třeba (..) s Frolíkem jsem se seznámil, to mi dones nějaký
31 můj spolupracovník. No a voni mi (..) voni to vo něm věděli, že mi to dali, poněvač mě
32 sledovali, dlouhou dobu si mě připravovali. No a řekli, tak, Chromý vám to dones. Jemu řekli
33 (..) a ted' čekali vode mě, že já udělám, a to byl, byly komičtější scény. Eee: Obvinili mě

1 třeba, že jsem se nestaral vo svý děti a obviňoval mě nějakej soudruh, kterej byl přesně
2 známej tím, že si v těch dech v těch panelákách, v kterých jsme taky bydleli, ee: e: si vyměnili
3 na patře ženy, jo. Von mi dělal jeden čas i vedoucího, jo. Nějakej Jirka Pastyřík, ale jinak
4 snad byl hodnej kluk, no tak proč ne, dneska se méně ženy furt, že jo. Ne možná to není na
5 patře, ale není to taky u soudu. Co na mě dál chtěli, chtě, no hlavně chtěli, abych se
6 pravděpodobně, na to čekali, až se rozhořčím, a říkal, dyť jsou to svině, já jsem jim nic nenes,
7 to nes, to on mi přines. ((rozhořčeně)) Se stejnou metodou pokračovali poté, co mě propustili.
8 To za mnou přišel potom kluk, říkal hele, za mnou do bytu, když eště, jak jsem vám říkal,
9 v říjnu jsem měl další zahájení e: e: e:, to si mě vychutnával zase ten stejnej nadporučík
10 Knobloch, kterej mě zatýkal na Mělníku. Říkal ((tleskne)), tak začínáme znovu, že jo. Ee:
11 V tom (..) a teď jsem si vzpomněl na toho biče, Bežuch, zase se k tomu vrátím, ten mi, a (..)
12 v tomhle měli teda pravdu, jo. Bežuch mi říkal, tak (..) a proč jsem byl klidnej eště, tak
13 v tomhle sem vobstál v těch vítězstvích, že jsem rozhodně nepřijal to, že začnu práskat.
14 Jednak e: e: e: (..) vy, jako bylo to dobře promyšlený, protože hergot byly to svině, když tohle
15 dělali.((naštvaně)) Ale já jsem si říkal, dyť voni nedělali nic v podstatě. Já tady teď ukážu, že
16 mi de, jim šlo voto, jim ukázat, podívejte se, von tvrdí, že jste to dělali vy.

17 PV: Hmm, hmm.

18 **[34:53 min.]**

19 HCH: Jo, chtěli si eště, to bylo a na to jsem jim neskočil. Jo, to do dnes mi to lahodí, jo ☺ a to
20 mě jednak postavilo, a pak taky to, že když se uzavíraly spisy, tak já už jsem věděl, kolik
21 dostanu. Bežuch mi říkal, tak teď to bude za dva roky, ale mi víme, to si dodnes pamatuju, jak
22 von dycky, když mě, e: říkal, tak teď dojde na lámání chleba. No tak jsme lámali chleba, a
23 v různých těchhle otázkách, kdy mě předhazovali, takovýhle svinstva a sviňárny, měl jsem
24 mít poměr, taky s holkou ((naštvaně)). Ta pak na základě toho vodešla do Kanady, že jo. Ta
25 se dostala ven a myslí, že tam dodnes žije. Nebyla to pravda, samozřejmě. ((velmi vážně))
26 Prostě dělali všechno možný. (..) ee: A h: (..), kde jsem to skončil? Takže tyhle vítězství a
27 tenhle Bežuch mi říkal, tenhle Bežuch mi říkal, tak teď to bude za dva roky, ale mi víme, že
28 vy si nedáte pokoj, tak příště to bude za tři až čtyři. Jo a skutečně, skutečně jeli, (..)

29 PV: Podle plánu.

30 HCH: Podle plánu a ten plán fungoval do poslední chvilky, bych si troufnul říct. Jo. No, a
31 takže tam bylo jedno vítězství, že jsem jim to nesežral. To bylo, to jsem najednou, no a pak
32 další, že jo, jednak jsem se dozvěděl, že tam Dus, sedí taky. Tak jsem si říkal, je to dobrý, tak

1 se vo tom ví. Já jsem prostě, tohle mě drtilo tak, že jsem říkal, je to v prdeli, nakonec se na
2 člověka vyserou. ((spontánně)) A šlo, a a teď jsem říkal a teď v tom ta rodina bude lítat
3 nejvíc, že jo. A vona nelítala, že jo, já jsem si prostě říkal, že ty dva platy, poněvač žena byla
4 taky úřednice, že jo. E: prostě nestačili ani ty dva platy, já nebyl žádněj velkej úředník, ale
5 tehdy jsem měl necelý dva tisíce, že jo, když jsem vodcházel, 2300, dokonce, jo, a vona měla
6 něco to samý. A to nebyly velký platy. ((velmi pohnutě)) Takže tam jsem se postavil na nohy.
7 Pod a potom při tom výslechu, kdy mi to, když jsem jim to nesežral, věděl jsem, že dostanu
8 dva roky, jeli jsme k soudu. Tam e: tam navíc e: m: jsem se setkal, těsně před tím, když vás
9 vezou, tak jsme se vocli na nějaký celičce, kde jsme čekali, než nás zase vyvedou do tý. Tam
10 jsem se setkal s Dusem, tak jsme si krátce vyměnili názory. ((jediným dechem)) Já už jsem
11 věděl, protože, teď už vim, ee: že Duse zavřeli. Protože jsem, oni mi pak předhodili, to co
12 napsal von. Jo. No já jsem říkal, no tak to je frajer, teda a to mě taky pomohlo. Já jsem říkal,
13 takovejhle člověk se za mě postaví. ((spontánně))

14 PV: ((skáče do řeči)) Jo, ten dopis tomu Gorbačovi?

15 **[35:15 min.]**

16 HCH: Tomu Gorbačovi, ee: to bylo dílo. A musím říct, že m: (..) „*Mám trošku za zlý, že si*
17 *tohodle nikdo, jako dost dobře nevším. Nevyzdvih.*“ (.) Já jsem vo tom sice něco napsal, ale to
18 je frajer člověk, to prostě klobouk dolu. Klobouk dolu. A m: (..) mam to za zlý, taky trošku i
19 tý animozitě, která vyvstala vůči Uhlovi, taky.

20 PV: Hmm m:

21 HCH: Uhla prostě, Uhl, je pro nás trockista, marxista, a já nevím, marxista a to, a nikdo
22 pořádně neví, nikdo pořádně nečet ani Trockýho, natož Marxe. Já ho tady mám.

23 PV: :D

24 HCH: Mě totiž ten Kapitál začal nesmírně zajímat, protože ho považuju za skutečně, asi za to
25 nejslabší místo tohohle režimu. Ne to, že je tržní hospodářství, ale ee: jak se potom nakládá
26 s tím kapitálem. Vidíme to, a nic proti lidem, který podnikaj v branži a vybudujou něco, jako
27 Baťa a máme jich tady i dost těch. A ty co potom ty prachy vezmou, Kelnerové, Bakalové a
28 pravděpodobně, ono i ty Babišové, přesto že někoho a Babišové taky zaměstnaj. Vlastně von
29 ty prachy začíná roz..., to už není o práci, to už je jenom vo tom, jak ty peníze vyždímat
30 z čehokoliv, že jo, no u Kelnera vůbec. Toho znám z jeho působení na východě, ale to je
31 jedno. Ale teď jsem zase vodběh. Klidně mě přerušujte.

1 PV: jestli se můžem vrátit zpátky

2 HCH: ((skáče do řeči)) No jistě. Furt se můžeme vracet.

3 PV: Ale jak jste se vyrovnal s takovýma těma praktičtějšima podmínkami, jako režim, práce?

4 HCH: Tak já byl, ee: e: (..) jak říkám, já jsem pracovat chtěl.

5 PV: Mhm.

6 **[40:18 min.]**

7 HCH: Já jsem nikdy neměl s prací problémy. To vlastně byla taková nejsilnější stránka, že

8 jsem vždy byl spíš poslušnej člověk. To jsem měl z rodiny, protože tam člověk dostal přes

9 dršku, tak to dřív chodilo. Já se. A z toho vznikaly i určitý, možná mm: možná i jistý poruchy,

10 nebo jistý i, i i jistej i vzdor, ale, hm: tak, jak jsem vám to popisoval, že jo, ta rodina, to bylo

11 vedený velmi jednoduše. Takže s tím já jsem nikdy neměl potíže, ani když jsem nastoupil. Já

12 vím, že když jsem nastoupil do banky, tak jsem dělal likvidátora zahraničních platů.

13 PV: M hm.

14 **[41:02 min.]**

15 HCH: A to byla taková práce, m: e:, ☺ která se dneska dělá přes počítač. Vyplňoval jste

16 prostě příkazy e: o zaplacení. No a já jsem dělal denně sto nebo sto deset kusů, ale to jste

17 musel vypsat, nesměl jste udělat jedinej překlep, že jo. E: Nad vámi ještě někdo seděl, kdo se

18 živil jenom tím, že to kontroloval, že jo.

19 PV: No jo, ale ve vězení jste takovoudle kvalifikovanou práci neměl?

20 HCH: ((skáče do řeči)) No, kvalifikovanou, já říkám, e: e: já samozřejmě nebyl šikovnej, ale

21 na těch brigádách jsem nenaučil, něco. A já bych to zvládnul, ale tam nešlo o to, abych to

22 zvládnul. To byla první věc. Když mě potom dali na tu pětku, no tak proboha, to už, že bych

23 neuměl svlíkat kabely. Já jsem prostě u toho stolu, těch osm hodin, v tý zimě, vydržel stát a

24 svlýkal jsem to, jak to šlo, že jo ((velmi pohnutě)). A stejně jsem se vrátil, díky teda těm

25 šatonům. Musel jsem doplácet, já jsem si na svůj pobyt nevydělal, jo.

26 PV: Mhm.

27 HCH: Tak to došlo daleko. To se mi nikdy nestalo, ale tak to prostě bylo. Já jsem si na svůj

28 pobyt nevydělal. ((velmi pohnutě)) Já jsem. Oni prostě cíleně, ze mě chtěli udělat, prostě

29 člověka, kterej prostě neumí vůbec nic. Ponižít. To samozřejmě mě vadilo a pš. na těch

30 šatonech a konec konců i na tý pětce, tam šlo stále o to, v podstatě člověka ponížit. I to, že mě

1 dali mezi, opravdu, těžký sexuální delikventy, k něčemu to bylo, protože e: m: čekali taky,
2 jestli se tam nebudu vyvyšovat a já jsem vlastně toho největšího chudáka, kterej znásilňoval
3 svou, já jsem ho vlastně chránil. Von byl rád, když se k tý práci dostal, pač ho tam nikdo
4 nebuzeroval. A tyhle lidi měli peklo, že jo. Jo, to.

5 PV: A bylo tam něco, co vám pomáhalo?

6 [43:07 min.]

7 HCH: Ee: (..) e: v týchle e: zz: (..) (.) Za prvé, já jsem měl jenom dva roky. Za druhý, jakýkoliv
8 pokus, v podstatě řeknu tedy, n:n: nerad, no, můžu to říct. Vono aby to neznělo jako chlubení.
9 Já to hned schodím. E: Mě e: major Hrubý, na tý pětce, nabíd, že, to už byl rok osmdesát
10 sedm, jestli nechci na půlku. No vono by to nebyla čistá půlka, ale já jsem mu řek, že né, že
11 jsem nic neudělal, že. Já jsem to vodmít, takže třeba i tohleto. I když, jako po pravdě řečeno,
12 asi bych vo tom jinak uvažoval, nebo nevím, jak bych vo tom uvažoval, ale myslím, že jinak,
13 kdybych tehdy dostal ten druhej vodstavec, což bylo nejméně vo třech. Dejme tomu, kdybych
14 dostal tu pětku. Tak, že to bych asi, jenomže, m: (..) No.

15 PV: A měl jste nějaký rituály? Nebo něco, čím jste se uklidňoval?

16 HCH: M: (..) Já skoro myslím, že vůbec ne, že mě pomáhalo to, že jsem před tím hodně čet
17 ((zamyšleně)). Hodně jsem. Zase na druhou stranu to někdy škodilo, takže jsem byl emotivní,
18 ta poezie. E: potom, mě pomohlo, když jsem prvně se dostala, po půl roce, nebo po tři čtvrtě
19 roce, žena. A vona mě vlastně uklidnila, já jsem říkal, a jak tam žijete? Jo, jak, jak, jak je to
20 s prachama, jak to zvládáš? A vona mi řekla, no my dostáváme peníze. Chodily, z Holandska
21 přišly nějaký prachy. Něco snad i přišlo ze Západního Německa. A když mi řekla, e: my sme si
22 dokonce koupili barevnou televizi, tak mi poklesla brada. Jo, jo.

23 PV: Hm, hm, hm.

24 [45:07 min.]

25 HCH: Jo. Čili, to mě spad úplně kámen ze srdce, to se projevilo. Já jsem vyšel a první je, že
26 jsem šel za Havlem. Tomu sem, ten mě nasměroval, a pak jsem šel za Uhlem, a jelikož jsem
27 celou tu partu, znal jsem i partu u Němců, tam jsem nešel. Tak chtěl jsem tam jít, ale nakonec
28 jsem uvíz u Uhla, protože von dělal informace vo Chartě 77, a seděli jsme takhle, jako sedím
29 s vámi a von, e: tam měl, tam měl jako něco. Vypadalo to jako víno a já jsem říkal, pijete
30 víno, jo? E: f: jako jsem si myslel, že pochlastává. Né to je kola, tak to byla kola, tak to mě
31 získalo. A hlavně, že řek, nechtěl byste s náma dělat ty informace? Já jsem je chtěl dělat, já

1 jsem na to dodnes, jako svým způsobem pyšnej. Ještě víc, když jsme to rozjeli a po dvou po
2 třech měsících, pravda už to byl rok osmdesát osm. Scházela se parta lidí, e: (..) někteří, pak
3 se, z té party lidí, stali členy vlády. E: jsem jako, tak jako,(..) nevím při jaký příležitosti, e: (..) se
4 zeptal. Jo, (..) já jsem chtěl bejt taky v tý tiráži, a tak jsem se ptal, proč tam není celá
5 redakce? A von se takle na mě podíval, takle se na mě podíval. Dyt' tam můžeš bejt.

6 PV: :D

7 HCH: Vostatní nechtěli. No tak jsem tam hned byl.

8 **[46:36 min.]**

9 PV: :D

10 HCH: Tak to, to, takovýhle věci, jako, tam už, tam už sem byl po tom vodchodu, to mě
11 obrovsky pomohlo. Jednak to byly drobný vítězství, ale byly tam i ty dna. Kdybych, jako
12 třeba neměl rodinu, tak já nevím, možná, že bych to, to napětí, ale snad vydržel. Ty myšlenky
13 jsem měl, jakoby.

14 PV: Jasně. A dokázal jste si tam najít něco, co vás jakoby těšilo? V tom všem?

15 HCH: No tak,e: (..) e: byly i na tý pětce, přesto v tom, na tý kobce, to byla kobečka, kde jsme
16 byli tedy ve čtyřech, že, ale přesto m: byly určitý klid. Tak když skončila vodpolední, (..) v
17 pátek, (..) tak (..) tam se skrze těch mříže a bylo to zrovna léto, dalo k tomu posadit a čumět
18 ven, do tý noci a dejchat jí. ((zasněně))

19 PV: Mhm.

20 HCH: Nasávat ten vzduch a ne jenom nasávat. Protože v tom prvním balíku, mě přišly i
21 nějaký holandský doutníčky. Ježiš! Dodnes si je kouřím.((spontánně))

22 PV: :D

23 **[48:02 min.]**

24 HCH: Doutníky jsem takle se vlastně, naučil tam kouřit a zvyk jsem si na ně, takže vobčas si
25 dávám i nějakej doutník. Jo, Takže to, tam jsem takovouhle slast a vždycky jsem se na ten
26 pátek těšil, protože pak se nevstávalo v šest hodin. V sobotu se vstávalo v sedm, jo, tak jste si
27 moh přispat. A jelikož to byla pětka, tak jste to tam mohl někdy i protáhnout, protože tam
28 byly různé, různí, různé povahy, skutečně tam byli i lidi, kteří, kteří, ee: , kteří e: (..) i byli na
29 tom špatně psychicky ((zamyšleně)) , (..) m: (..) jako i ten Filípek. Tak toho tam už dali ze
30 zoufalosti, aby se s někým zase neporval. Stejně se tam pak porval. Jak to dopadlo, už jsem

1 ho pak nikdy neviděl, rád bych ho bejval viděl. Filípek, von se dokonce, to nebylo jeho pravý
2 jméno, von se z nějakých důvodů i přejmenoval. Takže, e: (..) tam, tam jsem to, už jakoby
3 prožíval skoro v pohodě. Viz odmítnutí tý půlky. Ještě tam byl jeden takovej moment.
4 ((zamyšleně)) Jo, ten moment spočíval v tom,(..) že (..) samozřejmě, tam nebyl, tam jsme
5 plnili, i když já myslím, že u těch kabelů, vlastně žádná norma nebyla, zatímco u těch šatonů,
6 tam když byl rozhadrovanej stroj, tak prostě ste nemoh udělat ee: sto vteřin, protože prostě se
7 to někde zaseklo a vypadlo to a než se to natočilo. Každěj výpadek vlastně už znamenal ten,
8 že jo. Takže. A já jsem začínal u, to zkusili, že jo, začínal u party, která jela a já, kdybych u ní
9 zůstal, tak asi bych normálně plnil, že jo. Ale to nebylo skutečně cílem. A ten rozdíl byl
10 v tom, mezi tou trojkou a pětkou, mezi tou trojkou, která byla považovaná, jakoby za
11 nevyhlášeněj trestní oddíl. Říkali, tam se nechtěj dostat, tam je to příšerný, tak ten rozdíl byl
12 v tom, že tam mě na díru chtěli dostat, zatímco na pětce, já jsem na tu díru, vědomě udělal
13 nějakěj přestupek. Já nevím, jestli jsem se šel dívat na nákou televizi, na kterou jsem se neměl
14 dívat, a dali mě do díry. A bylo to docela dobrý, protože v tý době, tam někde, snad, měl
15 krátce pobejvat taky Pavel Wonka, v osmdesátým osmým, tedy pak zemřel, za několik dní.
16 Aspoň se to tak tvrdilo. No a ta díra, ta e: m:, ta (..) už nebyla (..) taková jako, to daleko horší
17 byla ta přijímací na Ruzyni. A ačkoliv to nebyla díra, že jo to je uzavřená místnost. Vlastně
18 žádný světlo. Celej den na nohách, ty palandy jsou zavřený. E: to jsou vlastně dvě dřeva a
19 musíte si tam vystačit, že jo. A tak já měl vo čem přemýšlet a jako, když bych to řek, jako
20 autor krátkých řádků, já se považuji jenom za autora krátkých řádků, tak vždycky fantazírovat
21 se dalo furt. A sníti vo čemkoliv.((spontánně)) To mě vůbec nevadilo, bejt vo samotě, vlastně
22 dodnes to nějak prožívám i tak, že jo. Protože stále v té společnosti a to nesu, bych řek, daleko
23 hůř, se cítím, jako osamělý. ☹

24 PV: A jaký to bylo po propuštění?

25 **[52:07 min.]**

26 HCH: Po propuštění, no, to musím říct, že máte pravdu, e: jsem najednou (..) a to
27 konstatovala dcera, že jsem jí jednou, jaksi nabančil víc, ta nejstarší. ☺ Já jsem děti moc
28 neřezal. I když myslím, že vždycky, když už mě žena řekla, že potřebuje něco udělat, tak jsem
29 šel a udělal jsem jakoby nějakěj výprask, hlavně synovi, kterej vždycky ty holky mlátil. Já
30 jsem říkal, holky nesmíš mlátit. Von to udělal a zmlátil je, že jo. Hm byl prostřední. ((jediním
31 dechem)) No tak dostal. Pak jsem si vždycky šel, říkal, proč mě tak sejříte, že vás musím
32 mlátit tak, jak já nechci? ((naštvaně)) Takže tam byl nákej výbuch. Byl jsem nervózní, byl
33 jsem nesvůj. Byl jsem m: nepřirozenej. Takovej (..) s staženej vevnitř. Staženej, ale to nebyl

1 strach. Já jsem neměl, já jsem, jak říkám, hned jsem se zapojil. Nebyl už potom vůbec na nic
2 čas e: sehnal jsem teda práci, na Mělníku, to samozřejmě nešlo, na elektrárně to taky nešlo, na
3 bývalým pracovišti. Jakkoliv, kdybych šel, poněvač..... Já jsem na tý elektrárně chodil
4 vykládat vagony a to jsem dělal. To jsem uměl, že jo. Jako vono to nebyli žádná velká práce,
5 že jo, vykládat vogóny. Tehdy už byly sklápěcí, padalo to na ty rošty. V zimě jste to holt
6 musel rozkopat ten, nebo tyčema to nadlabat do těch roštů. Ten mix zase vodtahat ty
7 tisícikilový e: žoky na tom rudlu. To všechno, to šlo, ale ta křeč byla, ta ta křeč byla a
8 pocházela z toho, že jak jste se ptal na to, jak jsem to překonával, tak já jsem, v určitý póze
9 byl, i v tom vězení, že jo.

10 PV: Hmm.

11 **[54:11 min.]**

12 HCH: Poněvač jsem nechtěl něco, jednak tam byla ta hořkost, ta křivda, ta tam určitě byla, to
13 je docela si myslím normální. ((velmi smutně)) E: z toho, co si to takový ty lidi, jak to vůbec
14 je možný, že se takhle zachází s lidmi, že jo. Vůbec, nejenom se mnou, ale vůbec s lidmi. Co
15 je to za režim, k čemu to je? Je to všechno, je to všechno špatně nastavený. Ta otročina na
16 těch šatonech, e: e: to pokrytectví e: na tý pětce, kde zase, to ph: já jsem, ten můj, jako člověk
17 s kterým jsem se moh bavit vo Gorbačovovi, poněvač von, to byl zapřísáhlej antikomunista,
18 že jo, říkal, ale nevěřil mě zatím. Ale vyjadřoval se celkem. Byl sečtělej, čet. A byl to navíc
19 king, kterej měl i svou „holku“ kluka, že jo. (..) Tak e: e: (..). Tak jsem zase vypad. To se mi
20 stává často, když mluvím vo tomhle tom a nejen vo tomhle tom.

21 PV: Ne, bavili jsme se o těch pocitech po propuštění.

22 **[55:17 min.]**

23 HCH: No, no, no, no, tak e: sem byl (..) v jakýsi (..) nepřirozený pozici. A teď jste se vrátil a
24 měl jste jako být (..). Sedělo to na vás to vězení, najednou se to jakoby všechno znovu
25 vracelo, ono se to vra, a vracelo se to dlouho. ☹ Mluvil jsem vo tom se Stárkem, to je taková
26 ta, říkal, to bude trvat nejmíň dva roky. Jak u koho, u někoho to. Mám dojem, že u mě to
27 trvalo, vlastně eště to přetrvávalo ještě po tom, po, po listopadu. Takže, že se to vracelo i ve
28 snech, kdy vlastně jsem prožíval a to napětí vždycky se objevilo, poněvač jsem několikrát,
29 zase neřeknu, aby to neznělo nespočetněkrát v Plzni, v Praze, e: na Mělníku, já nevím, kde
30 jsem všude byl zadrženej, třeba. A e: teď jsem seděl buď čtyřadvacítku, nebo těch osma e:
31 osumačtyřicet, a přece, už jsem byl připravenej, ale stejně tam bylo to napětí. Zase znovu,
32 zase do toho stresu, že musíte přijmout tu masu lidí a celej ten režim. Tak to na, to najednou

1 člověku, to se vracelo, tamto jsem tak nepocíťoval, poněvač jsem si s tím bojoval a respektive
2 jsem se, jsem uspěl se do toho zařadit. No, byla to realita, nedalo se nic dělat, ale sedělo to
3 tady, někde v zádu. Nebylo to nic, co bych ňák hodil, jako přes palubu rychle. ☺

4 PV: A co lidi? Jak na vás působili, když jste se dostal ven?

5 HCH: No, to bylo, to bylo taky nesmírně e: zajímavý. No vono to bylo tak, že vono jich
6 především moc nebylo.((spontánně)).

7 PV: Hm.

8 HCH: To na tom Mělníku, já vim, že e: jsem si to možná, tak trošku představoval, že se někdo
9 vozve. Všichni zalezlý. Nikdo se nepřišel, z těch svědků, nikdy vomluvit, nebo říct, páč to
10 byly sviňárny co provedli, a jaký. ((hořký smích)) prostě já jsem se často vo těch lidech
11 dozvěděl i věci, který jsem vlastně vo nich nevěděl, že, že, že je dělali, že jo. Jeden kluk tam
12 měl nějakej kontakt, tady se Západem, nějakej m: spolupracovník z práce,((jediním dechem)) a
13 h: pak mi to připisovali taky, jako že já jsem zajistil ten kontakt. Tak a tak dále, že jo. M: ☺

14 PV: A co třeba blízky lidi? Působily na vás stejně, nebo jste je vnímal jinak?

15 HCH: (..) M: Myslíte rodinu teda? Rodinu.

16 PV: Třeba.

17 **[58:14 min.]**

18 HCH: To, protože já se k tomu vrátím, protože to vnější okolí jsem po čase pochopil, že
19 prostě se bojí, že jo.: / To se stalo, že jednoho člověka, kterýho jsem znal, bydlel naproti.
20 V takovýmhle baráku jen, jen to byl výškovej, tohento jsou takový, jak já tomu říkám
21 Sergejevky, zaplať Pán Bůh za ně. To by byla zase jiná osobní historie, když jsem se rozváděl
22 a tak dále. Tak ee: jsem (..), tak jsem ho zdravil a von nevodpověděl. Prostě prošel, jako
23 kdybych neexistoval, že jo. E:m: e: (..) to nebylo tak, že moh přejít na druhej chodník,
24 poněvač byl jeden chodník, že jo. Tak to mi pak ňák docházelo, v hospodách poněvač, já měl
25 rád pivo, jednak proto, že mě to naučil otec pít, naučil mě i kdy, nikdy jsem s tím neměl
26 problémy. Takže jsem, a jednak hospoda byla taky jediný místo, kde se vobčas někdo
27 s někým moh sejít. Jenomže v tom Mělníku už tehdy nebyl ani Láďa Líbalů, už tam zůstal
28 jenom ňákej Pepa Florijánů, kterej vobčas váhal, Jirka Pavlíčků a tím to haslo. ☺ Ten Jirka
29 Pavlíčků pracoval na směny. Já pracoval v Praze, tak jsme se taky, občas jsme se setkávali, že
30 jo, ale nebylo to tak častý a tím to haslo. Takže já jsem šel do hospody, a tím jsem byl
31 pověstnej, stával jsem sám, u toho výčepu. Nešel jsem si ani sednout, protože jsem m: cejtil,

1 že ty lidi by vo to neměli zájem. Což se mi potvrdilo. Zase kouzelná historka. Mě, hostinský
2 ukazovali, tak my máme, my tě známe, my máme tvojí fotku. Voni se, mi tak, jo, voni se na
3 tebe chodili pravidelně ptát. Kdy jsem tady byl, s kým jsem mluvil a tak dále, že jo. Takže ee:
4 ee: a samozřejmě, že jim to ty hostinský, těm svejm lidem řekli, že jo. Bacha, hele. Tak ty lidi
5 to věděli, takže to bylo jako, m: to, to byla izolace. ☹ (.) Ale mě, mě nevadila, já neměl už
6 čas, protože za prací jsem musel dojíždět, na dvanáctky, na dvanáctky na Nádraží Holešovice,
7 kde mě vzali. Tam mě měli pod dohledem, tam se vobčas policajti vobjevili, aby
8 zkontrolovali, jestli tam jsem, že jo. Nebo když mě chtěli sebrat, to se taky stalo. ((jediním
9 dechem)) Taky hezká, no to bych zase dal jednu historku s Topolem. E: e: (.) myslím tím, co
10 zemřel, Filip, ten, s tím klavíristou, že jo. Ten vůl, tam nosil materiály :D, ale nikomu to navíc
11 neřek a m: m:, vobčas se stávalo, že prostě zapomněl si pro to, do té skříňky přijít. A těch h:
12 (.) von tam prostě to se musí odemknout, vytáhnout a dát do skladu. ☹ No tak to měl kliku,
13 že jsem tam na to narazil já, no. ☺ Já jsem mu říkal, ty vole, tak aspoň to... no, to byly takový
14 dobrý, dobrý srandičky. ☺ No, ale to jsem vám zase vodběh, ale zase jsem se s ním seznámil.
15 PV: Bavili jsme se vo tom, jak...

16 **[01:01:33 min.]**

17 HCH: ((skáče do řeči)) A rodina, rodina, abych se vrátil k té rodině. No, tak no ((povzdech))
18 (.) Určitě u nejstarší dcery, tam mmm: , Tam cítím, že ona potom vlastně vovedla do Prahy,
19 tam se provdala za jednoho kluka, se kterým se pak rozvedla a měla s ním dítě, e: že jo. A teď
20 žije spokojeně, dneska už si vo tom vyprávíme, ale ta těžce nese, že jsem jí jednou nabančil.
21 Já nevím, no někam jsem zjevně spěchal, protože jsem byl furt mezi Prahou, mezi Úhlem.
22 Vobčas jsem jel, třeba jsem byl na Čarnogurskýho soudu. Cestoval jsem, poněvač se
23 informace sbíraly různě. A taky jsem ještě vobčas někde jel e:e: někde něco zarecitovat, nebo
24 tak. Nebo zúčastnit se, protože znám ty veselý děti, co dělali ten běh politických vězňů, celou
25 tu skupinu. Takže za zakládal jsem e: s Pelcem a Veverkou e: ten klub e: e: e: Mírovej klub
26 Johna Lennona, že jo. Takže těch věcí bylo a to už to bylo hektický. Takže, já jsem na ně už
27 taky neměl moc času. E: Holce jsem tedy e:, tý nejstarší, pomoh, protože ta maturovala, tak
28 jsem tam šel, na tu školu, se přimluvit, aby jí nechali projít z matematiky, poněvač to jediný jí
29 jakoby nešlo. Ta by vám taky mohla vyprávět, jak se to podepisovalo, jak se chovali učitelé.
30 E: Mimochodem, já jsem nikdy v Pardubicích nebyl, ona, která e: mm:, tehdy jí bylo, když
31 mě zavírali, šestnáct, když jsem vycházel osmnáct, si do těch Pardubic zajela a 40 stránek na
32 ní vedli. ((jediním dechem)) Ph, to je docela slušný ne? :D Čtyřicet stránek! Já jsem říkal, no

1 tak to tam nebudu jezdit. :/ Né, já bych tam nejel, mě to nezajímá, tohle ňák, (.) to de mimo
2 mě.

3 **[01:03:45 min.]**

4 PV: hm m.

5 HCH: Von se stejně špatnej člověk pozná, jo, (..) časem, nebo to na něho pukne, nebo ňáký
6 svinstvo a vono vůbec, ž ž poněvač mě filozofie trošku zajímá, vono říct špatnej člověk,
7 každej jsme ňák trochu špatnej, že jo, v něčem. No. :/

8 **[01:04:06 min.]**

9 PV: Hele, a když se vrátíme zpátky do vězení,

10 HCH: ((skáče do řeči)) Ještě jsem nezakončil tu rodinu, že jo.

11 PV: Jo, pardon.

12 HCH: No, takže ((pauza)) tam jsem vůči. Kluk, to už vůbec byla jiná kapitola. Toho to nejvíc
13 poznamenalo, ten to jako nejvíc vodnes, ☹ protože se musel prát s jedním klukem, kterej se
14 mu, nebo se pral za mě s klukem ve třídě. To byl kluk policajta, e: říkalo se mu kovboj, na
15 Mělníku. Ňákej a já ho budu klidně jmenovat, Eder. :/ To byl pěknej gauner, ten se potom i
16 propůjčil, po propuštění, k tomu, že tý STB pomáhal. Najížděl do mě autem, bohužel, toho
17 jedinýho jsem chtěl vobžalovat, svědek, který u toho byl, do toho nešel, že jo. ☹ Tak ten to
18 těžce, ten to jako dost těžce nes, ten vlastně se ňák vyučil, měl problémy. E: Toho ((pauza)),
19 protože m: vzhledem k tomu i, že je jinak založenej, i geneticky. Já říkám ty jsi musel
20 z ňákejch židovských prapředků zdědit krásný, tyhle vlohy. Já je nemám, ač bych je chtěl mít.
21 Peníze mám rád, jako každej jinej, ty je máš rád daleko víc. ((jediním dechem)) Tak e: (..) ten
22 chtěl ten svět. Ten nechtěl bejt vyloučenej z toho kolektivu, že jo. Ten to nes velice těžce,
23 zatímco ta nejstarší to tak těžce nenesla ((jediním dechem)) a ta nejmladší, ta to ještě tak tolik
24 nevnímala, jo. Ta ta tam to nebylo snad tak ještě m: m: : vypjatý tý bylo vlastně deset let, no a
25 vo tu se jako musela starat ta nejstarší. ☹ A žena to snad těžce (.) nesla. Ta to nesla možná
26 hůř, (..) než všechny ty děti dohromady, což mi potvrzuje ta nejstarší dcera, no ((pomalu)). I
27 když vono to, to už bych zabíhal zase do podrobností, kde by bylo nutné slyšet i tu druhou
28 stranu.

29 PV: ((skáče do řeči)) Jasně. Ne mě šlo spíš vo to, jak jste je vnímal vy, když jste se vrátil?
30 Jestli jako..

31 **[01:06:28 min.]**

1 ((pauza))
2 HCH: Já, já e: samozřejmě, jako m: ženě jsem jako m: dodnes, přesto, že jsem se s ní pak
3 rozvedl, vlastně zase z principiálních důvodů. Já na ty, já na ty principy stejně umřu, že jo.
4 Vono protože život není, nemůže být princip, ale to chápu už jenom teď, že jo, tak trochu
5 tomu začínám rozumět, pomalu. Tak ee: žena, co jsem to vo ní chtěl říct? ((pauza)). Jo, že
6 jsem jí byl vděčný, jako.((spontáně)). Tam m: jestli já jsem dycky vo tom svým jako svazku
7 pochyboval, protože jsem dělal spoustu aktivit, tak jsem často nebýval doma, ale snažil jsem
8 se, jako vo rodinu starat. Nebylo to, že bych se na to, jako vykašlal. Vždycky jsem jí říkal, půl
9 na půl, protože ona nikdy o tyto aktivity neprojevovala zájem. Teprve až vlastně po zavření si
10 uvědomila, vlastně i při tom prvním soudu, kdy to bylo na spadnutí, a snad jenom opravdu
11 díky Baxovi v Plzni, neuvěřitelně, že nás sprostili a možná i tý době. Byl to osmdesátý pátý
12 rok, přece jenom. Tak e: tehdy by se snad naplnila i ty verze, protože ona taky chtěla. Možná,
13 že geny měl taky i po ní, poněvač ona se pak stala úspěšnou podnikatelkou, že jo, na Mělníku.
14 :/ Teď už je taky v důchodu. M: e: tak, ona taky chtěla, takovej jakoby klidnější život a já
15 jsem proti tomu dost vším šel. A e: ta rodina to možná pociťovala, protože já jsem dělal na
16 elektrárně Mělník, každej stavěl, že jo a já říkám elektrárna tři, to jsou všechny ty domky
17 v Počáplech, na Mělníku, ty vily postavený z nakradenýho materiálu, kterýho je ještě
18 zakopanýho tam, v těch základech. Poněvač jsem dělal pokladníka, často jsem se nestačil
19 divit, jakej, za jakej materiál, odpadovej se tehdy tam nakupovalo a v jakým množství, no.
20 ((rozhořčeně)) Ale tak to. Takže e: ta tehdy i jako, e:.. Já jsem, vždycky když jsem dělal tohle,
21 a setkal s klukama se, tak jsem vždycky říkal, jo máme už asi zase tisíce první stání
22 předrozvodový, jo, ☺ ale m: ale pro mě v tomhle směru rodina jako byla docela svatá, jo.

23 PV: Hm, hm.

24 HCH: Takže, m: m: m: Jsem nikdy na tohleto nepřistoupil, nebo nechtěl, nebo jsem to nebral
25 jako záminku, ono, jak se ukazuje, to snad nikdy asi to ani tak vážně nemyslela, že jo.

26 **[01:09:35 min.]**

27 PV: Hm hm.

28 HCH: Jenom to používala, jak to někdy v rodinách chodívá. ☹

29 PV: Jasně. Když se vrátíme teda do toho vězení, co vás tam vlastně teda drželo nad vodou?

30 HCH: ((povzdech)) Víte, von vás tam nad vodou vás drží to, že ten režim nějakým způsobem
31 do sebe nasáknete a ten režim vás vede. Vy vy z něho nes.. nemůžete vypadnout. E: To je e:

1 to možná hrozilo ty první měsíce, že co já vím, si myslím, že jsem byl v tý psychóze, že by
2 mě to zbavilo úplně se stal apatickej, to se nestalo. To by hrozilo, ale jinak vás vtáhne a pak se
3 ukazuje, kde zase má slabiny ten režim. Kde jsou ty jeho díry, že jo. No a von nějaký měl, že
4 jo. Co drželo ty chlapy v padesátých letech? Něco obrovského, co mi, já vždycky říkám, mi
5 bysme jim mohli závidět, že se i po těch děsivých výprascích, vrátili mezi své lidi. Který je
6 svým. Prostě jednak věděli, že jsou mezi svejma, jednak věděli, ee: (.) nemuseli pochybovat
7 vůbec, že jo. Ee: u mě určitý pochyby nevznikly vo tom co jsem udělal, ale vo tom jestli to
8 mělo celý tedy smysl, že jo. Když jsem byl v tom vakuum, když jsem opravdu si říkal, tak
9 vono se na mě všichni vysrali, že jo. ((velmi rychle)) Já jsem tu Chartu jako vnímal, že to je
10 něco co ee: m: nemůže e: je proto, aby to neprošlo, že jo.

11 PV: Hm m.

12 HCH: To, to, to, že to bylo na papíře, že se vo tom vědělo, že, to by člověk musel někoho.
13 Vždyť se jí snažili vočernit ještě v roce osmdesát osm, vlastně v tom Ústí, málem z terorizmu,
14 aby na ni hodili to nejhorší, co mohli. Jo.

15 PV:Hm m.

16 **[01:11:25 min.]**

17 HCH: A to muselo bejt taky nelehký, pro ty, kteří to prožívali já ty lidi, shodou okolností,
18 znám, toho Dubskýho, protože s takovýmhle glejtem ☹ potom se (.) ten, to vedení, nebo ti
19 mluvčí, e: ty lidi, kteří, ty signatáři, kteří byli, dejme tomu, vokolo nich, muselo za ně
20 postavit.((jedním dechem)) Když se nepostavilo, tak to znamená, že jim buď nevěřilo. A to
21 sem, a to pro mě bylo v těch prvních týdnech to nejhorší. Já jsem si myslel teda, že se na mě
22 úplně vykašlali.

23 PV: Jasně. No a.

24 HCH: ((skáče do řeči)) No a eee:, jak říkám režim, a pak takovýdle, jak jsem vám říkal, ten
25 momentíček s těma doutníkama e: momentíček, že jsem dostal dokonce nákou cenu,☺ jo,
26 v tom vězení. No tak to potom si říkáte no, tak je to dobrý, je to prostě, (.) už to berete jinak,
27 no. Samozřejmě já si, já vždycky vzpomínám na to, jak bych snášel fyzický násilí. To nevím.
28 To nevím. To, to si myslím, protože mě mlátili doma dost často, poněvač já byl vzpurné dítě.
29 Můj první zážitek je, že ve třech letech jsem vysklil kladívkem vokno, ten sklenář, a to si
30 pamatuju, už, který stál ve dveřích, po zasklení se díval na to, jak ho sklím podruhý, že jo.
31 Nevím, proč jsem to udělal. ((zamyšleně)) Ale vím, proč jsem to udělal. Ale to bych zacházel
32 zase do detailů toho, jak se otec.. a tak dále. To už patří jinam no. ☺

1 PV: Jasně. ☺ E: Na co jste myslel v těch nejtěžších chvílích ve vězení?

2 [01:13:18 min.]

3 HCH: No ono, víte, ee: je problém ee: říct co byly nejtěžší chvíle, že jo. No v každém případě
4 na rodinu. Ta mě, ee: to bylo to, co, to byla ta největší pochyba, jo. Protože furt vám říkali a
5 ten spoluvězeň, kterej teda byl jejich, to mám potvrzený, von se mi přihlásil. ((jedním
6 dechem)) Na tom to bylo postavený. Takle se nikdo, jako otec rodiny, nemůže zachovat. Ale
7 já se tak už choval i před tím, že jo. Protože jsem vybočoval z té řady. To už se se mnou táhne
8 už i z Československé obchodní banky. Kde jsem prostě vodmít jít na první máj, že jo. A to
9 byl rok, když jsem tam nastoupil, rok ee: šedesát osm. Tak na první máje jsem nešel, přesto,
10 že už to byl máj, máj socialistickej. E: s Dubčekem, že jo. Já jsem tomu moc nevěřil. Páč už
11 jsem tehdy znal básníka Vladimíra Holana, tehdy ještě žijícího a hlavně jsem znal jeho díla,
12 jeho Lemúrio, kde popisoval vlastně takový ty masový scény, za Hitlera a po válce, ač sám
13 napsal Dík Rudé ee: arnádě. A jinak výborný kresby vo rudoarmějčích, tak e: jsem k tomu
14 měl vždycky, jako určitej vodstup. ./ Navíc jsem se prvních májů zúčastňoval každěj rok
15 s maminkou a tatínkem ((povzdech)) a otec někde jako bubnoval, máma se mnou šla a já jsem
16 vždycky u toho davu, vod šesti hodin, už v pět jsme vstávali, v šest se vyráželo z e:
17 Letohradský ulice a vraceli jsme se někdy v jednu, než jsme to všechno prošli. Přes Žižkov a
18 potom kolem Hlavního, krok sun krok. Pak, pak jsme tam zastihli internacionálu, máma
19 zpívala a já na ni takhle koukal a bylo mi to takový zvláštní. Jako necejtil jsem to, to, už jako
20 dítě. Ale zároveň, když jsem byl před tou tribunou, tak jsem záviděl, těm dvom pionýrům,
21 který na tý tribuně stáli, že tam nemůžu stát, s panem prezidentem. ((spontánně))

22 PV: :D

23 HCH: Jo, to tak prostě bylo. ☺ Zvláštní pocity. No a jsme u těch nejtěžších pocitů. Takže to
24 se všechno (.) prolíná. No, nejtěžší skutečně, vo tý rodině. To, když se potom uklidnilo (.), tak
25 e: (.) tak už vlastně ta tíha, jakoby zmizela, protože ta tíha vlastně to byl ten režim. ./ A e:
26 vlastně ten pocit, že se srovnáte s tím, že tam jste nespravedlivě, a že prostě si na vás každěj
27 může dovolit. A e: vítězí ve vás to, co ve vás je. Já měl vždycky smysl trošku pro srandu,
28 takže e: ten smysl, ten ve mně byl furt i v těch nejhorších chvílích. I když, jak říkám, na těch
29 šatonech, tam jsem se přestal smát. Tam, když mě nasadili, potom, já nevím, jeden nebo dva
30 tejdny s tím, že jsem byl nevyspalej, jak jsem říkal, tak to je špatný. ☹ Já jsem prostě neměl
31 už sílu. To e: vás vycucá. Nedostatek spánku, to je nato tata. To jste e: zatímco tam, už jsem
32 se zaradoval, že se mi představil, jako debil, že jo, i když samozřejmě to mělo pokračování,

1 tam už jsem takový ty. Jo taky jsme tam měli, tam byl, tam byl i psycholog, jo, pro tyhle ty
2 narušený vězně. Mezi který jsem patřil, nebo s kterými se nedalo nic pořádně, údajně. Tak
3 s těmi se vedly rozhovory a tam už jsme si dokonce vymýšleli i nějaký blbosti s ním, jo. Ten
4 byl, ten byl vysloveně prorežimní, to byl kluk, kterej tam šel. Major Hrubý byl něco jinýho, to
5 byl kovanej soudruh, no. Ten mě zkoušel. ./

6 PV: Takhle, když byste ee: v těch myšlenkách měl říct, jestli jste víc myslel, jako jestli jste
7 víc vzpomínal, nebo víc myslel na budoucnost?

8 **[01:17:46 min.]**

9 HCH: No, mmm: e: víte, e: to je vlastně problém celého mého života. Já neustále, vlastně,
10 jakoby jsem jednou nohou v minulosti, protože díky tomu, že e: (..) se snažím a dohnat to
11 kvantum nevzdělání, to kvantum informací z historie z filozofie, tak e: mě to nutí, abych furt
12 se vracel do té minulosti a přehodnocoval e: jednotlivý ty kroky. Ale v tom vězení,
13 samozřejmě, to se člověk (..) těšil na to, až se nadechne venku, že jo. Jak, jak to bude znovu
14 prožívat. Vůbec jsem (..) ňák nepřemýšlel (..) nepřemýšlel o tom, jestli bych se někde zapojil,
15 to přišlo to úplně samo. To prostě přišlo s té podstaty. Já jsem se snažil vždycky chovat
16 docela slušně a v mezích, přestože jsem občas, a i díky Zappovi, že jo, e: e: vlastně jsme
17 tam inscenovali (..) m Magor tím byl on posedlý a dokonce tvrdím, že vod nás převzal, my
18 jsme tam měli takovou parafrázi, kde jsme dopiso..., nebo kde jsem dopsal scénu, kde po
19 vzoru (..) mm parafrázi, nebo parodii na Čapkovu Matku. Kdy ona dává pušku tomu synovi,
20 no tak jsme takhle dva, předtím jsme měli ještě i nějaké ženské obsazení, ale z celý té skupiny
21 mi zbyli jen dva lidi. Takže po způsobu Řeckýho divadla ee: tam ee: figuru ženskou vobčas
22 hrál já, nebo kolega, že jo. ((zamyšleně)) Takže jsme vpochovali nazí s puškou, že jo a
23 předali. Byl tam nějaký text, takže i to, samozřejmě e: (..) bylo důvodem k tomu, aby nás
24 zavřeli. Poněvač vystupovat nazí na scéně, dneska už je to normální, že jo, tehdy né. To tehdy
25 jako bylo tabu. (..) No a ee: takže to bylo neustále se jako vracení, pohybování se. Nebylo to
26 tak, že bych se zoufale upínal a chtěl zapomenout, naopak, naopak prostě m: m: m: se člověk
27 vracel furt do rodiny, že jo, co děti co a jak, poněvač kluk měl samozřejmě problémy, neučil
28 se, kašlal na to. Dělal jeden průser za druhým, že jo. U těch holek to bylo jako bez
29 problémovější. ((jedním dechem)) Ty, ty pak vystudovali, celkem se dá říct, v pohodě. (..) No.
30 No a eeee: jestli e: jestli eh: tam bylo upínání tedy k tomu, co bude po vězení, tak co vlastně,
31 kde budu dělat, kam, kam prostě, jak se, jak se do toho života zase vracím, co prostě bude.
32 S kým se setkám, to, jo to bylo na pochodu. Ale přímo v tom (..) no, vo vo ňák ee: že bych si
33 lámal hlavu tím, jak e: (..) m: jestli ee: (..) se někomu budu líbit ve vězení, nebo nebudu líbit.

1 ((zamyšleně)) Jo e: e: tomu režimu, nebo vůbec tím režimem se zabýval, to ani ne. Jsem
2 přemýšlel akorát vo tom, jak ee: je to podobný s tím co jsem čet, třeba vo nacismu, nebo co
3 jsem slyšel vod Frolíka, nebo co s: co e: si člověk jako přečet. Už jsem znal Farmu zvířat. Ten
4 Mělník jako a jako asi celá řada jiných měst, byl prostě poznamenán a vy to musíte vědět
5 taky. Pokud jste neměl to štěstí, že jste se narodil třeba e: rodině, která byla vzdělaná, jo, která
6 měla nějaký kořeny, třeba i přes ty předky, já už žádný neměl, ☹ že jo, protože jak ze strany
7 maminky, tak tam vůbec. Tak (..) m: babička, poněvač otec si mámu vzal, tam byl rozdíl 19
8 let, že jo. ☹ No, takže e: babička, ta zemřela někdy, když mě bylo, když jsem šel do první
9 třídy a ten dědeček taky. Ten zemřel ještě předtím. ☹

10 PV: Hm: hm

11 **[01:22:41 min.]**

12 HCH: Takže m: jediným (..) mým zdrojem vzdělání, byl můj kamarád (..) u něhož byla
13 knihovna (..) a tam jsem tehdy narazil na Solověva, ale vůbec jsem mu nerozuměl, jak jsem
14 mu moh rozumět, že jo. A ten kamarád m měl tatínka, to byl pekař a ten p. samozřejmě pekař
15 komunista, aby se syn dostal na konzervatoř. A se mnou se kamarádil proto, protože my jsme
16 byli vyhlášená komunistická rodina a :D zase v tý e:e: e: Tehdy došlo k tomu, že on šel, von
17 hrál na housle, potřeboval se na tu konzervatoř dostat a snad byl i schopnej. A tehdy se (..)
18 prodlužovali z osmi let na devít, na devět let a jemu to nepovolili a von se na rok se mnou
19 přestal kamarádit, protože myslel, že my jsme mu to překazili, dostat se na konzervatoř. :D
20 Takovýhle blbostě. ☹ To jsem se pak dozvěděl vod něho. Ale to jsem zase vám utek z toho
21 vězení, no. **[01:23:45 min.]**

22 PV: Neutek.

23 HCH: ((skáče do řeči)) No takže, možná víte e: takovýhle útěky v těch e: myšlenkách, byly
24 neustále, že člověk vlastně hodnotil, (..) jestli to co dělal, bylo správný, nebo nebylo. Jak
25 dalece, hlavně jsem s tím poškodil tu rodinu, že jo.

26 PV: Hm. (..) Takže spíš do minulosti, nebo do budoucnosti.

27 **[01:24:10 min.]**

28 HCH: ((skáče do řeči)) a k tomu se vracím, spíš, no, e: (..) to je ehm: e: (..) Jakoby do
29 minulosti, ale zároveň jsem byl, protože jsem se vrátil a pokračoval jsem v tom. :D

30 PV: Jasně.

1 HCH: Ještě :D daleko víc :D bych řek to. Takže, a to, tam, tam vlastně a jestli jsou nějaký
2 výčitky, že, že se to na mě nějakou, nějakou stopou určitě taky podepsalo. Ale nejenom to,
3 protože já říkám, jestli se na mě něco podepsalo, tak to byla ta komunistická výchova
4 v rodině, že jo, která e: e: Já dodnes si myslím, že někde se dopouštím takovýho černobílýho
5 schematismu, že jo. :/ Nechci do něho zapadnout, ale stejně do něho třeba člověk upadne, no.
6 No, je to tak, no. ☺ To neznamená, že když se člověk jednou postaví proti komoušům, že
7 sežral všechnu moudrost světa. Vůbec ne. ☺

8 PV: A v tom vězení, zapochyboval jste někdy vo smyslu toho, proč jste dělal to, kvůli čemu
9 jste se tam dostal? :

10 ((pauza)) [01:25:66 min.]

11 HCH: Jak jsem už řek před chvílí, vo smyslu snad ani ne, (..) e: a pokud ano, tak možná
12 třeba, vo jednotlivých k. krocích, jo. A e:, e: jestli jsem pochyboval, tak vo tom, jestli teda e:
13 ano, pak to vo tom smyslu, dyť to teda nemělo smysl, to co jsem udělal, že jsem napsal
14 Bilakovi, že jsem se za někoho postavil, že jsem támhle vystu..., když se na mě všichni vyk..., a
15 že jsem podepsal tu Chartu. ((spontánně))

16 PV: Mhm, m.

17 HCH: Tak, jo. To, to ,to jsem moh cítit jako určitou nespra... a dodnes jí tak trošku cítím e:
18 ale to není vina snad ani tý Charty, to je vina prostě, že taková byla a ještě dlouho bude
19 společnost. :/ Která když někomu dá nálepku, to je třeba ten Uhl, že jo. Tak, s e: tak potom
20 není schopná posoudit i toho, i toho Duse. Kterej prostě vykonal, prostě udělal něco pro mě, i
21 v tý době, naprosto neuvěřitelnýho, ale zase to byla trošku chyba Uhla, ☹ poněvač tehdy jsem
22 byl ve vězení, že jsem s ním nespoupracoval, e: že on neměl: rád vůbec c e: církev, jako
23 takovou. Nemá dodnes, že jo.

24 PV: Hm.

25 HCH: To pro něho, takže e: m: pro něho (..) takže to bral jako. A možná, že v tom byl i určitej
26 (..) m: no, no já nechci říct, někdy, někdy jsem tam ty prvky toho, aby někdo na sebe víc
27 upozornil, jo e: že, ((nervózně)) poněvač to bylo nevidaný co udělal ten Dus. V tomhle tom já
28 si nikdy (..) to překročilo všechny meze e:, e: e: toho co jsem do té doby znal, jak kdo
29 protestoval, že jo.

1 ((pauza)) Takže ho tak jako upozadili. Protože samozřejmě, tahleta, jakási hra už zase o moc,
2 nebo o postavení i uvnitř tý Ch Charty e: jak já tomu budu rači říkat sebestřednou, určitě
3 existovala. ((zamyšleně))

4 PV: Mhm.

5 HCH: Že někdo byl víc, někdo míň. E: já myslím, že i to poznamenalo e: i naše vztahy
6 s Havlem. Jo, von mi někoho doporučil, a já mmmm: tehdy jsem mu samozřejmě jenom
7 poděkoval, já jsem říkal, vo tom budu uvažovat, ale prostě na toho člověka už jsem se
8 nevrátil, poněvač už jsem ho znal, eště než jsem znal Havla. Vím že, že to nebylo vono.
9 Von to myslel dobře, von to třeba ani Havel do všech těch detailů nemoh znát. Von dokonce
10 se mi omluvil, protože to byl takovej paradox, že v roce 85, někde na faře e: jsem byl na jeho
11 přednášce (.) v Litoměřicích, právě vo tý eseji Moc bezmocní (..) a já jsem tam prostě mezi
12 těmi lidmi. Tam byl mmm: (..) matematik, (..) atomovej fyzik e: Laštůvka, že jo, e: m: Dus, e:
13 e: m: (..)m: m: (..) farář Bárta, všichni přinejmenším se vzděláním, vo kterým jsem si moh
14 nechat snít. Byť bylo církevní, že jo tam to, to bylo kvalitní vzdělání na tu dobu. Přesto, že
15 taky museli e: mezi sebou a často vo něm vedli spor, vo Hromádku, kterej byl tak někde mezi.
16 S tím režimem koketoval, ale nebyl to ten zaprodanec, už mi taky vypadlo jeho jméno po
17 osm, Plojhar. (..) Tak e: e: m: (..), tam v té diskusi já jsem prostě říkal furt, no jo, (..) ale já
18 tady furt cejtím nákou stejně obrovskou propast ☺ mezi těma lidma, který jsou tady, Havlovi
19 jsem to tehdy říkal, e: (..) kteří jsou e: tady za těma zdmi, prostě všude vokolo nás.
20 ((zamyšleně)).

21 PV: Mhm.

22 **[01:29:31 min.]**

23 HCH: A e: e:, je to prostě daleko, jakoby. No, e: von na to tehdy reagoval velice (..) e: a byl
24 po vězení, e: velice křečovitě a velice neuměřeně, když prostě mi říkal, no, ale to co mi tady
25 říkáte, to je e: (..) bolševický myšlení. :/ To se hned všichni zastavili, že jo, protože. No, ale
26 tak, já jsem to tak jako bral, no tak asi. (.). Ale samozřejmě, když jsem se vrátil, tak jsem mu
27 to připomenul ☺ a von se mi vmluvil, teda jo. Protože mě nák těsně po tom zavřeli. :D.

28 PV: No a

29 HCH: ((skáče do řeči)) No to je zase

30 PV: ((skáče do řeči))Když se vrátíme k těm pochybnostem vo smyslu, v tom vězení, proč jste
31 zavřenej? Vy jste říkal, že na začátku (..)

- 1 HCH: Mluvte otevřeně. Jestli jsem
- 2 PV: ((skáče do řeči)) Ne, ne, ne.
- 3 HCH: ((skáče do řeči)) Vy, vy, vyslovil jsem já.
- 4 PV: ((skáče do řeči)) Ne, bavili jsme se vo tom, že
- 5 HCH: ((skáče do řeči)) Já jsem řek, že ten smysl, e: e: m:, jako o smyslu toho jsem
- 6 nepochyboval, ale pochyboval jsem, začal jsem pochybovat o tom, jestli to, teda, co jsem
- 7 udělal, se ukazuje, že je stejně na prd, že jo.
- 8 PV: Mhm, mhm. Jako proč?
- 9 **[01:30:48 min.]**
- 10 HCH: No, (..) protože to zůstalo (..) a v tom samozřejmě (..) možná byla i moje nějaká ješitnost,
- 11 nebo nákej cíl, E: viset bez účinku. Zavrou mě a, jako prostě. E: ((zamyšleně))
- 12 PV: Jo.
- 13 HCH: Kolegové řekli, no, udělal jsi chybu, no to přece nesmíš nadávat druhým, že jo, jakoby.
- 14 Skočil, skočil jsi na špek, m: mezi nás, takový jako, (.) mezi nás vlastně nepatříš, že jo.
- 15 ((spontánně))
- 16 PV: Mhm, hm.
- 17 HCH: No a to se ukázalo, že, že j, že i v tomhle jsem se zmýlil, samozřejmě (..), že jsem e:
- 18 vždycky, když něco chcete a tehdy zvlášť, přece jenom, co si budeme povídat, já když se na
- 19 to někdy dívám, tak e: e: to mě táhlo na čtyřicítku, že jo. Byl jsem e: m:, bylo mi devětatřicet.
- 20 (..) Tak a navíc v té době už jsem, než mě zavřeli, znal Pepu Nose, znal jsem Hutku, znal
- 21 jsem Mertu. S některýma jsem i vystupoval, že jo. To vždycky byly velký haló. Mmmm: Znal
- 22 jsem i skupiny, kde jsem vystoupil a ty lidi se sebrali a vodešli. Nebudu je říkat :D. No
- 23 vodešli, e: ty lidi, e: ty účinkující s tý skupiny, jo. (..) Někteří z nich pak sloužili na Hradě,
- 24 v těch, v tom sboru poradců. To c:c: prostě to, to bychom se bavili zase vo něčem jiným. ☺
- 25 Ale e: e: e: m: (..) Takže tohle jsem všechno znal, takže s tehdy i z toho pohledu, jsem se i na
- 26 tu společnost, nezapomínejte, že jsem řek, že jsem taky vyrost v černo-bílým. M: m: Často
- 27 říkal, no n:n: nechci říct díval s vrchu (..), ale (..) m:m: z pohledu máte to co, co, jací jste.
- 28 PV: Mhm.
- 29 **[01:32:48 min.]**

1 HCH: Jo a vono to taky nebyla pravda, že jo. M: každej má právo na to, e: na to, a to jsem
2 možná i pochopil v tom vězení, :/ si prostě žít i ten m: m: nikdy, já jsem pro tu politiku, nebo
3 pro tendleten postoj, jakoby, byl předurčen i tou svojí komunistickou rodinou, že jo. A: a:
4 Jediný vzdělání, který skutečně si myslím, v tomto směru bylo obsažený, byla pro mě poezie.
5 ☹ To, to, já tady, támhle mám nákou knihovnu, u první ženy mám knihovnu e: e: žádná (..) ne
6 í nic, co bych z poezie, co tehdy tady vyšlo a potom i ze samizdu, samizdatu, co bych neznal.

7 PV: Hm, m.

8 HCH: Včetně Bondyho a všech těch různých, jakoby okrajových básníků, Krchovskýho a já
9 nevím. Bylo jich hodně prostě.

10 PV No, mh.

11 HCH: E: takže e: z tohoto pohledu jsem (..), z tohoto pohledu jsem e: e: (..) m: možná na
12 celou řadu lidí působil jako, tak mi to někdo taky řek, jak se jmenoval ten Italskej? E: ☹ Moje
13 paměť už mi neslouží. Savanarola. Jó, takovej, říkali, ty seš jako, Savana, (.) nebyla to
14 nakonec pravda a není to dodnes pravda, že jo. Protože v umění takovej můžete být. Já měl
15 ostrý texty, narovinu e:, jako málo kdo se, a to ee: m: může pochlubit tím, že mu to editoval
16 Magor, kterej tehdy řek, že jsem jedinej skutečnej politickej básník. ((s důrazem))

17 PV: Mhm.

18 **[01:34:33 min.]**

19 HCH: No tak, já říkám, vod té doby, rači autor krátkých řádků, jo. ☺ Jo, takže jsem tam nějaký
20 věci, jako vyfrkal, čili chtěl jsem říct, že byla čtyř, ještě když si člověk myslí a to bylo to
21 universum celý tý doby, že jste (..) m: m: moh být, pomalu, renesanční osobností, protože jste
22 vo všem věděl hovno a vo všem takhle málo a to se dalo krásně vo tom žvanit ☺, shrnout.
23 Dyt' to možná znáte. :D E: e: jakejch bludů, anebo e: v jakých mantinelech jsme se
24 pohybovali. A e: (..) takže tam bylo i kus i ješitnosti, bych řek, že jsem říkal, takže to člověk i
25 dělal s tím, že to možná a určitě.:/ Jak jsem říkal, já jsem si, dneska netoužím po tom, abych
26 někde vyšel, nebo. Jo jsem rád, když se to vobjeví, ale musí to bejt z vlastní iniciativy. J jsem
27 si. Mě to nabíd Uhde, že mi to všechno vydá, a tehdy, poněvač já jsem byl poslancem, krátkej
28 čas a tehdy von tam taky sloužil a byl ministr kultury. Jako a já jsem říkal, no to není možný,
29 ted' jsem poslancem, tak si ted' budu vydávat knížky, jo, v Československém spisovateli?
30 ((jediním dechem)) No tak to. Dodnes nikdy, vlastně nic tady oficiálně nevyšlo, jo. A m: Tak
31 nevyšlo, no ☺. To je m: e: akorát Machovec nedávno. Martin Machovec, jestli vám to něco
32 říká, kterej se undergroundem zabývá, tak jako napsal, že teda je to k podivení, že si toho

1 ještě nikdo nevšimnul, že jo. ☹ Však von to, a to mě těší, když tohle. To stačí, co víc si c: s:.
2 Co víc. Nejde vo to, aby ty knihy někde zmizely v antikvach, když nikdo tu poezii nečte,
3 stejně.

4 PV: Hm.

5 **[01:36:31 min.]**

6 HCH: Nebo, e: když vám neudělaj, když vás neudělaj e: jako mediální reklamu, tak vás stejně
7 přečte jenom možná pár lidí.

8 PV: Hm, mhm.

9 HCH: Když vám tu reklamu udělaj, daj vám ňákou cenu, no tak, možná vo něco víc, ale
10 stejně sse na to kašle, že jo. ((spontánně)) V tomhle směru jsme hodně pozadu a jdeme zase
11 mílovými kroky zpět, že jo. ☹ . No, to zase komunisti, e: e: (..) dělali dobře, jako prostě, ale
12 ideologicky, jo. Prostě nacpat to tam věděli, že (..) se ta ideologie, když se dá někam nacpat,
13 tak se nacpala do tý poezie. ☹. Takže v tomhle tom, e: ta pochyba byla, byla i e: e: možná a to
14 říkám taky zcela otevřeně, i e: e: (..) i zapříčiněná, i to, že člověk měl nějaké ambice, ve
15 čtyřiceti. :/

16 PV: Mhm, m.

17 HCH: A jak já říkám, byl mistr světa, na všechno znal, všechno znalectví. ☺

18 PV: :D

19 HCH: No protože když jste se s někým, dneska to vidím, lidi vám nikde neřekli pravdu.
20 Možná si to mysleli. Možná si mysleli, ty jseš takovej blbec, ale proč bych mu to říkal, že jo.
21 ((spontánně))

22 **[01:37:41 min.]**

23 PV: Hele a je tam něco, za co se stydíte? Nějakej kiks, v tom vězení?

24 HCH: No tak já zz:, už jsem vám o jednom kiksů řekl, to jak jsem tehdy nařezal, nebo.

25 PV: ((skáče do řeči)) Jo, jo, to bylo ale až potom.

26 HCH: To bylo potom a ve vězení, budu. No já si, no abych (..) budu, budu ho hledat. No (..).
27 Já e: e: e: já vám, já v ve vězení to ňák jako si nevzpomínám, dokonce, jak říkám neskočil
28 jsem na špek těmletěm lumpům. ((zamyšleně))

29 PV: Hmm, m.

1 HCH: Nešel jsem na půlku. M: e: možná, že jsem (..) moh být k těm (..) a to mám teď na sad,
2 e: na mysli e: ty sexuální delikventy ((zamyšleně)) e:, k nim být vo něco ještě laskavější, ale
3 já jsem s nim, voni se e: se mnou měli skvěle, že jo. I na to voni čekali, jestli já se tam na nich
4 nezačnu presentovat. Jo, to normální (..) m: voni si to taky pochvalovali, no, i když e:, když
5 by to e: , třeba když jsem se vo tom bavil e: s e: e: (..) s Jiřím Diensbierem, že jo, tak jsme se
6 třeba v tomhle neshodli.

7 PV: Hm.

8 HCH: Von třeba říkal, no ty měli dostat záhul a já jsem říkal, no já jsem se tak nechoval. Svůj
9 trest dostali a stejně ho dostávali, že jo. ☹ Takže jsem spíš viděl, že v tomhle, přemýšlím,
10 protože tak dokonalej jsem určitě nemoh bejt, ale. ☺

11 PV: :D

12 **[01:39:24 min.]**

13 HCH: Ne, ne,v: v tohle je zajímavá votázka, budu vo tom přemýšlet, to mě nikdy nenapadlo.
14 Kde jsem, co jsem. Jo, ((povzdech)) já si myslím, že jsem (..), ale (..) já jsem samozřejmě u
15 prvního stání neselhal. Hned první, to první bylo, jestli jsem podepsal Chartu a jestli se k ní
16 hlásím, to jsem samozřejmě všechno potvrdil. ☺ Ale e: (..) no a a teď z toho vyplyne ta
17 prestiž, ta ambice. To já jsem nebyl tak dobrej, jako ten Honza Dusů (..), kterj to rozbalil i
18 před tím soudem. Jo, já jsem prostě i tam to znovu zopakoval, to co napsal a to co voni mě
19 ukázali a přes co já jsem se dozvěděl, že von je tedy taky v base.((jedním dechem)) Teď mi to
20 spojilo, protože, aha, aha, a možná v tom, že mmm: jestli ňáká, člov.. a možná to i vyznívá, to
21 že, že člověk je furt sebestřednej, no, to se někdy lidem, kteří chtějí něco hezkýho napsat a
22 chtějí, aby si to, to se jim prostě stává. E: e: (..) samozřejmě, e: e: a to děti na mě neměli rádi
23 m:m: jistý exhibicionismus. Já jsem m: zase na druhou stranu jsem jim hrál divadlo a dělal
24 různý blbosti, ale e: m: pokud to bylo za dveřmi, tak už se jim to nelíbilo. A to jsem často
25 dělal taky. ☹ No, takže tam, tam snad taky né. ((velmi pomalu)). (..) Tak hlavně tam, že u
26 toho m: m: jsem m: a proč to říkám, protože u (..) uuuu: odvolačky, to bylo na Pankráci, jo.
27 To taky byla perla. :D Jaký to byli hajzlové, ale mě tím polichotili. (..) Mě tím polichotili,
28 když mě vedli e: e: tou Pankráckou věznicí, tak říkali, no tady jsme kdysi vodváděli vězně na
29 smrt, jo. :/

30 PV: Hmm.

31 HCH: No tak, mm: m: voni nevěděli, že e: zatímco David Uhlíř, jako m:m: (..) e: e: m: m: (..) e:
32 začínající obhájce a advokát Motejlovi kanceláře, no to nebyla Motejlova kancelář, to byla

1 advokátní poradna, kde von působil. Ten mi zase řal, říkal no heled'te m:m : zatím vás věšet
2 nebudou, to víte, nejste Villon. :D Tak to mě nasral, teda :D. Takže, vidíte i tyhle lidský
3 momenty tam v podstatě byly. No, tak asi ta sebestřednost, no, že člověk m: (..) a tady je,
4 možná i to, co m: by se dalo vidět kriticky, že tenhle ten moment, tam, i v těch pochybách byl,
5 že e:e:s:s:, že e: na člověka(..) teda nakonec, jako (..) no, člověk to nechce tak blbě říct, že to
6 co udělal nakonec bylo k ničemu, jo. Chtěl to k něčemu udělat. M: d: člověk přece jenom dělá
7 věci nejenom pro druhé, jak to se neustále, tak i pro sebe, že jo. ☺

8 PV: Hmm.

9 **[01:42:42 min.]**

10 HCH: A že to tedy, no, tak asi tenhle moment sobeckej, že tam určitej se asi i objevil, v tom
11 myšlení, ale nebylo to tak, že bych to celý, jako řek a tak voni jsou svině a mrchy, spíš to byla
12 lítost, jo. Lítost, jestli se to vyrovnalo, že jo. Teď jste mě vlastně tím přived i na to, vo čem
13 jsem takhle nepřemýšlel, e: vyrovnalo e: e: tomu, co člověk tím mm: m: svým m:mm: (..)
14 vystupováním, ((zamyšleně)) nebo tím svým smyslem pro určitou spravedlnost, který jsem
15 teda mimochodem v tý komunistický rodině byl vychovanej, jenomže si to tak
16 nepředstavovali, že jo. E: neobětoval tu rodinu, že jo, to j, to, to tam, to určitě tam vždycky
17 stálo vedle toho, že jo. (..) ☹ Protože, mm: ještě by se dalo říct, že žena si to mohla uvědomit,
18 dejme tomu, ale děti určitě ne. Jak by mohli, tak bychom museli emigrovat, nebo nějak tak
19 ((potichu)) (..). Protože se dá říct, že eee: natolik m: všichni byli soudný, že věděli a znali ty
20 podmínky.

21 PV: E: Když teďka, (..) vlastně vaše, ty vaše střety s totalitou, tenkrát. E: tak jakoby smysl pro
22 společnost, to je jasnej, ale jakej to má smysl teď, pro vás osobně, tady?

23 **[01:44:25 min.]**

24 HCH: Teď (..) tam bude přesně občas ten moment (..), ale kterému bych se neměl divit, že o
25 tom lidé nechtějí slyšet, že (..), že se na to zapomíná, že si vás nikdo nevšimne. ☹ (..) Že
26 vlastně musíte přistoupit na to, když chcete, aby si vás všimli, že se musíte taky trochu
27 nabídnout a prodat a vyjít vstříc. A hlavně, taky, (..) že prostě už nemáte tu šanci, při vši účtě,
28 jak se i když se vo to snažím, jako mají ti a někteří ty mladý lidi to dokazují, že prostě
29 zvládnou to, co my jsme ani zvládnout nemohli, poněvač jsme ten přístup k těm informacím
30 neměli ((jedním dechem)) a (..) ukazuje se, že to umějí. Vlastně nejlepšími badateli jsou
31 především ti mladí kluci, že jo. Jak se jmenuje, Blažek myslím, je dobrej. Jsem mu to
32 nedávno říkal, někde jsem byl na nějaký tokovým pokecu právě s tím Vladimírem Hendrichem,

1 že jo. Vo, (..) vo e: e: tom filmu tý holky (..) vo Pavlu Wonkovi, že jo. ((zamyšleně)) No,
2 takže tohle, ale jak vidíte, mám tady celou řadu knih e: vobčas si napíšu krátkej řádek, vobčas
3 něco pověším na blog. No a tím to, tím to hasne. ☹ No, jo a ještě vedu vlastně takovej tichej
4 boj, kterej jsem vlastně ved celej, m:m: když jsem mm: skončil mm: v parlamentu, tak to bylo
5 stejně těžký období, protože jsem si vlastně prvně uvědomil, (..) že mě furt, na tom (.)
6 Mělníku, nechtěj. ☹ Já jsem tam nemoh sehnat místo. E:e: já jsem ho ani na tom ministru
7 spravedlnosti, poněvač jsem dělal ve vězeňský komisi, a dělal jsem to jakž-takž dobře. Ale
8 prostě změnila se garnitura a pryč s ním, jak říkal Klaus, zašlápneme vás do země, ty co
9 nebyli z jeho strany. E: e: takže potom nakonec, jsem (..) šťastnou náhodou, skončil na
10 Ministerstvu zahraničních věcí ☹ (..), kde ((povzdech)) mezi, já bych řek tou skoro (..) m:
11 v uvozovkách nejlepší elitou národa. Která tam dodnes je úplně stejná, a už to nejsou teda
12 kluci komunistický, ale jsou to kluci z jinejch škol, kteří jsou prostě jenom služebníky. ☹ A
13 začal jsem se prát, vod samýho začátku, nejdřív jsem se střet s tím, kdo mě tam dostal, komu
14 bych moh, v životě bych se tam nedostal, disidentovi jednomu, kterej tam dělal velvyslanec a
15 kterej krad. ./ No děsivý dilema (..) m: Upozornil jsem na to, vnitřní audit, že jo. Protože
16 trestní podání jsem nechtěl dělat, bylo to jenom za milion a půl korun, co mu tam našli. Stáhli
17 to na 700, 800 tisíc. Ten člověk musel odejít ze služeb, ale skončil v rozhlasové radě.
18 V televizní a rozhlasové, dělal dokonce myslím předsedu. To bylo za Kavana, že jo. No
19 pokračovalo to potom mm: m:, když mě, m: (..), když jsem zakládal odbory, protože s: se
20 prostě s lidma zacházelo, že vás mohli vyhodit na hodinu a nikdo se vás neptal. ☹

21 **[01:48:20 min.]**

22 HCH: Pomáhal jsem je spolu zakládat. No a pokračuje to do dnes, kdy tam sedím v tom
23 výboru, nebo jsem jeho členem, ze kterýho mě, těsně před odchodem, páč já jsem to prostě
24 nemoh snýst, jak mě dali na chvíli místo na výboru lidských práv a říkali, když jsem se vo ně
25 začal zajímat. Možná jste tu aféru, před časem slyšel. S tím Ruským podnikatelem m: jak, jak
26 málem nevodletělo to letadlo. ☹

27 PV: Jo, jo.

28 HCH: No, tak ee: (..), tak jsem prostě e: Schwarzenberkovi napsal, že jo votevřenej e: a
29 vodešel jsem, protože to už nešlo, to je taky jeho vina. Kalousek se to snažil hasit a ministr
30 spravedlnosti to samý. A hlavně na tom ministerstvu, nebo když jsem upozorňoval na to, že
31 z některých ambasad, na kterých sloužej bývalí gymáci, to jsou ti absolventi gasudárstvenovo
32 instituta meždunarodnych adnašenij, chodí raporty, v případě Gruzie jsem to dokázal, jeden

1 den psal pro Sakašviliho, druhý den pro druhýho, jo. Jo obratem a hlavně, že e: m: to bylo,
2 když se to týká teď toho asylového řízení, že posílal zprávy (..) poněvač já jsem byl právě u
3 toho asyláku, my s: ne, že bychom m: m: ministerstvo nemá kompetence v tomto. Ono
4 vždycky podává zprávu o stavu lidských práv a m: má vlastně e: garantovat, v případě
5 neposkytnutí asylu, že tam jsou podmínky normální, no. ((spontánně)) A to ministerstvo
6 nedělalo a já jsem se proti tomu stavil. Podal jsem obsáhlý zprávy, třeba v případě toho
7 podnikatele, kterej nakonec byl v těch řetízkách odvezenej, že skutečně v Rusku se porušujou
8 práva. To bylo ještě za e: e: velvyslance m:, m: Koláře, jo. ((zamyšleně)) No a an, a nic, ani
9 tomuhle člověku nebyli schopni p pomoct a navíc, to dělali ještě tak, když zjistili, že vobešli
10 třeba ten odbor a poslali to rovnou na ministerstvo spravedlnosti.

11 PV: Mhm.

12 **[01:50:44 min.]**

13 HCH: Úředník (..) ministerstva zahraničních věcí, neposlal, je jedno jestli velvyslanec nebo
14 kdo, a často v tom byli i kšefty a jsou dodnes. Ajšman, velký zvíře, velkej podvodník, no ☺.
15 No, to uvádím proto, že eee: e: to byl další střet.

16 PV: Jo.

17 HCH: A já jsem vlastně na tom ministerstvu přežil jenom díky tomu, že venku e: (..) na e:
18 těch ambasádách, za prvé, do Bulharska tehdy nikdo nechtěl - v devadesátém pátým roce - a
19 já samozřejmě na západ jsem nemoh ani náhodou chtít. Přestože, poněvač jsem po těch
20 dvaceti letech měl bídnou němčinu, bídnou ruštinu a vo angličtině ani nemluví. No, tak
21 jsem skončil v Bulharsku, naučil jsem se bulharsky, v Rumunsku jsem se naučil rumunsky,
22 ale vo to nejde. Hlavně jsem tam pomoh Příplatovi, to byl podnikatel, kterýho tam voddělali,
23 málem voddělali, že jo. Ukradli mu veškerej majetek a dali mu možná dvacet let ☺, no a
24 skončil tady. Pomoh jsem řadě konkrétních případů.

25 PV: Hmm m.

26 HCH: A to mně pomohlo vlastně a mezi tím jsem se pral, takhle s touhle mocí, že tu a tam
27 jsem upozornil m: kolikrát mě vyhodili ze dveří. Já vzpomínám na ten případ, e: e: když jsem
28 upozornil na tu, jako malou rozkrádačku toho disidenta, který mě přijal, ale to prostě nešlo,
29 protože tam byla hyper inflace, v Bulharsku, a platy těch místních šli, prostě tehdy měli kolem
30 dvou set dolarů, což (..) na tehdejší, v devad, ještě jakš-takš šlo, ale pak padli na osmdesát. Já
31 jsem říkal, to už není ani ten minimální plat. :/

1 PV: Mhm m.

2 **[01:52:31 min.]**

3 HCH: No a aaa:, takže e: m:, to byly takový scény, kdy mě vyhazovali z kanceláře, já ří,
4 nejdřív, ten jeden mě vyslech, ten můj bezprostředně nadřízenej, tak jsem šel za vrchním a ten
5 dělal, že mě neslyší, prostě vodešel, jako, jako ten člověk na tý ulici, když jsem se vrátil
6 z vězení. Prostě nechtěl slyšet, že ta doba v tomhle byla hrozně špatná ☹ A: a: a tehdy jsem
7 skutečně zvažoval, protože vono taky šlo vo to, byla tam ta prestiž, (..) už jsem byl na
8 vodepsání. Mě zachránil na Ministerstvu zahraničních věcí, e: m: slušnej člověk, (..) a to byl
9 ministr Šedivý. Historik Šedivý, že jo, taky Chartista, který náhodou přijel, tehdy se otvíralo
10 Český centrum v Sofii, a teď já jsem mu ukazoval ta zvěrstva, co tam dělal ten velvyslanec,
11 jaký investice, tam se vozil materiál a nazpátek se vozil do Prahy, kde se stavěla, někde tady
12 za Prahou, tam bydlí, ((jedním dechem)) jeho baráček. Tak se tak usmíval, že jo
13 ((s povzdechem)). A: e: j: m: to vás bude zajímat, říkal mi případ a no jo, no, tak je to pravda,
14 ale my teď máme m: zase daleko horší m: problém. Máme zámeček v Bruselu, (..) nevíme co
15 s ním (..), opravdu nevíme co s ním. Já jsem říkal, no tak ho prodejte ☺ (..) A von říkal, no
16 my ho máme pronajatej a j jenom a (..) udělali jsme tam investici za 150 milionů korun. No,
17 tak tehdy jsem pochopil, že nějakej milion a půl, kterej von rozkrad na materiálu, jo, na
18 cestách do Číny a na vopravách aut, v Bulharsku služebních vozidel, ve Vídni. Takovýhle
19 věci, ((pousmáním)), zvěrstva a to pokračovalo celou dobu až do jedenáctýho roku a vyhořel
20 jsem a vodešel jsem ((povzdech)), nejenom kvůli tomu podnikateli, ale kvůli tomu, že jak
21 zemřela Fialková, velvyslankyně Fialková. Pf h: alkoholička, zemřela na alkohol, jo, to se
22 nikde nepovídá. Tak ona, tam vlastně, m: m: (..) podporovala holku, která kradla taky. Ale
23 malinko ☺, opravdu to bylo v malým. To jsem jenom na to poslal audit a ten audit, nakonec,
24 se vobrátil proti mně. ☹

25 PV: Hmm:

26 HCH: Voni přišli potom kontrolovat, jako (..) mojí práci, vo to se nestarej.

27 PV: Jo, jo.

28 **[01:55:06 min.]**

29 HCH: No tak to prostě a tam, tam už, plus ten podnikatel a já jsem to takhle položil,
30 samozřejmě plnej emoci, že jo. I: i: e: to neříkám, že ten otevřenej dopis, že byl nejlepší ☹
31 (..), ale ee: hmm: naštvanej, protože, samozřejmě po 18. letech, když vám, a toho, co jsem
32 moh dokladovat, když jsem dokládal rešerše vo plnění e: lidskejch práv v Rusku. Ještě nebyla

1 Ukrajina, ale už byly zprávy, memoriálu e: e:, když vám řeknou, že je to nekvalitní práce,
2 voni to prostě vyškrtli, jo. Prostě nekvalitní ((potichu)) tam nemělo bejt, no. Takže v tomhle
3 tom, vlastně neustále jsem jakoby pokračoval, i když a proti tomu tlak, poněvač některý lidi,
4 ty jseš, ta jsi, jako m: jistě. Vono to taky byla prestiž tam vydržet, udržet se, ale zachránil mě
5 Šedivý, kterej, když to vyslech a viděl na vlastní voči, páč zašel na to velvyslanectví, a já tý
6 příležitosti využil. Tak mi říkal, tak pojedete do Rumunska, nebo do Turecka, ((jediným
7 dechem)) že jo. No, to já jsem říkal proč ne, no. A tak jsem přejel, no. No vydržel jsem dva
8 roky a jel jsem zase do špatný eee: do, kam nikdo nechtěl, do Běloruska, že jo. A tam to byla
9 zase stejnej případ. A pak do Albánie k Fialkovým, ke který, taky nikdo nechtěl. Protože věděli,
10 že je to alkoholička, přestože jí tam dali, že jo, a že pod ní sloužit, taky bylo občas špatný,
11 ((jediným dechem)). No nic. A tenhle a v tomhle se vám jakoby prolíná smysl toho, co
12 no a je to i ve sporech, který vedu neustále se svými, některými kolegy i příbuznými, který
13 jsou vysloveně ee: e: (..) protiameričtí. ☹ Proto čtu třeba i Kapitál, kteří prostě se nechali teď
14 splácet, tou Ruskou propagandou. Vono je to nesmírně těžký, jistěže, eee: mmm: (..) na tom
15 zápase, geopolitickém, se toho moc nedalo změnit, ale když si to člověk probírá, bod po bodu,
16 tak přece jenom, ty misky vah hovoří ve všem pro tu, ee: pro ty Spojené státy ve e: ve všem.
17 Je tam spousta svinstva, to je nesporná, eee: nesporná pravda, a e:e: (..) a eště je tam jeden
18 moment, kterej tedy, o kterým nejvíc pochybuju, to je, ta moc kapitálu, kterej i tam ovládá
19 jednoznačně politika, volby, že jo.

20 PV: Mhm.

21 **[01:57:52 min.]**

22 HCH: Ale, ale mm:m: to je, to je svinstvo. To je, to je vlastně důsledek toho, s čím se teď
23 setkáváme na těch běženeckých vlnách a vlastně vidíme, jací jsme. ☹ Já prostě zuřím, to zz:,
24 než jsem to spolknul, to co se teď děje, tak jsem byl několik dnů doslova chcíplej.
25 ((spontánně)) Né v tý depresi, v jaký jsem byl, ale v určitý jo, protože já naopak tvrdím, že
26 když jsme schopni, tak Maďaři rychle stavět plot, vod kterýho, teď tedy budou upouštět,
27 poněvač si museli spočítat, že by bylo daleko lepší, za ty peníze postavit buňky, jo. Já to
28 prostě, já dokonce cítím, že je to prostě cílená věc. Já nevidím, že by ta Evropská unie byla
29 tak neschopná, že by nedokázala, vždyť přece bere 1, něco procenta z národních důchodů, tak
30 teď řekne, tak to rok dva půjde na tohle to, na tupetu pomoc, ((tluče do stolu)) těmhle těm
31 lidem, že jo. Prostě ja u: a u: tam se pokusíme udělat pořádek, nebo tu situaci řešit, aby se
32 mohli vrátit, protože to nejsou Romové, že jo. To nejsou, to jsou e: podle mě, kromě snad
33 Somálců, a (.) vysloveně některých těch kmenovejch států, státeků, lidí, kteří se chtějí vrátit,

1 kteří prostě utíkají před smrtí. ☹ Jo, tohle to, to tohle mě prostě dostalo, že jo. A do toho
2 vlastně jde ještě e: ee: vv:, třeba kamarád Kohout, možná znáte Milana Kohouta, nebo jste
3 slyšel. Teď, v tý Jílkový se zase předváděl, ale ee: měl tam provdu, kterej z toho všeho
4 obviňuje, jednoduše celej celej západ a hraje si na svém písčku, ačkoliv emigroval. Zním
5 osobně celej ten jeho případ,((jediním dechem)) chystám se na něj, že rozeberu, ten jeho, ten
6 jeho (..), jak von říká, tady je horší totalita, než byla za komunistů. No tak to je prostě, že
7 tohle rozeberu. Já jsem se rozkecal, promiňte.

8 PV: A když se na to kouknete globálně, jakoby zpátky na to věznění, myslíte si, že vás to spíš
9 obohatilo, nebo že vám to spíš ublížilo?

10 **[02:00:18 min.]**

11 HCH: No, tak já si myslím že obohatilo, jo. ((velmi potichu)). (..) Určitě. Je to, ((povzdech))
12 je to prostě, e: j: m: (..) já bych řek, že tam jsem dostal (..) principu poezie. Prostě šel jsem do
13 toho čistě, byť naivně, e: nevyzbrojen, protože vono jenom načíst básníky, ještě e: znát, a i
14 Holana jsem pochopil, ale to je katolicismus, těžkej, hermeticky uzavřená záležitost. (..) E: to
15 ještě neznamená, že on by měl pravdu. Pocitově, to já myslím, že jo, to, to byla zkouška. No,
16 a vono taky nebylo na vybranou, co si vybrat? Možná, že kdybych, jak jsem říkal před chvílí,
17 vyrost v jiný rodině, z jinejch kořenů, jako třeba Pithart, že jo, tak bych pravděpodobně u těch
18 komunistů skončil jako von. Jo, ale třeba bych byl vzdělanější, víc, víc ee: by ta integrita,
19 protože tohle, co člověk všechno do sebe dostává, je vlastně, no není to rychlokvaška, no já
20 z toho žádný ty tituly nebudu mít a ani nechci mít, ale nnn: nemá to ten systém, nemá to ten
21 základ. Je to všechno doháněný a má to samozřejmě potom i určitý chyby, že jo. No a f: , ale,
22 ale má to to, co nemají ti druhý, víte, ta životní zkušenost. To si myslím, že to je
23 k nezaplacení, tohle. Mm: a to je taky to, co je furt otevřenou otázkou mezi západem a
24 východem, že oni nikdy, tu naši zkušenost vlastně, nejenom že e:nemohli pochopit, a voni
25 nechtěli. Vždyť jim to, částečně i vyhovovalo ((po slabikách)). To rozdělení toho světa, že jo.
26 ☹

27 PV: Hm, hm.

28 HCH: Vždyť se ví, že i proti tomu bourání zdi, byli i Němci někteří sami proti sobě, myslím,
29 že dokonce Helmut Kohl.

30 PV: Hm. Hm.

31 HCH: Si to moc nepřáli.

- 1 PV: Jasně, a kdyby se vyskytly stejné podmínky, jako vlastně. Udělal byste to znova? To,
- 2 kvůli čemu vás zavřeli?
- 3 HCH: Tentokrát, tentokrát je to ale horší, protože, to bych prosil, to možná smažte.
- 4 **[02:02:47min.]**

Zdroje stresu

Téma	Citace	S./řádek
Bez opory	A to sem, a to pro mě bylo v těch prvních týdnech to nejhorší. Já jsem si myslel teda, že se na mě úplně vykašlali.	22/22
Izolace po propuštění	Zase kouzelná historka. Mě, hostinský <u>ukazovali</u> , tak my máme, my tě známe, <u>my máme</u> tvojí fotku. Voní se, mi tak, jo, voní se na tebe chodili pravidelně ptát. Kdy jsem tady byl, s kým jsem mluvil a tak dále, že jo. Takže ee: ee: a samozřejmě, že jim to ty hostinský, těm svejm lidem <u>řekli</u> , že jo. Bacha, hele. Tak ty <u>lidi</u> to věděli, takže to bylo jako, m: to, to byla izolace.	19/1
Konfident na cele	<u>No</u> a ee: tam ta <u>obava</u> (.) byla velká, eště způsobená tím, že mmm na (..) e: tý cele sem měl jednoho jejich člověka, mmm který mě měl jako dodělavat, (.) kterej chtěl podepsat Chartu, že jo, já jsem mu to klidně nadál, nabízel. No a <u>ten</u> mě eště <u>týral</u> víc. (.) : / : „ <i>Myslel jsi na rodinu, co s nima bude, no, jo.</i> “ (..)	2/15
Následky věznění	Mám dojem, že u mě to trvalo, vlastně eště to přetrvávalo ještě po tom, po, po listopadu. Takže, že se to vracelo i ve <u>snech</u> , kdy vlastně jsem prožíval a to <u>napětí</u> vždycky se objevilo, poněvač jsem <u>několikrát</u> , zase neřeknu, aby to neznělo nespočetněkrát v Plzni, v Praze, e: na Mělníku, já nevím, kde jsem všude byl zadrženej, třeba. A e: teď jsem seděl buď čtyřadvacítku, nebo těch osma e: osmačtyřicet, a přece, už jsem byl připravenej, ale stejně tam bylo to napětí. Zase znovu, zase do toho <u>stresu</u> , (...)	17/26
Nejistota	(...) protože původně sem začínal s <u>šesti měsíci</u> , to bylo <u>další</u> součástí tý hry, ee: odstupňovaný. To bude jenom šest měsíců, to je ňáká, to výtržnost. ☹ No pak sme se dostali na podvracení republiky, na první paragraf, ten byl vod dvou do pěti. (..) A (..) e: ((pauza)) skončili sme u <u>druhého</u> , během těch výslechů, <u>vod třech do deseti</u> . <u>A to je přece</u> jenom ((pauza)) A tady, tady prostě i ta představa, jak já v tom prostředí <u>vydržím vůbec</u> , jo.	3/25
Nejistota	Mě vlastně <u>nejlíp</u> bylo vždycky, jakoby večer, když sem usnul, ale ráno, rána byla děsivý. Byla děsivá. Teď sem nevěděl, co vlastně bude.	4/22
Nejistota	<u>No, tak</u> to chci říct. Tak <u>to</u> byla <u>Bartolomějská</u> , <u>tak tam</u> jsem to nějak moc <u>nevnímal</u> , jo. (.) To eště de, to je <u>nabítej něčím</u> , eště <u>máte ňáký informace</u> . (..) No, ale a eště i určitou nadějí, že vás pustěj, že jo. Říkáte si osmaštyrycítka, s s sem si říkal á výtržnictví, co by mě drželi, ((nadneseně)) taky mě zavřeli jako za výtržnictví, ještě jsem nevěděl <u>za jaký</u> . Prostě výtržnictví, mi řekli. No a e: (..) v pátek, teda odpoledne, a to už byl první šok, mě převezli na Ruzyň (...)	5/19

Nejistota	Což byl důsledek, (.) určitě tý psychózy, která na mě padla v tom začátku ☹ a která se ještě <u>znásobila</u> víc, když mi teda řekli, že to bude druhé vodstavec. Nakonec z něho sešlo, protože to <u>celý</u> stálo na vodě.(.) I u toho soudu se už dokázalo, že to psali na ně..., <u>svým</u> vlastním psacím stroji, jo.	8/1
Neúspěch	To se mi nikdy nestalo, ale tak to prostě bylo. Já jsem si na svůj pobyt nevydělal. ((velmi pohnutě)) Já jsem. Oni prostě <u>cíleně</u> , ze mě chtěli udělat, prostě člověka, kterej prostě neumí vůbec nic. Ponižít. To samozřejmě mě vadilo a pš. na těch šatonech a konec konců i na tý <u>pětce</u> , tam šlo <u>stále</u> o to, v podstatě člověka <u>ponižít</u> .	13/27
Očekávání zatčení	Já jsem to rok, tak (.) vod pětasmdesátýho, co sem dostal hlášku vod Baxy, tak už sem čekal dycky a někdy sem se <u>probudil</u> v <u>pět</u> hodin a čekal sem u vokna, jestli nečekaj a nesplet sem se.	3/1
Perzekuce rodinných příslušníků (dcera)	Mimochodem, já jsem nikdy v Pardubicích nebyl, <u>ona</u> , která e: mm:, tehdy jí bylo, když mě zavírali, šestnáct, když jsem vycházel osmnáct, si do těch Pardubic zajela a 40 stránek na ní vedli. ((jedním dechem)) Ph, to je docela slušný ne? :D Čtyřicet stránek!	19/30
Pocit křivdy	Nikdo se nepřišel, z těch svědků, nikdy vomluvit, nebo říct, páč to byly sviňárny co provedli, a jaký. ((hořký smích)) (...)	18/9
Podvržené důkazy	A <u>navíc se</u> to eště v mým případě komplikovalo tím, že e: <u>všichni</u> skočili na špek tomu, že jsem skutečně hanobil Český stát, protože (.) já jsem <u>sám nevěřil</u> svejm vlastním vočím, (..) e: e: že sem psal náký hanopisy na <u>Husáka</u> . Jo. A (..) to mě dostali, protože při prvním výslechu ukazovali, ((spontánně)) napsal jste tohle? Jó tohleto jsem napsal. Jo tohleto šlo támhle. Najednou koukám, ale tohleto jsem nenapsal. Jo. Jo, na druhý stránce, tam jsou sprostárny a mě to scvaklo, že to prostě jsem jim stál za <u>koláž</u> .	1/11
Pochybnosti o smyslu	(...) u mě určitý pochyby nevznikly vo tom co jsem udělal, ale vo tom jestli to mělo celý tedy smysl, že jo. Když jsem byl v tom vakuum, když jsem opravdu si říkal, tak vono se na mě všichni vysrali, že jo.	22/7
Ponižování	(...) k tomu patřily takový ty ponižovací procedury, jak jste všude musel, když vás někam vedli, stát, hlásit se číslem, že jo.((smutně pobaveně)) Ee: (..) Dali vám nejhorší roztrhaný <u>tepláky</u> , <u>no prostě</u> udělali z vás, jak se říká, jakoby trosku. ☹	6/13

Ponižování	To, že vlastně jste musel smekat, ee: (..) že e: když vás vedli přes ty katry, tak před každou vám, jste se musel vobrátit ke zdi, že jo. ((zamyšleně)) E: m: díky tomu, že jsem byl z té tvrdé, kované komunistické rodiny, tak samozřejmě jsem znal spoustu <u>filmů</u> , které mě vyvstali <u>podobné</u> asociace, jako s těmi filmy, který byly natočeny e: (..) m:, jako (..) ukázka, jak s náma, jak tehdy, s lidmi zacházeli nacisti, že jo. Ale ona to byla asi <u>běžná</u> praxe na obou dvou, na obou dvou stranách. M: (..) Samozřejmě, m: i to (..), jak se k vám někteří, i ty bachaři, pohrdlivě chovali, speciálně, jako k politickým. To prostě pro ně jste, aspoň na pětce, na jednoho, takovýho mladě se si vzpomínám. Pro něho jsem byl prostě politickéj nepřítel, že jo, kterej si nezasluhuje nic jinýho než, kdyby to šlo, ho voddělat. ☹	8/14
Propuštění	Takže tam byl nákej výbuch. <u>Byl jsem</u> nervózní, <u>byl jsem</u> nesvůj. Byl jsem m: <u>nepřirozenej</u> . Takovej (..) s <u>staženej</u> vevnitř. Staženej, <u>ale to nebyl</u> strach. Já jsem neměl, já jsem, jak říkám, hned jsem se zapojil.	16/32
Prostředí věznice	Rozbitý vokna, rozbitý to vokno, pletivo. (..) Šlapky, že jo. Tehdy žádný, (..) že by byly záchody za plentama, to nebylo ani potom. No <u>hnusota</u> , jo, která na vás musela...	26/5
Prostředí věznice	Člověk se tam pomalu štil si někde sednout, poněvač to bylo zasraný všechno,☺ takový syrový opravdu <u>eklhafť</u> . (..) A zima byla, samozřejmě, jo, eště v dubnu. Táhlo tam.	6/20
Přechod z vazby do výkonu trestu	(...) našel sem si rytmus, kterej samozřejmě potom byl <u>tvrdě</u> rozbitej na těch <u>šatonech</u> , že jo, (...)	4/18
Starost o rodinu	(...) co bylo nejtěžší, a to byla ztráta jakýkoliv komunikace, že jo, protože ty výslechy, který náký probíhaly, já jsem je moc nevnímal. Já jsem skutečně, (..) pak sem to <u>napětí</u> <u>pocit'oval</u> , říkal jsem, <u>co</u> bude s nimi m..(..) a vono to skutečně hrozilo, protože tři děti, že jo, (..) vo který sem se staral. Já nepatřím tak čistě do <u>undergroundu</u> . Já jsem celou dobu pracoval, ačkoli potom jsem ten underground navštěvoval. Ale vždycky jsem musel sbalit kufry a říct, já jdu do práce, já na tohle nemám další čas.	2/9
Starost o rodinu	No a jsme u těch nejtěžších pocitů. Takže to se všechno (..) prolíná. No, nejtěžší skutečně, vo tý rodině. To, když se potom uklidnilo (..), tak e: (..) tak už vlastně ta tíha, jakoby zmizela, (...).	23/23
Starost o rodinu	. Nebylo to tak, že bych se zoufale upínal a chtěl zapomenout, naopak, naopak prostě m: m: m: se člověk vracel furt do rodiny, že jo, co děti co a jak, poněvač kluk měl samozřejmě problémy, neučil se, kašlal na to.	24/25
Šikana	(...) když jsem přišel na ten trestnej oddíl, na Bory, tak mi, oni věděli, že, to přesně sledovali, že sem ty bolesti hlavy měl, tak mě dali k <u>voknu</u> , <u>kde</u> <u>nebylo</u> okno.	6/22

Vězeňská práce	já říkám, e: e: já samozřejmě <u>nebyl šikovnej</u> , ale na těch brigádách jsem nenaučil, něco. A já bych to zvládnul, ale <u>tam nešlo</u> o to, abych to zvládnul. To byla <u>první věc</u> . Když mě potom dali <u>na tu pětku</u> , no tak proboha, to už, že bych neuměl svlíkat <u>kabely</u> . Já jsem prostě u toho stolu, těch osm hodin, v tý zimě, vydržel stát a svlíkal jsem to, jak to šlo, že jo ((velmi pohnutě)). A stejně jsem se vrátil, díky teda těm šatonům. Musel jsem doplácet, já jsem si na svůj pobyt nevydělal, jo.	13/20
Vězeňská práce	(...) zatímco u těch šatonů, tam když byl rozhadrovanej stroj, tak prostě ste nemoh udělat ee: sto vteřin, protože prostě se to někde zaseklo a vypadlo to a než se to natočilo. Každěj <u>výpadek</u> vlastně už znamenal ten, že jo. Takže. <u>A já jsem začínal</u> u, to zkusili, že jo, začínal u <u>party</u> , která jela a já, kdybych u ní zůstal, tak asi bych normálně plnil, že jo. Ale to nebylo skutečně cílem.	16/5
Vězeňská práce	I když, jak říkám, na těch šatonech, tam jsem se přestal smát. Tam, když mě nasadili, potom, já nevím, jeden nebo dva tejdny s tím, že jsem byl nevypalej, jak jsem říkal, tak to je špatný. ☹ Já jsem prostě neměl už sílu. To e: vás vycucá. Nedostatek spánku, to je nato tata.	23/28
Výhrůžky	(...) tenhle Bežuch mi říkal, tak teď to bude za dva roky, ale mi víme, že vy si nedáte pokoj, tak příště to bude <u>za tři až čtyři</u> . Jo a skutečně, skutečně jeli, (..) Podle plánu a ten <u>plán fungoval</u> do poslední <u>chvilky</u> , bych si <u>troufnul říct</u> .	11/27
Ztráta kontaktu se světem venku	(...) <u>obrovská obava</u> (.) o rodinu a <u>ztráta</u> jakékoliv, jakýchkoliv informací. To mě prostě tři neděle drželi <u>absolutně</u> bez jakýkoliv informace.	1/10

Prožívání stresu

Téma	Citace	S./řádek
Nesnesitelné napětí	(...) jak to popsat no, to napětí uvnitř bylo obrovský. Ty bolesti hlavy, tam se objevily taky. Tyhle ty myšlenky mmm, mě se to prostě nedalo vydržet, jako ten <u>psychyckej nápor</u> , který jsem prožíval, který trval skutečně asi měsíc, měsíc a půl, pak to najednou vopadlo.	3/11
Nesnesitelné napětí	(...) zcela <u>otevřeně</u> jsem (..) si, páč to bylo <u>trýznivý, nevěděl</u> jsem... Tak člověk byl někde na hraně. (.) Jsem si vzpomínal na tu vojnu, kdy (..) sem skutečně myslel jestli by nebylo lepší... Člověk, poněvač <u>to napětí</u> , a ten nedostatek informací, byl <u>tolik</u> , a to <u>vodříznutí</u> , který bylo velice <u>prudký</u> , že jo. E: do toho prostředí, který jsem neznal, přestože už sem vo něm něco načel.	2/28

Nesnesitelné napětí	No a pak mě dali na tu celu a tam to na mě padlo. Tam to na mě padlo, protože jsem vlastně nevěděl stále nic. Až teprve po tom prvním výslechu, tím se to jako vylepšilo, že teda mám podvracení Republiky, že jo. (..) Souzenej, že tedy budu v Praze, protože mě sbírali na Mělníku. ((zamyšleně)) A tam mi to začalo pracovat, takže ee: a ty bolesti hlavy a <u>to napětí</u> bylo tak veliký, že je to <u>přehlušený</u> úplně. Já jsem skutečně asi nějakou psychózou prošel, že jo. ☹ A teď tedy, (..) ee: vlastně (..) dopisy (..) jsem nedostal, ani jsem je nemoh napsat. <u>Nic</u> , prostě <u>nic</u> .	6/3
Tělesné projevy stresu	(..) ty bolesti hlavy a <u>to napětí</u> bylo tak veliký, že je to <u>přehlušený</u> úplně. Já jsem skutečně asi nějakou psychózou prošel, že jo. ☹ A teď tedy, (..) ee: vlastně (..) dopisy (..) jsem nedostal, ani jsem je nemoh napsat. <u>Nic</u> , prostě <u>nic</u> . Vzpomínám si jenom na toho jednoho spoluvězně, eště tam byl jeden. Ve třech jsme tam byli. ((pauza)) A mám to celý vygumovaný.	6/7
Tělesné projevy stresu	Byla to především <u>bolest</u> hlavy, jo. Bolest hlavy, kterej, <u>hukot</u> kterej vlastně mi jaksi zabraňoval e: (..) analyticky, analyticky myslet.	7/23
Tělesné projevy stresu	No, a jestli vás i zajímá tohle, protože já samozřejmě jsem byl taky pěkněj sviňák, ☺ tak to zmizelo úplně, jako po sexuální stránce úplně vodrovnanej. (.) To jsem říkal, to snad už vůbec neexistuje.	7/24
Vytěsnění	Vzpomínám si jenom na toho jednoho spoluvězně, eště tam byl jeden. Ve třech jsme tam byli. ((pauza)) A mám to celý vygumovaný.	6/9

Adaptace

Téma	Citace	S./řádek
Přizpůsobení se rytmu vězeňského života	Víte, von vás tam nad vodou vás drží to, že ten režim nějakým způsobem do sebe nasáknete a ten režim vás vede. Vy vy z něho nes.. nemůžete vypadnout. E: To je e: to možná hrozilo ty první měsíce, že <u>co já</u> vím, si myslím, že jsem byl v tý psychóze, že by mě to zbavilo úplně se stal apatickej, to se nestalo. To by hrozilo, ale jinak vás vtáhne a pak se ukazuje, kde zase má slabiny ten <u>režim</u> . Kde jsou ty jeho díry, že jo.	21/30
Role povahy	A e: vítězí ve vás to, co ve vás je. Já měl vždycky smysl trošku pro srandu, takže e: ten smysl, ten ve mně byl furt i v těch nejhorších chvílích.	23/27

Snížení zátěže – možnost adaptace	<u>No</u> , jak říkám, (.) po tom měsíci a půl, když jsem se tohle dozvěděl, tak to najednou vopadlo a já sem si tam našel režim. A já, asi možná některé jiné překvapím, já kdybych moh celou tu <u>basu</u> vodsedět ve vazbě. (...) Tak bych jí tam s takovou chutí vodseděl ((nadšeně)), protože to Rudý Právo mi dali. Já sem si tam něco čmáral, to mi zabavili, chtěl sem napsat nákou knížku. Už sem jí měl hodně (..) ee: (..). Psal sem taky, náký taky pohádky pro děti, že jo, (.) doma, že jo.	4/5
Zvyk	Zvyk jsem si na ty, tyhle ty různé pokořovačky, který samozřejmě, voni mě furt sledovali. To, to vim teď, že jo, že když jsem přišel na <u>pětku</u> , tak tam už jsem byl já naprosto v pohodě.	9/16

Zdroje resilience

Téma	Citace	S./řádek
Obohacení	No, tak já si myslím že obohatilo, jo. ((velmi potichu)). (..) Určitě. Je to, ((povzdech)) je to prostě, e: j: m: (..) já bych řek, že tam jsem dostal (..) principu poezie. Prostě šel jsem do toho čistě, byť naivně, e: nevyzbrojen, (...)	37/11
Informace z domova	(...) stále byly potíže s těmi dopisy, ((zamyšleně)) ty začaly chodit, no první jsem snad dostal až po měsíci, jo. (...) Čili, tam jsem se začal nějak uklidňovat. Ono totiž, kdyby to bylo před tím, tak ženu vyhodili z práce taky, na Mělníku. No a kde by skončily děti, no? Tak to člověku kolovalo.((spontánně)).	7/7
Nejsem v tom sám	(..)pak to najednou vopadlo. Mě se totiž dostala informace i z venku, že sedí Dus.	3/14
Podpora	Já už jsem <u>věděl</u> , protože, teď už <u>vim</u> , ee: že Duse zavřeli. Protože jsem, oni mi pak předhodili, to co napsal <u>von</u> . Jo. No já jsem říkal, no tak to je frajer, teda a to mě taky pomohlo. Já jsem říkal, takovejhle člověk se za mě postaví.	12/10
Pokračování v boji po propuštění	(...) nakonec jsem uvíz u Uhla, protože von dělal informace vo Chartě 77, (...) řek, nechtěl byste s náma dělat ty informace? Já jsem je <u>chtěl</u> dělat, já jsem na to dodnes, jako svým způsobem pyšnej. Ještě víc, když jsme to rozjeli a po dvou po třech měsících, pravda už to byl rok osmdesát osm. Scházela se parta lidí, e: (..) někteří, pak se, z té party lidí, stali členy vlády. E: jsem jako, tak jako,(..) nevím při jaký příležitosti, e: (..) se zeptal. Jo, (..) já jsem chtěl bejt taky v tý tiráži, a tak jsem se ptal, proč tam není celá redakce? A von se takle na mě podíval, <u>takle</u> se na mě podíval. Dyť tam můžeš bejt. <u>Vostatní</u> nechtěli. No tak jsem tam hned <u>byl</u> .	14/27 – 15/7
Pomáhej druhým, pomůžeš i sobě	I to, že mě dali mezi, opravdu, <u>těžký</u> sexuální delikventy, k něčemu to bylo, protože e: m: <u>čekali</u> taky, jestli se tam nebudu vyvyšovat a já jsem vlastně toho největšího chudáka, kterej znásilňoval svou, já jsem ho vlastně chránil.	13/30

Svoboda za mřížemi	No tak,e: (..) e: <u>byly</u> i na tý pětce, přesto v tom, na tý <u>kobce</u> , to byla kobečka, kde jsme byli tedy ve čtyřech, že, ale přesto m: byly určitý klid. Tak když skončila <u>vodpolední</u> , (..) v pátek, (..) <u>tak</u> (..) tam se skrže těch mříže a bylo to zrovna léto, dalo k tomu posadit a čumět ven, do tý noci a dejchat jí. ((zasněně)) (...) <u>Nasávat</u> ten vzduch a ne jenom nasávat. Protože v tom prvním balíku, mě přišly i nějaký Holandský doutníčky. <u>Ježiš!</u> Dodnes si je kouřím.((spontánně)) Doutníky jsem takle se vlastně, naučil tam kouřit a zvyk jsem si na ně, takže vobčas si dávám i nějakéj <u>doutník</u> . Jo, Takže <u>to</u> , tam jsem takovouhle slast a vždycky jsem se na ten pátek těšil, (...)	15/15
Úspěch	(...) proč jsem byl klidnej eště, tak v tomhle sem vobstál v těch vítězstvích, že jsem rozhodně nepřijal to, že <u>začnu práskat</u> . Jednak e: e: e: (..) vy, jako bylo to dobře promyšlený, protože hergot byly to svině, když tohle dělali.	11/12
Vědomí nespravedlnosti	Za druhý, jakýkoliv pokus, v podstatě řeknu tedy, n:n: nerad, no, můžu to říct. Vono aby to neznělo jako chlubení. Já to hned schodím. E: Mě e: <u>major Hrubý</u> , na tý pětce, <u>nabíd</u> , že, to už byl rok osmdesát sedm, jestli nechci na půlku. No vono by to nebyla čistá půlka, ale já jsem mu řek, že né, že jsem nic neudělal, že. Já jsem to vodmít, takže třeba i tohleto.	14/7
Vědomí nespravedlnosti	(...) jednak tam byla ta hořkost, ta křivda, ta tam určitě byla, to je docela si myslím normální. ((velmi smutně)) E: z toho, co si to takový ty lidi, jak to vůbec je možný, že se takhle zachází s lidmi, že jo. Vůbec, nejenom se mnou, ale vůbec s lidmi. Co je to za režim, k čemu to je? Je to všechno, je to všechno špatně nastavený. Ta otročina na těch šatonech, e: e: to pokrytectví e: na tý pětce (...)	27/12
Vědomí nespravedlnosti	A e: vlastně ten pocit, že se srovnáte s tím, že tam jste nespravedlivě, a že prostě si na vás každej může dovolit.	23/26
Vědomí, že nebyl zapomenut	(...) spadlo to, spadlo to ze mě. Vono to, v podstatě, bylo m: ee: <u>po krůčcích</u> . Spadlo to, protože, m: spadlo to ze mě i, i díky i už i tomu prvnímu stání. Já jsem měl první stání v červenci, u soudu, jo.	9/26
Vědomí, že o rodinu je postaráno	(...) potom, mě <u>pomohlo</u> , když jsem prvně se dostala, po půl roce, nebo po tři čtvrtě roce, žena. A vona mě vlastně uklidnila, já jsem říkal, a jak tam žijete? Jo, jak, jak, jak je to s prachama, jak to zvládáš? A vona mi řekla, no my dostáváme peníze. Chodily, z Holandska přišly nějaký prachy. <u>Něco</u> snad i přišlo ze Západního Německa. A když mi řekla, e: my sme si dokonce koupili barevnou televizi, tak mi poklesla brada. Jo, jo.	14/18
Vidina konce zátěžové situace	Možná, že to bylo i při uzavření spisu, kdy ee: jsem věděl, že to bude vod dvou do pěti, jo. Jo ta sazba byla vod dvou do pěti.	10/8
Vidina konce zátěžové situace	(...) a pak taky to, že když se uzavíraly <u>spisy</u> , tak já už jsem <u>věděl</u> , kolik dostanu.	11/20

Další témata

Téma	Citace	S./řádek
Ambice	(...) já jsem samozřejmě u prvního stání neselhal. Hned první, to první bylo, jestli jsem podepsal Chartu a jestli se k ní hlásím, to jsem samozřejmě všechno potvrdil. ☺ Ale e: (..) no a a teď z toho vyplyne ta prestiž, ta ambice.	31/14
Ambice	(...) obhájce a advokát Motejlovi kanceláře, no to nebyla Motejlova kancelář, to byla advokátní poradna, kde von působil. Ten mi zase řikal, říkal no heďte m:m : zatím vás všeset nebudou, to víte, nejste Villon. :D Tak to mě nasral, teda :D.	31/32
Otázka vzdělání	Jediný vzdělání, který skutečně si myslím, v tomto směru bylo obsažný, byla pro mě poezie.	
Otázka vzdělání a porozumění	Já neustále, vlastně, jakoby jsem jednou nohou v minulosti, protože díky tomu, že e: (..) se snažím a <u>do</u> hnat to kvantum <u>nev</u> zdělání, to kvantum informací z <u>historie</u> z <u>filozofie</u> , tak e: mě to nutí, abych furt se vracel do tý minulosti a přehodnocoval e: jednotlivý ty kroky.	24/10
Prožívání jinakosti	To mě vůbec nevadilo, bejt vo samotě, vlastně dodnes to nějak prožívám i tak, že jo. Protože stále v té společnosti a to nesu, bych řek, daleko hůř, se cítím, jako osamělý. ☹	16/21
Prožívání jinakosti	(...) mám tady celou řadu knih e: vobčas si napíšu krátkej řádek, vobčas něco pověším na blog. No a tím to, tím to hasne. ☹ No, jo a ještě vedu vlastně takovej tichej boj, kterej jsem vlastně ved celej, m:m: když jsem mm: skončil mm: v parlamentu, tak to bylo stejně těžký období, protože jsem si vlastně prvně uvědomil, (..) že mě furt, na tom (.) Mělníku, <u>ne</u> chtěj.	33/1
Vliv výchovy na způsob uvažování	(...) jestli se na mě něco podepsalo, tak to byla ta komunistická výchova v rodině, že jo, která e: e: Já dodnes si myslím, že někde se dopouštím takovýho černobílýho schematismu, že jo.	26/3

Příloha 4

Tazatel (iniciály): PV
Stopáž rozhovoru: 1 hod. 12:14 min.
Místo rozhovoru: Šonov u Broumova
Číslo respondenta: 4 – Stanislav Pitaš

Datum rozhovoru: 1. 7. 2015

1 PV: Můžem

2 SP: Takže jmenuji se Stanislav Pitaš, je mě 58 let a do listopadu 89 jsem byl 3x ve výkonu
3 trestu, nebo respektive 2x a jednou – měsíc - jsem byl ve vazbě v Hradci Králové.

4 Poprvé jsem byl ve výkonu trestu v roce 85 za paragraf 103 trestního zákona, což je snižování
5 vážnosti prezidenta republiky a naposledy jsem byl v roce 89 áá to bylo za napadení
6 veřejného činitele verbální. Kde to bylo konkrétně, že jsem napsal stížnost na příslušníka
7 Státní bezpečnosti a ta stížnost se obrátila proti mě. Aaa byl jsem propuštěn díky listopadovej
8 revoluci, tak jak nás Husák vzal jako politický vězně, k 1. 12. jsem byl propuštěnej z výkonu
9 trestu. Předčasně.

10 PV: Hele a vy jste prožil teda všechno to jako vyšetřování, zatčení, soud, vězení, co z toho
11 bylo nejobtížnější vydržet?

12 [1:07 min.]

13 SP: ((zamyšleně))Hmm já si nevzpomínám třeba na ten eh měsíc tý vazby, v Hradci Králové
14 si ani pořádně nevzpomínám, a je to asi protože už jsem měl za sebou ten jeden výkon trestu,
15 což bylo na Borech na šatonech, to je opravdu ((pauza)) opravdu ..((příchod cizí osoby a
16 krátké přerušení nahrávky))

17 PV: Takže to pustím znova ((Zachrastění diktafonu))

18 SP: Eee bylo to asi proto, že už jsem měl za sebou ten první výkon trestu, ty Bory kde sem
19 pracoval na šatonech, což není nic příjemnýho nebo nebylo, takže ten tu vazbu si
20 nevzpomínám. Ten první výkon trestu kdy mě sebrali 22. dubna 85 asi o půlnoci, tak
21 samozřejmě to příjemný nebylo, šlo jim hlavně o ten nátlak na spolupráci proti Václavu
22 Havlovi, protože věděli, samozřejmě že se s ním stýkám, takže tam ten jistej tlak byl, jak
23 silnej už si taky nevzpomínám, já v té době jsem tak nějak néé že bych s tím počítal, ale ee
24 věděl jsem, že jestliže ee ((zamyšleně)) chciju proti větru tak prostě musím mít - přijdou
25 nějaký následky toho. Takže jsem chodil s tou igelitkou, kde jsem měl trestní kodexy a
26 kartáč na vlasy aa na zuby a tak nějak jsem s tím počítal a samozřejmě, když to pak přišlo tak

1 tak jsem z toho byl chvíli vyvalenej, byl jsem trošku v šoku, ale .. nicméně, oni udělali jednu
2 zásadní chybu, nebo oni jich udělali možná víc, ale pro mě bylo dobrý, důležitý to, že mě dali
3 v tý vazbě do cely ee do cely s farářem, katolickým s panem Netukou, kterej do dneška žije, je
4 mu přes 80 let a ten člověk v tý vazbě už byl přes 3 roky. Takžee nee jenom že to byl, že to
5 byl ee farář, ale že tam byl už tak dlouho, už to měl prostě vohráblý, aa ten mi dodal tu
6 takovej ten klid a tu vyrovnanost, i když jsem, nechci říct přímo ateista, ale nejsem věřící,
7 takk díky bohu ((smích)) teda za toho pana Netuku,jo..

8 **[3:30 min.]**

9 PV: Jasně

10 SP: Protože kdyby oni byli trošku mazaný, a psychologicky už tak nějak trochu, tak by mě
11 dali do vazby ty první dny s nějakajma gaunerama, joo aa mohlo to všechno dopadnout třeba
12 jinak. Jáá nevím já prostě to dopadlo to takhle, zaplat' panbůh a jak říkám, já už jsem předtím
13 tušil, že mě zavřou aa ((pauza)) aa hlavně jsem byl rozhodnutej, věděl jsem kde je moje místo
14 v tý společnosti, jo? Že prostě já jsem na týchle straně barikády.

15 PV: A když srovnáte teda tu vazbu, vězení, soud, vyšetřování, co bylo jako nejhorší vydržet?

16 SP: : / Pro mě nejhorší byloo, to poslední ten výkon trestu, kdy mě a to zadržení, kdy mě
17 umírala máma, takže to byl takovej zlomovej - zlomovej bod, ..protože já už jsem byl
18 odsouzenej, šel jsem na tvrdo do toho posledního výkonu trestu jsem šel s volným takzvaně z
19 volný nohy. Joo ten první jsem byl ve vazbě aa tady na to v tom osmdesátým devátým jsem
20 šel z volný nohy, ale bylo jasný že to je otázka dnů, týdnů, kdy mě umře matka, takže já jsem
21 jel k soudu zažádat o, s veškerýma dokladama, zdravotní kartou a podobně o odročení
22 nástupu výkonu trestu, samozřejmě ty estébáci to věděli, už mě hlídali takže mě na nádraží
23 v Náchodě sebrali a obvinili mě z rozkrádání majetku socialistickýho vlastnictví, nebo jak to
24 bylo. Prostě voni, dyť to víme, jak to bylo. Žádní političtí vězni tady nebyli, jak se na to
25 vždycky snažili navlíknout nějaký kriminální čin, žejo? Magoroj tam strčili trávu, mě
26 vobvilnili z nějakaj krádeže .. dlažebních desek, jo který aa a řídil jsem údajně nějakýho Žuka,
27 kterej už .. v životě **[5:24 min.]** jsem v Žuku neseděl, prostě vyloženě měli estébáci svědci,
28 který mě viděli, měl jsem prostě přímý svědky, že to je hloupost, že jsem to já nebyl a že se
29 ani nic neztratilo, jo? To je to že jo ale, oni si byli tak jistí tady v tom Náchodě, ten okresní
30 prokurátor Mervart a i ta státočka aa vyšetřovatel prokuratury Olšar, to byla jedna ruka, to
31 bylo propojený - vono to asi takhle fungovalo všude, ale tady extrémně to fungovalo dobře

1 jakoo joo, pro nás špatně .. takže ty estébáci s prokuratou Olšar s tím Mervartem .. si d'áli co
2 chtěli, takže jsme si byli jistí, že to dopadne jak jsme byli obvinění .. takže to bylo pro mě ..
3 navíc - já jsem tam samozřejmě vyhlásil hladovku, **[6:11 min.]** to je křivý obvinění a tak
4 dále a aaa mě šlo o to se s tou mámou rozloučit že jo, a když mě odvezli do Hradce do vazby,
5 kde jsem teda pokračoval v tý v tý hladovce jako mě dali do tý cépezetky, tak tam bylo tam
6 bylo pro mě takovej důležitěj nebo takovej zásadní... tam totiž přišel ten vychovatel a říkal,
7 protože von tam umřel ten Pavel Wonka před to není tak to nebylo dlouho předtím a už měli
8 strach aby jim zase nikdo neumřel a navíc už jsem byl trochu víc známej už se o mě mluvilo
9 na Hlasu Ameriky a podobně a VONS se o to zajímal proti tomu prvnímu trestu, kde prostě
10 o mě nikdo nevěděl takže měli strach aaa...ehmm ((zamyšleně)) ted'ka nechtěli tam mít
11 dalšího hladovkáře tak za mnou ten vychovatel přišel, a říkal že když si vezmu, když si vezmu
12 snídani tak že mě... teda přerušej ten ten tu vazbu nebo ten výkon už vlastně v tý době, abych
13 moch teda se rozloučit s mámou, no a tam právě bylo to dilema, sem si najednou stránku
14 říkal, vždyt to jsou hajzlové jim nesmíš věřit ani pozdravení to prostě na tebe sjedou nějaký
15 šmé, jak říkaj muklové, ale zas na druhou stránku jsem nechtěl bejt takhle tvrdej sem říkal,
16 vždyt to sou taky lidi a viděj velice dobře vědí, jak to s mámou je, že opravdu to je otázka jak
17 jsem říkal pár dní nebo týdnů. Aaaa prostě že mě pustěj jo, a nechtěl sem si pak vyčítat že ...
18 sem říkal no tak já tady budu hrát frajera, budu pevnej, zásadní v tom rozhodnutí, nevemu si
19 to jídlo aa aaa pak mě máma umře a já si budu vyčítat, že sem proto nic neud'ál jo.
20 **[8:03 min.]** No takže sem se teda najed a oni opravdu přišli, ať si sbalim věci a dycky to
21 znamenalo, ve vazbě to znamenalo to, že budete eskortovanej nebo, že Vás daj na jinou celu,
22 já když jsem držel tu hladovku tak furt mě strkali do..každej den strkali do jiný cely, kde byl
23 ukrutnej bordel, já sem si uklidil a druhej den zas... Takže jsem si říkal noo tak to sou teda
24 opravdu dobrý, tak opravdu asi teda mě pustěj domů, :) no mě teda fak pustili, ale venku
25 čekala státovka a zase mě sebrali a hodili mě do vazby, takže jsem byl venku asi dvě hodiny,
26 ani ne . Noo aaa a pak mě vodvezli do Příbrami že jo do věznice takže, pak do Ostrova nad
27 Ohří a vopravdu máma prvního desátý ehmm umřela aaaa na pohřeb mě nepustili joo. Takže
28 to bylo takový, to bylo to nejhnusnější z celých těch, z celých těch vězení co jsem absolvoval
29 i ty šatony, kde prostě předemnou utloukli vězně a já jsem byl ještě na svobodě, už na
30 svobodě jezdil jsem k výslechům joo jakožto, jakožto svědek, kde to bylo hnusný, že tam toho
31 chlapa umlátili muklové. Ale aleee pro mě bylo nejhorší tohle to no. :(I když už jsem měl
32 nějaký zkušenosti s tím vězením, tak samozřejmě ztráta jako mámy jako a v těchlech
33 podmínkách a tak to bylo blbý. To bylo, to jim nevodpustím.

1 PV: A jaký jste měl v týhle situaci pocity? Jako co ste při tom prožíval?

2 SP: Noo vím že, sem jim nechtěl dát záminku k tomu, aby mě řekli: „*Neplníš normy, nemůžeš*
3 *jet na pohřeb, my bysme tě pustili hochu, kdybys ale makal.*“ takže já jsem v tom výkonu
4 trestu hrál takovýho slušnýho, vlastně měl jsem za celou dobu jenom jeden kázeňák. Aaaa
5 ehmm, když se podíváme do toho máho spisu, tak tam vidíme, že jsem plnil normy na 100,
6 100.. 120 % asi na tom lisu. To byly lisy, kde se d'áli ty lampičky k soustruhům a tak, kde si
7 muklové cvakali prsty, aby d'áli aspoň na tech 90 %, tak jim tam lisy mačkali prsty tak a já
8 sem tam d'ál na 120 %, prostě abych vopravdu měl čistý svědomí, že sem proto všechno ud'ál,
9 že sem ud'ál maximum joo proto. Nooo a tak, to bylo obrovský pak zklámání samozřejmě,
10 pak sem už jim nic nedaroval, pak jsem začal psát ty stížnostli veliteli, řediteli věznice aa aa
11 17. listopadu sem nebo jak byla ta generální stávka, tak sem se připojil ke stávce, kde sem pak
12 dostal tu díru za to a tak. Takže pocity to byly, když mě přišlo to parte aa aaa zamítnutí to
13 propuštění, tak to byl takový docela šílený no.. :(

14 PV:Hmhm

15 **[10:49 min.]**

16 SP:Takže jsem vlastně ehmm tu mámu neviděl už předtím, já nevím třeba 2 měsíce to byla
17 vlastně po těch onkologickejch ústavech, odděleních a podobně alee, vím že tak byl jsem její
18 jedinej syn tak vím že jakooo... jakoo ji vo to šlo abych tam třeba byl, byl s ní a tak... bohužel
19 no, taková byla doba a zase vím, zase mě uklidňovalo že žee, když mě nabízeli vězení třeba
20 na půlku tak, tak vím, že vona by na to nepřistoupila, že to brala pak jinak jsem se kor když
21 mě propustili a byla revoluce, tak se objevil ten dopis, tak se objevil ten její dopis kterej
22 posílala na prokuraturu, to už musela psát sestřička, zdravotní vona už nebyla schopná psát.
23 Kde teda ehmm když psala, že byla pyšná na to, jak mě vychovala a aaa takže to byla taková
24 satisfakce, nebo takový to uklidnění vnitřní, že že prostě nevodešla s ňákou hořkostí, nebo
25 s se zármutkem, že se tam prostě nebyl do poslední chvíle s ní. Jo že to tak nějak brala, že
26 jsem se rozhodl jít touhle cestou, která trvala několik let, vlastně od roku 83 dejme tomu nebo
27 2 vlastně. Takže vona věděla, že jednou ten -ta klec spadne, a aaa ze začátku samozřejmě s
28 otcem když sem jezdili, tak furt mě jako nebo tak jako asi jako správnej rodič, asi že jo jestli
29 to mám zapotřebí, aa že ten Havel prostě co mě dá a že se na mě každej vykašle a podobně a
30 Charta, bla, bla bla, takový ty normální jako dělníci, tak neměli žádněj přehled celej život
31 dřeli, ale pak když už jako jsem měl ten první výkon za sebou a voni zjistili, že žeee to je
32 trošku všechno jinak a aaa začal sem jim nosit ňákou literaturu a pak začaly vycházet Lidový

1 Noviny legální aa a tak dále, tak už byli trošku ve vobrazě už jako se k tomu stavěli jinak no.

2 PV: Co ste, co ste teda pocíťoval jako v tu chvíli, kdy ehmm voni Vás vlastně nepustili. Co
3 ste, co ste cejtil?

4 **[13:08 min.]**

5 SP: ((povzdechne si)) Já už ani nevím. Já, já prostě vím že, že sem prostě tak jak sem říkal,
6 byl jsem z toho zdrcenej, možná jsem částečně s tím i počítal, takže jsem si říkal, jsou to
7 svině. Joo? Už v tom Hradci mě nepustili, takže joo takový jako .. venku je družka, si d'ála
8 naděje, a nebo žili v takových iluzích, jakože určitě mě pustěj a takový a aaa pak, když to
9 přišlo tak nemyslím si, že bych tam, nebo určitě bych tam nešlel, abych tam někde mlátil
10 hlavou do zdi a brečel jako joo. Prostě věděl sem, že máma umře jooo aaa a prostě, ..ňák
11 v pohodě jsem to vzal až teďka..až teďka v minulej měsíc ehmm. Sem tě tady pracuju pro
12 jednu stavební firmu, na stroji na nakladači a byl sem tady v Broumově a na jedný stavbě a
13 viděl sem tam toho estébáka Adámka ((pousměje se)), kterej tam dělá s krumpáčem. Kterej
14 vlastně mě měl na starost a kterej mi slíbil ten kriminál a to všechno a kterej mě obvinil z tý
15 krádeže, díky němu vlastně já jsem teda se dostal do toho kriminálu a to, tak sem ho tam viděl
16 a tak ... eee.. tak jsem si to zase tak nějak zpátky promítnul ten ee tu situaci, ten čas ale já si
17 jáá já že bych jako nějak psychicky .. za prvý mě u výslechu nikdy nikdo netlouk, joo tak jako
18 jiný .. takže já jsem tam tyhle trauma neměl, jo? Já jsem to bral i kolikrát i ty výslechy jsem se
19 snažil z toho jako vyjít jako vítěz, nebo neboooo jakooo nechtěl sem, za žádnou cenu sem
20 nechtěl prostě aby mě někdo viděl zlomenýho, joo? to jsem těm komunistům nechtěl dopřát.
21 Proto jsem přestal i kouřit ve vazbě, tam kde vlastně většina lidí začíná, ..tak já jsem skončil
22 ..když jsem viděl, jak ty chlapi sušej pomočený, drolej pomočený vajgly a sušej to, pak to
23 balej do rosůpku do těch průklepáků, tak to sem prostě říkal, tak takhle mě komouš nesmí
24 vidět. Jo? Takže já jsem v tomhle asi hrál takovýho frajera do poslední chvíle, ale možná to
25 bylo i přirozený, nevím .. já jsem opravdu možná to bylo ještě sem vycepovanej tím, že sem
26 se ocitl tady v temhleten, týhle vesnici na konci světa, kde ty chartisti jsme byli dva, že jo?
27 Tak jako ..na celým .. tak my jsme nebyli schovaný v davu někde ve velkým městě, jo? To
28 můžu porovnat i s Trutnovem, že to bylo jednodušší bejt chartistou v Trutnově, kterej je
29 podstatně menší, než Praha. A něco jinýho bylo tady, kdy kdy tady stáli policajti s autem a u
30 zastávky a .. a ..

31 **[16:06 min.]**

1 PV: Kolik Vás tu bylo?

2 SP: Já vím jenom vo panu Trenčanským. Doktor Trenčanský v Přinících, už to je v důchodu
3 pán, ee kterej podepsal chartu, ale von von byl báječnej v tom, že mě dával náky ty právní
4 rady, aleee jediný co von d'ál, co já vim, nechci .. že nechodil volit. To jako ani náhodou.
5 Aleee že by třeba nákou petici podepsal, nebo to né, jo? Prostě podpis zpět nevzal jo aleee
6 nevím vo tom, že by jako třeba nebo jako jezdil do Prahy třeba, von byl starší teda.

7 **[16:48 min.]**

8 PV:Když byste si představil, když poprvý vlastně šoupli na celu, jak Vám bylo?

9 SP:Já vím, vy chcete ty pocity ale já opravdu, už to je.. to už bylo v roce 85

10 PV: Jasně

11 SP: Ale já si nevzpomínám že bych, jako samozřejmě nepříjemný bylo, když teda nás sebrali
12 někde před tou půlnocí jo, to bylo jako že člověk leží v posteli joo a bouchání na dveře a
13 takovej jako známe z těch filmů, pomalu je rozdělí, jo.. tak to bylo takový jako hustý .. ee
14 potom ty .. výslechy ..ee nás vyslychali ve Skalici, v Český a a pak v noci ten převoz v těch
15 klepetech, v tom Žiguliku do Hradce, to si vzpomínám jako že žee prostě to bylo takový
16 nepříjemný .. alee nás sebrali tři do tý vazby, toho jednoho pustili možná druhej den nebo eště
17 ten večer, já nevím. Ale vezli nás tam tři. Aaaaa když jsme chodili ee na vycházky jak na ty,
18 do těch kotců nebo k výslechu a viděl jsem toho druhýho, toho kolegu, kterýho kvůli kterému
19 jako vlastně kvůli němu ten mě napráskal, jo .. a když jsem ho viděl, jak je úplně vyřízej, jak
20 je zlomenej jaká to je lidská troska, tak to si vzpomínám jak vypadal von.. ale jak sem v jaký
21 kondici jsem byl já, já vím že sme, myslím že tam byl i Franta v tý době Stárků nebo to bylo
22 možná jindy potom. Že sme na sebe křičeli z vokna, ale pro mě - mě to nějak nepoznamenalo.
23 Prostě člověk s tím počítal aaa říkám, mě pomohl ten pan Netuka. Joo první noc jsem spal
24 sss.., první noc sem byl v tom osmdesátýmpátým tam byl nějakěj Cikán, takže sme tam byli
25 asi ve dvouch co si vzpomínám joo. A že byli..

26 **[18:46 min.]**

27 PV: Takže voni Vás rozdělili? A vy ste se nemohli..

28 SP: Voni nás samozřejmě rozdělili, ani v autě to seděl mezi náma policajt a jeden jel .. asi tři
29 auta sem jeli do toho Hradce, že abysme spolu nemohli komunikovat, to je jasný. Voni pak

1 jako ty strkaj do křídel, když byli ty komplicové, do každého křídla aby vůbec se neviděli na
2 vycházkách ... Takže vím, že mě první noc strčili do nějaký hnusný špinavý cely, kde byl nějaký
3 Cikán a aaa jestli jsem už druhý den šel k tomu Netukovi neboo ... prostě, v pohodě, dobrý
4 jako.

5 PV: A ta první noc? Jako s Cikánem?

6 SP: Vůbec si nevzpomínám. Jooo prostě já jsem to asi chtěl, já nevím, jestli si někdo tohle
7 ale já asi jsem, to chtěl vytěsnit, joo tak proto si to nevzpomínám, joo. Co.. říkám já, já si
8 vzpomínám, jak vypadal ten kolega, ale jak jsem to prožíval já, já si myslím, že úplně
9 v pohodě. Navíc a jak jsem přestal kouřit, tak sem tak sem ehmm byl vyrovnanější, nemyslel
10 jsem na ty cigára..

11 **[19:52 min.]**

12 PV: Vy ste přestal kouřit už, než ještě Vás poprvně zavřeli jo?

13 SP: Ne ve vazbě, já sem byl do té doby kouřil, měl ještě nějaký cigára s sebou, jako když mě
14 sebrali, no a pak sem to tam viděl, co se děje, tak sem dokouřil ty cigára aaa řek sem a
15 konec...aaa ehmm...((zamyšleně)) ud'ál sem dobře asi v tom, protože jsem měl o starost míň ..
16 aaa zvěd'ál jsem to velice dobře, aa byl jsem nad věcí, nemusel sem se trápit tak jako voni,
17 prostě byli nervózní z toho, navíc ta strava, stravaa já jsem nenáročnej, ale hlavně co je
18 důležitý, to sem tam viděl, když tam sebrali ty chlapi – z té Český Skalice tam je
19 masokombinát v té Český Skalici, a tam se ve velkým kradlo v té době, ve velkým. Všichni to
20 věděli po Skalici se o tom mluvilo, jak se tam krade prostě a najednou spadla klec a ty chlapi,
21 proti mně to byli dospělí chlapiehmm, tam byli zavřený asi 12 chlapů .. aaa ty tam brečeli,
22 ty tam se pokusil o sebevraždu, prostě byli vyřízení ...ty lidi jo. A já když jsem šel na
23 vycházku, tak sem říkal, čoveče ty kradeš jako straka a pak se divíš, že tě čapnou a seš z toho
24 v prdeli ..jako to je ten rozdíl mezi mnou a jim, že já sem nikdy nic nekrad, ale prostě choval
25 sem se tak, tak jak sem si říkal, že by se měli chovat všichni ..aaa byl sem, počítal sem s tím a
26 byl sem vyrovanej.. byl sem v pohodě prostě, já nevím, že bych měl nějaký psychický,
27 psychický trauma, nebo že bych to prožíval - to ani náhodou. Říkám jedinej zlom, jedinej
28 takovej špatnej, špatný to, když mě místo toho propustili z toho Hradce, tak mě odvezli do
29 jinýho kriminálu a potom, když přišlo to parte, noo.

30 PV: hmm hmm... A nějaký takhle tělesný pocity, vybavujete si z té doby ?

1 SP: Jak tělesný pocity? ((zamyšleně))

2 PV: Něco, třeba pocení ...

3 SP: Nene ne, jááá sem ehmm...

4 PV: Třeba, Čuňas mluvil vo zácpě ...

5 **[21:58 min.]**

6 SP: Noo tak to je.. pravda, to má asi každej. Navíc v tý vazbě, v tý vazbě kde byly ty
7 francouzský záchody, kde nebyly žádný plenty, dneska to je všechno jinak. Aaaa my sme byli
8 na malý cele. To jee ehmm 4x2 metry a 4 lidi, tak to je peklo to joo to je pravdo nooo, to
9 musíte mi nějak napovědět možná, že samozřejmě tam třeba 3,4 dny nejdete na záchod joo...a
10 teď to je peklo, tam se jí, že jo tam už prostě se děje, děje všechno, se odehrává všechno ..aaa
11 teď když tam prostě přijde někdo a pak ehmm, aaa má tu zácpu a potom to uvolnění, noo je
12 to, tak to joo, tu zácpu jo ale .. jinak vím že sem, když sem byl v tom Ostrově nad Ohří v tom
13 89 roce, tak sem řek budu prostě jíst jenom ehmm, budu jíst jenom tu věžeňskou stravu,
14 nebudu si kupovat v kantýně nic, nebudu chtít balíčky žádný, prostě, jestli jsem schopnej
15 udržet tu váhu jako to, takže sem neměl sem ani žádný diety, prostě normální, ty ty, normální
16 stravenku sem měl ..a zhubnul jsem tam 5 kilo ... zaaa ((zamyšleně))

17 PV: za jak dlouhooo ?

18 SP: jo za 4 měsíce, 5 kilo, z 69 na 64. Takže ehmm, tam sem si ověřil to, že ta strava prostě,
19 tam sem si ověřil na sobě, ověřil, že ta strava nemůže toho mukla, když nebude mít nákej jinej
20 přísun, ještě udržet při životě. Jooo, ještě při těch normách, při tý práci..

21 PV: Nooo a ta zácpa, z čeho si myslíte, že to jako bylo?

22 **[23:43 min.]**

23 SP: Noo, tak asi to bude tím tou změnou, tím prostředím, pak nákej ten vnitřní stres, kerej
24 člověk dneska si na něm nevzpomínám, dneska o něm ani nevím, ale možná sem ho tam
25 někde měl, ale asi určitě, samozřejmě, protože víte co, tam byly ty pocity, teď si vzpomínám,
26 teď se mi vybavuje, joo já měl tady zvířata a teď voni Vás seberou za dne na den, aa ja sem
27 tady měl německýho ovčáka ve voliěře, a říkám, tam mě umožnětě ho nebo ho aspoň
28 vodpráskněte, nebo ho někomu dát, ale v tý době útluky nebyly, žejo, ale nemůžete mě odvíst
29 a nechat tady zavřenýho psa. Bez vody, bez ničeho, že jo. Takže to bylo takový, že, to byli

1 věci, na který člověk myslí, že .. máš doma tu rodinu, nezaopatřenou aaa ty zvířata
2 nezaopatřený joo. Takže... tak na to člověk myslí, pak ta změna tý stravy, tak jako, pak ten
3 ostych že jo, samozřejmě. Jít na ehmm na velkou, vlastně to je jako támhle do kouta, :D
4 každej na Vás, i když samozřejmě nikdo na Vás nečumí ale, joo tak to bude všechno
5 samozřejmě, všechno souvisí se vším a pak, pak ten pak se dostaví ta zácpa. Já si myslím, že
6 to má asi každej, jedinež kdo ji nemá tak ti protřelý muklové, kerý tam vybíhají, sou jak na
7 běžícím pásu, tak..

8 PV: Vy ste v tý době měl rodinu, jako děti a...

9 SP: Já sem měl, při tom posledním výkonu trestu sem měl syna už ...a byl sem jako ženatej
10 no.

11 PV: A přitom prvním... ?

12 SP: Ne, ne to jsem měl jenom družku, s kterou jsem žil ale neměl jsem, neměli jsme pevnej
13 svazek ani sem neměl dítě, jo.

14 PV: Co Vás vlastně ve vězení nejvíc jako stresovalo?

15 SP: ((pauza)) Stresovalo ... samozřejmě ehmmm v těch, na tech Borech, na těch Borech
16 ehmm, bylo nepříjemný, byli, bylo nepříjemný víc věcí, tam si na mě zasedl nákej Slovák
17 ehmm..

18 PV: Jako vězeň, nebo dozorce?

19 **[25:52 min.]**

20 SP: Jako vězeň, kterej, prostě furt vykřikoval: Já Vás chartisty, chátristy, chátristy, chátro
21 jedna, já vás zlikviduju a aaa prostě tam chodil a ehmm, vyřvával to a nikdo prostě, bylo
22 vidět, že těm bachařům to dělá dobře. Tak to bylo takový docela nepříjemný a potom že sem
23 se dostal na ty šatony, jo. Protože člověk, když je v tý vazbě, tak čeká na tu eskortu do toho
24 vězení a potom tak ty muklové to probíraj, že jo. Jen abych se nedostal na Bory, abych se
25 nedostal na šatony. To bych si to rači mrsknul, jo, a tak dále. A teď najednou, se to zužuje, aa
26 jedu na Bory, jedu na Bory. A teď si říkám, však jo tak na Borech už sem, tak ještě abych
27 nešel na ty šatony, když noo.. a pak najednou šatony, jo? Takže.. a teď žijete v tom, co se
28 vypráví, jo. Takže co se vyprávělo. Takže si říkám páááne bože, to je to nejhorší, co mě
29 mohlo potkat. Takže to bylo taky, pak tenhle ten blbec, aaa ta těžká práce na těch šatonech,

1 která byla jak těžká, jako těžká fyzicky teda hlavně jo.. a pak šlo vo ten stres, kdy, kdy ty
2 normy byly šíleně našponovaný, aaa tam nezáleželo na jednotlivci, jako třeba v tom Ostrově,
3 tam záleželo, záleželo jen na mně. Já sem dělal sám na sobě, kdežto na těch šatonech to byla
4 sestava, že jo? Buďto malá nebo velká. A když jeden v tý sestavě byl pozadu, tak prostě to
5 vodsrala celá skupina a bylo zle, jo? Prostě tam se to řešilo třeba tím umlácením toho vězně,
6 jo. Aaa takže to bylo nepříjemný a pak samozřejmě ještě, si vzpomínám, to sem byl docela
7 hotovej z něj, :) za mnou přišel takovej Cikán a se špedlíkem, abych mu propíchl oko, joo, tím
8 špendlíkem, že už to nevydrží, prostě a že chce na 5. oddělení, myslím, že to bylo pro ty, pro
9 ty takový ty zdravotně postižený... Abych ho píchl do voka, že to.. já sem říkal, že jako to
10 ani náhodou, to prostě to musíš vydržet, čoveče a takovýhlety řeči. Noo a pak sem ho viděl,
11 protože tam se vydává jídlo na Borech v takzvaný centrále, v takový tý prostřední chodbě, kde
12 choděj ty jednotlivý křídla pro stravu aaa, tak sem ho tam viděl se zalepeným vokem, jak si
13 tam kráčí z toho pátýho oddělení a jak se má, tak si sehnal nějakýho jinýho borce, kerej prostě ..
14 byl vysmátej. Noo tak to bylo taky takový, nepříjemný, když jako chtěl tohle to ...tohle to s
15 tím vokem, a pak ten vězeň jak ho tam mučili. [28:25 min.] Jak ho tam řezali... tak...

16 PV:To ho řezali spoluvězni nebo?

17 [28:30 min.]

18 SP: Noo no to byl pedofil, byl tam za dítě, za znásilnění malýho děcka, alee možná jich bylo
19 víc a ty bachaři to pustili a já věřím tomu, že to je i dneska jo, že to pustěj mezi ty tyyy jinak
20 ten mukl nemá šanci se dozvědět, za co sedí. Ten rozsudek von ho nevidí, že jo? Ten má ten
21 mukl, když tam jde nějak pedofil, tak tam nejde s rozsudkem, není blbej, že jo? Aaa kopii
22 rozsudku má vychovatel aaa ten by jí neměl nikde too ale voni to pustěj mezi ty vězně žejo, aa
23 takžee tam tam normálně, myslím si že při nástupu to tam řekl ten věz, ten vychovatel noo a
24 pak se do něj pustili a tak ho tam řezali prostě rejžákama na, rejžákama naa podlahu drhli ho
25 až do krve a navíc, von mi přišel takovej hnusnej ten chlap jo, už vod pohledu.. takovej
26 slizoun.. aaa já sem jediný co sem uděl teda takže sem se toho nezúčasňoval jo, ale ani náh..
27 ani sem mu nepomoh... mě byl prostě bytostně odpornej ten člověk a někdy sem si i říkal,
28 když sem měl slabou chvilku, že mu to patří, jo ... co mu ty muklové dělaj..ale .. prostě umřel
29 dva dny před výstupem.. mým.. aaa začala sem jezdit kriminálka a vyšetřovatel, vyšetřovat to
30 a já sem se měl jít domů a sem si říkal, tak nakonec oni mě ještě nepustěj domů, mělo to bejt
31 myslím 22. prosince na Vánoce, kvůli těm výsledkům a já tady budu ještě trčet jako to ..no ..
32 alee samozřejmě mě pustili jezdit sem, voni jezdili sem noo a tady do Broumova a chodil sem

1 k výsledku tady. Takže to bylo taky takový, takový nepříjemný no ..

2 PV: No a z čeho jste tam byl nejvíc napjatěj, teda jako tam.. ?

3 SP: Asi z tý práce. Tam bylo nepříjemný ty tý 12ti hodinový směny na těch šatonech, aa ty
4 směny že se chodilo na tři, na tři směny nebo jak tomu říkaj jo? ..

5 PV: Třisměňnej provoz?

6 **[30:30 min.]**

7 SP: Noo no se chodilo. A vy jste se nevyspal, protožee když jste měl tu noční, tak přes ten den
8 na tom baráku je furt ten katr jak tam, mlátěj, s tím že jo.. aa tam je prostě furt bengál, jo..
9 takžee to bylo, to bylo.. to bylo takový nepříjemný a potom sem byl trošku v šoku, že sem se
10 dostal na celu kde snad sem byl já a eště jeden nákej Luboš Lázničku z Jaroměře, jediný dva
11 bílý, jo.. Jinak samý Cikáni ... tak z toho jsem měl obavy ale ... naopak se to ukázalo jako
12 dobrý.

13 PV:hmm

14 SP: Protože jsem jim psal různý dopisy a odvolání a tak dále takžeee jako dobrý ..fakt jo ..

15 PV: Ehmhmm..

16 SP:Noo pak ten Láznička odešel, von šel dřív asi o tři měsíce, nebo dva tak jsem byl jedinej
17 bílej s těma Cikánama na cele. Pak tam přišel nějakej Janků, si myslím, že se menoval Janků,
18 tady z vod Trutnova. Alee jinak jsem to bez újmy prošel ten kriminál, kromě toho magora ze
19 Slovenska, kterej tam furt vyskakoval, pak ty Cikáni a díky tomu, že sem jim takhle pomáhal
20 tak oni zase mi dělali takovou jako, když jsem potřeboval jako ochranu,noo ale .. Že by mě
21 vyloženě šel někdo po krku, anebo.. joo, ta práce bylo hodně nepříjemná, jáá můžu děkovat
22 mýmu otci kterej mě naučil jako takový ty práce ruční, byl truhlář, že sem byl zručnej no ...
23 takkk sem poměrně rychle se zaučil a zvládal sem to, ale ... jinak ty kluci, co byli jako trošku
24 nešikovný, tak se to řešilo tak, že když ta sestava vázla- kvůli němu, tak se tam postavil
25 doprostřed haly a házely po něm ty aparáty, který vážily asi 3,5 kg - to bylo kus železa,
26 nebudu vysvětlovat prostě ten systém toho jak se ty šatony dělaj, ale je to kus půlmetrovej kus
27 železa a to se po něm házelo, jo .. A když prostě nestih uhnout, tak mu to zlomilo třeba žebro.
28 Aaa buďto se to teda naučil, nebo si to mrsknul. Nebo si nechal vypíchnout voko, no..:D
29 ((smích))

1 PV: A jak jste se tadyhle s tím napětím vlastně z toho vyrovnával?

2 **[32:49 min.]**

3 SP: Já nevím nooo ... ((zamyšleně)) prostě .. za prvé jsem neměl dlouhý trest, jo? Vono
4 třeba Franta dostal někde čtyři roky a já sem dostal měsíce. Takže eem vono kdybych dostal
5 nějaký čtyři roky, tak ta vidina toho civilu je v nedohlednu a možná bych to všechno sná snášel
6 jinak.. jo, ale já sem dostal měsíce, takže .. voco šlo, vo nic .. ((pauza))

7 PV: Hele a teďka takový praktický věci, jak jste se vyrovnával - my už jsme to trošku nebo vy
8 už jste to trošku nakous, ale takový ty jako praktický věci.. v tom vězení. Joo ten režim, ta
9 práce..

10 SP: ((pauza)) Noo, ještě bych asi měl podotknout, že já měl za sebou vojnu, jo? A myslím si,
11 že to bylo taky plus i když ta vojna byla k ničemu, prostě jo? Alee pro mukla si myslím,
12 dobrej základ. Už jenom to, že se tam muselo brzo vstávat na tý vojně, rozcvička aa to prostě
13 nesnáším, ale tam jsem to musel absolvovat a vono to v tom kriminále je taky, žejo..

14 PV: Hmm..

15 **[34:11 min.]**

16 SP: Ráno budíček, rozcvička takže eem von ten kriminál měl dost společnýho s tou vojnou :) ..
17 jídlo do ešusu a na pořadí a zástupy a já nevím, taková ta buzerace.. takže eem tak jako to možná
18 tak že.. měl sem za sebou tu vojnu aaaa ((zamyšleně)) že sem teda šel za pár měsíců domů, no
19 a tak co mi d'álo problémy, tak to vstávání – to samozřejmě to bylo peklo prostě a pamatuju
20 si, že je na těch Borech zima, jo... a já sem do toho prosince do toho a to jee vlastně to sou, to
21 je kriminál Marie Terezie, nebo kdo to stavěl a to sou metr a půl zdi, a že nevidíte zelený. Za
22 celou dobu já sem za celej výkon trestu sem neviděl na tech Borech nic zelenýho, protože sme
23 měli vokno z tý cely, na ty betonový dvory, debilní, joo... aaaa a zima, no.. to jako jo ..
24 v kriminále ať to bylo Hradecká vazba, aaa neboo Bory tak prostě průvan a zima. To mě teda
25 d'álo, to bylo peklo jo, a myslím si že, ty klouby co mám, to revma že mám z Borů, protože
26 tam vlastně ste měl celou dobu, celou d, celej výkon trestu sem měl ruce v ledový vodě
27 ponořený, jo.. Joo jak se to brousí ty kameny, a nebo leští, tak to je pod vodou všechno a vy
28 tam strkáte ty ruce do toho jo.. a bylo tam rozsekaný vokno, takže tam furt byl průvan a ruce
29 v ledový vodě a vy vyšli ste ven a tam sníh, mráz, tak to bylo peklo..

30 PV: Jak jste se s tím srovnal, jak jste se s tím dokázal vyrovnat? **[35:53 min.]**

1 SP: Já nevím, já si myslím, že taky vono fakt záleží za to, za co sedíte.. joo jako kdybych tam
2 byl jako nějaký zlodějíček, tak tak možná bych taky chtěl, aby mi někdo vypíchl voko. Jako
3 jooo a snášel bych to blbě, ale když .. prostě si zahráváte s něčím, no tak jakooo ... a jako
4 drželo mě nad vodou různý texty písniček, jsme si zpívali s Čuňasem :), Svát'u Karáska nebo i
5 toho Jima jooo, tak jsem si zpíval, žil sem si svoje, já říkám jezdím po tech školách, teďka
6 tady bylo 45 dětí nebo lidí vlastně to byli i starší, paměti národa tady seděli venku, tak jsme
7 tady měli besedu takovou. Já.. tam šlo vo to, si umět vytvořit takovou tu svobodu i v tom
8 kriminále. Já nejsem potetovanej, neměl sem to nikdy zapotřebí, jediný co mě na tom tetování –
9 tak ta technika.. ta mě fascinovala.. do dneška dělám emm nebo když jsem měl tady hospodu,
10 teď mám klub v Brumově - tak tam mám ponorák kterej sem měl v kriminále udělanej, z těch
11 žiletek.. tak ten mám a dělám štamgastům čaj i magorák, joo prostě .. do sklenice vod
12 vokurek, joo tak to sou takový ty technický věci, to, ty tři jehly namočený. Dneska už to je
13 tetování strojem, flák, flák, flák ale tamty tři jehly pro nítě- namočit do .. takžeeeee ee.. drželo
14 mně, víra, že sem prostě nespravedlivě odsouzenej, ale s tím sem počítal a délka trestu určitě
15 a že sem .. a ty dopisy z venku samozřejmě. A když už jsem byl jako známější, tak mě chodily
16 z ciziny a .. aaa novinový články, jo? Takže to samozřejmě to je důležitý, pro toho vězně je
17 důležitý, aby se mu k němu dostaly informace.. z venku, co se děje venku. A co, jako jestli na
18 něj ty lidi nezapomněli, jestli se něco děje a tak, a když už jsem byl zavřenej, jako už v tom 89
19 tak probíhaly různý petice, za mý propuštění a .. a běh polit, poli eeee ulicí politických vězňů,
20 joo a tak tak dále.. joo takžeeeee..

21 PV: Jasný.. A jak na Vás působila každodennost, jako že ...

22 **[38:09 min.]**

23 SP: Člověk si zvykl.. Já sem člověk, kterej prostě si zřejmě zvykne na všechno...

24 PV: Mhmm

25 SP: Jooo? Jinak jinak ty třeba ta práce, která když se vrátím k tý práci, na tých Borech která,
26 z který sem měl hrůzu, která byla šílená a aa jak říkám, nechali si lidi píchat voči, aby tam
27 nemuseli dělat, a to tak, já jsem si na to tak zvyk, že mě to bavilo, jo. Mě to fakt bavilo, zní to
28 šíleně, ale já mám výuční list z kriminálu, brusič, leštič keramických kamenů. Aaa eee tak, to
29 by sme, zase odbočovali, ale normálně mám chuť si někdy to zkusit.. a měl jsem možnost,
30 jakooo chlap měl tuhle mašinu, přímo tuhle mašinu a a nabízel mě velice slušný peníze, když
31 to půjdu dělat, ale to z ruky moc aaaa jinak se jednalo o Stek, Stehlíka, joo, Poldi Kladno

1 PV: (...) No jasně..

2 **[39:09 min.]**

3 SP: Aaaa eee takžeee sem si na to zvykl a prostě mě to bavilo. To samý poslední výkon trestu
4 na tech lisech, jo.. co tas .. jako vopice cvičená, sedíte a berete lisem z bod, tududu.. zpíváte si,
5 žijete si svým svůj svět .. prostě v hlavě si promítáte, co jste zažil, co si plánujete, co uděláte..
6 Žil jsem vzpomínkami aaa a s tím co bude dál,... a samozřejmě věděl sem, že to vyzraňovali,
7 že jsem věděl, že jinej nebudu, jo.. a že třeba bych toho litoval víc, než abych si řekl: to néé už
8 mě tam nikdo nedostane. Kašlu na celou Chartu, kašlu na tohleto, budu si žít. Prostě, budu,
9 jak mě říkala máma s tátou a moje setry dvě, že a tak. To mě nikdy nenapadlo.. Prostě mě
10 zavřeli už asi dost jako, když jsem byl už dost vhodlanej, jo, já sem tu chartu podepsal
11 někde v osmdesátém, v osmdesátýmprvním... ((zamyšleně))

12 PV: A kolik Vám bylo?

13 SP:23. 22- 23 let a v osmdesátém druhým když teda ty estébáci Trutnovský chtěli, abych šel
14 z té republiky, a my sme se domluvili na nějakým tom, že teda nepudu z republiky, ale za jejich
15 vokres ať vypadnu, tak sem šel sem, žejo tak mě bylo dvacetčtyry let, kdy já sem se musel
16 vystěhovat z toho Trutnova.. Což je poměrně když si vemu jak dneska žijou čtyryadvacetiletý
17 lidi a já sem šel, koupil sem barák bez peněz, ani sem vevnitř nebyl, já sem ani nevěděl, jak
18 ten barák vypadá, jenom sem věděl, že musím vypadnout z Trutnova. Takkk se kolikrát sám
19 nad sebou se jako si říkám, si byl dobej, že si to jako vošefófal, že ses tady neposral. Protože
20 ses, mě sem přivezli stěhováci v noci, tma jak v pytli aaaa zimáá to bylo v zimě, v prosinci
21 nebo v listopad aaa prostě se to zvládlo :). Zvládl sem to a

22 PV:To vězení, dokázal jste si najít něco, co Vás těšilo, mezi těma věcmi?

23 **[41:16 min.]**

24 SP:...((zamyšleně)) Noo, ten poslední dyš to vemu odzadu tak si vzpomínám na ten v tom
25 Ostrově, tak bylo fajnový, že mě dovolili mít trestní řád, trestní zákon, slovník cizích slov jo,
26 takže sem si tam s tím hodně hrál.. tak .. to bylo docela - docela fajnový. To mě jako bavilo
27 si říkám, tý jo čoveče tý práva a tydlety paragrafy, jako příjemný to bylo, nooo a že sem se
28 začal učit německy, že dcera mě posílala dycky, ona se učila ve škole, tak mi vždycky posílala
29 slovíčka aaa já řek že... protože sem si dycky říkal, že i z toho nejhoršího, musím si já odnýst
30 dycky něco – kladnýho pro sebe, jo.. Nemůžu přijít i z tech největších sraček zlomenej jako

1 zlomenej chlap. Musím prostě si něco přinést, tak sem říkal: no tak někdo si nosí kárky a já
2 si přinesu z vězení to, že budu umět německy, třeba joo.. nebo takhle. Nooo aaa tak jako tohle
3 a tak to si vzpomínám, že to bylo v tom Ostrově nad Ohří, kde to bylo. To byl úplně jinej
4 kriminál, jo.. to byly novos, nový baráky, dá se říct jako, tam žádněj průvan, nic..
5 neexistovalo, takže tam byla pohoda proti Borům, opravdu tam to bylo strašidelný. Aaa na
6 tech Borech, já nevím co tam, tak prostě ani knihovna nebyla pořádná, tam prostě nic ((velmi
7 pomalu)). [42:54 min.] Já si na ty Bory nevzpomínám, já si vzpomínám jenom na to
8 pracoviště aa aa že to bylo hnusný .. všechno hnusný, že tam byl průvan, zima a aaale jako
9 ((pauza)) bohužel no..

10 PV: Jaký to bylo po propuštění?

11 SP: Dycky mě když mě propouštěli, tak tam čekali kamarádi s autem, ať už to byla Plzeň
12 nebo Ostrov nad Ohří aaa dycky to bylo v prosinci, že jo... před Vánoce a před aaa vlastně
13 v tom poslední v ten osmdesátým devátým i na mý narozeniny, dá se říct. Eeee takkkk
14 ((vzpomíná)) tady z Ostrova nad Ohří to bylo, když sem jak jsem mluvil vo tom psj, že sem
15 tady nechal, tak tejdnu ho tady krmili lidi, že mu házeli přes plot něco a vodu mu tam lili a po
16 tejdnu se vodhodlala nebo po pěti dnech moje přítelkyně, sem pro něj jet aaaa kterou von
17 vůbec neznal a byl zdevastovanej ten pes, to byl německej ovčák taky, nooo podařilo se jí
18 teda zvládla to, odvezla ho do Skalice aaaa starala se vo [44:10 min.] něj aa když mě
19 přivezli s tím autem, z toho kriminálu, tak na to nezapomenu, když ho pustila z tý voliéry, tak
20 vlastně von mě neviděl, já nevím vosum měsíců ten pes aaaa okamžitě prostě na mě, celýho
21 mě pochal radostí.. a skákal na mě .. úplně fakt, já sem brečel jak dítě, jo, ten pes byl úplně
22 skvělej. :) Takže jo takkkk samozřejmě byl sem, přítelkyně měla dvě dcery, který byly skvělý
23 a sou samozřejmě do dneška, takkk tak to bylo veselý, bylo to před Vánoce, jo .. dva dni
24 tak jako .. to byla krásná, krásnej čas.. to bylo nádherný. Navíc, navíc já sem v roce
25 osmdesát sedm sem se zúčastnil tý demonstrace na Staroměstským náměstí, ne
26 v osmdesátosm na Škroupovákú ... Škroupově. V osmdesátýmsedmým a já nevím, já
27 říkám, kdo tam byl, tak musel pochopit, že ten komunista už de do hajzlu. A já sem tam byl a
28 a lidi tam už v tý době křičeli, Havel na hrad. Aaaa takže já už i v tý vazbě ten měsíc
29 ((vzpomíná)) v tom osmdesátýmdevátým v tom výkonu trestu sem prostě žil v tom, že to je
30 jen na pár, joo že to už se blíží ten konec a tak jakoo ((pauza)) jo takže člověk žil už
31 v tomhleto, jo. Jako že to je za pár a konečná.

32 PV: A Vy ste nejdýl seděl jako v kuse, jak dlouho?

- 1 SP: 8 měsíců.
- 2 PV: 8 měsíců... A když Vás pustili po těch 8 měsících...
- 3 SP: To byly ty Bory..no
- 4 PV: Jak Vám to přišlo venku, jako přišlo Vám to stejný jako předtím?
- 5 **[45:57 min.]**
- 6 SP:...((přemýšlí a vzpomíná)) noo já nevím, nooo .. já sem... mě když pustili, tak sem už
7 jel teda tady, samozřejmě v Šonově, ale když mě pustili, tak sem zůstal ve Skalici bydlet
8 chvíli a sem sem se nastěhoval, dejme tomu zase nevím, zase plácnu – půl roku po výkonu
9 trestu, vím že sem na to, vím že sem na to neměl, joo, abych z výkonu trestu šel sem bydlet
10 sem do tý samoty..jo? Potřeboval sem ty lidi mít kolem sebe, i když jakoo v kriminále je
11 nejhorší na kriminále, to že nikde nejste sám, vopravdu nikde nejste sám. Ale i přesto, když
12 mě propustili, tak jsem nechtěl bejt sám, chtěl sem bejt obklopenej lidma, protože to sou
13 úplně jiný lidi, že?
- 14 PV: Hmm..
- 15 SP: Nooo alee, já sem měl vždycky výhodu navíc, že zaměstnavatel se mnou nikdy
16 nerozvázal pracovní poměr, jo.. vždycky sem se měl kam vrátit do práce, já sem nikdy s
17 tímhle problémem neměl.. naopak výborný posudky mě psal vždycky.. takže sem nastoupil hned
18 do práce mezi vždycky, mezi ty lidi který vlastně sem znal, nooo aa taky to samozřejmě bylo
19 tím, že sem měl mnoho kamarádů a, aaa ty kamarádi byli natěšený na mě tak jako já na ně,
20 takže sme byli furt spolu aa vono to tak postupně vyprchávalo ten stres a ten strach asi a vím
21 že se měl alergii na uniformy, to sem byl i na psychiatrii kvůli tomu.
- 22 PV:Mhm
- 23 SP: Joo, že prostěěě, když sem viděl uniformu tak jakooo, sem jako nebyl v jako dobrý
24 kondici, nebo sem byl rozrušenej tak sem chodil na psychiatrii..
- 25 PV: ((odkašle))
- 26 SP: Ale.... to pak člověk odezní ...aaa
- 27 **[47:53 min.]**

- 1 PV: Co to s váma d'álo, když ste viděl uniformu?
- 2 SP: (...) No prostě sem odmítal s nima komunikovat aaa byl sem prostě zzzasekej
3 ((zamyšleně)) aa, ááá já sem ještě kamarádil s kolegou kerej měl něco podobnýho a ten ještě
4 navíc jako nesnášel tmu, takže když sme jeli vlakem tak furt svítil baterkou nebo svíčkama a
5 podobně, ale jááá sem prostě, když v uniformě, tak sem odmítal s nima komunikovat byl sem
6 prostě ve stresu nějakým .. já nevím, jako měl sem na to prášky sem dostal jo, sem nějaký...
- 7 PV: Takže ste fakt nemohl?
- 8 SP: Nooo asi no, já, si do dneška myslím, že to byla blbost, že sem to hrál...
- 9 PV: Hmmm...
- 10 SP: Joo, ale teďka je to měsíc, co sem poprvé od tý doby viděl svoji zdravotní kartu, z tý doby
11 jo.
- 12 PV: Hmm
- 13 SP: Kdy teda mě tam, kdy teda tam ta diagnóza popsaná ehmm, co sem užíval za léky apod.
14 Tak ehmm když sem to čet tak sem si říkal, tak tys vopravdu byl asi nemocnej jako v tý době
15 asi, vopravdu sem měl nákou alergií na ty uniformy, alee do tý doby, než sem si tu zprávu
16 přečet, tak vod tý revoluce v tý době, asi to tak sem si myslel, že sem to spíš hrál jako kůli
17 cvičení a kvůli vojně aa aaa tak jako... no ((zamyšleně))
- 18 PV: No teď už to nemáte? ...
- 19 SP: Ne
- 20 PV: Když vidíte policajta...
- 21 **[49:21 min.]**
- 22 SP: Nee, navíc to sou už jiný policajti .. to je úplně všechno.. všechno je jinak samozřejmě
23 sou tam mezi nima sígr.. si.. syčáci taky ale... ale néé vůbec v pohodě. Tak...
- 24 PV: A vodnes ste si tam vodsad' nějaký návyky?
- 25 SP: Noo.. ((přemýšlí)) ten vím že vím žee ten, vím, žee když mě propustili z těch Borů, tak
26 hodně dlouho sem pil ma .. magorák joo, to opravdu, ne že bych si ho d'ál ponorkou, ale
27 normálně v tý sklenici, jak sme si to d'áli aaa sáček čaje vietnamskýho aaa tam vlastně se

1 dávala velká lžice nebo dvě, toho vietnamskýho čaje, kerej dneska už není. [50:00 min.] tak
2 to sem, sem jakooo, sem jako si d'ál, ale jesi sem špatně spal nebo podobně to spíš by možná
3 řekla moje bejvalá manželka jooo s kerou sem.. já už sem od tý doby 2x rozvedenej, takže
4 alee říkám, asi a nic, já si nemyslím prostě, že, když to shrnu, tak si nemyslím, že by mě
5 vězení nějakým způsobem negativně poznamenalo. Já to беру jako obrovskou životní
6 zkušenost ...

7 PV: Hmm...

8 SP: Protože já sem byl na vojně, já sem byl v blázinci, zavřenej v Kosmonosích, já sem byl
9 v kriminále .. Takže přišel sem vo pas, přišel sem vo řidičák. Takže já si myslím, že sem,
10 zkusil všechno co šlo. :D :D .. Aaaa nemyslím si, že mě to nějak jako poznamenalo jo, možná
11 sem to mě říká sestra, že sem, asi to mám možná z vězení za prvé ty klouby, ale že sem
12 ehm,mm, jak bych to řek že sem nervově labilní trošku, že vystartuju hned,jo? Že nedokážu
13 s někým polemizovat.

14 [51:09 min.]

15 PV: Hmh

16 SP: Joo, já s nim polemizuju pár vtěřin, minut a pak vybuchnu. Bouchnou saze, jak se říká aa
17 aaa, vyjdu z toho jako diktátor jo. Jak mi říká nynější přítelkyně, že sem netolerantní. Jo.
18 Neumím prostě polemizovat na nějaký rozumný úrovni. To je možná z toho že tam se v tom
19 kriminále, s vámi nikdo ani nee ne e, nepáral a neměl zájem s váma nějaký víst nějaký diskuze. Já
20 dyž čtu nějaký ty ty knížky, nebo vidím nějaký ty filmy, jako voni měli dřív nějaký to politický
21 oddělení, jak byli zas ty faráři političtí, jak voni ty to blbě odhadli ty bachaři tam, nebo taa
22 ehm taa, ten stát. No to muselo bejt úžasný, to musela bejt taková taková univerzita, se dostat
23 do takovýho pa.. oddělení, mezi takovýhle lidi .. to musela bejt nádhera. :) Joo proto to pak
24 rozprášili, jestli to teď zjistili, že tam naopak ty lidi se ještě víc zocelujou a utvrzují v tom
25 v tom co oni potřebujou, aby se dostal rozmělnili .. Takže vězení prostě, беру to jako životní
26 školu, tak jako ten blázinec, jako vojnu, už už bych tam být nechtěl samozřejmě...ale...

27 PV: A co Vás jako v tom vězení tak jako globálně drželo, jakože ste neupad mezi ty
28 kriminálníky ani se z toho nezbláznil, co Vás drželo nad vodou?

29 SP: ((zamyšleně)) Já si myslím, že to je to samý jako teďka v tý vesnici, joo že prostě sem
30 taky úplně jinej, nezapadnul jsem sem a jsem tady vlastně přes 30 let.

1 PV: Hmm..

2 **[52:50 min.]**

3 SP: Joo i když sem tady vyhrál volby a d'ál sem tady místostarostu, tak stejně ehmmm
4 ((pauza)) 10 let sem měl hospodu a 4 roky jedno volebního období sem dělal místostarostu,
5 takže to vidím z vobouch stran, tu společnost, ty lidi tady, aaa prostě zjistil sem že jo, že sem
6 úplně jinej, úplně jinej. Žee ehmm, že nikdy nemůžu najít cestu tady k těm lidem, aby,. já sem
7 tady dělal ty ty kulturní akce, na kterých bylo za rok třeba asi 15 tisíc, 500 lidí a z Šonova
8 byli dva, za celej rok, jo? .. a to je vono, že prostě voni maj furt vůči mě nákej ostych,
9 **[53:29 min.]** furt něco ve mně hledaj, neboo když sem měl tu hospodu, tak sem tu hospodu
10 měl nějak vyzdobenou, žejo.. fotkama Vaška Havlového, Magora a Plastiků a podobně a to
11 bylo pro ně věci, který za prvý voni neznali některý vůbec a neboo to měli před nima takovej
12 respekt, že se tam necejtili.. voni tam potřebovali ty nahatý holky, jak tam měli předtím
13 vystavený, joo a takový.. pivní tácky takle, takžeee já si myslím, že to je úplně to samý, jako
14 teďka..

15 PV: V čem si myslíte, že ste jinej?

16 SP: ((přemýšlí)) nooo .. já nevím, no, samozřejmě samozřejmě první, první věc je já sem
17 teďka, včera mě ostříhala,jo? Že.. těma vlasama třeba, jo? To jee zá to jee jedna z věcí a
18 aleee... ((přemýšlí)) prostěě sem jinej, já to vím.. Já to prostě na nich vidím, na tech lidech
19 aaaa jediný, kdo se se mnou baví, sou chalupáři, jako teďka jak sem přišel ten pán..

20 PV: hmhmm

21 SP: Voni mě zdravěj, vykaj mě, todle ale, alee to sou takový věci, jako třeba já když třeba na
22 tom úřadě, když sem měl bytovej fond na starosti a tady bylo běžný, neplatit nájem.. Sem tam
23 přišel já a za tři měsíce sem je prostě donutil, že se to muselo srovnat a nastavil sem náký
24 kauce aaa na to voni nebyli zvyklí, a tak se začalo říkat, hele ten Pitaš a navíc todleto, říkaj
25 von má ty známý, nebudeme se rači do něj too, nebo, neboo von zavolá tamdle tomu Havloj a
26 podobně další věc, nenechám, nenechal sem si srát na hlavu... od nich. Já sem, mě tady jeden
27 pomluvil, okamžitě sem ho zažaloval. Nejdřív sem ho vyzval, ať se omluví, neomluvil se, tak
28 sem ho zažaloval a byl z toho soud, von mě nařknul z toho, že sem se v kriminále učil krást a
29 lhát a podobně, a kdoví, jak to se mnou bylo s tou politikou, ten soud sem vyhrál, a to na to
30 tady nikdy nebyl zvyklej, aby se lidi soudili kvůli tomudle tomu,jo.. a teď .. takžeeeeee
31 ... (zamyšleně) noo a tím, těma článkama, žejo. Co píšu, to je jasný. Kdy, **[55:39 min.]** kdyy

1 tady kandidovali na, kandidovali při před těma volbama, před tím lidi, který prostě eee by
2 měli chodit kanálama, jako bejvalej předceda MNV, kterej po revoluci, komouš jako prase,
3 kterej po revoluci se vrhl na podnikání, vytuneloval vlastní firmu, státu, finančáku, potažmo
4 státu dluží štyry a půl milionu, což je rozpočet celý obce, ten se kandidoval. Takže já sem to
5 rozmáz prostě v novinách aaa aaa popsal sem to tam tu, tohleto všechno a tak samozřejmě, to
6 sou věci, kerý .. který, a pak těma lidma kerý za mnou jezděj, žejo.. ted' přijede Doležal (...)
7 Jirka, napíše článek, Rudá záře zhasla nad Šonovem a podobně, jo... Říkalo se tomu Jakešova
8 Lhota! Prostě rudá, rudej Šonov a najadnou tady bydlí chartista, jooo a tak vono toho je tolik
9 žee ..

10 PV: Mhmm

11 SP: No tak takže i v tom kriminále, za prvé jak sem říkal, byli tam samý Cikáni, tak jakoo to
12 sou úplně jiný lidi, jo, aaa zajímal sem se vo jiný lidi, věci že jo. Zprávy, tam je povinnost se
13 koukat na zprávy, tak mě nezajímal sport, mě zajímalo prostě politika nebo, když někdo
14 přišel z venku, tak sem se neptal na ňáký ..hhh kraviny a ptal sem se na to, co se děje jako
15 v týhle oblasti, jako a tak dále. Tak jako .. vono to asi není patrný během pár hodin, ale za pár
16 dní, měsíců, roků prostě .. vytvoříte kolem sebe cosi, aniž byste si to uvědomoval. Joo? Aaa
17 no a tím, že já sem měl tu hospodu, takk tak prostě a d'ál sem a zval sem do tý hospody tydle
18 lidi, tak ((pauza)) no jo ... je to já tomu nerozumím... proč to tak je. Jo..já se snažil
19 jeden čas, ted' už jako jsem rezignoval tady nad tou vesnicí, jo? Aleee jeden čas sem se snažil
20 prostě ahmm d'ál sem ty dětský dny vlastně pro ně, jo. Re... d'ál sem jim tady koupaliště,
21 kerý mě stálo já nevím kolik tisíc, aleee bylo to houby platný. Joo... ((zamyšlení))

22 PV: Hele a v tom vězení, na co jste myslel jako v těch nejtěžších chvílích?

23 [58:05 min.]

24 SP: Na ženský ((smích)) :D

25 PV: ((smích)) :D

26 PV: Na někerý konkrétní, nebooo ...

27 SP:Na milenky ((smích)) :D .. že jo .. já byl, já bych vlastně první výkon trestu sem, já sem se
28 poprvé ženil, když mě bylo 30, protože komunisti měly tu ten nesmysl, novomanželská
29 půjčka do 30let, pak nemáte nárok, takže já sem v tom prvním výkonu trestu byl jako
30 svobodnej.. ale měl sem několik milenek. Takžeee samozřejmě .. samozřejmě na ženský, no.

1 Na kamarády, na ženský.. ze začátku, ze začátku myslíte na to, jak si zaopatřit ty věci, který
2 ste tady nechal nedodělaný, Jo.. to znamená zvířata a blabla blabla.. aaaa potom, když už se to
3 nějak prostě srovná, vono se to srovná, a to je jako zbytečný, neska nebo když sem byl pak
4 zavřenej potom, tak člověk už do toho de už tak úplně jinak, s jiným klidem. Prostě vono se
5 to, prostě dycky ňák udělá, jo.. ale pamatuju si třeba v tom, při tom prvním zavření, že sem
6 z toho byl hodně jako nervózní tadyc z toho.. mmm co bude s barákem, že jo, voda mě
7 zamrzne a támleto a tak...((zamyšleně)) nooo takkkk tak pak se to vyřeší a pak už jenom, ty
8 holky, ty milenky, ty vám tak dodávají tu energii ten čas no aa když narazíte na ňákou knížku
9 v knihovně, ve věznici, v některejch, třeba v Hradecký vazbě byly dobrý knížky, to ani venku
10 ste nesehnal, jo? Aaa indexový, takžeeeee čtete a aaaa to no ..tak jako víte co, v kriminále a
11 pak si založíte s někým kolchoz, s někým já nevím, jestli se to do dneška dělá, ale Franta Vám
12 asi vysvětlil, co je kolchoz, né? Tak si najdete ňákou spřízněnou duši, nějakýho podobnýho
13 mukla aaaaa který má teď **[1 hod., 0:06 min.]** ...dejme tomu nějaký společný zájmy, že joo?
14 Aspoň ňáký noo a založíte ten kolchoz, tak se staráte o ten kolchoz, aby vzkvétal no a aaaaa
15 prostě vono to, a navíc jak když jedete na ty tři směny, tak vono to utíká hrozně. .. utíká .. i
16 když jakoo, i když utíká ale zase na druhou stránku eee se to jako vleče .. v tom kriminále, jo?
17 Že žeee člověk rozumím těm muklům, který seděli třeba 6 let a aaa mysleli si, že vlastně se
18 venku nic jako nezměnilo, že vlastně, protože v tom kriminále se ten čas zastaví a ono se to
19 prostě venku všechno změnilo. Jak to bylo v tom v tom filmu, jak ho propustili aaa ehm po
20 tolika letech aa tam šli lidi demons.. demonstrovat aa on si myslel, že dou na vlakový nádraží
21 nebo na autobusový, že tak se přidal k nim a pak policajti, obušky a zrovna ho zavřeli že jo,
22 takže byl na svobodě pár hodin .. takže takhle no pak už ten ten Ostrov nad Ohří tam už
23 samozřejmě, samozřejmě spoustu věcí mě zadrželi, protože tam byli závadný informace ňáký
24 jako tajný, kerý mě neboo ooo mě v rámci vězení ven a aa už si člověk tak hlídal ty svoje
25 práva víc a tak jako no. Já sem byl asi jedinej vězen v Ostrově nad Ohří, kterej dostával
26 výplatní pásku, jinak tam nikdo nedostával. To sem si tam vydupal.

27 PV: Hm.. Aaa když byste měl porovnat jako v těch myšlenkách, jestli byly spíš vzpomínky,
28 nebo jestli bylo spíš plány do budoucnosti...?

29 SP: ((přemýšlí)) Efff... nebudu mluvit vůbec vo Ostrově, tam si fak nevzpomínám, ale ten
30 ehmm vo Borech teda, ale Ostrov nad Ohří tam, tam samozřejmě vono asi ty vzpomínky sou,
31 v tý první části toho vězení aa potom jak se to všechno tak nějak zklidní, vyrovná, jak sem
32 říkal spousta věcí se vyřeší, tak pak už plánujete.

1 PV: Mhm..

2 SP: Jo, pak už člověk plánuje, co udělá, co neudělá aa ským to udělá aaa . Jo přemejšlíte, jak
3 je možný, že se to ty policajti dověděli. Kdo mě napráskal? Joo a tak dál. .. ((vzpomíná))

4 **[1 hod., 02:39 min.]**

5 PV: Co ste plánoval tak jako... ?

6 SP: Noo, plaánoval třeba ten to vězení, kde sem plánoval třeba ehmm, že tady budeme bydlet
7 jako víc lidí pokupě, na baráku. Mě se, mě hrozně ovlivňovala třeba Nová Víska, jo?

8 PV: Mhmm

9 SP: Kde to byl velkej dům oproti tady tomu, byl na samotě, opravdu žil jako komuna,
10 komuna, komuna lidí, že jo. Celej život sem plánoval furt ňáký koncerty, výstavy prostě se
11 pohybovat v takový tý, v týy oblasti kultury, pořádání těchlech undergroundovejch a
12 alternativních věcí, takže tohle sss, rozhodně sem neplánoval ňáký manželství, to mě ani ve
13 snu nenapadlo.

14 PV: Hmm hmmm... Hele aaa zapochyboval ste někdy ve vězení o smyslu, proč to jako
15 všechno děláte?

16 SP: Noo určitěěě, ehmm, zase se vrátím k tomu, že mož.. určitě néé v tom Ostrově nad Ohří
17 tam sem věděl, že to už bylo pasé. To už za prvé: věděl sem, že komouši dou do háje, za
18 druhý: Ehmm, to křivý obvinění z těch dlaždiček, to sem byl teda vytočenej aa pak to úmrtí
19 mámy. Přesun z Hradce, nepropuštění na ten pohřeb nebo rozloučení se s mámou, přesun do
20 věznice, takže tam už sem byl hodně na ně jako naštvanej, takže, takže tam ani ve snu mě to
21 nenapadlo. V tom, v tom prvním vězení, v tom prvním vězení ehmm, tak tam už sem byl jako
22 dej tomu ty ty 3 roky, ty 3 roky tím chartistou aa ja jsem se vlastně od prvního okamžiku
23 stýkal, já sem nebyl chartista, jakože by sem chart.. ale ja sem se od první chvíle stýkal s těma
24 Havlovejma jo. Takže aaa jezdil sem na tu Vísku, takže sem byl.. ehmm poměrně dost
25 v kontaktu s těmahle lidma. Aleee myslím si, že, že třeba takhle **[1 hod., 04:40 min.]** večer,
26 když už si ten pak ten mukl lehne, takže si pak řekne třeba jako: Prdele stálo mě to za to?
27 Nejhorší je samozřejmě léto, že jo. Když vidíte to slunce a představíte si, co jste teď mohl
28 dělat s těma holkama někde u vody, nebo joo takhle ... Nebo tak, ja si nemyslím, nebo sem si
29 jistej, že bych jako přítom prvním vězením, kul ňáký politický pikle, nebo jako příště jim to
30 nandám, a uděláme to líp a jinak a tak. Tak to si nemyslím jo, já sem vůbec, ta politika ta mě

1 vůbec nezajímala. Já sem, mě šlo vo to, já říkám, ze mě ud'ála dizidenta a Kojzár ten novinář
2 přiblblej, kdyby nepsal tyhle připitomělý články jako Tučná výslužka z Holandska a bla bla
3 bla .. kerá vlastně, díky tomu článku já sem se teda seznámil s tím Havlem. Tak jako mě šlo
4 jenom vo tu svobodu prostě dělat si tak ňák co chci aaa ať se do mě nemontuje někdo jinej jo.
5 Ale to že to měl ten stát to měl takhle blbě nastavený ..a montoval se do všeho a do každýho ..
6 no tak samozřejmě když nejste vyloženě ovce, tak ňákým způsobem se vyjadřujete a
7 projevujete tak no já sem se nějak tooo ((zamyšleně)) alee abych něco organizoval v tý době
8 jako ňáký demonstrace to ani náhodou. Od podpisovky, to, to potom až když pak člověk jako
9 ehmm, po tom prvním výkonu trestu, když už ste byl takzvanéj ňákej mukl a politickej vězeň,
10 tak ste, já třeba sem ehmm. To že tím, že sem podepsal tu Chartu, tak sem si částečně
11 zkomplikoval život i v tom, že sem ehmmm žil jako nechci říct slušně jo, ale za komančů
12 přece všichni kradli, vždyť se to říkalo, krade celá rodina, že jo. Kdo nekrade, okrádá rodinu.
13 A já sem nekrad, já sem se bál, já sem nechtěl prostě těm policajtům dopřát, udělat tu radost,
14 že čapnou jako chartistu a rozmáznou to prostě, takže já sem .. přitom ty možnosti měl každěj.
15 Dyt' to to, prostě že jo nebyly žádný platy, protože zas nechali lidi, aby si nakradli a ud'áli si,
16 co potřebujou v pracovní době. Tak to ja sem zase tohle ned'ál takže, takže sem byl v tomhle
17 jako hodně slušnej a potom... jo prostě sem měl takovou, takový, takovou pocit, že musím,
18 ...že nesmím.. ty lidi v tý Chartě jakoby zklamat a musím žít tím životem .. jasně pil sem,
19 mejdany, holky, alee po tyýydle tý rovině sem prostě sem [1 hod., 07:27 min.] si..
20 ((zamyšleně)) ..sem prostě žil s takovým tím čistým štítem nooo. ... Ale jak říkám... takže
21 potom ten poslední výkon trestu, byl pak už člověk myslí trochu politicky. Jak bych to řek
22 nějak takhle. Aaa aaa zajímal se o ty věci víc, jako pak už sem třeba rozšiřoval ty Vokna,
23 Vokno nebo Infochy a takový ty věci. Joo aa aa, pamatuji si, když zavřeli Frantu s Ivou, tak
24 sme tiskli takový letáčky a v noci vždycky v noci se to dávalo do schránek aaaa aaa různě do
25 telefonních budek a nejlepší byly paneláky, protože to sou vlastně ..se málo naběhal člověk,
26 tam byly schránky dole. Tam se toho víc naházelo, takže to se člověk víc angažoval v
27 tomhletom jo. Člověk byl i starší, joo nee jako někde, jako 24 -letej, 25-letej, joo. ((pauza))
28 Tak... takhle no...

29 PV: Aaa je něco jako, za co se stydíte, ňákej pocit, prostě, že ste neobstál v něčem? Tady
30 v tom myslím, konkrétně tu situaci v tom nebo ty situace v tom vězení jo...

31 SP: ((přemýšlí)) ((pauza)) Já si nevzpomínám, že by, že by v tom bylo něco co, co bych vzal
32 zpátky nebo za co bych se měl stydět. To si nevzpomínám, ani v jednom vězení.

1 PV: Ehmmm, jako co, co to pro Vás znamená dneska vlastně ten smysl toho, že ste byl
2 zavřenej? Jako pro Vás osobně myslím.

3 SP: Co to pro mě znamená? : / No pro mě to znamená dost, pro mě to znamená, že sem třeba
4 votestoval sám sebe. Co vydržím, jakooo jesi na to mám. Myslím si, že kdyby přišla dneska
5 podobná doba nebo podobná situace, že prostě bych ji zvládnul .. tu dobu, tu situaci jo.
6 Ehmm, sem rád, že se za mě nemusej stydět moje děti, že sem prostě se zachoval, že sem
7 odolal tomu tlaku venku v tý spolupráci, abych proti tomu Havlovia že sem vobstál i
8 v tom, v těch kriminálech. Beru to jako obrovskou školu, kerá mě hodně dala aaaa kterou sem
9 zvládnul ...

10 PV: A kdyby vyvstala podobná situace, šel byste do toho znova?

11 **[1 hod., 10:09 min.]**

12 SP: ... Neumím si představit, že bys vysta... nastala taková situace, ale ((přemýšlí)) neumím si
13 to představit, že by něco takový ho bylo joo..

14 PV: Neříkám, že by se měli jako vrátit komouši, ale spíš že takovýhle nějaký prostě bezpráví,

15 SP:Kdyby ((skáče do řeči))

16 PV: Kdyby šlo o princip..

17 SV:Nooo kdyby třeba šlo o princip, o lidský práva a podobně, třeba kdyby vznikla tady ..
18 Každou chvíli tady vzniká nějaký věci proti něčemu, kdyby tady nějaký slušný, nějaký osobnosti,
19 který si vážím joo. Třeba Ivan Havel jooo a podobně. Ehmmm dali mě.. třeba první šíleně
20 hrozně mě štve ten Zeman.

21 PV:Hm..

22 SP: Joo ((spontánně)) předtím Klaus prostě to je arogatní hazjl, jo. Aaaa kdyby vznikla nějaká
23 vopravdu něco, naa proti tomu Zemanoj nějaký proti odvolání, proti podán... oooo .. proti
24 žalobě nebo něco prostě nákej ... tak a bylo by to pro tyhle lidi, tak bych do toho klidně znova
25 šel. I s tím rizikem, že i kdyby to bylo měl.. já nevím neska už není paragraf prej 103
26 snižování vážnosti prezidenta. Havel to zrušil. Takže i kdyby byl aaa aaaa hrozilo při tomhle,
27 při týhletý aktivitě, při tech demonstracích, že teda za to může jít člověk jako ss, za tenhle
28 paragraf, tak bych to toho klidně šel. Ale tam záleží s kým, ehmm Jo? Já bych ... ehm říkám
29 je hromada různějch organizací a nebo i nějakých společenství a furt mě to chodí na maily, ale

- 1 sou lidi který, kterých si vážím celej život. Aaa tam jejich podpis pro mě má ňákou jistou
- 2 váhu aa tam bych se i já pod to podepsal, byt' by hrozilo, možný, ňákej..možnej ten trest třeba
- 3 ňákej, tak jako proč ne ...
- 4 PV: Tak jo, tak děkuju moc ...
- 5 **[1 h 12:14 min.]**

Zdroje stresu

Téma	Citace	S./řádek
Následky věznění	(...) když sem viděl uniformu tak jakooo, sem jako nebyl v jako dobrý kondici, nebo sem byl rozrušenej tak sem chodil na psychiatri..(...)	16/23
Nedostatek soukromí	To jee ehmm 4x2 metry a 4 lidi, tak to je peklo to joo to je pravdo nooo, to musíte mi nějak napovědět možná, že samozřejmě tam třeba 3, 4 dny nejdete na záchod joo, ...a teď to je peklo, tam se jí, že jo tam už prostě se děje, děje všechno, se odehrává všechno ..aaa teď když tam prostě přijde někdo a pak ehmm, aaa má tu zácpu a potom to uvolnění	8/8
Nedostatek soukromí	Jít na ehmm na velkou, vlastně to je jako támhle do kouta, :D každej na vás, i když samozřejmě nikdo na vás nečumí ale, joo tak to bude všechno samozřejmě, všechno souvisí se vším a pak, pak ten pak se dostaví ta zácpa.	9/3
Nedostatek soukromí	(...) v kriminále je nejhorší na kriminále, to že nikde nejste sám, vopravdu nikde nejste sám.	16/8
Nejistota	(...) muklové to probíraj, že jo. Jen abych se nedostal na Bory, abych se nedostal na šatony. To bych si to rači mrsknul, jo, a tak dále. A teď najednou, se to zužuje, aa jedu na Bory, jedu na Bory. A teď si říkám, však jo tak na Borech už sem, tak ještě abych nešel na ty šatony, když noo.. a pak najednou šatony, jo?	9/24
Neovlivitelné děje venku	věci, na který člověk myslí, že .. máš doma tu rodinu, nezaopatřenou aaa ty zvířata nezaopatřený joo. Takže... tak na to člověk myslí, pak ta změna tý stravy, tak jako, pak ten ostych že jo, samozřejmě.	9/1
Neovlivitelné děje venku	(...) joo já měl tady zvířata a teď voni vás seberou za dne na den, aa ja sem tady měl německýho ovčáka ve voliře, a říkám, tam mě umožnětě ho nebo ho aspoň vodprásknětě, nebo ho někomu dát, ale v tý době útulky nebyly, žejo, ale nemůžete mě odvíst a nechat tady zavřenýho psa.	8/26
Prostředí věznice	(...) vím, že mě první noc strčili do nějaký hnusný špinavý cely (...)	7/2
Strádání	(...) a zhubnul jsem tam 5 kilo .. zaaa ((zamyšleně)) (...) SP: jo za 4 měsíce, 5 kilo, z 69 na 64. Takže ehmm, tam sem si ověřil to, že ta strava prostě, tam sem si ověřil na sobě, ověřil, že ta strava nemůže toho mukla, když nebude mít nákej jinej přísun, ještě udržet při životě. Jooo, ještě při těch normách, při tý práci..	16/8

Strádání	to je kriminál Marie Terezie, nebo kdo to stavěl a to sou metr a půl zdi, a že nevidíte zelený. Za celou dobu já sem za celej výkon trestu sem neviděl na tech Borech nic zelenýho, protože sme měli vokno z tý cely, na ty betonový dvory, (...)	12/21
Strádání	(...) v kriminále ať to bylo Hradecká vazba, aaa neboo Bory tak prostě průvan a zima. To mě teda d'álo, to bylo peklo jo, (...)	12/23
Strádání	A vy jste se nevyspal, protožee když jste měl tu noční, tak přes ten den na tom baráku je furt ten katr jak tam, mlátěj, s tím že jo.. aa tam je prostě furt bengál, jo.. takžee to bylo, to bylo.. to bylo takový nepříjemný	11/7
Šikana	(...) tam si na mě zasedl nákej Slovák ehmm.. PV: Jako vězeň, nebo dozorce? SP: Jako vězeň, kterej, prostě furt vykřikoval: Já vás chartisty, chátristy, chátristy, chátro jedna, já vás zlikviduju a aaa prostě tam chodil a ehmm, vyřvával to a nikdo prostě, bylo vidět, že těm bachařům to dělá dobře. Tak to bylo takový docela nepříjemný	9/20
Vězeňská práce	Eee bylo to asi proto, že už jsem měl za sebou ten první výkon trestu, ty Bory kde sem pracoval na šatonech, což není nic příjemnýho nebo nebylo (...)	1/18
Vězeňská práce	(...) práce na těch šatonech, která byla jak těžká, jako těžká fyzicky teda hlavně jo.. a pak šlo vo ten stres, kdy, kdy ty normy byly šíleně našponovaný	10/1
Vězeňská práce	PV: No a z čeho jste tam byl nejvíc napjatej, teda jako tam.. ? SP: Asi z tý práce. Tam bylo nepříjemný ty tý 12ti hodinový směny na těch šatonech, aa ty směny že se chodilo na tři, na tři směny nebo jak tomu říkaj jo?	11/2
Vězeňská práce	(...) kdežto na těch šatonech to byla sestava, že jo? Budťo malá nebo velká. A když jeden v tý sestavě byl pozadu, tak prostě to vodsrala celá skupina a bylo zle, jo?	10/3
Vnitřní konflikt	vychovatel přišel, a říkal že když si vezmu, když si vezmu snídani tak že mě... teda přerušej ten ten tu vazbu nebo ten výkon už vlastně v tý době, abych moch teda se rozloučit s mámou, no a tam právě bylo to dilema, sem si najednou stránku říkal, vždýt to jsou hajzlové jim nesmíš věřit ani pozdravení to prostě na tebe sjedou náký šmé, jak říkaj muklové, ale zas na druhou stránku jsem nechtěl bejt takhle tvrdej sem říkal, vždýt to sou taky lidi a viděj velice dobře vědí, jak to s mámou je, že opravdu to je otázka jak jsem říkal pár dní nebo týdnů. Aaaa prostě že mě pustěj jo, a nechtěl sem si pak vyčítat že ... sem říkal no tak já tady budu hrát frajera, budu pevnej, zásadní v tom rozhodnutí, nevemu si to jídlo aa aaa pak mě máma umře a já si budu vyčítat, že sem proto nic neud'ál	3/11

Zatčení	(...) když to pak přišlo tak tak jsem z toho byl chvíli vyvalenej, byl jsem trošku v šoku (...)	2/1
Zatčení	(...) nás sebrali někde před tou půlnocí jo, to bylo jako že člověk leží v posteli joo a bouchání na dveře a takovej jako známe z těch filmů, pomalu je rozdělí, jo..tak to bylo takový jako hustý .. ee potom ty .. výslechy (...)prostě to bylo takový nepříjemný (...)	6/12
Ztráta matky	Pro mě nejhorší byloo, to poslední ten výkon trestu, kdy mě a to zadržení, kdy mě umírala máma, takže to byl takovej zlomovej - zlomovej bod (...)	2/16
Ztráta matky	Ale aleee pro mě bylo nejhorší tohle to no. :(I když už jsem měl ňáky zkušenosti s tím vězením, tak samozřejmě ztráta jako mámy jako a v těchhle podmínkách a tak to bylo blbý. To bylo, to jim nevodpustím.	3/32
Ztráta matky	((povzdechne si)) Já už ani nevím. Já, já prostě vím že, že sem prostě tak jak sem říkal, byl jsem z toho zdcenej, možná jsem částečně s tím i počítal, takže jsem si říkal, jsou to svině.	5/5

Prožívání stresu

Téma	Citace	S./řádek
Coping zaměřený na emoce	(...) vono asi ty vzpomínky sou, v tý první části toho vězení	21/30
Prožívání stresu jako - NeJá	Já si na ty Bory nevzpomínám, já si vzpomínám jenom na to pracoviště aa aa že to bylo hnusný .. všechno hnusný, (...)	15/7
Prožívání stresu jako - NeJá	(...) v kriminále je nejhorší na kriminále, to že nikde nejste sám, vopravdu nikde nejste sám.	16/8
Prožívání stresu jako - NeJá	(...) vono to tak postupně vyprchávalo ten stres a ten strach (...)	16/19
Prožívání stresu jako - NeJá	(...) večer, když už si ten pak ten mukl lehne, takže si pak řekne třeba jako: Prdele stálo mě to za to? Nejhorší je samozřejmě léto, že jo. Když vidíte to slunce a představíte si, co jste teď mohl dělat s těma holkama někde u vody, nebo joo takhle (...)	22/26
Prožívání stresu jako - NeJá	Eee bylo to asi proto, že už jsem měl za sebou ten první výkon trestu, ty Bory kde sem pracoval na šatonech, což není nic příjemného nebo nebylo, takže ten tu vazbu si nevzpomínám.	1/18
Prožívání stresu jako - NeJá	(...) kdežto na těch šatonech to byla sestava, že jo? Budťo malá nebo velká. A když jeden v tý sestavě byl pozadu, tak prostě to vodsrála celá skupina a bylo zle, jo?	10/3
Prožívání stresu	A vy jste se nevyspal, protožee když jste měl tu noční, tak přes ten	11/7

jako - NeJá	den na tom baráku je furt ten katr jak tam, mlátěj, s tím že jo.. aa tam je prostě furt bengál, jo.. takžee to bylo, to bylo.. to bylo takový nepříjemný (...)	
Vytěsnění pocitů	(...) když jsme chodili ee na vycházky jak na ty, do těch kotců nebo k výslechu a viděl jsem toho druhýho, toho kolegu, kterýho kvůli kterému jako vlastně kvůli němu, ten mě napráskal, jo .. a když jsem ho viděl, jak je úplně vyřízej, jak je zlomenej jaká to je lidská troska, tak to si vzpomínám, jak vypadal von.. ale jak sem v jaký kondici jsem byl já....	6/18
Vytěsnění pocitů	Vůbec si nevzpomínám. Jooo prostě já jsem to asi chtěl, já nevím, jestli si někdo tohle ale já asi jsem, to chtěl vytěsnit, joo tak proto si to nevzpomínám, joo. Co.. říkám já, já si vzpomínám, jak vypadal ten kolega, ale jak jsem to prožíval já, já si myslím, že úplně v pohodě. Navíc a jak jsem přestal kouřit, tak sem tak sem ehmm byl vyrovnanější, nemyslel jsem na ty cigára.	6/7
Vytěsnění pocitů	PV: Nooo a ta zácpa, z čeho si myslíte, že to jako bylo? SP: Noo, tak asi to bude tím tou změnou, tím prostředím, pak nákej ten vnitřní stres, kerej člověk dneska si na něm nevzpomínám, dneska o něm ani nevím, ale možná sem ho tam někde měl, ale asi určitě, samozřejmě, protože víte co, tam byly ty pocity, teď si vzpomínám, teď se mi vybavuje (...),	21/8

Adaptace

Téma	Citace	S./řádek
Zdroj podpory v zátěžové situaci	(...) oni udělali jednu zásadní chybu, nebo oni jich udělali možná víc, ale pro mě bylo dobrý, důležitý to, že mě dali v tý vazbě do cely ee do cely s farářem, katolickým s panem Netukou (...) a ten člověk v tý vazbě už byl přes 3 roky. Takžee nee jenom že to byl, že to byl ee farář, ale že tam byl už tak dlouho, už to měl prostě vohráblý, aa ten mi dodal tu takovej ten klid a tu vyrovnanost (...)	2/3
Vědomí rizika - připravenost	(...) věděl jsem, že jestliže ee ((zamyšleně)) chčiju proti větru, tak prostě musím mít - přijdou nějaký následky toho. Takžee jsem chodil s tou igelitkou, kde jsem měl trestní kodexy a kartáč na vlasy aa na zuby a tak nějak jsem s tím počítal a samozřejmě (...)	1/24
Vědomí rizika – připravenost + Podpora	Prostě člověk s tím počítal aaa říkám, mě pomohl ten pan Netuka.	6/23

Využit svých schopností	(...) potom sem byl trošku v šoku, že sem se dostal na celou kde snad sem byl já a ještě jeden nějak Luboš Lázníčku z Jaroměře, jediný dva bílý, jo.. Jinak samý Cikáni ... tak z toho jsem měl obavy ale ... naopak se to ukázalo jako dobrý (...) Protože jsem jim psal různé dopisy a odvolání a tak dále takže jako dobrý ..fakt jo ..	11/9
Minulá adaptace základem budoucí	(...) ta práce bylo hodně nepříjemná, jáá můžu děkovat mému otci kterej mě naučil jako takový ty práce ruční, byl truhlář, že sem byl zručnej no ... takkk sem poměrně rychle se zaučil a zvládal sem to, ale (...)	11/21
Minulá adaptace základem budoucí	(...) ještě bych asi měl podotknout, že já měl za sebou vojnu, jo? A myslím si, že to bylo taky plus i když ta vojna byla k ničemu, prostě jo? Ale pro mukla si myslím, dobrý základ. Už jenom to, že se tam muselo brzo vstávat na tý vojně, rozcvička aa to prostě nesnáším, ale tam jsem to musel absolvovat a vono to v tom kriminále je taky, žejo..	12/10

Zdroje resilience

Téma	Citace	S./řádek
Jasně hodnoty	(...) jsem věděl, že jinej nebudu, jo.. a že třeba bych toho litoval víc, než abych si řekl: to néé už mě tam nikdo nedostane. Kašlu na celou Chartu, kašlu na tohleto, budu si žít. Prostě, budu, jak mě říkala máma s tátou a moje setry dvě, že a tak. To mě nikdy nenapadlo.. Prostě mě zavřeli už asi dost jako, když jsem byl už dost vodhodlanej, (...)	14/7
Jasně hodnoty	(...) já už jsem předtím tušil, že mě zavřou aa ((pauza)) aa hlavně jsem byl rozhodnutej, věděl jsem kde je moje místo v tý společnosti, jo? Že prostě já jsem na týchle straně barikády.	2/13
Nikdy jako ovce	(...) jsem napsal stížnost na příslušníka Státní bezpečnosti a ta stížnost se obrátila proti mně.	1/6
Nikdy jako ovce	(...) já jsem tam samozřejmě vyhlásil hladovku, to je křivý obvinění a tak dále a aaa mě šlo o to se s tou mámou rozloučit (...)	3/3
Nikdy jako ovce	Nooo a tak, to bylo obrovský pak zklámání samozřejmě, pak sem už jim nic nedaroval, pak jsem začal psát ty stížnosti veliteli, řediteli věznice aa aa 17.listopadu sem nebo jak byla ta generální stávka, tak sem se připojil ke stávce, kde sem pak dostal tu díru za to a tak. Takže pocity to byly, když mě přišlo to parte aa aaa zamítnutí to propuštění, tak to byl takový docela šílený no.. :(4/9

Nikdy jako ovce	(...) snažil z toho jako vyjít jako vítěz, nebo neboooo jakooo nechtěl sem, za žádnou cenu sem nechtěl prostě aby mě někdo viděl zlomenýho, joo? to jsem těm komunistům nechtěl dopřát. Proto jsem přestal i kouřit ve vazbě, tam kde vlastně většina lidí začíná, ..tak já jsem skončil ..když jsem viděl, jak ty chlapi sušej pomočený, drolej pomočený vajgly a sušej to, pak to balej do rosůpku do těch průklepáků, tak to sem prostě říkal, tak takhle mě komouš nesmí vidět.	5/19
Nikdy jako ovce	když mě sebrali, no a pak sem to tam viděl, co se děje, tak sem dokouřil ty cigára aaa řek sem a konec	7/13
Podpora zvenčí	(...) zaměstnavatel se mnou nikdy nerozvázal pracovní poměr, jo.. vždycky sem se měl kam vrátit do práce, já sem nikdy s tímhle problém neměl.. naopak výborný posudky mě psal vždycky.. (...)	16/14
Podpora zvenčí / Informace zvenčí	(...) pro toho vězně je důležitý, aby se mu k němu dostaly informace.. z venku, co se děje venku. A co, jako jestli na něj ty lidi nezapomněli, jestli se něco děje a tak, (...)	13/16
Spravedlnost	(...) křivý obvinění z těch dlaždiček, to sem byl teda vytočenej aa pak to úmrtí mámy. Přesun z Hradce, nepropuštění na ten pohřeb nebo rozloučení se s mámou, přesun do věznice, takže tam už sem byl hodně na ně jako naštvanej,	22/18
Svoboda za mřížemi	(...) drželo mě nad vodou různý texty písniček, jsme si zpívali s Čuňasem :), Svátku Karáska nebo i toho Jima jooo, tak jsem si zpíval, žil sem si svoje, (...)	13/4
Svoboda za mřížemi	tam šlo vo to, si umět vytvořit takovou tu svobodu i v tom krimále.	13/7
Svoboda za mřížemi	(...)zpíváte si, žijete si svým svůj svět .. prostě v hlavě si promítáte, co jste zažil, co si plánujete, co uděláte.. Žil jsem vzpomínkama aaa a s tím co bude dál, (...)	14/3
Vědomí morální převahy	A já když jsem šel na vycházku, tak sem říkal, čoveče ty kradeš jako straka a pak se divíš, že tě čapnou a seš z toho v prdeli ..jako to je ten rozdíl mezi mnou a jim, že já sem nikdy nic nekrad, ale prostě choval sem se tak, tak jak sem si říkal, že by se měli chovat všichni ..aaa byl sem, počítal sem s tím a byl sem vyrovanej.. byl sem v pohodě prostě, já nevím, že bych měl náky psychický, psychický trauma, nebo že bych to prožíval - to ani náhodou.	7/22
Vědomí morální převahy	(...) vono fakt záleží za to, za co sedíte.. joo jako kdybych tam byl jako nějaký zlodějíček, tak tak možná bych taky chtěl, aby mi někdo vypích voko. Jako jooo a snášel bych to blbě, ale když (...)	13/1
Vědomí morální převahy	A já sem nekrad, já sem se bál, já sem nechtěl prostě těm policajtům dopřát, udělat tu radost, že čapnou jako chartistu a rozmáznou to (...)	23/13

Vědomí morální převahy	(...) že nesmím.. ty lidi v tý Chartě jakoby zklamat (...) sem prostě žil s takovým tím čistým štítem (...)	23/18
Vědomí nespravedlnosti	(...) drželo mně, víra, že sem prostě nespravedlivě odsouzenej, (...)	13/4
Vědomí oprávněnosti spoluutvářet veřejný prostor	Celej život sem plánoval furt ňáký koncerty, výstavy prostě se pohybovat v takový tý, v tý oblasti kultury, pořádání těchlech undergroundovejch a alternativních věcí, (...)	22/9
Vědomí oprávněnosti spoluutvářet veřejný prostor	. Tak jako mě šlo jenom vo tu svobodu prostě dělat si tak ňák co chci aaa ať se do mě nemontuje někdo jinej jo. Ale to že to měl ten stát to měl takhle blbě nastavený ..a montoval se do všeho a do každýho .. no tak samozřejmě když nejste vyloženě ovce, tak ňákým způsobem se vyjadřujete a projevujete (...)	23/3
Vědomí práva a vlastní hodnoty	Já sem byl asi jedinej vězen v Ostrově nad Ohří, kterej dostával výplatní pásku, jinak tam nikdo nedostával. To sem si tam vydupal.	21/24
Prožívání úspěchu jako Já	((zamyšleně)) udál sem dobře asi v tom, protože jsem měl o starost míň	7/15
Prožívání úspěchu jako Já	Alee jinak jsem to bez újmy prošel ten kriminál	11/18
Prožívání úspěchu jako Já	Člověk si zvykl.. Já sem člověk, kterej prostě si zřejmě zvykne na všechno...	13/23
Prožívání úspěchu jako Já	(...) kolikrát sám nad sebou se jako si říkám, si byl dobrej, že si to jako vošéfoval, že ses tady neposral.	14/18
Prožívání úspěchu jako Já	No pro mě to znamená dost, pro mě to znamená, že sem třeba votestoval sám sebe. Co vydržím, jakooo jesi na to mám. Myslím si, že kdyby přišla dneska podobná doba nebo podobná situace, že prostě bych ji zvládnul (...)	24/3
Z každé situace vydobýt něco pro sebe	(...) k tý práci, na těch Borech která, z který sem měl hrůzu, která byla šílená a aa jak říkám, nechali si lidi píchat voči, aby tam nemuseli dělat, a to tak, já jsem si na to tak zvyk, že mě to bavilo, jo. Mě to fakt bavilo, zní to šíleně, ale já mám výuční list z kriminálu, brusič, leštič keramických kamenů.	13/25
Z každé situace vydobýt něco pro sebe	(...) protože sem si dycky říkal, že i z toho nejhoršího, musím si já odnýt dycky něco – kladnýho pro sebe, jo.. Nemůžu přijít i z tech největších sraček zlomenej jako zlomenej chlap. Musím prostě si něco přinýst, (...)	14/29
Z každé situace vydobýt něco pro	(...) nemyslím, že by mě vězení nějakým způsobem negativně poznamenalo. Já to beru jako obrovskou životní zkušenost ...	18/4

sebe		
Z každé situace vydobýt něco pro sebe	Takže vězení prostě, беру to jako životní školu, tak jako ten blázelec, jako vojnu, už už bych tam být nechtěl samozřejmě (...)	18/24
Z každé situace vydobýt něco pro sebe	(...) sem se začal učit německy, že dcera mě posílala dycky, ona se učila ve škole, tak mi vždycky posílala slovíčka (...)	14/27
Zaměření do budoucna	(...) aa potom jak se to všechno tak nějak zklidní, vyrovná, jak sem říkal spousta věcí se vyřeší, tak pak už plánujete.	21/31
Zaměření do budoucnosti / Příprava na další boj	(...) dovolili mít trestní řád, trestní zákon, slovník cizích slov jo, takže sem si tam s tím hodně hrál (...)	14/25

Další témata

Téma	Citace	S./řádek
Prožívání jinakosti	Já si myslím, že to je to samý jako teďka v tý vesnici, joo že prostě sem taky úplně jinej, nezapadnul jsem sem a jsem tady vlastně přes 30 let.	18/29
Prožívání jinakosti	Joo i když sem tady vyhrál volby a dál sem tady místostarostu, tak stejně ehmmm ((pauza)) 10 let sem měl hospodu a 4 roky jedno volebního období sem dělal místostarostu, takže to vidím z vobouch stran, tu společnost, ty lidi tady, aaa prostě zjistil sem že jo, že sem úplně jinej, úplně jinej. Žee ehmm, že nikdy nemůžu najít cestu tady k těm lidem, aby.. já sem tady dělal ty ty kulturní akce, na kterých bylo za rok třeba asi 15 tisíc, 500 lidí a z Šonova byli dva, za celej rok, jo?	18/3
Prožívání jinakosti	(...) prostě sem jinej, já to vím.. Já to prostě na nich vidím, na tech lidech aaaa jediný, kdo se se mnou baví, sou chalupáři, jako teďka jak sem přišel ten pán..	19/18

Příloha 5

Tazatel (iniciály): PV

Datum rozhovoru: 6. 7. 2015

Stopáž rozhovoru: 44:11 min.

Místo rozhovoru: Meziříčko u Telče

Číslo respondenta: 6 – Miroslav Skalický

1 PV: Nahodím.. a můžem...

2 MS: Noo tak teď dyž se budeš ptát, tak já budu odpovídat. Mně to teďka bude těžko zapadat,
3 teďka poo, protože sem vyřízenej po třech dnech nespání. Menuju see Miroslav Skalický, říkají
4 mi Skalák, narodil sem se v Praze, potom sem šel do Plzně, potom do Chomutova, potom na
5 samotu na Novou Vísku, potom do Vídně, a teďka zase na samotu sem do Meziříčka na mlejn.
6 Aaaa (...)

7 PV: A za co jsi kdy vlastně... Za co tě, za co tě zavřeli?

8 MS: Eee ee zavřeli mě ee za, za to, že sem pomáhal organizovat přednášku Magorovi aaa
9 vystoupení Svát'ovi Karáskovi a Čárlimu Soukupovi v Přešticích. Což vlastně letos jeee čtyřcátý
10 výročí. V prosinci bude. Chtějí na, na ten termín udělat tam ňákou ..

11 PV: Hmm ((přítakává))

12 MS: Výroční akci. Aaa tenkrát spolu s Kocourem a s Čuňasem nás právě vodsoudili v Plzni,
13 v sedumdesátým šestým roce, eee v tom případě s Plastic Poeple vlastně. V březnu nás zašili a
14 vodsoudili nás. Mě na osumnáct měsíců, Kocoura na já nevím, nějak myslím na dva a půl roku a
15 Čuňase na osum měsíců. Za organizování týhletý přednášky vlastně, ale bylo to v spojitosti toho
16 případu Plastic People. [1:21 min.] a spol.

17 PV: Hmm ((přítakává) aaaa jak dlouho si nakonec byl ve vězení?

18 MS: Nakonec nám to snížili, bylo to, takle to bylo tak, že těsně před tím, než nás zašili, tak sme
19 se seznámiliiii s Vaškem Havlem, ee to asi to první setkání, kde byl Magor, Vašek a tak, tak já
20 sem u toho byl víceméně omylem, protože sem zrovna ee dovážel Magorovi ňáký peníze na
21 barák, kterej sem měl kupovat a Magor toho využil aaaaa vzal mě sebou, abych mu zaplatil
22 taxika, jeli sme k Juliáně. Vašek tam už vlastně seděl a tam sme se po prvně setkali a padli sme si
23 do voka zkrátka. A díky tomuhletomu setkání v podstatě, nám to ušetřilo půlku kriminálu,

1 protože když nás v tom březnu sedumdesát šest zašili, tak von rozpoutal takovou tu, eufórii
2 vokolo toho, že to poslal na západ, zveřejnilo se to ve všech těch médiích a tak dál. [2:20 min.]
3 Což, s čímž voni nepočítali, žejo, tady ty estébáci a ten estabilišment, takže tam potom v tom
4 vodvolání prostě to snížili všem na půlku, no.

5 PV: Hmm ((přítakává)) Hele a ty si teda prožil vyšetřování, zatčení, soud, vězení, co z toho bylo
6 jako nejtěžší, co byly nejhorší zážitky a co bylo nejhorší vydržet?

7 MS: ((pauza)) No tak dá se to vydržet všechno, ale ee dneska na to koukám, že to byla taková
8 legrace, ale, i když tenkrát to zas taková legrace nebyla, já spíš, já sem to, já sem to snášel
9 jakžtakž, protože to šlo vo měsíčky, žejo, kdyby to bylo v padesátých letech, kdy šlo vo krk, tak
10 by to taková legrace nebyla. Ale pro mě bylo docela těžký, když ten Kocour - Havelka Karel,
11 když dostal z nás nejvíc vlastně von, v celým tom procesu, co se téměř opomíjí... všichni říkaj
12 pla, proces Plastic People a ve skutečnosti z Plastiku seděl jenom Vráťa Brabenec za to, že foukal
13 do saxofonu. Ale ten Kocour měl dva a půl roku, což je tenkrát nej nejvyšší trest v podstatě spolu
14 s Magorem, jo? Aaa ee von byl navíc nemocnej a snášel to docela blbě a my sme se po půlroku
15 vazby vlastně setkali na přijímači, takže sme see nespali a celý noci sme prokecali a von byl
16 dokonce nemocnej a makali sme v Kovošrotu kde sme roz..., bourali motory náký a vybírali sme
17 z toho měď a tak dál. A.. Eee docela nářez byl to, že von předtím byl v Americe, potom dostal
18 milost, když se vrátil

19 PV: Kocour, jo?

20 MS: Kocour, no a byl docela vyřízenej, když sme se setkali, navíc nemocnej, a tam se stalo to, že
21 sme měli nějaký normy aaa tím, že sme prostě celý noci nespali a prokecávali sme, protože půl
22 roku sme se neviděli, s vyjímkou u toho soudu, tak sme si měli co říct a takže sme neplnili normy
23 a tam třebas bylo, já nevím kolik, myslím, že norma byla sedumdesát kilo na jednoho, na tom
24 příbyláku a my sme voba dohromady udělali asi pětatřicet, jo :). Byl tam nákej horník Kyškus,
25 ten d'ál nákejch stotřicet sám za sebe a Kocour tím, že byl předtím jako utečenec, tak na tej, na
26 tom mundúru kriminálnickým měl takový zelený pruhy, což znamená [4:28 min.] utečenec právě
27 a von se nesměl přiblížit k tomu plotu, kde se to mělo vODEVZDÁVAT, což bylo neřešitelný, tam ho
28 mohli prostě vodprásknout bez upozornění, jo. Ale tím, že byl nemocnej, takže jsme potom
29 vyflísly úplně když nás přivezli zase na ten příbylák, tak normální lidi si dali večěrku a za, mohli

1 zalehnout a jít spaát a Kocour tím, že byl nemocnej, tak se vodvolal, že nepude prostě druhej den
2 do práce aa stalo se to, že přišel nákej ten vyšetřovatel nebo ten fízl prostě a říkal: „*Ukaž mi*
3 *nákej papír.*“ Von nechtěl vstávat do práce, druhej den hlavu zabalenou ručníkama, a von mu
4 říkal, aby mu ukázal nákej papír. Kocour mu ukázal vod doktora ten papír, že nemusí do práce,
5 ten to před ním roz..., roztrhal, říkal – nemáš žádněj důkaz, nebo to a padej do práce. A von
6 padal úplně na hubu, jako jo, to bylo pro mě daleko horší, než, než co se týkalo mě, ne. A když
7 sme přišli z práce, tak právě všichni šli vodpočívát a jeho nahnali, já sem mu s tím pomáhal
8 tenkrát, nákejma prostě kartáčkama na zuby a drátěnejma kartáčema ee celý schodiště prostě
9 vydrátkovali, to už ho buzerovali, vyloženě šikanovali.

10 PV: Hmm

11 MS: Jo, že to bylo takový neúnosný a právě potom, já sem si to uvědomil až s vodstupem času po
12 hodně letech, když sme teďka **[5:43 min.]** ee před dvouma, třema rokama, když se natáčel nákej
13 ten dokument Fenomen Underground tak sme se tam setkali v tý věznici aa von byl eště i po těch
14 čtyryceti letech z toho byl tak prostě vyřízenej, že odmít s námi jít vůbec se jenom už na to
15 podívat, jako jo. No, kdyby sme to brali tak s humorem, teďkon je tam novej, docela takovej
16 solidní člověk ten šéf tý vězeňský služby a tak dál, že nás tam nechal provázet a too.. Noo a
17 zavzpomínal sem si na, takový ty nejšílenější okamžiky. Já sem to měl docela dobrý eště, protože
18 sem tam byl vlastně do dvou let kriminálu, takže sem měl, já sem jezdil na výjezdy ven, takže
19 sem dělal vopravdu v Andrgrandu, ve vzduchu, v Líních, osumset metrů pod zemí, na šachtě, jo.
20 Kdyžto von, von měl i potom, byl tam i Pavel Zajíček, von dělal na těch šatonech, což je pro mě,
21 to co sem viděl nejzkurvenější a nejhnusnější práce, jakou můžou lidi dělat, jo. Tam moz,
22 takových mozoly maj na rukouch, jo aa prostě točí klikou a ty výpary jim dou do huby a je to
23 ší..., prostě šílená práce, maj jednoutak velkou normu, než maj civilové, takže je to dost těžký to
24 vydržet. A von právě na tom dletom byl a to ho vodrovnalo, úplně, tam noo.

25 PV: Jasněě..

26 MS: I i se podívat zzz ((přemýšlí)) ve Valticích, v kriminále, kde vlastně se tam..

27 PV: Ve Valdicích.. u Jíčína... **[7:03 min.]**

28 MS: Noo aa ((vzpomíná)) tam zase dělali, na Borech se dělali, právě na bižuterie, osum hranek,
29 takže se točilo klikou aaa ve Valdicích dělali takový ty rámečky mosazný a to, to bylo to samý.
30 Příšerná práce, prach, tam bylo po kolena nebo po kotníky prachu z toho, jo? A ty lidi to museli
31 dělat, aby splnili ty normy, tak prostě soboty, neděle a přesčasy, protože to nešlo, prostě nešlo

1 vydržet a splnit, no..

2 PV: Hele a jaký jsi přítom ee měl pocity, co si jako prožíval?

3 ((pauza 1 s.))

4 PV: V týhle situaci... [7:35 min.]

5 MS: Já sem, já sem tam, já sem byl, já vod začátku, já sem byl na vazbě ee ((vzpomíná)) s,

6 z jedním člověkem, :) - čau, čau, ((MS zdraví kolemjdoucího)) - já sem byl na vazbě s jedním

7 člověkem, kerej byl eeeee... tomu už bylo nějak šedes přes šš šedesát, šedesátšest, nám bylo

8 dvacet, nám bylo třiadvacet, tenkrát štyriadvacet let a ták, a byl sem tam s člověkem, kterej eeee

9 byl zavřenej za, za něco, ee ((pauza)) já si vzpomínám teďkon na něký ee šestičlenná skupina a

10 vybírali vod lidí, jezdili po vesnicích, to byli, všechno to byli důchodci tenkrát a tak vy..., sbírali

11 vlnu z ovcí...

12 PV: Hm ((přítakává))

13 MS: Aa dávali, vodevzdávali to na něký ty věrtele nebo pytle takový ty přebytky, ten kopeček

14 dycky co tam byl, tak si brali pro sebe a vlnu tu prodávali. Dali jim, šesti lidem jedna ženská tam

15 byla, dali jim protože to přesáhlo sto tisíc, tak to jim nerozpočítali, všechno jim dali do jednoho a

16 tím pádem – dostali tenkrát asi šest let, šest a půl roku a tak dál a tady s tím jediným člověkem

17 sem byl víc než půl roku...

18 PV: mhh.. ((přítakává))

19 MS: Na tý cele, kerá byla, já nevím dva krát čtyry metry aaa takže s ním s ee von už tam byl asi

20 půl roku přede mnou, jo, takže mi seznamoval s veškerejma takovej dlema věcma, který se vokolo

21 toho dějou a [8:49 min.] von mi v, uklidňoval, ale i ty, ty bachaři nakonec, že se, že nás musí

22 pustit vod toho soudu, že nás nemůžou vodsoudit, že nás nemůžou zavřít, jako jo. ((pauza 0,5 s.))

23 I ty bachaři nám to říkali, takže já sem žil v takovým tom domnění, že pudeme k soudu a tam se

24 tomu zas, vysmějou, ty soudci to odmítnou, protože voni neměli v podstatě proti nám nic, jenom

25 to, že sme rozdali pár pozvánek. Čuňas dostal vosum pozvánek, tak dostal vosum měsíců a tak

26 dál, jo.. Takžee já, já sem si furt říkal, to není možný, aby nás za něco takový zavřeli, žejo. Tam

27 sme chodili mezi lidma, nebo já nevím, když se šlo k doktoru, tak tam seděl dvacetiletý hošan,

28 kterej ubodal někoho, kdo spal v posteli nad nim, jenom proto že ho buzerovali, jo, a dostal

29 potom někou šílenou pátku navíc, a tak dál joo... Takže se tam vobčas set... nebo na těch

30 vycházkách setkal s takovejma lidma, kterým hrozily tý, ty desetiletý tresty a víc a tak dál. Tak

31 sem si říkal, no to, my sme tady prostě bezdůvodně. Nás, co s námi tady chtěj dělat, když sou

1 tady takovýdle lidi, ne. No, a když nás vodsoudili potom tak nám trošku sklaplo aaa ((pauza)), ale
2 je, je fakt, že se to dá vydržet zkrátka, jo, já sem furt myslel na to, že v těch padesátejch letech,
3 jaký lidi dostávali kapky a nějaký ročky, měsíčky, když užžž nejde vo život, tak de vo hovno,
4 zkrátka.

5 PV: Hm ((přítakává))

6 MS: I když já sem si potom prožil, posledních čtrnáct dní v kriminále sem si prožil na díře, a to
7 byly zase docela krušný chvíle. **[10:11 min.]** Tam sem se byl na těch Borech znova podívat,
8 teďkon to tam je všechno nově restaurovaný, takže to vypadá úplně jinak, ale to sou prostě patra
9 pod zemí, kde ee sem byl na cele, kde, a já tam byl v prosinci navíc ještě, kde byly jenom
10 prostě kamenný zdi z toho prochcávala voda, vlhkost, plísně tam byly, místo záchodu tam byl
11 jenom takovej nějaký litinová nádoba, zatím byl ještě kohoutek, že to byla jako i voda, žejo, ee
12 pryčny takový dřevěný, žádný nějaký matrace nebo nic, tam nám dali na noc deku, byl tam
13 radiátor, já tam byl v prosinci, tam byla zima šílená. Ten radiátor byl vypnutej, schválně, aby se,
14 aby sme nemohli se vohřát nebo něco, takže sme prosili, aby sme mohli mejt nádobí, protože tam
15 byla teplá voda jo, takže vyhrál ten kdo prostě, koho vybrali na mytí nádobí, tam byla jednou za
16 ten den nějaká teplá voda. V noci z toho hajzlu vyskakovali potkani, my sme dostali ráno prostě,
17 a to bylo v sedumdesátejch letech vlastně, dostali sme šálky, nebo ešus takový tý nafty a krajíček
18 chleba a aby nám ty potkani dali pokoj, tak se, já sem jim to dycky nechal tam hromádku, protože
19 já sem se probudil a po tej dece lezla krysa prostě taková.. : **D : D** tak sem jí setřás a voni
20 naskákaly zase do toho hajzlu, ne. A když sme jim tam nechali vedle hajzlu prostě ešus s tou
21 maltou a s tím chlebem, takže nám dali pokoj potom, jo. A to bylo, já sem se k tomu dostal, to
22 byla taky docela legrace... Přečet sem si nějaký řád, to ještě bylo docela zajímavý, že všechna
23 naráz nás zavřeli asi dvacet nebo dvaadvacet tenkrát a ehmm všechny ty vězně tak je každěj
24 tejden stříhali mašinkama a do hola je vybírali a tak. **[11:43 min.]** Aaa nás nechali zarostlý,
25 abysme působili odpudivě u toho procesu. Takže i třeba Magor, kerej see holil, tak, tak se, tak si
26 musel nechat narůst vousy, nesměl se holit, nesměli sme mít břitvy, žiletky takovýdle věci a tak
27 jo. A legrace byla právě až když nás ostříhali až potom soudu, když to nabylo v právní moci a tak
28 dál, potom odvolání potom druhým soudu, nás zkrátka vostříhali a když sem šel, měl jít už domu
29 brzo, tak sem si přečet v nějakým tom vězeňským řádu, že má vězen nárok dva měsíce před
30 odchodem na dvoucentimetrový vlasy. Tak já sem, se vodvolal, já sem říkal, že už nepudu
31 k holiči, že mám za dva měsíce výstup, takže chci mít dva centimetry vlasy. A voni mi, voni mi

1 sdělili, že ehmm dva centimetry je myšleno tady vepředu nahoře a ne vzadu, já sem trval, to tam
2 není napsaný. Dva centimetry všude, a tím, že sem si poslal stížnost na velitele, tak ten mi
3 okamžitě dal tuhle tu díru, takže posledních čtrnáct dní sem teda trávil na díře, vlastně a..

4 PV: A s vlasama to dopadlo jak?

5 MS: No vostříhali mi každej den, každej den, i když sem tam neměl nic, tak mě jezdili
6 s mašinkou po hlavě zkrátka, :) aby dokázali, jak že..

7 PV: No a když za tebou jakoby zaklaply ty dveře do toho kriminálu, tak co si cejtil, jako...

8 **[12:58 min.]**

9 MS: Já sem nevěděl, že, žee budeme v kriminále, já sem myslel, že jedeme jenom na nákej
10 výslech a že nás vyhodí za tím, mě ss a... hlavně sem nevěděl ze, začátku vůbec vo co de, to sem
11 se dozvěděl až, já nevím až bū... po několika výsleších, že sou ještě další lidi zavřený, mě sbalili
12 já sem d'ál u Vojenskejch staveb v Žatci. Ráno ve čtyři hodiny, nebo v kolik, přijeli, udělali tam
13 domovní prohlídku, ehmmm bydlel přechodnej pobyt sem měl v Chomutově, takže sme jeli já
14 nevím dvacet - třicet kilometrů do Chomutova, tam byla další domovní prohlídka, sebrali mě
15 klíče od toho bytu, že jo. Vod ubytovny taky. A jeli sme do Plzně. S tím, že já sem říkal, že
16 jedeme asi na domovní prohlídku k do Plzně k rodičům, protože tam sem měl trvalej pobyt, tam
17 byla taky domovní prohlídka, ale beze mě, aaa nás vzali rovnou na Bory, jo, tam probíhaly ty
18 výslechy, já, já už sem, předtím sem byl párkrát na těch běžnejch takovejch výsleších
19 v Chomutově kvůli, kdejakej blbosti, když se něco dělo, tak mě vždycky automaticky tam sbalili
20 a chodil sem na ty osumačtyřicítky, a potom to bylo po kriminále a po Chartě hlavně, to bylo
21 prostě tejden, co tejden. Nebo každej měsíc se byl několik dní vždycky zavřenej, že jo.

22 **[14:04 min.]** Ale, v tom, v tom, v tej Plzni zabavili hlavně bráchovi a rodičom věcí náký, a to, no
23 a já sem si to uvědomil až tak, když sme dostali prostě, až po těch čtrnácti dnech, nebo to, sme
24 dostali prostě ty papíry, že vlastně po třech dnech, že na nás padá vazba, ale mohli sme se ještě
25 vyjádřit, vodvolat a tak dál. No až potom, když tu vazbu prodlužovali, každých čtrnáct dní se
26 vazba prodlužovala aaa pak po dvouh měsících sem si říkal, tak to už je jasný, no ale když sem
27 mluvil fak s těma bachařema, tak říkali, že nás musí pustit, že nás za tohle to nemůžou zavřít.

28 PV: Jak ti bylo, měl si strach nebo něco?

29 MS: Strach ne, no protože nejdřív sem byl naštvanej, ale pak sem si začal zvykat, že, že jo. Tam
30 byl takhle já, já sem mluvil s nákejma těma lidma, tams třeba byl nákej farář z Karlovejch Varů,
31 jmenoval se Zeman, kerej tam byl štyři roky na tej vazbě, jo. Nemohli mu nic dokázat, v... von

1 věděl, že, že prostě těm svejm ovečkám něco říkal, že je nabádal k něčemu, nebo že něco
2 kritizoval a to bylo taky zajímavý docela. Von byl, ani nevím jak dopad, jak skončil potom. Ale
3 von, protože už tam byl hrozně dlouho na té vazbě, tak měl pohyb volnej po chodbách a dělal
4 knihovníka a tam sem si říkal, to bylo docela zajímavý, že ehmm, literatura, vůbec knížky, který
5 prostě v knihovnách nebyly ty zlikvidovali, tak v té vězeňský knihovně byly ještě. Jo, takže já
6 sem si tam přečet hromadu věcí, kerý, ke kterejm bych se jinak tady normálně nedostal, jo, ty
7 byly zlikvidovaný a tam sem čet docela zajímavý knížky. A ještě bylo dobrý, von byl silnej kuřák
8 a byla taková domluva mezi námi, nebo na tej vazbě, že lidi mu dali do hřbetu, té knížky která se
9 vracela, tak mu dali cigáro a a dali, dali sme tam papírek kam se napsalo vždycky, co chceme za
10 knížky, aby nám je dal, jo. **[15:47 min.]** A von měl na to času fůru, takže mi měli krásný knížky
11 potom. A problém byl zase ten, s tím Tondou Bělohlávkem, se kterým sem tam byl půl roku, von
12 už, tím že už tam byl o půl roku dýl, než já, tak už měl všechno zajímavý přečtený a furt chtěl
13 hrát člověče nezlob se, zase jo. Tak já sem hrál s nim člověče nezlob se a chtěl sem si číst, tak
14 sem chtěl, abych si to rychle vodbyl, takže to dopadlo tak, že vždycky... ale von se strašně
15 rozzuřil, když sem ho vyhodil, když prohrál. :)

16 PV: ((smích))

17 MS: :) Tak sme potom, sme spolu hráli..

18 PV: ((odkašlal si))

19 MS: Tak, že von vyhazoval mě a já sem ho nevyhazoval. : **D : D** Vždycky sme ho posunul
20 vedle... ale dopadlo to s ním taky blbě, protože za tu dobu co tam byl, tak vim, že nějaká vládní
21 auto, nějaká delegace mu přejeli čtrnáctilelou dceru, nepustili ho na pohřeb. Pak mu umřela
22 manželka, nepustili ho na pohřeb. Von dostal asi šest s půl roku, tenktát. Ale stalo se, byly takový
23 případy, že třeba von mi vyčítal, že nekouřím, von právě že hodně hulil. Von říkal kdybych já
24 kouřil taky, tak dostaneme cigarety, že si můžeme vypomoct, ne. A von jednou dostal, eště když
25 ta jeho manželka žila, tak dostal karton cigaret a zapomněla mu poslat sirky, nebo zapalovač, a ty
26 bachaři z toho měly prdel, takže mu schválně nepřipálili. **[16:53 min.]**A von začal úplně šilet, až
27 to došlo tak daleko, že začal mlátit hlavou vo topení, vo radiátor, stříkala z něj krev, tak sem se
28 naštvál, začal sem kopat do dveří a jeden ten bachař, potom mu teda připálil a ten chudák :),
29 celej ten kar..., karton vykouřil najednou těch sto cigaret, jo, jednu vod druhý i měl dvě nebo tři,
30 aby mu to nezhaslo, tak měl dvě i tři cigára zapálený, aaa ((přemýšlí)) to když vykouřil, tak si
31 potom šel konečně lehnout a byl spokojenej a říkal: „Zase mám dva měsíce pokoj, než přide

1 *nějakej balíček další.* “ :). ((smích))

2 PV: Hele a když jakoby Tě dali prvně na celu, to si byl sám, nebo s někým?

3 MS: Sám, ty první dva, tři dni sme byli sami, noo.

4 PV: A když tě teda šoupli poprvý a zaklaply se za Tebou ty dveře, tak jaký to bylo?

5 MS: No měl sem čas [17:36 min.] přemejšlet, ale já sem prostě nevěřil tomu, že je možný....

6 ((pauza 23 s. - objednává si nápoj u manželky))

7 MS: ((pípnutí telefonu)) ...noo, tak tavýdle legrácky tam byly taky no, ale a potom ee potom se

8 stalo, že nám dali – a to sem se dozvěděl taky až po letech potom, když sme mluvili s Čuňasem,

9 že jeden a ten samej člověk byl u mě na cele, to bylo až po, po tom půlroku, že sem... Von se

10 menoval Andrle myslim nějak, a ten samej člověk byl u Čuňase na cele a pak sme si to... a toho

11 vodkráblovali, ten prostě jim přislíbil, že bude na nás vypovídat..

12 PV: No

13 MS: Což já sem v dobu nevěděl ani tenkrát, takže sem se s nima bavil úplně vtevřeně vo všem

14 možným, jako jo. Sem říkal, že nemáme co skrejvat a až potom vylezlo, že ((vzpomíná)) voni

15 nedodrželi nějak tu dohodu s nim, že von na nás sice vypovídal a tak dál ale voni ho stejně

16 vobkrádlovali za nějaký podvody, za něco, že mu slíbili, když na nás bude vypovídat, tak že mu

17 to nějak smažou aa odkráblovali ho stejně : (

18 PV: Hm ((přítakává)) .. ((pauza)) .. měl jsi náký tělesný pocity?

19 MS: ((pauza)) spíš ee bylo takový těžký, to smíření, nemoh sem si zvykat to, že tam prostě

20 už potom, když sme byli třeba čtyry na cele a potom dvacetštyry, jo. Že že tam třebas je hajzl

21 v rohu cimry, jo? To sem, to sem nebyl, nebyl schopnej nějak prostě too a.. ale v podstatě, já sem

22 to snášel docela too no, já sem furt myslel na to co, na to nejhorší, jo.. a díky tomu sem si říkal

23 žé, že to zas, zas není tak too.. Byl sem naštvanej, že že utíká mi hromadu dalších věcí, jinejch

24 věcí, který mohly, že sem moh bejt, že je to ztráta kusu života a dneska s vodstupem si zase

25 říkám, že je to taková ta zkušenost, díky za to. Tak jako sem byl naštvanej na vojně, třebas, a

26 dneska sem, říkám, když vidím tady mladšasi jak, jak si neví rady se základníma věcma, tak si

27 říkám, že každá tadleta blbost je k něčemu dobrá, no. [19:41 min.]

28 PV: Říkáš, že si myslel na to nejhorší, co to... bylo?

29 MS: Eee no z literatury, co sem čet, tam sem čet náký takový... Třeba klasičku, kterou,

30 v civilním životě bych si neuměl představit, že bych čet náký romány, nebo nějaký...

31 PV: Hm

1 MS: Prostě osumset stránkový bichle, tam na to byl čas. Měli jsme dvě knížky na tejden vždycky
2 a já sem právě využil toho, ee Bělohávka žé, že sem mu říkal, vobjednej si taky tohohle to, já si
3 to chci přečíst, ne, von mi zase vracel zpátky, že byl naštvanej, že s nim nehraju Člověče nezlob
4 se aaa tak sem si čet takový ty nejdrsnější ať to bylo z Francouzský revoluce a ruský klasiky, a to
5 k čemuž bych se už nikdy nedostal, nebo neodhodlal a to tak tam sem říkal, tam, tam šlo skutečně
6 vo život, jo, nee my tajdle nějaký prostě bojovat perem a kytarou, to je prostě, to chce aspoň ty
7 kalašnikov :)
8 PV: Co těm v tom vězení nejvíc stresovalo, jako jo?
9 MS: ((pauza – 2 s.)) ((přemýšlí)) No ten, ten čas, že to neutíkalo no, že sme, že sme hrozně brzo
10 ss, hrozně brzo nás nutili vstávat a pak se nic nedělo, nesměli sme ani sedět vopřený, jo. Museli
11 sme furt buďto chodit, nebo sedět na stoličce a potom... [20:46 min.]
12 ((manželka MS přináší objednaný nápoj – pauza 10 s.))
13 MS: ...tam třeba že nám svítila žárovka do ksichtu, to sem si nemoh zvyknout ne, takže sem
14 ležel, čuměl a nesměli sme si přikrejt dekou ksicht, jak sme si přikryli ksicht, takže v tu ránu zase
15 bouchali do dveří a [21:04 min.] takový ty nesmyslný, ten režim tam, prostě na to sem si nemoh
16 zvyknout. Hlavně brzký vstávání, bezdůvodný, noo a pak takový ty buzerace ((vzpomíná)), že
17 nám rozhazovali komínky a já sem myslel, že že sem nikdy v životě nesložil tak dobře nějak ten
18 mundúr a oni mi to rozházeli, že s tím nebyli spokojení a táák, no..
19 PV: Hmm Hm ((přítakává)), hele a jak si se s tím vyrovnával, s těma podmínkama v tom vězení,
20 co Ti pomáhalo a co naopak Ti stěžovalo život?
21 MS: ((pauza – 1 s.)) ((přemýšlí)) hmm tak ((přemýšlí))... pomáhalo, stěžovalo, pomáhalo, tak já
22 sss sme chodili občas vždycky na ty výslechy, a tam třebas byli takový ty slušnější a takový ty,
23 ty, tý blbější vyšetřovatelé, ty agresivní zz zmrdi takový, noo tak s nima, ty, ty dycky, to sem
24 chvilku potom ještě přemejšlel, jak vůbec můžou takovýdle lidi být, že joo... a říkal sem si:
25 „Pro nic za nic, kdyby sme to udělali, kdyby sme udělali nějak teror nebo něco aspoň...“, tak si
26 říkám budiž, ale kůli takovýhle blbosti, že vůbec, že vůbec je to zajímavá, nebo že vůbec se kůli
27 tomu vzrušujou, jo?...je tam Čuñas za osum pozvánek, osum měsíců, já sem se tomu smál, jo, ale
28 s vodstupem času, když si říkám, a to, a do, a dodneška, do dneška mi vadí to, že , že zkrátka ty
29 lidi tady chodí mezi námi a můžou si podnikat, můžou si dělat cokoliv. Měli úplně jinou startovní
30 čáru, ee nám tady se vysmívají v podstatě, roztahujou zase vystrkujou růžky, že to, že to
31 dodneška není dořešená věc a ...

1 Osoba (muž): Můžu se Tě na něco zeptat? Byls to Ty.....
2 MS: Počkej teďko Jirko, neotravuj
3 Osoba (muž): Já se zeptám Šárky...
4 PV: ((smích))
5 MS: Joo
6 PV: Noo aaa dokázal sis tam najít něco, co Tě tam těšilo?
7 MS: ((pauza – 2,5 s.)) ((přemýšlí)) těšilo mi to, že všichni vostatní, který byli se mnou na tý
8 vazbě a vokolo, dostávali šestiletý tresty a tak dále ((smích)) aaa já sem šel za rok, za ((smích))
9 roček domů, jo... Ale i potom v tom výkonu, tak tam, tam byli výborný lidi. Třeba na tý šachtě.
10 Já sem ee v podstatě neměl rád ani jezedáky, ani **[22:59 min.]** dělníky a tak dále. A teďkon na tý
11 šachtě, kam sme jezdili do toho Zbůchu tak, tam byli vesměs výborný lidi, který byli zvyklí na ty
12 vězně a pomáhali nám, jo, skutečně nám pomáhali.
13 PV: Jako civilové, jo?
14 MS: Civilové, no, policajti se báli, ty č seděli u tý věže nahoru, a my sme jeli osumset metrů
15 výtahem pod zem a nosili, ti poslední nosili prostě cigarety joo, i nějaký jídlo dyštak aa a byli to
16 docela výborní lidi, což sem neočekával, no...
17 PV: Hmhm a jak si vycházel se spoluvězněma. Vy ste vlastně už byli, za Vás už byly zrušený ty
18 politický izolace?
19 MS: Já sem byl, já právě díky tomu, že sem byl do dvou let, tam bylo, tam bylo to třetí oddělení.
20 Tam byl, tam byl ten Kocour třebas tam byl jo, a tam byl i Pavel Zajíček, kde byly ty šatony.
21 Kdežto já sem byl na tech, na tý výjezdovek do dvou let a tam žádný politický nebyly. Tam byli
22 takový podvodníci a machinace všelijaký a čórky a takový ty, ty menší, menší tresty...
23 PV: To byla teda první...nápravně výchovná...
24 MS: ((skáče do řeči)) druhej, první už noo na druhým úseku...
25 PV: hmm
26 MS: A tím že, už jenom tím že sme jezdili ven, tak to bylo, že, že **[23:57 min.]** v autobusu viděl
27 lidi, vokolo, tramvaje, autá, jo, takže už to bylo ((přemýšlí)) takový ulehčující a hlavně sem
28 věděl, že za pár měsíčků jdu domů, takže to nebylo zas tak tó, no...
29 PV: Jak si se se srovnával třeba s práci, co normy?
30 MS: ((přemýšlí)) Noo, tak to byl, tak to bylo právě v tom Kovošrotu, kde sme absolutně to
31 ((smích) nezvládali, že sme neud'áli, my sme, prostě dva dohromady sme neud'áli půlku normy,

1 která na nás byla. A na těch šatonech, co měly ty normy, tak, tak ty museli dělat přesčas..

2 PV: mhh

3 MS: Aby a i soboty třeba a dělali to tak, že aa a voni když to nesplnili, tak dostávali poloviční

4 stravu. [24:33 min.]

5 PV: Hm

6 MS: Takže když třeba byly čtyry knedlíky s vomáčkou, tak voni dostali dva knedlíky

7 s vomáčkou bez masa, třeba, jo. A museli to jít si nadělávat a tak, jo.

8 PV: Aaa..

9 MS: ((skáče do řeči)) To nebyla legrace, docela, jo.

10 PV: Eeee Vás teda jako na stravě ne to, nee nekrátili....

11 MS: Eeee všichni nadávali, jaká je tam strava a aa já, mě to nevadilo celkem, já, pro mě nej,

12 nejlepší jídlo nějaký stejky, ale já miluju třeba knedlíky s vajíčkem. Mě to bohatě stačí a tam lidi

13 nadávali na stravu. Tam dokonce v tu dobu byl, bylo nedostatečný zboží bylo čočka a my sme

14 měli, my sme měli, kadej čtvrtek sme měli čočku, jo, takže sme si mohli hvízdát, lidi vokolo to

15 neměli ale voni nám ji schválně nevosolili. Takže to bylo absolutně neslaný, takže se to stejně

16 vracelo, jo. Bylo jídlo, jídla bylo málo, což mě nevadilo, tak ee v podstatě sem jed všechno, co

17 tam bylo, abych pravdu řek, no... ((přemýšlí)) akorát ta malta mi vadila, a potom sem musel pro

18 ty potkany schovávat čtvrku chleba, kterou nám dali, takže sem, se s nima podělil aa

19 ((vzpomíná)) asi jim to taky chutnalo, no. ((smích))

20 PV: A jaký to bylo po propuštění, vlastně, když si vylez ven?

21 MS: ((přemýšlí)) Noo, takový divný to bylo, protože Čuňas tam na mě čekal, pak sme šli ee nebo

22 vlastně až doma, nebo u věznice nee, až doma myslim, doma, takže já sem vylez z věznice

23 s kufrem... nejvíc mě sralo, hlavu vostříhanou dohola pomalu, měl sem se hlásit někde na tý

24 fízlárně a teďkon sem se bál lidí v podstatě, jo? Nebo měl sem takovej vostych, pro..., nechtěl

25 sem ject tramvají, jako že se mě budou smát, já nevím, co všechno [20:06 min.] noo. Teďkon ten

26 kriminálnicej kufř, já sem ho nemoh vyhodit, protože tam sem měl věci, tam vevnitř v tom

27 kufřu byly takový nějaký tapety nalepený, a já tam měl adresy lidí a vzkazy, kerý mám vyřídít

28 nějak, ne. Jinak bych to zahodil. A teďkon sem si myslel, že se na mě všichni dívaj, šel sem tři

29 kilometry prostě přes město, pak až domů nebo až domů sem jel pěšky a hrozně div, bál sem se

30 prostě všeho toho ruchu vokolo, jo. Ty, než sem si, než sem se do toho zaběh, ale to bylo

31 chvílinku. Potom sme jeli na Rychnov, myslím potom hned, hned potom byla nějaká akce na

1 Rychnově, mě vlastně pustili před Vánoce, sedmnáct, to si pamatuju, sedmnáctýho
2 prosince, bylo to v ten den, kdyy ((vzpomíná)) mě a Bukovskýho vyměnili za Korvoláva
3 čilskýho, ten den proběhlo samý... Bukovskýho - Rusa vyměňovali a ten samej den propouštěli
4 mě, takže podle toho si to pamatuju, jo. Ale s tím propouštěním to bylo eště tak, že nás vlastně
5 připravovali na to propuštění, a tam byla eště legrace, že já sem chtěl .((vzpomíná)). voni, voni
6 chtěli po mě podepsat něco, mlčenlivost a já nevím, co všechno a já sem jim řek, že jim to
7 nepodepíšu a voni mi vyhrožovali, to už sem byl v civilu převlečejej...

8 MS: Čau, a voni mě

9 MS: A voni, voni mi vyhrožovali tím, že ((vzpomíná)) mě prostě nepropustí, pokud' to
10 nepodepíšu. **[27:25 min.]**

11 PV: Hmm

12 MS: No to já sem řek, že jim to nepodepíšu, tak voni mi řekli: „zpátky do tepláků“, noo a já sem
13 jim říkal teda že jim to podepíšu, že nechci zpátky. Jo, takže já sem jim podepsal ee četl a
14 nesouhlasí, jako jo, noo a voni z dálky si toho nevšimli, ale dokonce se stalo i, tam eště
15 rozdělovali věci, kerý sem, kerý si můžu vzít sebou a kerý ne, vo tom rozhodovali. Takže tam byl
16 odpadkovej koš a potom ten kufr. Do toho kufru dávali věci, který prošly tou cenzurou, který sem
17 si moch vzít a do vodpadkovýho koše házeli věci, který nesmím mít sebou, ne. A já sem tam měl
18 zrovna ten, tu noc celou, sem psal takovej text, ten dopis Kocourovi z vězení a voni, voni to
19 vzali, zmuchlali, hodili to do koše a některý další věci, já sem to z toho koše, když voni vodešli,
20 tak sem rychle vyndal a dal sem to mezi hadry, nějaký mezi ty civily..sem dal do toho kufru,
21 takže sem to propašoval, ještě jo.

22 PV: Mhmm.. mhmm..

23 MS: No, takže mě pustili a potom prostě už..ss..

24 PV: A nějaký návyky...sis tam vodsad' vodnes, třeba, nebo něco..?

25 MS: To já myslím, že ne, jo. Spíš, spíš takový tss.. mě vrtalo hlavou ještě pár těch slušnějšejších
26 lidí s kerejma sem se tam seznámil, takk.. že sem měl, měl takovej dluh, nějakěj, že sem měl
27 vzkazy, který sem musel vyřídit nějaký jo, něco co se, něco... co se... protože tam byli lidi, který
28 ehmm neměli vy..vyřízený nějaký věci a nechtěli ani přes advokáta, jim rodiným příslušníkem,
29 takže to sem si potom..., a právě v tom kufru sem měl poznámečky, co sem musel potom vyřídit
30 a tak. Něco se mi podařilo, něco asi ne, no. **[28:56 min.]**

31 PV: A co lidi venku, přišli ti jako stejný? Nebo ta zkušenost, jako ten tvůj pohled na ně...

1 MS: No takovej, největší průser s vodstupem času, že sem měl furt potřebu vo tom kriminále
2 vyprávět a až pak sem si uvědomil, že to vůbec nikoho nezajímá, jo, že je to fuk, že tam, tam to
3 bylo rozjetý, tam se jelo, jakoby se nic nedělo..

4 PV: Hmm..

5 MS: Aaa člověk měl furt takovej ten pocit, že je důležitý, že musí sdělit to, co se tam děje
6 všechno a tak a, bylo to fuk, jako jo. Ale to trvalo jenom chvilku a pak... počkej, já si tady
7 vyřídím s Lád'ou hovor...

8 ((Přerušeni na cca 1 min.))

9 PV: No a co tě v tom kriminále tak nějak jako globálně drželo nad vodou? ((pauza)) Že si to
10 vůbec vydržel ...?

11 MS: No dyť, znova no, že ehmm, že nešlo vo život, že šlo... ani vo roky, že šlo vo měsíčky, že,
12 nebo vo ročky, že prostě sem věděl, že mě jednoho dne pustí [29:43 min.] a pojede se dál, no. Že
13 už, že už to byla doba, kdyy, kdyy vopravdu nešlo vo krk, noo.

14 PV: Na co si myslel, když ti bylo nejhůř?

15 MS: ((přemýšlí)) Zase na, na, na všechny známý, hlavně co já sem měl s takovou rodinu ehmm
16 ((pauza)) v procesu, kerej probíhal v Plzni a Horních Břízek, kde dostávali dvacítky a tak dál. Pro
17 mě to bylo několik lidí, který sem osobně znal aa vlastně sem si říkal, že, že prostě je vůbec
18 blbost zabejvat se nějak... tejrát se nějakým myšlením na to, co s námi budou dělat a tak dál, jo.
19 A právě díky tomu, že všichni na tom byli ještě hůř než ((pauza)) my a co čekalo nás. Tak sem si
20 říkal, to je taková polehčující okolnost, že...

21 PV: Hele a ehmm... jako by, když srovnáš v těch myšlenkách, spíš si byl jako u vzpomínek nebo
22 u plánování?

23 MS: Ehmm.((přemýšlí)). Okamžitě takle, já sem věděl, že tím, tím, že se tohle to stalo, že nás
24 zašili, takže né, že se budu mstít, ale že, že si voni ze mě vytvořili nepřítel samy vlastně, jo. Ne
25 že mi tam, že mně převychovaj, nebo že ze mě udělaj nějakýho slušnýho člověka podle sebe, ale že
26 naopak právě se začnu vo to zajímat, a že přitvrdím, a že budu prostě jim dávat najevo, to co si vo
27 tom myslím a tak dál. Což se do tý doby sem jim byl u prdele, joo. Tak sem si říkal, štvou mi
28 samozřejmě, nebo vadí mi ehmm buzeroujou mě kvůli kdejaký blbosti, ať to bylo v práci, ať to
29 bylo kdekoliv, ale, ale tímhle tím, že nás zavřeli tak sem si říkal, budu se bránit zkrátka,
30 nenechám to jen tak, jo. Při každý příležitosti jim budu dávat najevo, co si vo nich myslím a a
31 budu se i podle toho chovat a tak no...[31:30 min.]

1 PV: Dobře, takže sis spíš jako vzpomínal nebo spíš plánoval?

2 MS: No i sem plánoval tak trošku, [31:36 min.] :) že, že sem si říkal ještě, ještě mě sou...
3 takhle tam byly právě situace, kde voni, voni mě osobně dávali najevo, že když budu třeba
4 vyprávět proti Magorovi, joo to přišli s tím úplně konkrétně, takže to budu, nás buď pustí, nebo
5 že to budu mít lehčí, jako jo. Sem jim okamžitě řek, že vůbec ať se semnou vo tom nebaví, vo
6 takovejdech věcech jo. A ještě se si řek právě naopak, to všechno co dáváte na, za vinu
7 Magorovi to sem dělal já, jako jo.

8 PV: ((smích))

9 MS: Takže okamžitě prostě vo prvního momentu sem si s nima o takovejdech věcech nechtěl
10 vůbec bavit, a nebo vůbec, aby si mysleli, že něčeho tím dosáhnou, takovejdelema nabídkama,
11 jako zkrátka, no.

12 PV: Hele aa zapochyboval si někdy vo smyslu, proč tohle všechno děláš...?

13 MS: ((přemýšlí)) Ehmm možná, ehmm možná, že ehmm, že sem si myslel, že že něco dělám, ale
14 to bylo taky až u toho, až pozdějš, až po Chartě a tak dál, že sem si myslel, že něco děláme pro
15 víc lidí, dalších většinu lidí nebo který se bojejí třebaš nebo tak. Ehmm a uvědomil sem si, že, že
16 prostě na to seru, že už se nemá cenu obětovat pro ty lidi. Já sem to pocíťoval, ať to bylo v práci,
17 ať to bylo kdekoliv na veřejnosti a tak dál, že ty lidi, že sou tak připosraný a že navíc sou i proti
18 nám, jenom aby jo... tak, tak v ten moment sem si říkal, že to asi fakt nemá smysl a to byl taky
19 hodně ten důvod pro rozhodnutí pro emigraci a tak dál jo, že, ať se cokoliv se dělo, ať to byly
20 vobyčejný schůze v práci, nějaký schůze ROH nebo já nevím na MDŽ nebo, kdekoliv, cokoliv
21 měli, tak sem říkal pro ty lidi v tu dobu tam se nemá cenu obětovat, namáhat a něco dělat, no.

22 PV: Hmm.

23 MS: To mě přišlo až tak zbytečný, že že prostě s nima to nejde, no, že mám takovou hranici a to
24 samý : D se projevuje vo čtyřicet let dýl, teďka tady joo, že co se týče lidí z obce nebo tý většiny
25 aspoň, jo, že se se, je zbytečný, že sem se pokoušel debatovat s nima, udělat nějaký kompromis,
26 nebo to, zjišťuju, že to prostě nejde, že to nemá cenu. [33:41 min.] No, a že to bude zase za sto
27 let to samý tady, jo. Že voni jak sou zvyklí s tima holínkama a hrabičkama si žít celej život,
28 nejsou schopný tolerovat nebo připustit to, že někdo může žít jinak nebo vypadat jinak. Jim vadí,
29 že je někdo dohola a někdo dlouhý vlasy, někdo dredy, někdo je pokérovanej. Do dneška jim to
30 dělá problém, se stím sžít nebo vyrovnat a nejsou schopni prostě ty lidi tolerovat, no. Vadí jim
31 věci, který, nad kterýma by se kdekoliv jinde na západě nikdo ani nepozastavil, jo. Že se někdo

1 vyčůrá u plotu, u stromu někde, nebo že přespí ve spacáku v lese, tak, tak prostě je prostě pro ně
2 něco nepřijatelného. Tady prodavačka, která má obchod aby byla ráda, že má tržbu, tak přišla a
3 řvala: „*Voni zase všechno vykoupili a ještě mluví jazykem, kterým, kterému nerozumím.*“ Že jo
4 a... že nevidím žádnéj posun **[34:30 min.]** po těch letech, jako jo že, což je taky důvod, proč sem
5 na samotě. Já sem byl tady vedle ve vesnici to sehnal Magor takovej docela pěkněj statek, už sem
6 tam měl nastěhovaný, to bylo v devadesátým roce, už sem tam měl nastěhovaný tři nákladáky
7 věcí ve Strachonovicích u Telče a řík... Pro mě to bylo zajímavý, že to je koncová vesnice kam se
8 přijede a žádná cesta nevede dál průjezdná, zase se muselo zpátky, tak sem měl takovej statek,
9 vedle bylo veliký JZD ještě, který bylo možno pozdějš koupit tak sem říkal, tady by se daly dělat
10 festiválky a to, :) potom sme si.. :) tam za mnou chodili lidi, chtěli abych jim dovez digitálky
11 třeba z Rakouska, chtěli abych jim přivezl mikrovlnky a já nevím co, ško..varný konvice a to
12 bylo každej den, co sem tam byl, tak prostě fronta lidí, který se mnou chtěli mluvit, abych jim
13 něco dovezl, ne. Tak sem řek tady to nepude zz..rači malej mlejn na samotě než mezi
14 venkovanama prostě se dohadovat no.

15 PV: Jasný. Hhm hele a ehmm, je něco v tom vězení ehm za co se stydíš? Nějakej kix, kerej...

16 MS: ((přemýšlí))Dří..Kdyby to bylo dneska, že kdyby to bylo dneska, tak bych se s nima tak
17 nepáral, že sem byl moc slušnej, takovej se stydím za to, jo. Že sem ehm, že sem, že sem zkrátka
18 neprokouk dřív, jaký sou to hovada, že sem s nima né s tima bachařema ani, mezi nima byli
19 slušný a hajzlové, jo, ale ty vyšetřovatelé byli zákeřný, takže ehmm se stydím za to, že sem nebyl
20 daleko trvdší a neposílal je vopravdu do prdele ehmm drsným způsobem, jo. Aa buď se s nima
21 nebavit a já se rád bavím, já sem nikdy neodmítal odpovídat, jo, ale ale prostě poslat je do prdele
22 v o.... v tom okamžiku, kdy začali prostě to zkoušet tak..., tak se s nima nebavit a nebo prostě
23 drsně jim dát najevo, že to, tu práci kterou vykonávaj, že je to úplně **[36:18 min.]** k ničemu, no.

24 PV: ((zamyšleně)) Jak se na to koukáš na ty střety s totalitou dneska, jakej to má pro Tebe osobně
25 smysl?

26 MS: No pro mě to má velkej, protože pro mě to pokračuje dál po, po tej, já neříkám revoluci, ale
27 po tý sametový šarvátce se to zdálo, že se to tady vyvíjí k dobrému všechno a tak aa teďka ty
28 poslední léta co mám zkušenosti tady, kdy dostávám pokuty stotisícový zaaa, za nesmysly, za
29 blbosti za to, že třebas používám prostory k jinejm věčem, věcem než sou zkolaudovaný a já
30 nevím, jakože když je to jako garáž, já tam skladuju sudy s pivem. Když je to jako sklad, já tam
31 mám zkušebnu, joo a tak dál. Tak za to sem dostal stotisícovou pokutu, ve skutečnosti mi vlastně

1 vzali bez mýho vědomí z konta, přišel mi papír, že mi berou sto tisíc a zmizelo sto šest. Když
2 sem se na to ptal potom, když mě to museli vracet, tak vrátili jenom devadesát šest. Když sem se
3 informoval, tak řekli to je špatnej kurz :) Eura nějakýho, jo. Takže takhle to prostě holt je, no. No a
4 pokračuje to dál, že jo. To sou, ať sou to hasiči, ať je to hygiena, ať je to životní prostředí, ať je to
5 sou stavební úřady, tak pořád sou problémy s úředníkama. Já sem právě si říkal, že vlastně eee
6 sem dumal nad tím, jesi sme utekli před komunistama a ve skutečnosti si říkám, ne my sme utekli
7 nebo utekli, vodjeli, emigrovali před ouředníkama a před, před tou společností celkovou, jo.

8 PV: Mhmm.

9 MS: Ne před Husákem ale před, před prostě [37:45 min.] tím lidem, který nebyli schopni
10 tolerovat že taky sme a že máme nárok dejchat vzduch tady a dělat si svoji kultúru a žít si podle
11 svýho, no.

12 PV: Mhmm... No a včem je teda ten smysl jako pro tebe, žes to vydržel?

13 MS: Ten smysl je pro mě to, že ehmm, na už jenom třeba na každý akci, kterou tady děláme je,
14 že tady každěj rok se to, se to tady vobnovuje, sou tady další generace, sou tady naše děti a jejich
15 kamarádi, jo a pozval sem jo. Takže ještě furt má nějaký smysl, když sme to začali dělat, tak já, to
16 bylo před těma já nevím kolik dvanácti, třinácti rokama to Magorovovo Vydrí je tady teď po
17 desátý, předtím sme dělali už dva, tři roky něco jinýho a já sem pozval třicet lidí, vono jich
18 přijelo sedumdesát a dneska jich sem jezdí tisíc jako těch lidí jo. A každěj rok sou tady nový lidi,
19 který sem do tý doby neviděl, nebo je neznal, takže asi smysl to má. Samozřejmě, že budu rád,
20 když se pozvolna objeví někdo jinej a převezme to, jo. Že do nekonečna..Šárka by chtěla, aby
21 tady byla :) kašna a trávníček..a já nevím.. : **D**

22 Š: Já si dělám fórečky.. ale jo, líbilo by se mi to : **D**

23 PV: Ted' de vo smysl toho, že ses tenkrát jako, jakoo nechal zavřít.. ehmm..

24 MS: Já sem se nenechal, já sem prostě nebyl schopnej, kdybych byl [38:54 min.] kalašnikova tak
25 se budu bránit, ale voni pro mě přijeli ve čtyři hodiny, když sem byl rozespalej aa těšil sem se na
26 vošouchy, který ten večer měli bejt a takle prostě to no. Já sem, my sme nikdy nebojovali
27 zbraněma, jo. My sme prostě buď si psali nějaký texty nebo sme si z nich dělali prdel anebo sme
28 hráli na kytary prostě, no.

29 PV: Hmm.hmm. No aaa jakej to teda má pro Tebe smysl, žes to prostě jako přestál celý?

30 Co z toho, je v tom dneska něco jakooo...

31 MS: Noo dokad' to de, tak to de holt zkrátka, ten smysl to má, ztatím je to žee se najdou lidi,

1 hromadu mladejch lidí, když sme byli na nákej tech přednáškách ve škole a vždy se najde
2 vždycky z těch dvaceti – dva, tři, který to zajímá, tak je to dobrý. Tady sou v antikvariátu dneska
3 studenti z Plzně, kterýma se vo to zajímali, jo. Který přijeli na nákejch těch přednáškách potom
4 za námi přijdou lidi nějaký, ted' tady byli Pitaš sem přivezl osmatřicet mladejch holek mezi
5 osumnácti – dvaceti rokama.

6 Š: To se ti líbilo, vid'.

7 MS: To se mi líbilo taky, joo a že vždycky některý vodpadnou a některým se zalíbí. Včera sem
8 měl tady, sem byl s muzikanty z Báňský Bystřice, který sledujou náký nebo na internetu našli
9 náký informaci, je jim něco málo přes dvacet a zaujalo je to, tak sem říkal, asi nějakej smysl to
10 mělo, no. M.. jako to říkal Magor, že sme jim skurvili několik generací dalších, no. ((smích))

11 PV: Já myslím pro Tebe, ted' jako úplně jenom pro tebe samotnýho smysl.

12 MS: No tak ee určitě ss sem rád, že aaa nic bych na tom neměnil dneska, kdyby mi bylo dvacet,
13 že sme si žili nezávisle na tý společnosti a a že ssme v podstatě jinak pro ně nepochopitelně, a že
14 to vydrží do dneška. Já třebass s nákejma rodinejma příslušníkama přes to, že mám haldy tetiček
15 a bratránků, tak s nima neudržuju vůbec žádný kontakty, ale s těma lidma, který sem jezdí nebo
16 který znám, já nevím, čtyřicet let tak se s nima do dneška stýkám a s jejich rodinama
17 **[40:52 min.]** a tak, takže to je úplně převrácený...

18 PV: Když bys na to kouk, posílilo tě to, neboo z toho máš náký trauma?

19 MS: No nemám, já myslím, asi, že se to tak vyvíjí, že to tak má bejt, že to je tak, taková
20 samozřejmost úplná no.

21 PV: A udělal bys to znova..

22 MS: ((skáče do řeči)) Jojo

23 PV: Kdybyy se vyskytla takováhle..

24 MS: Jo, akorát mě štve, že ehmm, ((přemýšlí)) když byli takový ty, ty debaty jesi emigrovat
25 nebo neemigrovat, tak, samozřejmě bysme neemigrovali nebo já teda abych mluvil za sebe ee,
26 kdyby to, tady se vyvíjel, nebo probíhalo jinak, ale za daleko normálnější bych považoval, kdyby
27 prostě ta kultura, která byla všude po světě, kdyby to zasáhlo i tu, i ty Čessssko, Českou
28 Republiku, Československo, jo.

29 PV: Mhm.

30 MS: Že já až tam s vodstupem času sem si moh doplnit hromadu třebas co mě zajímala muzika,
31 tak ty koncerty, to sem viděl až potom, haldy halda těch lidí byla mrtvejch, takže sem to už

1 nestih, jo. **[41:47 min.]** Já sem rád, že sem vodjel, protože aspoň něco bylo nový, ať to byly
2 filmy, knížky, který tam vycházely v češtině, ale hlavně ty koncerty. Já sem viděl stovky, stovky
3 koncertů a když sem je pak sám natáčel, nebo s některejma kapelama sem spolupracoval, nebo
4 cestoval, jo. A tak samozřejmě by pro mě bylo lepší, kdyby to nemuselo bejt, kdyby mohli jezdit
5 sem, jo, ale díky tomu, že až vopzděně sem moh vodjet tam, tak sem si to moh doplnit a asi
6 bych to neměnil. I když to není lehký a zase se to projeví na dalších věcch jako na dětech třeba,
7 který maj jiný problémy zase sss komunikací tady v Čechách, že jo a tak dál. Narodily se a
8 vyrostly tam a sou tam a tak, sem se jim moc nechce, nebo vobčas jenom **[42:30 min.]** ale, my,
9 my máme problémy s jinejma věcma, s důchodama třeba, já sem nebyl ochotnej, nebyl sem
10 ochotnej tam přistupovat nebo vyplňovat a podepisovat nějaký formuláře. Ehmm neměl sem nikdy
11 ani občanství, protože sem nebyl ochotnej dělat nějaký ústupky už tam, takže teď, takže mám
12 zkrátka vodpracováno pár let tady a nemám nárok na důchod jo, takže vím prdlajs jak to bude
13 vypadat. Kdyby mě nechali tady podnikat jak sem si to představoval, tak se uživim sám a nechci
14 vod nich nic, ale tím, že mi všechno prostě blokujou a zarážejí a komplikujou tak holt se budu
15 muset živit nějakým kriminálním způsobem asi na starý kolena, jinak to nepude.

16 Š: ((skáče do řeči)) Vždyť to děláš celej život, ty kriminálníku..

17 PV: ((smích)) Aaa jinak teda dyš si to nakous, co, co ty děti, voni se narodily v Rakousku?

18 MS: Hhh když sem vodjížděl, tak ty Markétě nebyly ještě dva roky a to už byla se mnou předtim
19 několikrát na výslechu, že sem ji, já sem ji vzal s sebou na výslech do Kanadě, do Kadaně kvůli
20 tomu, že sem si myslel, že mi dřív pustí, ale to byla blbost, mi seděla na klíně, bylo jí rok, no a
21 začli vyhrožovat, že nikdy **[43:35 min.]** nebude chodit do školy, že ji může přejet auto a já nevim
22 blá, blá co všechno možnýho, to bylo takovej vrcholovej, mom... jeden z těch momentů, další
23 byl, že nám znemožnili koupit další barák že jo, kde sme byli, tady ten vyvlastňovali, jo, další
24 baráky likvidovali, že buď je vypálili, nebo zbourali a tak dál. Tak sem se rozhod, že teda
25 pojedeme, vostatní lidi začali taky vodjíždět aa ti další už se narodili až tam až potom no. Takže
26 já tejkon všechny maj rakouský občanství, já mám zase zpátky český aa...

27 PV: Vztahy s nima v pohodě ..

28 MS: Jakš tak, dá se říct noo . Už sou dospělí, takže takový..

29 PV: Tak jooo, já děkuju moc.. :)

30 MS: Není zač.

Zdroje stresu

Téma	Citace	S./řádek
Institucionalizace	No ten, ten čas, že to neutíkalo no, že sme, že sme hrozně brzo ss, hrozně brzo nás nutili vstávat a pak se nic nedělo, nesměli sme ani sedět vopřený, jo. Museli sme furt buďto chodit, nebo sedět na stoličce a potom... (...)...tam třeba že nám svítla žárovka do ksichtu, to sem si nemoh zvyknout ne, takže sem ležel, čuměl a nesměli sme si přikrejt dekou ksicht, jak sme si přikryli ksicht, takže v tu ránu zase bouchali do dveří a takový ty nesmyslný, ten režim tam, prostě na to sem si nemoh zvyknout.	9/8
Nejistota	Já sem nevěděl, že, žee budeme v kriminále, já sem myslel, že jedeme jenom na nákej výslech a že nás vyhodí za tim, mě ss a... hlavně sem nevěděl ze, začátku vůbec vo co de, to sem se dozvěděl až, já nevím až bū... po několika výsleších, že sou ještě další lidi zavřený (...)	6/8
Nejistota	(...) až po těch čtrnácti dnech, nebo to, sme dostali prostě ty papíry, že vlastně po třech dnech, že na nás padá vazba, ale mohli sme se ještě vyjádřit, vodvolat a tak dál. No až potom, když tu vazbu prodlužovali, každých čtrnáct dní se vazba prodlužovala aaa pak po dvouh měsících sem si říkal, tak to už je jasný, (...)	6/22
Prostředí věznice	I když já sem si potom prožil, posledních čtrnáct dní v kriminále sem si prožil na díře, a to byly zase docela krušný chvíle. Tam sem se byl na těch Borech znova podívat, teřkon to tam je všechno nově restaurovaný, takže to vypadá úplně jinak, ale to sou prostě patra pod zemí, kdeee ee sem byl na cele, kde, a já tam byl v prosinci navíc ještě, kdeee byly jenom prostě kamenný zdi z toho prochcávala voda, vlhkost, plísně tam byly, místo záchodu tam byl jenom takovej nákej litinová nádoba, zatím byl ještě kohoutek, že to byla jako i voda, žejo, ee pryčny takový dřevěný, žádný náký madrace nebo nic, tam nám dali na noc deku, byl tam radiátor, já tam byl v prosinci, tam byla zima šílená.	5/5
Prostředí věznice	(...) dostali sme šálky, nebo ešus takový tý nafty a krajíček chleba a aby nám ty potkani dali pokoj, tak se, já sem jim to dycky nechal tam hromádku, protože já sem se probudil a po tej dece lezla krysa prostě taková.. : D : D tak sem jí setřás a voni naskákaly zase do toho hajzlu, ne.	5/16
Prostředí věznice spíš ee bylo takový těžký, to smíření, nemoh sem si zvykat to, že tam prostě už potom, když sme byli třeba čtyry na cele a potom dvacetštyry, jo. Že že tam třebas je hajzl v rohu cimry, jo?	8/18
Strádání	(...) já tam byl v prosinci, tam byla zima šílená.	5/12

Šikana	Kocour mu ukázal vod doktora ten papír, že nemusí do práce, ten to před ním roz..., roztrhal, říkal – nemáš žádněj důkaz, nebo to a padej do práce. A von padal úplně na hubu, jako jo, to bylo pro mě daleko horší, než, než co se týkalo mě, ne.	3/3
Šikana	Hlavně brzký vstávání, bezdůvodný, noo a pak takový ty buzerace ((vzpomíná)), že nám rozhazovali komínky a já sem myslel, že že sem nikdy v životě nesložil tak dobře ňákej ten mundúr a oni mi to rozházeli, že s tím nebyli spokojení a táák, no..	9/15
Vězeňská práce jako zdroj stresu	(...) sme neplnili normy a tam třeba bylo, já nevím kolik, myslím, že norma byla sedumdesát kilo na jednoho, na tom příbyláku a my sme voba dohromady udělali asi pětatřicet (...)	2/21
Vězeňská práce jako zdroj stresu	Noo, tak to byl, tak to bylo právě v tom Kovošrotu, kde sme absolutně to ((smích) nezvládali, že sme neud'áli, my sme, prostě dva dohromady sme neud'áli půlku normy, která na nás byla.	10/29
Výhrůžky STB	Markétě nebyly ještě dva roky a to už byla se mnou předtim několikrát na výslechu, že sem ji, já sem ji vzal s sebou na výslech do Kanadě, do Kadaně kvůli tomu, že sem si myslel, že mi dřív pustí, ale to byla blbost, mi seděla na klíně, bylo jí rok, no a začli vyhrožovat, že nikdy nebude chodit do školy, že ji může přejet auto a já nevím blá, blá co všechno možnýho, to bylo takovej vrcholovej, mom... jeden z těch momentů (...)	18/18

Prožívání stresu

Téma	Citace	S./řádek
Coping zaměřený na emoce. Vždyť mohlo být i hůř	(...) dneska na to koukám, že to byla taková legrace, ale, i když tenkrát to zas taková legrace nebyla, já spíš, já sem to, já sem to snášel jakžtakž, protože to šlo vo měsíčky, žejo, kdyby to bylo v padesátých letech, kdy šlo vo krk, tak by to taková legrace nebyla.	2/6
Coping zaměřený na emoce. Vždyť mohlo být i hůř	No, a když nás vodsoudili potom tak nám trošku sklaplo aaa ((pauza)), ale je, je fakt, že se to dá vydržet zkrátka, jo, já sem furt myslel na to, že v těch padesátejch letech, jaký lidi dostávali kapky a ňáký ročky, měsíčky, když užžž nejde vo život, tak de vo hovno, zkrátka.	4/31
Coping zaměřený na emoce. Vždyť mohlo být i hůř	(...) já sem to snášel docela too no, já sem furt myslel na to co, na to nejhorší, jo.. a díky tomu sem si říkal žé, že to zas, zas není tak too..	8/20

Coping zaměřený na emoce. Vždyť mohlo být i hůř	(...) sem si čet takový ty nejdrsnější ať to bylo z Francouzský revoluce a ruský klasiky, a to k čemuž bych se už nikdy nedostal, nebo neodhodlal a to tak tam sem říkal, tam, tam šlo skutečně vo život, jo, nee my tajdle nějaký prostě bojovat perem a kytarou (...)	3/9
Coping zaměřený na emoce. Vždyť mohlo být i hůř	No dyť, znova no, že ehmm, že nešlo vo život, že šlo... ani vo roky, že šlo vo měsíčky, že, nebo vo ročky, že prostě sem věděl, že mě jednoho dne pustí a pojedje se dál, no. Že už, že už to byla doba, kdyy, kdyy vopravdu nešlo vo krk, noo.	13/10
Coping zaměřený na emoce. Vždyť mohlo být i hůř	(...) sem si říkal, že, že prostě je vůbec blbost zabejvat se nějak... tejrát se nějakým myšlením na to, co s námi budou dělat a tak dál, jo. A právě díky tomu, že všichni na tom byli ještě hůř než ((pauza)) <u>my</u> a co čekalo nás.	13/16
Návrat do světa	(...) takže já sem vylez z věznice s kufrem... nejvíc mě sralo, hlavu vostříhanou dohola pomalu, měl sem se hlásit někde na tý fízlárně a teďkon sem se <u>bál</u> lidí v podstatě, jo? Nebo měl sem takovej vostych, pro..., nechtěl sem ject tramvají, jako že se mě budou smát, já nevím, co všechno noo.	11/21
Návrat do světa	A teďkon sem si myslel, že se na mě <u>všichni</u> dívaj, šel sem tři kilometry prostě přes město, pak až domů nebo až domů sem jel pěšky a hrozně div, bál sem se prostě všeho toho <u>ruchu</u> vokolo, jo.	11/27
Šok	PV: A když tě teda šoupli poprvý a zaklaply se za Tebou ty dveře, tak jaký to bylo? MS: No měl sem čas přemejšlet, ale já sem prostě nevěřil tomu, že je možný....	8/4

Adaptace

Téma	Citace	S./řádek
Přizpůsobení se okolnostem	Strach ne, no protože nejdřív sem byl naštvanej, ale pak sem si začal zvykat, že, že jo.	6/28
Dokázat se spokojit s tím, co je	Bylo jídlo, jídla bylo málo, což mě nevadilo, tak ee v podstatě sem jed všechno, co tam bylo, abych pravdu řek, no (...)	11/15
Nové návyky	A když sme jim tam nechali vedle hajzlu prostě ešus s tou maltou a s tím chlebem, takže nám dali pokoj potom, jo.	5/19
Orientace ve vězeňském prostředí	(...) von byl silnej kuřák a byla taková domluva mezi námi, nebo na tej vazbě, že lidi mu dali do hřbetu, tý knížky která se vracela, tak mu dali cigáro a a dali, dali sme tam papírek kam se napsalo vždycky, co chceme za knížky, aby nám je dal, jo.	7/7

Role patrona	Na tý cele, kerá byla, já nevím dva krát čtyry metry aaa takže s ním s ee von už tam byl asi půl roku přede mnou, jo, takže mi seznamoval s veškerejma takovejdlema věcma, který se vokolo toho dějou (...)	4/18
Vyrovnat se s plynutím času	Eee no z literatury, co sem čet, tam sem čet ňáký takový... Třeba klasičku, kterou, v civilním životě bych si neuměl představit, že bych čet ňáký romány, nebo nějaký...	8/28
Využít čas	Jo, takže já sem si tam přečet hromadu věcí, kerý, ke kterejm bych se jinak tady normálně nedostal, jo, ty byly zlikvidovaný a tam sem čet docela zajímavý knížky.	7/5

Zdroje resilience

Téma	Citace	S./řádek
Naděje	(...) von mi v, uklidňoval, ale i ty, ty bachaři nakonec, že se, že nás musí pustit vod toho soudu, že nás nemůžou vodsoudit, že nás nemůžou zavřít, jako jo. ((pauza 0,5 s.)) I ty bachaři nám to říkali, takže já sem žil v takovým tom domnění, že pudeme k soudu a tam se tomu zas, vysmějou, ty soudci to odmítnou, protože voni neměli v podstatě proti nám nic, jenom to, že sme rozdali pár pozvůnek.	4/20
Naděje	Takžee já, já sem si furt říkal, to není možný, aby nás za něco takový zavřeli, žejo.	4/25
Nikdy jako ovce	Tak já sem, se vodvolal, já sem říkal, že už nepudu k holiči, že mám za dva měsíce výstup, takže chci mít dva centimetry vlasy. A voni mi, voni mi sdělili, že ehmm dva centimetry je myšleno tady vepředu nahoře a ne vzadu, já sem trval, to tam není napsaný. Dva centimetry všude, a tím, že sem si poslal stížnost na velitele, tak ten mi okamžitě dal tuhle tu díru, takže posledních čtrnáct dní sem teda trávil na díře, vlastně a..	5/29
Nikdy jako ovce	No to já sem řek, že jim to nepodepíšu, tak voni mi řekli: „zpátky do tepláků“, noo a já sem jim říkal teda žee jim to podepíšu, že nechci zpátky. Jo, takže já sem jim podepsal ee četl a nesouhlasí, jako jo, noo a voni z dálky si toho nevšimli (...)	12/11
Nikdy jako ovce	Do toho kufru dávali věci, který prošly tou cenzurou, který sem si moch vzít a do vodpadkovýho koše házeli věci, který nesmím mít sebou, ne. A já sem tam měl zrovna ten, tu noc celou, sem psal takovej text, ten dopis Kocourovi z vězení a voni, voni to vzali, zmuchlali, hodili to do koše a některý další věci, já sem to z toho koše, když voni vodesli, tak sem rychle vyndal a dal sem to mezi hadry, nějaký mezi ty civily..sem dal do toho kufru, takže sem to propašoval, ještě jo.	12/15

Nikdy jako ovce	(...) tím, že nás zavřeli tak sem si říkal, budu se bránit zkrátka, nenechám to jen tak, jo. Při každé příležitosti jim budu dávat najevo, co si vo nich myslím a a budu se i podle toho chovat a tak no...	13/28
Podpora	Ale i potom v tom výkonu, tak tam, tam byli výborní lidi. Třeba na tý šachtě. Já sem ee v podstatě neměl rád ani jezedáky, ani dělníky a tak dále. A teď kon na tý šachtě, kam sme jezdili do toho Zbůchu tak, tam byli vesměs výborní lidi, který byli zvyklí na ty vězně a pomáhali nám, jo, skutečně nám pomáhali.	10/8
Podpora	Civilové, no, policajti se báli, ty č seděli u tý věže nahoru, a my sme jeli osumset metrů výtahem pod zem a nosili, ti poslední nosili prostě cigarety joo, i nějaký jídlo dyštak aa a byli to docela výborní lidi, což sem neočekával, no...	10/13
Podpora zvenčí	(...) těsně před tím, než nás zašili, tak sme se seznámiliiii s Vaškem Havlem (...)A díky tomuhletomu setkání v podstatě, nám to ušetřilo půlku kriminálu, protože když nás v tom březnu sedumdesát šest zašili, tak von rozpoutal takovou tu, eufórii vokolo toho, že to poslal na západ, zveřejnilo se to ve všech těch médiích a tak dál. Což, s čímž voni nepočítali, žejo, tady ty estébáci a ten estabilišment, takže tam potom v tom vodvolání prostě to snížili všem na půlku, no.	1/18
Setkání s vnějším světem jako zdroj resilience	(...) už jenom tím že sme jezdili ven, tak to bylo, že, že v autobusu viděl lidi, vokolo, tramvaje, autá, jo, takže už to bylo ((přemýšlí)) takový ulehčující (...)	10/25
Setkání s vnějším světem jako zdroj resilience	Já sem to měl docela dobrý eště, protože sem tam byl vlastně do dvou let kriminálu, takže sem měl, já sem jezdil na výjezdy ven (...)	3/16
Smysl k dnešku	(...) smysl to má, zzatím je to že se najdou lidi, hromadu mladejch lidí, když sme byli na nákej tech přednáškách ve škole a vždy se najde vždycky z těch dvaceti – dva, tři, který to zajímá, tak je to dobrý.	16/30
Umění sdílet	No takovej, největší průser s vodstupem času, že sem měl furt potřebu vo tom kriminále vyprávět a až pak sem si uvědomil, že to vůbec nikoho nezajímá	12/31
Utrpení má jasný konec	(...) hlavně sem věděl, že za pár měsíčků jdu domů, takže to nebylo zas tak tó, no...	10/26

Vědomí morální převahy	(...) voni mě osobně dávali najevo, že když budu třeba vypovídat proti Magorovi, joo to přišli s tím úplně konkrétně, takže to budu, nás buď pustí, nebo že to budu mít lehčí, jako jo. Sem jim okamžitě řek, že vůbec ať se semnou vo tom nebaví, vo takovejdech věcech jo. A ještě se si řek právě naopak, to všechno co dáváte na, za vinu Magorovi to sem dělal já, jako jo. Takže okamžitě prostě vod prvního momentu sem si s nima o takovedlech věcech nechtěl vůbec bavit, a nebo vůbec, aby si mysleli, že něčeho tím dosáhnou, takovejdelema nabídkama, jako zkrátka, no.	14/2
Vědomí nespravedlnosti	a říkal sem si: „ <i>Pro nic za nic, kdyby sme to udělali, kdyby sme udělali nějak teror nebo něco aspoň....</i> “, tak si říkám <u>budiž</u> , ale kůli takovýhle blbosti,	9/23
Vědomí nespravedlnosti	Okamžitě takle, já sem věděl, že tím, tím, že se tohle to stalo, že nás zašili, takže né, že se budu mstít, ale že, že si voni ze mě vytvořili nepřítele sami vlastně, jo. Ne že mi tam, že mně převychovaj, nebo že ze mě udělaj nějakýho slušného člověka podle sebe, ale že naopak právě se začnu vo to zajímat, a že přitvrdím, a že budu prostě jim dávat najevo, to co si vo tom myslím a tak dál.	13/22
Vědomí oprávněnosti spoluutvářet veřejný prostor	Eee ee zavřeli mě ee za, za to, že sem pomáhal organizovat přednášku Magorovi aaa vystoupení Svát'ovi Karáskovi a Čárlimu Soukupovi v Přešticích.	8/1
Vědomí práva spoluutvářet veřejný prostor	No tak ee určitě ss sem rád, že aaa nic bych na tom neměnil dneska, kdyby mi bylo dvacet, že sme si žili nezávisle na tý společnosti a a že ssme v podstatě jinak pro ně nepochopitelně, a že to vydrží do dneška.	17/11
Z každé situaci najít něco pro sebe	(...) dneska s vodstupem si zase říkám, že je to taková ta zkušenost, díky za to. Tak jako sem byl naštvanej na vojně, třebaš, a dneska sem, říkám, když vidím tady mlad'asi jak, jak si neví rady se základníma věcma, tak si říkám, že každá tadleta blbost je k něčemu dobrá, no.	8/23

Další témata

Téma	Citace	S./řádek
Prožívání jinakosti	(...) mám takovou hranici a to samý : D se projevuje vo čtyřicet let dýl, teďka tady joo, že co se týče lidí z obce nebo tý většiny aspoň, jo, že se se, je zbytečný, že sem se pokoušel debatovat s nima, udělat nějak kompromis, nebo to, zjišťuju, že to prostě nejde, že to nemá cenu.	14/22

Prožívání jinakosti	Že voni jak sou zvyklí s tima holínkama a hrabičkama si žít celý život, nejsou schopný tolerovat nebo připustit to, že někdo může žít jinak nebo vypadat jinak. Jim vadí, že je někdo dohola a někdo dlouhý vlasy, někdo dredy, někdo je pokérovanej. Do dneška jim to dělá problém, se tím sžít nebo vyrovnat a nejsou schopni prostě ty lidi tolerovat, no.	14/26
Prožívání jinakosti	Já sem právě si říkal, že vlastně eee sem dumal nad tím, jesi sme utekli před komunistama a ve skutečnosti si říkám, ne my sme utekli nebo utekli, vodjeli, emigrovali před ouředníkama a před, před tou společností celkovou, jo. Ne před Husákem ale před, před prostě tím lidem, který nebyli schopni tolerovat, že taky sme, a že máme nárok dejchat vzduch tady a dělat si svoji kulturu a žít si podle svýho, no.	16/4

Příloha 6

Protokol pro přepis rozhovorů

Tazatel (iniciály):

Datum rozhovoru:

Stopáž rozhovoru:

Místo rozhovoru: (městská část)

Číslo respondenta:

Pomocné značky: :D smích :) vesele : / vážně :(smutně (..) pauza ve výroku

Další poznámky: ((spontánně)), ((skáče do řeči)), ((pauza)), ((zamyšleně)), ((nervózně)), ((velmi pomalu)), ((odkašle si)), ((pláče)) ...

Alespoň 2x na stránce uvést (.) u vybraných výroků čas jejich začátků v nahrávce (pro orientaci).

(podtržení dává příklad záznamu zvýrazněných slabik a slov)

T: tazatel, R: respondent, (.) změna kadence, (..) pauza, e:, d-

T: kolik je ti let?

R: šestnáct (.) ale bude mi za tejden sedmnáct :(

((pauza))

T: kde bydlíš?

(01:25)

R: e: na Žižkově (..) Praha 3

Příloha 7

Výzkumné otázky

1. Otázky zaměřené ke stresu:
 - a. Prožil jste situace vyšetřování, zatčení, soud i vězení. Jaké byly nejtěžší zážitky? Co bylo nejobtížnější vydržet?
 - b. Jaké byly vaše pocity? Co jste prožíval?
 - c. Jaké byly vaše reakce po prvním umístění na celu?
 - d. Jak Vám bylo tělesně?
 - e. Co Vás ve vězení nejvíc stresovalo? Jak jste se s tím vyrovnával?
2. Otázky zaměřené na adaptaci:
 - a. Jak jste se vyrovnával s podmínkami ve vězení? Co pomáhalo? Co naopak život za mřížemi ztěžovalo?
 - b. Jaké to bylo po propuštění?
3. Otázky zaměřené na zdroje resilience:
 - a. Co Vás drželo nad vodou?
 - b. Na co jste myslel v nejtěžších chvílích?
 - c. Zapochyboval jste někdy ve vězení o smyslu toho, proč to všechno děláte?
 - d. Je něco, za co se se stydíte?
 - e. Jak se na své tehdejší střety s totalitou díváte dnes? Smysl pro společnost je jasný. V čem vidíte smysl pro Vás?
 - f. Udělal byste to znovu?

Příloha 8

Záznam o výzkumném rozhovoru

Dne: _____ 2015 bylo uskutečněno polostrukturované interview

s panem/paní: _____

Podpis: _____

Tento rozhovor bude použit výhradně pro účely zpracování diplomové práce Mgr. Pavla Vácha na Pražské vysoké škole psychosociálních studií se sídlem Hekrova 805, Praha 4.

Téma diplomové práce: *Prožívání stresu, adaptace a zdroje resilience u politických vězňů 70. a 80. let 20 století*

Vedoucí diplomové práce Mgr. Magdalena Koťová

Zpracovatel: Mgr. Pavel Vácha, Viklefova 1721/7, Praha 3

Zpracovatel se zavazuje: předat do týdne od provedení rozhovoru text k autorizaci respondentovi;

záznam rozhovoru a jeho přepis použít pouze pro účely své diplomové práce;

Pavel Vácha

Posudek vedoucí diplomové práce na Pražské vysoké škole psychosociálních studií

Jméno a příjmení studenta/-tky: Pavel Vácha

Obor studia: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: Prožívání stresu, adaptace a zdroje resilience u politických vězňů 70. a 80. let 20. století

Vedoucí práce: Mgr. Magdalena Kořová, Ph.D.

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 85

Počet stránek příloh: 156

Počet titulů v seznamu literatury: 64 (z toho 5 zahraničních)

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	X			
--	---	--	--	--

Oborová přiléhavost tématu

	X			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	X			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	X			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	X			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	X			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	X			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	X			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

	X			
--	---	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	X			
--	---	--	--	--

Naplnění cílů práce

	X			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části

	X			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

v daném tématu

Návaznost kapitol a subkapitol

	X			
--	---	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

	X			
--	---	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

X				
---	--	--	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Napadá autora navazující výzkum, kterému by se chtěl věnovat?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

O práci

Autor se v diplomové práci zabývá tématem „vězňů svědomí“ – politických vězňů v Československu 70. a 80. let dvacátého století. Krom historického kontextu pojednává zejména o stresu, resilienci a jejich zdrojích a o možnostech a mezích adaptace na zátěžovou životní situaci. V rámci kvalitativního výzkumu zjišťuje pomocí polostrukturovaných rozhovorů prožívání výkonu trestu participanty a zaměřuje se zejména na výše popsané jevy. Rozhovory s pěti participanty jsou analyzovány prostřednictvím metody IPA.

Poznámky vedoucí práce

Diplomovou práci Mgr. Váchy považuji za vynikající. Téma „vězni svědomí“ jsem vypsal již před lety a dá se říci, že čekalo přímo na tohoto autora, původní erudicí historika (se schopností porozumět prožívání lidí a následně jej analyzovat, což je cenné).

Spolupráce s autorem byla vynikající, velmi si cením i mnoha humorných stránek realizace výzkumné sondy. Autor skvěle píše, je pečlivý, schopen hlubšího vhledu do problematiky, než je běžné u většiny absolventů, zde hraje svou roli i minulé studium a životní zkušenosti – autor pojednává o době, kterou zná i z vlastní zkušenosti.

Velmi oceňuji tu skutečnost, že autor, ač v časové tísni, pouze „nepsal-diplomovou-práci-aby-ji-mohl-odevzdat-a-dostat-titul“, ale byl ochoten vstoupit (v podstatě náhodou) do světa, který je mu cizí, přiblížit se lidem, kteří jsou zřejmě naprosto odlišní a s úctou a pochopením jejich svět popsat. Autor se původně domníval, že nahlédne do perspektivy pohledu na události doby normalizace skrze prizma intelektuálů, náhody jej však zavanuly do světa bohémů českého undergroundu.

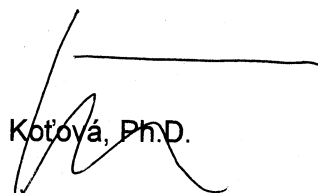
Domnívám se - a byla bych tomu velmi ráda – že by si diplomová práce zasloužila přepracování v plnohodnotnou monografii. Autorovi děkuji za spolupráci, bylo mi potěšením.

Doporučení k obhajobě: doporučuji s nadšením

Navrhovaná klasifikace: výborně

Datum, podpis: V Praze, dne 6.9. 2015

Mgr. Magdalena Koťová, Ph.D.

**Posudek vedoucího/opponenta bakalářské/diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/ky: Pavel Vácha

Obor studia: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: Prožívání stresu, adaptace a zdroje resilience u politických
vězňů 70. a 80. let 20. století v ČSSR

~~Vedoucí~~ oponent* práce: PhDr. Martin Kuška, Ph.D.

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 85

Počet stránek příloh: 156

Počet titulů v seznamu literatury: 69

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

		x		
--	--	---	--	--

Oborová příslušnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy,
stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	x			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace,
parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace,
cizojazyčná literatura)

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu,
průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	x			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

	x			
--	---	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost,
iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

x				
---	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

	x			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části

	x			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

v daném tématu

Návaznost kapitol a subkapitol

	X			
--	---	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

	X			
--	---	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

	X			
--	---	--	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

1. Na s. 81 autor uvádí, že jeho představa o profilu politického vězně normalizačního období byla realizací výzkumu výrazně změněna. Jak?
2. Uvažoval autor o knižní publikaci své diplomové práce? Je možné předpokládat, že by v takovém případě získal souhlas participantů ke zveřejnění jejich skutečných jmen a všech detailů rozhovorů, tak, jak jsou zde prezentovány?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Předkládaná diplomová práce ve své teoretické části velmi poutavě líčí historické (do s. 23) a psychologické (do s. 59) souvislosti, relevantní ke zpracovávanému tématu. Výhradně sociální práci je věnována část 8, přičemž jak cílová skupina tak i zpracovávané téma náleží do domény východisek a inspirativních výstupů pro obor sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii. Autor erudovaně vykresluje kontext, vhodný pro ukotvení poznatků následné empirické části. Ta nabízí originální sondu do světa politických vězňů předlistopadového režimu. Byť od pádu komunistické totality uplynulo více než čtvrtstoletí, je pozoruhodné, jak diplomant dokládá, jakým způsobem v současném světě tito lidé reflektují svou minulost.

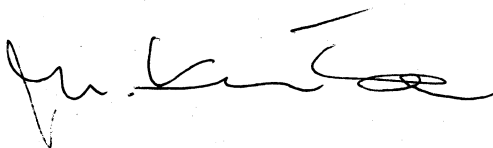
5 kvalitativních semi-strukturovaných rozhovorů s pozoruhodnými osobnostmi je mimořádně pečlivě zpracovaných a vyhodnocených metodou fenomenologické interpretativní analýzy, která poskytuje dobré porozumění zkoumaným tématům (zvládání stresu, adaptace, zdroje resilience).

K předkládané diplomové práci nemám jakožto oponent žádné výhrady. Drobným technickým nedostatkem je zobrazení některých poznámek pod čarou až na následujících stránkách, či ojedinělý překlep.

Doporučení k obhajobě: doporučuji/~~nedoporučuji~~*

Navrhovaná klasifikace: výborně

Datum, podpis: 10. 9. 2015

*
nehodící se, škrtněte